fondată în 1895
bpt
serie nouă

marivaux

viața mariannei

* *

bpt
biblioteca
penitu toti

marivaux

viața mariannei

ROMAN

★★

TRADUCERE DE MADELEINE SAMITCA ȘI
MARIA SACHELARIE

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1975
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ilustrația copertei : *Done Stan*

PARTEA A ŞASEA

Vă trimit, doamnă, partea a şasea a vieţii mele; iată-vă foarte mirată, nu-i aşa ? Să nu fi isprăvit cu lectura celei de-a cincea ? Ce trîndăvie ! Haideţi, doamnă, încercaţi să vă ţineţi după mine ; citiţi cel puţin tot atît de repede cît scriu.

Dar, îmi veţi spune, de unde vine într-adevăr atîta sîrguinţă, cînd, pînă acum, n-aţi avut-o niciodată, deşi mi-aţi făgăduit întotdeauna s-o aveţi ?

Fiindcă făgăduiala mea strica totul. Această sîrguinţă devenea, în acest fel, o obligaţie ; v-o datoram, şi îţi vine greu să-ţi plăteşti datoriile. Acum, cînd nu v-o mai datorez, cînd v-am spus că nu trebuie să vă mai aşteptaţi la ea, îmi fac o plăcere să v-o dau pe nimic ; asta mă bucură. Îmi închipui că sînt darnică, pe cînd altfel n-aş fi fost decît punctuală, ceea ce este cu totul altceva.

Să reluăm şirul povestirii noastre. Am de istorisit povestea unei călugăriţe : nu hotărîsem totuşi să vă vorbesc decît de mine, şi întîmplarea aceasta nu intra în prevederile mele ; dar deoarece mi-aţi părut curioasă s-o aflaţi, cum nu scriu decît ca să vă distrez şi fiindcă este vorba de ceva ce mi-a ieşit întîmplător în cale, n-ar fi drept să vă lipsesc de ea. Aşteptaţi o clipă, în

curînd voi fi împreună cu călugărița despre care e vorba, și ea va fi aceea care vă va împlini dorința.

Îmi mărturisiți, de altfel, că i-ați lăsat pe mai mulți prieteni de-ai dumneavoastră să citească întîmplările prin care am trecut. Îmi spuneți că unora dintre ei cugetările pe care le fac cîteodată nu le-au displăcut ; alții, în schimb, s-ar fi lipsit bucuros de ele. Acum sînt și eu ca aceștia din urmă, mă voi lipsi bucuros de ele, călugărița mea de asemenea ; ea nu va fi o flecară cum am fost eu ; ea o va lua repede și, cînd îmi va veni mie rîndul să vorbesc, voi face ca dînsa.

Dar mă gîndesc că acest cuvînt : flecară, pe care l-am pus aici pe socoteala mea, ar putea să supere pe unii oameni de treabă, cărora cugetările mele le-au plăcut. Dacă n-au fost decît fleacuri, n-ar fi trebuit să le placă ; înseamnă deci că sînt cititori lipsiți de gust. Nicidecum, domnilor, nicidecum ; nu sînt de această părere ; dimpotrivă, n-aș îndrăzni să spun cît caz fac de dumneavoastră, nici cît mă simt de măgulită de aprobarea dumneavoastră în această privință. Cînd spun că sînt o flecară, fie vorba între noi, n-o fac decît în glumă și din amabilitate față de cei ce m-au privit ca atare ; adevărul este că aș fi și mai departe la fel, dacă n-ar fi mai ușor să nu fiu. Îmi faceți multă cinste consimțind ca eu să cuget ; dar și acei care vor să mă mărginesc la simpla povestire a faptelor, îmi fac mare plăcere ; amorul meu propriu este de partea dumneavoastră, dar lenea mea se arată a fi de partea lor, și m-am lecuit oarecum de deșertăciunile acestei lumi ; la vîrsta mea preferi ceea ce e lesne unui lucru care nu este decît fală. Bănuiesc de altfel (v-o spun în taină), bănuiesc că nu dumneavoastră sînteți cei mai numeroși. Adăugați la toate astea greutatea de a vă face pe plac și veți ierta hotărîrea pe care o voi lua.

Rămăsesem la vorbele pe care domnișoara de Fare și Valville le spuseseră lui Favier ; am arătat că această măsură pe care au luat-o n-a fost de nici un folos.

Ați văzut că Favier a ieșit înainte ca Dutour să plece, și abia dacă trecuse un sfert de oră de cînd dispăruse cînd s-a înfors ; dar acest sfert de oră îl și folosise împotriva mea. Din camera mea s-a dus la doamna de Fare, căreia i-a povestit tot ce abia văzuse și auzise.

N-a îndrăznit să ne-o mărturisească însă. Domnișoara de Fare i s-a adresat pe un ton care a împiedicat-o s-o facă și a speriat-o. Am observat doar, cum v-am mai spus, că a roșit ; și, în deznădejdea în care eram, această roșeață nu mi-a părut un semn bun.

A ieșit destul de descumpănită, și domnișoara de Fare a început să mă mîngîie. Îi țineam o mînă pe care-o scăldam în lacrimile mele ; a răspuns acestui gest cu alintările cele mai duioase.

— Ei, dragă prietenă, încetează odată cu plînsul, îmi spunea ; de ce ți-e teamă ? Această fată nu va scoate o vorbă, poți fi sigură (vorbea de Favier) ; acum i-am stîrnit interesul prin toate mijloacele care-i pot închide gura. I-am spus că indiscreția ei ar nenoroci-o, că tăcerea îi va fi norocul ; și, după amenințările cu care am speriat-o, după răsplata pe care i-am făgăduit-o, poți să-ți închipui că nu va tăcea ? Pare oare cu putință să ne trădeze ? Liniștește-te deci ; dă-mi acest semn de prietenie și de încredere, de nu, voi bănui acum că din pricina mea plîngi atîta ; voi crede că te rușinezi de a mă fi avut martoră la ceea ce s-a întîmplat și că mă bănuiești de vreun sentiment umilitor pentru dumneata, eu care, după toate astea, nu te iubesc decît mai mult, mă simt încă mai legată de dumneata ; căreia nu-i pari decît mai vrednică de interes și toată viața voi avea încă și mai multă considerație pentru dumneata. Așa voi crede, îți spun ; și vezi, în cazul acesta, cît aș fi de îndreptățită să mă

plîng de dumneata, cît m-ar ofensa durerea dumitale şi cît ar fi de jignitoare pentru un suflet ca al meu !

Aceste vorbe îmi sporeau înduioşarea şi, ca urmare, lacrimile mele. Nu aveam putere să vorbesc ; dar îi sărutam de mii de ori mîna pe care o ţineam încă şi o strîngeam între ale mele în semn de recunoştinţă.

— Poate să vină cineva, îmi spunea şi Valville, doamna de Fare însăşi va sosi poate ; ce vreţi să gîndească despre starea în care sînteţi ? Ce motive îi vom da ? şi de ce vă necăjiţi atîta ? Aceasta nu va avea urmări ; de asta răspund eu, adăugă el, aruncîndu-se la picioarele mele cu mai multă dragoste, cu mai multă patimă, parcă, decît avusese pînă atunci ; şi privirea mea, pe care o lăsam să cadă, rînd pe rînd asupra iubitului şi asupra prietenei, le spunea cît eram de mişcată de toate vorbele lor blînde şi mîngîietoare, cînd am auzit pe cineva umblînd lîngă camera mea.

Era doamna de Fare care intră peste o clipă. Fiica ei şi Valville s-au aşezat lîngă mine şi mi-au şters lacrimile înainte de sosirea ei ; dar tot zbuciumul de care fusesem frămîntată îmi rămăsese întipărit pe faţă. Se mai citea încă pe ea un aer de durere şi de mîhnire încremenită, pe care nu-l puteam înlătura.

— Fă-te că eşti bolnavă, se grăbi să-mi spună domnişoara de Fare, şi ne vom preface că tocmai ţi s-a făcut rău.

De-abia sfîrşise acestе cîteva cuvinte, cînd am văzut-o pe maică-sa. N-am salutat-o decît printr-un semn scurt din cap, din cauza slăbiciunii care hotărîsem să spunem că m-a cuprins şi care era destul de adevărată.

Doamna de Fare se uită la mine şi nu mă salută nici dînsa.

— Nu se simte bine ? îl întrebă pe Valville cu un aer indiferent şi nu prea politicos.

— Da, doamnă, răspunse el. Ne-a fost foarte greu s-o trezim pe domnişoara dintr-un leşin în care a căzut.

— Şi este încă foarte slăbită, adăugă domnişoara de Fare, pe care am văzut-o mirată de lipsa de maniere a mamei sale vorbind de mine.

— Dar, urmă această doamnă pe acelaşi ton şi fără să spună niciodată *domnişoara,* dacă vrea, poate fi condusă înapoi la Paris, îi voi împrumuta trăsura mea.

— Doamnă, îi spuse tăios Valville, nu e nevoie de a dumneavoastră ; se va întoarce cu a mea, care a venit să mă ia.

— Aveţi dreptate, totuna e, urmă ea.

— Cum, mamă, chiar acum ? strigă fata ; aş fi de părere să aşteptăm pînă mai pe seară.

— Nu, domnişoară, am spus la rîndul meu, sprijininu-mă pe braţul lui Valville ca să mă scol ; nu, lăsaţi-mă să plec ; vă aduc mii de mulţumiri pentru atenţiile dumneavoastră faţă de mine, dar, într-adevăr, este mai bine să plec şi-mi dau seama că nu trebuie să zăbovesc mai mult aici. Să coborîm, domnule, îmi va face bine să iau puţin aer pînă cînd trăsura dumneavoastră va fi gata de drum.

— Dar, mamă, interveni pentru a doua oară domnişoara de Fare, luaţi seama ; o vom lăsa pe domnişoara să se întoarcă singură cu trăsura aceea ? Şi, deoarece vrea cu tot dinadinsul să plece, nu sînteţi de părere s-o ducem înapoi, sau cel puţin să iau pe una din femeile dumneavoastră cu mine pentru a o conduce pînă la mînăstire sau la doamna de Miran, care ne-a încredinţat-o ? Altfel, aici n-ar fi decît domnul de Valville care ar putea s-o întovărăşească, şi nu s-ar cădea să plece cu ea.

— Nu, urmă mama ei zîmbind ; dar, spuneţi-mi, domnule de Valville, aştept musafiri ; nici eu, nici fata mea nu putem lipsi ; una din femeile mele nu este de-ajuns ? V-o dau pe aceea care a îmbrăcat-o. De aici la Paris nu-s decît doi paşi ; nu-i, aşa, fetiţo ? Va fi de-ajuns.

Valville, indignat de o purtare atît de neobrăzată, nu răspunse nimic.

— N-am nevoie de nimeni, doamnă, i-am spus, pe deplin convinsă că acea cameristă pe care mi-o dădea vorbise ; n-am nevoie de nimeni.

Şi acestea le spuneam ieşind din cameră împreună cu Valville. Domnişoara de Fare pleca ochii cu un aer de uimire care nu era spre lauda mamei sale.

— Doamnă, îi spuse Valville doamnei de Fare, pe un ton pe cît de aspru pe atît de nestînjenit, domnişoara va lua trăsura mea ; aţi oferit-o pe a dumneavoastră, n-aveţi decît să mi-o împrumutaţi pentru ca să merg după dînsa ; starea în care se află mă îngrijorează ; şi dacă i s-ar întîmpla ceva voi fi în măsură de a pune să i se vină în ajutor.

— Ei ! dar de ce să ne părăsiţi ? spuse ea, tot zîmbind. Ce înseamnă asta ? Nu văd de ce ar fi nevoie, de vreme ce îi pun la dispoziţie pe una din femeile mele. Preferă să rămînă ? Ştiţi că pe la patru sau cinci trebuie să-i sosească o trăsură pe care doamna de Miran mi-a spus că o va trimite ; şi fiindcă este bolnavă şi eu voi avea musafiri, va lua masa în camera ei.

— Da, spuse el, ar fi un mijloc lesnicios de a aranja lucrurile, dar nu cred să-i fie pe plac.

— Seriozitatea dumitale mă distrează, vere, îi răspunse dînsa ; de altfel, dacă nu e cu putinţă să te oprim, trăsura mea îţi stă la dispoziţie. Bourguignon, adăugă ea numai-decît vorbind unui lacheu care se afla pe-acolo, să se înhame caii la trăsură. Iată, mi se pare că vin musafiri ; adio, domnule ; o să ne mai vedem, dar este oarecare răutate din partea dumitale să ne părăseşti. Frumoaso, sînt sluga dumitale : hai, n-o să fie nimic ; daţi-i să mănînce înainte de plecare. După care, şi-a luat rămas bun de la noi, apoi, întorcîndu-se :

— Vino, fata mea, spuse ea domnişoarei de Fare ; vino, am să-ţi spun ceva.

— Peste o clipă, mamă, te urmez, răspunse fata, privindu-ne cu tristeţe, pe Valville şi pe mine. Nu înţeleg purtarea aceasta, ne spuse ea ; nu seamănă deloc cu cea de aseară ; care poate fi cauza ? Oare ticăloasa aceea de femeie o fi şi pus-o la curent ? Nu-mi vine a crede.

— De astă să nu vă îndoiţi, urmă Valville care-i trimise vorbă vizitiului său ce avea de făcut ; dar, n-are a face, dumneaei ştie cît interes îi poartă mama mea domnişoarei, şi orice i s-ar fi putut spune, nu o scuteşte de atenţiile ei şi de politeţea pe care trebuia să le păstreze faţă de dînsa. De altminteri, ce motiv are să se poartă atît de urît cu o tînără pentru care a văzut că mama şi cu mine avem cele mai mari atenţii ? Această lenjereasă, ale cărei vorbe i s-au raportat, n-a putut oare să se înşele şi s-o asemuie pe domnişoara cu altcineva ? I-a răspuns domnişoara o vorbă ? A fost de acord cu ce spunea ? A plîns, e adevărat, dar asta poate pentru că a crezut că voia s-o jignească ; era surpriză sau sfiiiune şi toate astea sînt cu putinţă la cineva de vîrsta ei care se vede apostrofat cu atîta îndrăzneală ; dragă verişoară, ceea ce spun aici nu vă priveşte pe dumneavoastră, ştiţi cu cîtă încredere v-am destăinuit totul. Vreau numai să spun că doamna de Fare trebuia cel puţin să nu se grăbească în a-şi face o părere şi să nu se bizuie pe o cameristă, care a putut să n-audă bine, a putut să mai adauge la cele auzite, şi n-a povestit ceea ce a ştiut decît după spusele altei femei care, cum am mai spus, poate să fi fost înşelată de vreo asemănare. Şi, presupunînd că nu s-a înşelat, este vorba aici de fapte care ar fi cazul să fie verificate sau lămurite ; cu atît mai mult cu cît pot interveni nenumărate împrejurări care schimbă foarte mult lucrurile, aşa cum o fac cele pe care vi le-am spus, şi care arată prea bine că domnişoara este vrednică de plîns, dar nu dau dreptul nimănui să se poarte cu ea aşa cum s-a făcut acum.

Şi să fi văzut cu ce foc, cu ce durere se exprima Valville, cîtă dragoste pentru mine punea în tot ce spunea!

— Dacă doamna de Fare, ar fi avut inima şi felul dumneavoastră de a gîndi, domnişoară, adăugă el, i-aş fi mărturisit totul; dar m-am ferit. Este o poveste (îmi veţi da voie s-o spun) nefăcută pentru o minte ca a dumneaei. Oricum ar fi, domnişoară, ea vă iubeşte, aveţi trecere pe lîngă dînsa; căutaţi să obţineţi să nu vorbească; spuneţi-i că mama îi cere aceasta ca un hatîr, că dacă n-o face înseamnă că se declară a fi duşmanul nostru, şi mă jigneşte personal pe veci. În fine, dragă verişoară, spuneţi-i cît vă interesează tot ce ne priveşte pe noi şi toată durerea pe care v-ar pricinui-o, dumneavoastră înşivă, dacă nu ar păstra această taină.

— Fiţi fără grijă, îi răspunse domnişoara de Fare, nu va vorbi, domnule; îndată mă voi arunca la picioarele ei ca s-o rog, şi am să izbutesc.

Dar, după felul în care ne făgăduia, se vedea bine că mai mult dorea să reuşească decît nădăjduia acest lucru, şi avea dreptate.

În timp ce vorbeau astfel, oftam şi eram încremenită de durere. Nu mai este nici un leac, îmi spuneam cîteodată; nu mai scăpăm din asta. Într-adevăr, cine n-ar fi gîndit că această întîmplare avea să strice căsătoria noastră şi că de-aici vor apare piedici de neînvins?

Şi dacă doamna de Miran le învinge, îmi spuneam în sinea mea, dacă are acest curaj, voi avea eu oare pe acela de a primi toate binefacerile ei, de a o expune tuturor criticilor, tuturor învinuirilor pe care le va îndura din partea familiei sale? Voi putea oare să fiu fericită dacă, mai tîrziu, fericirea mea va deveni un prilej de ruşine şi de căinţă pentru dînsa?

Iată ce se petrecea în mintea mea, presupunînd chiar că doamna de Miran nu s-ar descuraja şi ar ţine piept ocărilor pe care această întîmplare le-ar revărsa asupra

mea, dacă ar fi dată în vileag după cum aveam toate motivele să cred că va fi.

Cele două trăsuri, acea a doamnei de Fare şi acea a lui Valville, sosiră în curte. Domnişoara de Fare m-a îmbrăţişat ; m-a ţinut mult timp în braţe, nu mă puteam smulge din ele ; m-am suit cu lacrimi în ochi în trăsura lui Valville, gonită, ca să spun aşa, cu zeflemele, dintr-o casă unde fusesem primită în ajun atît de bine.

Iată-mă plecată ; Valville mă urma în trăsura doamnei de Fare ; cîteodată eram pe un rînd şi atunci vorbeam.

El arăta o veselie pe care, cu siguranţă, n-o simţea ; şi, într-un moment cînd trăsura lui era foarte aproape de a mea :

— Vă mai gîndiţi la ce s-a întîmplat ? îmi spuse el destul de încet, plecîndu-şi capul înainte. În ce mă priveşte, adăugă el, ceea ce mă supără este numai atenţia pe care i-o daţi.

— Nu, nu, domnule, i-am răspuns, faptul nu-i atît de neînsemnat cum vi se pare ; şi cu cît sînteţi mai puţin sensibil la cele întîmplate, cu atît este cazul să mă gîndesc eu la ele.

— Nu putem continua conversaţia, îmi răspunse el ; dar aveţi de gînd să vă întoarceţi la mînăstire ; nu găsiţi oare că ar fi nimerit s-o vedeţi pe mama mea înainte ?

— Nu se poate, i-am spus ; ştiţi în ce stare l-am lăsat pe domnul de Climal ; acum, poate că doamna de Miran este tulburată, încît este mai bine să mă întorc la mînăstire.

— Mi se pare, urmă Valville, că văd de departe trăsura mamei.

Nu se înşela ; iar doamna de Miran n-o trimitea mai devreme decît spusese, decît pentru a-l anunţa pe Valville că domnul de Climal murise.

A primit această veste cu mare durere ; m-a mîhnit şi pe mine foarte adînc ; ultimele fapte ale răposatului mi-l făcuseră drag, şi am plîns din toată inima.

Am coborît atunci din trăsura lui Valville, căruia i-am lăsat-o ; a dat drumul trăsurii doamnei de Fare şi m-am urcat în acea a doamnei de Miran, al cărui vizitiu primise porunca să mă ducă înapoi la mînăstire, unde am ajuns foarte abătută şi frămîntînd mii de gînduri triste în minte.

Timp de trei zile n-am văzut pe nimeni de la doamna de Miran.

A patra zi, de dimineaţă, un lacheu a venit din partea ei să-mi spună că se simţise rău şi că o voi vedea în ziua următoare ; şi, în clipa cînd ieşeam, acest servitor scoase în taină din buzunar un răvaş pe care Valville îl însărcinase să mi-l dea, şi m-am dus să-l citesc în camera mea.

„N-am înştiinţat-o pe mama de ce vi s-a întîmplat la doamna de Fare, îmi spunea în răvaş. *Poate că această doamnă va fi discretă de dragul fiicei sale, care trebuie să fi stăruit mult ; şi în această nădejde, am socotit nimerit să ascund mamei o întîmplare de care este mai bine să nu ştie, dacă se poate, căci n-ar face decît s-o neliniştească. Mi-a spus că are să vă vadă mîine ; am vorbit cu Dutour şi am convins-o să fie de partea noastră ; nimic nu s-a răspîndit încă. Aveţi vă rog grijă şi dumneavoastră, să nu spuneţi ceva mamei mele.“*

Iată cam care era cuprinsul răvaşului său, pe care l-am citit clătinînd din cap cînd am ajuns la partea unde mă îndemna să nu vorbesc.

Poţi spune ce-i vrea, i-am răspuns în sinea mea ; n-ar fi frumos să tac ; ar fi un fel de trădare sau de viclenie, la care doamna de Miran nu trebuie să se aştepte din partea mea ; ar însemna să fiu lipsită de recunoştinţă faţă de ea şi n-aş fi în stare să mă hotărăsc la o prefăcătorie atît de ingrată ; mi se pare că trebuie să-i spun totul, cu orice preţ ar fi.

Totuşi, gîndind astfel, nu eram încă hotărîtă ce voi face ; dar sufletului meu îi era silă de această urîtă şiretenie de care eram sfătuită să mă folosesc ; astfel încît am rămas pînă a doua zi foarte tulburată, şi fără să iau

o hotărîre în această privinţă. La ora trei după-amiază, doamna de Miran a fost anunţată şi m-am dus s-o întîlnesc în vorbitor, într-o stare de emoţie care se datora mai multor motive. Şi iată-le : să nu spun nimic ? Este, fără îndoială, lucrul cel mai sigur, îmi ziceam ; dar nu este cel mai cinstit, şi găsesc că ar fi o mişelie. Să vorbesc ? Este hotărîrea cea mai demnă dar, pe de altă parte, cea mai primejdioasă. Trebuia să mă grăbesc să aleg şi mă şi aflam în faţa doamnei de Miran, fără să mă fi oprit încă la nimic.

Este cîteodată greu să alegi între norocul tău şi datorie. Cînd spun norocul meu, vorbesc de cel al inimei mele, pe care eram în primejdie să-l pierd, şi de fericirea care ar fi pentru mine să mă căsătoresc cu un bărbat care mi-era drag ; căci nu mă gîndeam deloc la averea lui Valville, nici la rangul pe care mi l-ar da. Cînd iubeşti cu adevărat, nu te gîndeşti decît la dragostea ta ; ea trece înainte de orice ; şi, toate celelalte, oricît de însemnate ar fi fost, nu m-ar fi făcut să şovăi nici o clipă. Dar era vorba de a ascunde doamnei de Miran o întîmplare pe care se cădea s-o ştie, din cauza neplăcerilor ce vor urma.

— Fata mea, îmi spuse dînsa, iată un contract pentru un venit de o mie două sute de livre, care-ţi aparţine şi pe care ţi-l aduc ; este în regulă, poţi să ai încredere în mine ; fratele meu este acela care ţi l-a lăsat şi fiul meu, moştenitorul său, nu pierde nimic de vreme ce trebuie să te căsătoreşti cu el, şi asta tot lui îi revine ; dar, oricum, ia-l ; este un bun al dumitale şi prefer, în această împrejurare, să-l aibă de la dumneata decît de la unchiul său.

Priviţi, vă rog, ce început !

— Vai, mamă ! i-am răspuns, ceea ce mă mişcă cel mai mult în toate astea e felul în care vă purtaţi cu mine ; Doamne, cît vă sînt de îndatorată ! Este ceva care să preţuiască cît dragostea cu care mă cinstiţi ? Ştiţi,

mamă, că-l iubesc pe domnul de Valville, dar inima mea este mai mult a dumneavoastră decît a lui ; recunoştinţa faţă de dumneavoastră îmi este mai scumpă decît iubirea mea. Şi aici am început să plîng.

— Lasă, Marianne, recunoştinţa ce mi-o arăţi mă bucură mult, dar nu vreau alta din partea ta decît aceea pe care o fiică trebuie s-o aibă faţă de o mamă foarte iubitoare ; iată de care fel pretînd să fie a ta. Nu uita că eu nu mai iubesc acum o străină, ci pe fiica mea ; curînd îmi vei fi fiică cu adevărat, şi-ţi mărturisesc că acum o doresc cît şi tine. Îmbătrînesc. Am pierdut singurul frate ce-mi mai rămăsese ; simt că mă desprind de viaţă şi nu-mi mai doresc altă bucurie decît aceea de a o avea pe Marianne lîngă mine ; n-aş putea să mă mai lipsesc de fiica mea.

Plînsul meu s-a pornit din nou la aceste cuvinte.

— Peste cîteva zile, am să te scot de-aici, adăugă dînsa, şi ţi-am şi oprit un loc în altă mînăstire. Eşti mulţumită de doamna de Fare ? N-am mai văzut-o de cînd te-ai întors de la ea ; a fost ieri să mă vadă dar nu mă simţeam bine şi n-am primit pe nimeni. S-a mai vorbit la dînsa despre căsătoria lui Valville cu tine de care se pomenise la fratele meu ?

— Nu, mamă, nu s-a mai vorbit, i-am răspuns stingherită şi mişcată de atîtea dovezi de dragoste ; şi nu am îndrăzneala să nădăjduiesc că se va mai vorbi.

— Cum ? Ce vrei să spui ? urmă ea, şi de ce vorbele acestea ? Nu crezi că poţi fi sigură de vizitiul meu ?

— Domnul de Valville nu v-a informat de nimic, mamă ? am răspuns eu.

— Nu, zise ea, dar ce s-a întîmplat, Mariana ?

— Că sînt pierdută, mamă, şi că doamna de Fare ştie cine sînt am răspuns.

— Ei ! cine i-a spus strigă ea numaidecît : de unde ştie ?

— Prin cea mai nenorocită întîmplare din lume, am urmat ; fiindcă lenjereasa aceea la care am stat patru sau cinci zile a venit din întîmplare acolo la ţară să vîndă ceva, şi m-a întîlnit.

— Ei, Doamne, ce să-i faci ; te-a recunoscut ? îmi spuse dînsa.

— O, din prima clipă ! am răspuns.

— Ei bine ! spune odată, fata mea, ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat, am urmat eu, că a vrut să mă îmbrăţişeze cu acea familiaritate ce a socotit că-i este permisă, că s-a mirat văzîndu-mă atît de gătită şi nu m-a strigat altfel decît Marianne ; i s-a spus că se înşeală, că mă ia drept alta ; în fine, ea a susţinut contrariul ; şi, pentru a-l dovedi, a spus sumedenie de lucruri care trebuie să vă descurajeze cu totul bunăvoinţa, care trebuie să vă împiedice de a încheia căsătoria noastră, lipsindu-mă de fericirea de a vă avea, cu adevărat, ca mamă. Totul s-a întîmplat în camera mea. Domnişoara de Fare era de faţă, dar fiind o fiinţă mărinimoasă, şi domnul de Valville istorisindu-i totul, nu mi-a arătat nici mai puţină stimă, nici nu mi-a făcut mai puţine amabilităţi ; dimpotrivă, aşa încît ne-a făgăduit să păstreze o taină veşnică şi n-a precupeţit nimic pentru a mă mîngîia. Dar, mamă, sînt din naştere atît de nefericită încît mărinimia ei nu va folosi la nimic.

— Asta-i tot ? Nu te necăji, urmă doamna de Miran ; dacă taina noastră nu este ştiută decît de domnişoara de Fare, sînt liniştită, nimic nu este pierdut ; putem, în toată liniştea, să avem încredere în dînsa, şi greşeşti cînd spui că doamna de Fare ştie cine eşti ; este sigur că fiica ei nu i-a spus nimic, şi numai de doamna aceasta m-aş putea teme.

— Ei bine, mamă, asta-i, că doamna de Fare este la curent, i-am răspuns ; era acolo o cameristă care a auzit ce-a spus lenjereasa şi s-a dus de i-a povestit totul ; şi ceea ce ne-a convins de acest fapt a fost că această

doamnă, care a venit apoi, nu s-a mai purtat cu mine atît de frumos ca în ajun ; manierele ei erau foarte schimbate, mamă, sînt silită să v-o mărturisesc ; aş crede că fac o faptă rea şi vicleană dacă v-aş ascunde-o. Aţi avut bunătatea să spuneţi că sînt fiica unei prietene din provincie ; acum nu mai putem scăpa cu asta ; doamna de Fare ştie că nu sînt decît o biată orfană sau, cel puţin că nu-i cunosc pe cei ce m-au adus pe lume şi că, numai din milă domnul de Climal m-a băgat la madame Dutour. Iată de ce trebuie să ţineţi seamă şi ce am crezut de datoria mea să aflaţi. Domnul de Valville nu v-a prevenit ; dar asta, fiindcă mă iubeşte şi-i e teamă că n-o să mai vreţi să încuviinţaţi căsătoria noastră ; şi trebuie să-l iertaţi ; este fiul dumneavoastră şi-i este îngăduită o astfel de purtare faţă de dumneavoastră ; fără să mai spunem că întîmplarea nu priveşte pe nimeni atît de îndeaproape ca pe el ; el ar avea cel mai mult de suferit, deoarece ar fi soţul meu ; dar eu, care aş avea tot folosul şi care n-aş vrea să-l am, dacă l-aş obţine luîndu-vă prin surprindere, ceea ce ar fi în dauna dumneavoastră, eu, pe care m-aţi copleşit cu binefaceri, care datorez titlul de fiică a dumneavoastră numai inimii bune pe care o aveţi, şi care n-am drepturile domnului de Valville, îmi închipui că aş fi de neiertat dacă aş folosi şiretlicuri faţă de dumneavoastră şi aş ascunde un lucru care ar avea de ce să vă abată de la gîndul de a ne căsători.

În timp ce vorbeam, doamna de Miran se uita la mine cu o atenţie al cărei motiv nu-l înţelegeam ; dar, după felul în care îşi aţintea ochii asupra mea se părea că mai curînd mă cerceta decît mă asculta. Am mers mai departe şi am adăugat :

— Doreaţi să luaţi măsuri care ar fi împiedicat să fiu cunoscută, şi nu mai e de luat nici o măsură ; după toate probabilităţile doamna de Fare va spune totul, în pofida fiicei sale care a rugat-o din suflet să n-o facă. Încît vedeţi, mamă, iată nora pe care aţi avea-o, dacă

m-aş căsători cu domnul de Valville ; altceva nu se mai poate nădăjdui. Nu mă voi mîngîia niciodată de fericirea de care veţi avea mare dreptate să mă lipsiţi ; dar m-aş mîngîia încă şi mai puţin dacă v-aş înşela.

Doamna de Miran nu-mi răspunse pentru cîteva clipe, mi s-a părut mai curînd gînditoare decît tristă, apoi îmi spuse cu un oftat uşor ;

— Mă mîhneşti, fata mea, şi totuşi mă încîntă ; trebuie să recunosc împreună cu tine că lipsa ta de noroc este înverşunată. N-ar fi vreun mijloc ca, fără să mă amestec, s-o îndemnăm pe această lenjereasă să spună că, într-adevăr, s-a înşelat ? Spune-mi, ce i-ai răspuns atunci ?

— Nimic, mamă, i-am spus ; nu m-am priceput decît să plîng, în timp ce domnişoara de Fare se îndîrjea să-i spună că nu mă cunoaşte.

— Biata copilă ! urmă doamna de Miran ; nu, într-adevăr, nu ştiam nimic din toate astea ; fiul meu a avut mare grijă să nu mă pună la curent ; şi, cum spui şi tu, este de iertat ; poate te-a îndemnat şi pe tine să nu-mi spui nimic.

— Vai, mamă ! am urmat eu, v-am spus că mă iubeşte ; este, fără încetare, ceea ce-l scuză ; şi abia de azi m-a rugat să tac.

— Cum de azi ? strigă ea ; a venit oare să te vadă ?

— Nu, doamnă, i-am răspuns, dar mi-a scris, şi vă rog din suflet să nu-i spuneţi că v-am mărturisit aceasta. Lacheul pe care mi l-aţi trimis ieri mi-a adus răvaşul acesta din partea lui ; şi, pe loc, i-am pus biletul în mînă. L-a citit.

— N-aş putea să-i găsesc o vină fiului meu, spuse dînsa apoi ; dar eşti o fată uluitoare şi are dreptate să te iubească. Ascultă-mă pe mine, adăugă ea înapoindu-mi răvaşul, dacă bărbaţii ar avea minte, n-ar exista unul, oricare ar fi, care să nu-l pizmuiască pentru că te-a cucerit. Mîndria noastră este tare neînsemnată faţă de ce faci tu

acum ; n-ai fost niciodată mai vrednică de încuviințarea pe care am dat-o dragostei lui Valville, și nu-mi iau vorba înapoi. Cu orice preț ar fi, am să mă țin de cuvînt ; vreau să trăiești alături de mine ; vei fi mîngîierea mea ; tu mă dezguști de toate fetele care ar putea să mi se ofere pentru fiul meu ; n-aș mai putea s-o rabd pe nici una după tine ; las' pe mine. Dacă doamna de Fare, care, ca să-ți spun drept, este o femeie foarte măruntă și mintea cea mai ușuratecă pe care o cunosc, dacă n-a răspîndit încă nimic din ce știe (lucru greu de crezut cu firea ei), îi voi scrie diseară într-un fel care, poate, o va opri. De fapt, după cum ți-am spus, ea nu este decît ușuratecă, și nu rea. Am s-o văd apoi, îi voi istorisi povestea ta ; doamna de Fare este curioasă, îi place să i te destăinuiești ; îi voi împărtăși taina noastră și-mi va fi atît de îndatorată, încît ea va fi cea dintîi care să mă laude de ceea ce fac pentru tine și va gîndi cel puțin tot atît de bine despre obîrșia ta ca și mine, care o cred foarte bună. Să presupunem că a și clevetit, n-are nimic, copilă mea, se găsește leac pentru orice, fii pe pace. Mă gîndesc la unul ; nu este vorba, în această împrejurare, decît să mă pun la adăpost de orice critică. Va fi de-ajuns ca nimic să nu cadă asupra mea. În ceea ce-l privește pe Valville, el este tînăr ; și, oricît de bună ar fi părerea pe care o are lumea despre el, el este plin de dragoste ; tu ai chipul cel mai atrăgător din lume, și cel mai în stare să ducă departe inima celui mai înțelept bărbat ; ori, dacă fiul meu se însoară cu tine, și dacă lumea este foarte sigură că eu n-am încuviințat aceasta, înseamnă că el a greșit, și nu va fi vina mea. Pe lîngă asta, sînt bună și cunoscută ca atare ; voi fi desigur supărată, dar, pînă la urmă, voi ierta totul. Înțelegi bine ce vreau să spun, Marianne, adăugă ea, zîmbind.

La care n-am răspuns decît aruncîndu-mă, ca ieșită din minți, peste o mînă cu care, din întîmplare, apucase una din zăbrelele grătiilor.

Plîngeam de fericire, ţipam de bucurie, mă lăsam în voia pornirilor de dragoste, de recunoştinţă ; într-un cuvînt, nu mai eram stăpînă pe mine, nu mai ştiam ce vorbesc :

— Mama mea dragă, mama mea iubită ! Ah, Dumnezeule, de ce n-am decît o inimă ? Este cu putinţă să existe una ca a dumneavoastră ? Ah, Doamne, ce suflet ! şi mii de alte vorbe pe care le-am rostit şi care nu aveau nici un şir.

— Ai putut crede că o sinceritate ca asta, atît de vrednică de laudă, ar fi putut să se întoarcă împotriva ta, cînd e vorba de o mamă ca mine, Marianne ? îmi spuse doamna de Miran, în timp ce mă lăsam pradă tuturor emoţiilor de care v-am vorbit.

— Vai, doamnă, dar poate cineva să-şi închipuie ceva asemănător cu dumneavoastră şi cu sinţămintele pe care le aveţi ? i-am răspuns după ce m-am liniştit puţin. Dacă n-aş fi puţin deprinsă cu ele, n-aş crede una ca asta.

— Pune bine pergamentul pe care ţi l-am dat, îmi spuse dînsa (vorbea de acel contract). Ştii oare că, după data donaţiei ţi se şi cuvine prima rată a venitului, şi că ţi-am adus-o ? Iat-o, adăugă dînsa scoţînd din buzunar un mic fişic de ludovici de aur, pe care m-a silit să-l primesc deoarece eu îl refuzam ; voiam să mi-l păstreze dînsa.

— Va sta mai bine la dumneavoastră decît la mine, îi spuneam ; ce să fac cu el ? Am oare nevoie de vreun lucru, cu dumneavoastră ? Mă lăsaţi să duc oare lipsă de ceva ? N-am de toate cu prisosinţă ? Mai am încă din banii pe care mi i-aţi dat chiar dumneavoastră (era adevărat) şi aceia pe care i-am moştenit la moartea domnişoarei care m-a crescut, mi-au rămas şi ei.

— Ia totuşi, îmi spuse ea, ia ; trebuie să te deprinzi să ai bani şi aceştia sînt ai tăi.

Atunci am auzit deschizîndu-se uşa vorbitorului unde ne aflam. Am strîns deci fişicul şi am văzut-o intrînd pe stareţa mînăstirii.

— Am aflat că sînteţi aici, îi spuse ea doamnei de Miran sau, mai bine zis, mamei mele, căci nu mai trebuie să-i spun altfel. Nu era ea mama mea, dacă nu chiar ceva mai mult ?

— Am aflat că sînteţi aici, doamnă, îi spuse deci stareţa pe un ton de condoleanţe (fiindcă îi vorbisem de moartea domnului de Climal) ; şi viu ca să am cinstea să vă văd o clipă ; trebuia, azi după-amiază, să trimit pe cineva la dumneavoastră, îi spusesem domnişoarei.

Au avut apoi o clipă de conversaţie foarte serioasă ; doamna de Miran se sculă.

— Marianne, cîtva timp n-am să te mai văd, şi nici n-am să ies, îmi spuse ea ; adio. Apoi o salută pe stareţă şi plecă. Vă daţi seama cît m-a lăsat de liniştită. De-acum încolo, de ce mă mai puteam teme ? Pe unde putea să mai scape fericirea mea ? Era oare o încercare mai îngrozitoare pentru mine decît aceea prin care tocmai trecusem, ieşind învingătoare ? Nu, desigur, şi de vreme ce bunătatea doamnei de Miran ţinea piept unor motive atît de puternice de a se scîrbi de mine, puteam să desfid soarta pentru loviturile ei ; totul era zis, asta pusese capăt la toate ; şi nu mai puteam avea împotriva mea, ca să vorbim cu judecată, decît moartea mamei mele, aceea a fiului ei, sau a mea.

Şi încă, aceea a mamei mele care, cred (dragostea să mă ierte), care, spun, mi-ar fi fost mai dureroasă, gîndesc, decît aceea a lui Valville însuşi, n-ar mai fi împiedicat, după cît se părea, căsătoria noastră ; încît înotam în fericire şi-mi spuneam : Toate nenorocirile mele s-au isprăvit deci ; şi, mai mult, dacă primele mele necazuri au început prin a fi din cale-afară de mari, mi se pare că primele mele fericiri încep la fel ; poate că n-am pierdut mai multe bunuri decît am regăsit acum ; mama, căreia îi

datorez viaţa, n-ar fi fost poate mai iubitoare decît mama care mă ia acum de suflet şi nu mi-ar fi lăsat un nume mai mare decît acela pe care-l voi purta.

Doamna de Miran s-a ţinut de cuvînt ; au trecut zece sau douăsprezece zile fără ca s-o văd ; dar aproape în fiecare zi trimetea la mînăstire şi am primit de asemeni două sau trei răvaşe de la Valville ; şi, astea, mama lui le ştia ; n-am să vi le redau, unele erau prea lungi. Iată numai ce mi-a rămas în minte din cel dintîi :

„*M-aţi dezvăluit mamei, domnişoară* (fiindcă arătasem doamnei de Miran ultimul lui răvaş), *dar n-are să vă fie de nici un folos, dimpotrivă ; în loc de un răvaş sau două pe care, cel mult, m-aş fi încumetat să vi le scriu, veţi primi trei sau patru, şi chiar mai multe ; pe scurt, cîte am să vreau, căci mama le încuviinţează ; trebuie, vă rog, să încuviinţaţi şi dumneavoastră. V-am rugat să nu-i pomeniţi nici de obrăznicia lui Dutour, şi nici de purtarea neroadă a doamnei de Fare, şi n-aţi ţinut seamă de rugămintea mea ; aveţi o inimioară răzvrătită, căreia i-a plăcut să fie mai sinceră şi mai generoasă decît a mea. În ce fel m-au deservit toate astea ? În nici un fel şi, slavă Domnului, am pus cazul cel mai rău ; şi dacă sufletul meu nu este atît de nobil ca al dumneavoastră, în schimb, acela al mamei mele face cît el ; mă înţelegeţi, domnişoară ? Încît, nu va fi nici mai mult, nici mai puţin ; şi cînd vom fi căsătoriţi, o să vedem noi dacă într-adevăr sufletul dumneavoastră este mai presus de al meu ; şi pînă una alta, pot cel puţin să mă laud că al meu este mai iubitor. Ştiţi la ce-au dus toate mărturisirile pe care le-aţi făcut mamei ? «Valville, mi-a spus, fata mea este neîntrecută ; i-ai spus să tăinuiască cele petrecute la doamna de Fare, şi nu ţi-o reproşez ; dar ea mi-a spus totul, şi încă nu mi-am venit în fire ; o iubesc de mii de ori mai mult decît o iubeam şi preţuieşte mai mult ca tine.»*“

Restul răvaşului era plin de cuvinte de dragoste ; iată singurul de care îmi amintesc, şi a fost cel mai de seamă.

Să reluăm. Trecuseră deci zece sau douăsprezece zile de cînd nu mai văzusem pe nimeni de la doamna de Miran, cînd, pe la zece dimineaţa, a venit cineva să-mi spună că o rudă a mamei mele întreabă de mine şi mă aşteaptă în vorbitor.

Fiindcă nu mi-s-a spus dacă este tînără sau bătrînă, mi-am închipuit că era domnişoara de Fare, singura rudă a doamnei de Miran, în afară de mama ei, pe care o cunoşteam ; şi am coborît, sigură că nu putea fi decît dînsa.

Nicidecum ; n-am găsit, în locul ei, decît o femeie înaltă şi slabă, a cărei faţă îngustă şi prelungă îi dădea o înfăţişare tăioasă şi rece, cu braţe lungi foarte uscate, la capătul cărora erau două mîini palide şi osoase cu nişte degete care nu se mai isprăveau. La această apariţie m-am oprit, am crezut că este o greşeală, că năluca asta deşirată căuta o altă Marianne (căci pusese să mă cheme sub numele de Marianne).

— Doamnă, i-am spus, nu cred că am cinstea de a fi cunoscută de dumneavoastră ; şi pesemne că nu m-aţi chemat pe mine.

— Să mă iertaţi, îmi răspunse ea, dar, ca să fiţi mai sigură, am să vă spun că Marianne pe care o caut este o tînără orfană, ce nu-şi cunoaşte, se spune, nici părinţii, nici familia şi a fost cîteva zile ucenică la o lenjereasă, madame Dutour, iar doamna marchiză de Fare a luat-o cu dînsa, mai zilele trecute, la conacul ei de la ţară. După tot ce v-am spus domnişoară, această Marianne, care este întreţinută de doamna de Miran, nu sînteţi dumneavoastră ?

— Da, doamnă, i-am răspuns ; orice-aţi avea de gînd punîndu-mi o astfel de întrebare, eu sînt aceea, n-am s-o tăgăduiesc niciodată ; am prea mult suflet şi sînt prea sinceră pentru ca s-o fac.

— Bun răspuns, urmă ea ; eşti foarte drăguţă ; păcat că ţinteşti puţin cam prea sus. Adio, frumoaso, nu voiam

să știu mai mult. Și zicînd acestea, fără nici un alt cuvînt de rămas bun, deschise ușa vorbitorului ca să plece.

Mirată de acest fel ciudat de a se purta, am rămas întîi nemișcată, apoi, chemînd-o înapoi, pe loc :

— Doamnă, i-am strigat, doamnă, în ce scop ați venit să mă vedeți ? Sînteți rudă cu doamna de Miran, după cum mi-ați trimis vorbă ?

— Da, frumoaso, cît se poate de rudă, îmi răspunse dînsa, și o rudă care o să aibă ceva mai multă minte decît dînsa.

— Nu știu ce gînduri aveți, doamnă, am urmat la rîndul meu ; dar ar fi foarte urît din partea dumneavoastră dacă ați venit aici ca să mă luați prin surprindere !

Nu mi-a răspuns nimic, și a coborît mai departe.

Ce înseamnă asta ? am strigat în sinea mea, și ce scop are o vizită atît de neobișnuită ? Oare iar se abate vreo furtună asupra mea ? Să fie ce-o fi, dar nu înțeleg nimic !

Și m-am întors în cameră, cu hotărîrea de a o pune pe doamna de Miran la curent cu această nouă întîmplare, nu că aș fi văzut vreun rău în a nu-i spune nimic ; căci ce urmări ar putea fi ? Nu vedeam nici una ; dar ar fi fost totuși o oarecare tăinuire dacă nu i-aș fi vorbit de asta ; și de această tăinuire, așa neînsemnată cum mi se părea, m-aș fi învinuit, mi-ar fi stat pe inimă.

Pe scurt, n-aș fi fost mulțumită de mine. Și apoi, îmi veți spune, nu era nici o primejdie să fii sinceră ; trebuie că începuseși chiar să prinzi gust ; de vreme ce nu ți-a fost decît mai bine de cîte ori ai fost deschisă cu doamna de Miran și ea te-a răsplătit întotdeauna pentru sinceritatea dumitale.

Așa este, și poate că acest motiv cîntărea mult în inima mea ; dar, cel puțin, fără ca să-mi dau seama, v-o jur, și eu credeam că, în privința asta, nu urmez decît cele mai curate porniri ale recunoștinței mele.

În orice caz, i-am scris doamnei de Miran. Marți, la ora cutare, îi spuneam, a venit să mă vadă o doamnă pe

care n-o cunosc ; a spus că este ruda dumneavoastră ; arăta în cutare și cutare fel, și, după ce s-a încredințat bine că eu sînt persoana pe care voia s-o vadă, nu mi-a spus decît cutare și cutare lucru (și aici am repetat propriile ei cuvinte, că sînt foarte drăguță dar păcat că țintesc puțin cam prea sus)·; și apoi, am adăugat, a plecat deodată, fără alte lămuriri.

„După descrierea doamnei de care e vorba, îmi răspunse printr-un bilețel doamna de Miran, ghicesc cine poate fi, și am să-ți spun mîine după-amiază. Stai liniștită.“ Așa încît am stat, dar nu pentru multă vreme.

Între zece și unsprezece, a doua zi dimineață, o soră de serviciu intră în camera mea și-mi spuse, din partea stareței, că a venit o cameristă a doamnei de Miran să mă ia cu trăsura și deci să mă grăbesc să mă îmbrac.

Cred că nimic nu putea fi mai lămurit ; și mă îmbrac.

Nu mi-a trebuit mult : în mai puțin de un sfert de oră am fost gata și am coborît.

Camerista despre care era vorba se plimba prin curte și se înfățișă la ușă cînd mi s-a deschis. Am văzut o femeie destul de bine făcută, îmbrăcată cam cum trebuia, cu purtări potrivite situației ei ; în fine, o adevărată cameristă, foarte respectuoasă.

Să mă fi îndoit că ar fi fost a doamnei de Miran, pe ce temei mi-ar fi putut veni această idee ? Iată trăsura cu care a venit. Și această trăsură este a mamei ; era puțin deosebită de aceea pe care o cunoșteam și pe care o văzusem întotdeauna ; dar mama poate să aibă mai mult decît una.

— Domnișoară, îmi spuse acea cameristă, am venit să vă iau, și doamna de Miran vă așteaptă.

— O fi luînd oare masa într-altă parte, i-am spus, și vrea să mă ia și pe mine ? Este totuși devreme.

— Nu, nu e vorba de mers nicăieri, cred ; și mi se pare că nu este decît pentru a petrece ziua cu dumneavoastră, îmi răspunse ea, după ce a șovăit o clipă, ca un om care

nu știe ce să răspundă. Dar această clipă de încurcătură a fost atît de scurtă încît nu mi-am dat seama de ea decît cînd a fost prea tîrziu.

— Haideți, domnișoară, i-am spus, să plecăm. Și numaidecît ne-am urcat în trăsură. Am băgat de seamă, totuși, că vizitiul mi-era necunoscut și nu era nici un lacheu.

Această cameristă s-a așezat mai întîi în fața mea ; dar, cum am ieșit din curtea mînăstirii, mi-a și spus :

— Nu pot să merg în felul acesta ; îmi dați voie să mă așez lîngă dumneavoastră ?

N-am răspuns nici un cuvînt, dar am găsit că gestul este lipsit de respect. Știam că nu era obiceiul, auzisem spunîndu-se astfel. „De ce, m-am gîndit în sinea mea, se poartă această femeie atît de nestingherit cu mine, care s-ar presupune că sînt mult mai presus de ea, și ar trebui să mă privească ca pe o prietenă a stăpînei sale ? Sînt convinsă că nu aceasta este dorința doamnei de Miran."

După acest gînd, mi-a venit altul ; am băgat de seamă că vizitiul nu purta livreaua mamei mele, și numaidecît m-am gîndit la foarte ciudata vizită pe care o primisem în ajun, a acelei rude a doamnei de Miran, și toate aceste gînduri au fost urmate de oarecare neliniște.

— Ce vizitiu este acesta ? i-am spus. Nu l-am văzut niciodată la stăpîna dumneavoastră, domnișoară.

— Chiar nici nu este al ei, răspunse femeia ; este al unei doamne care a venit s-o vadă și care a binevoit a-l împrumuta ca să mă ducă pînă la mînăstirea dumneavoastră. Și în timpul acesta mergeam înainte. Nu vedeam încă strada doamnei de Miran, pe care o cunoșteam și care era și aceea a lui Dutour.

Vă veți aduce desigur aminte că drumul de la acea lenjerească pînă la mînăstire mi-era cunoscut, deoarece de la dînsa plecasem ca să mă duc acolo cu lucrurile care pusesem să-mi fie aduse ; nu vedeam nici una din străzile pe care le străbătusem atunci.

Neliniștea mea a sporit într-atît, încît inima începu să-mi bată. Totuși, n-am lăsat să se vadă nimic ; cu atît mai mult cu cît mă învinuiam singură de o neîncredere caraghioasă.

— O să ajungem curînd ? i-am spus. Pe ce drum ne duce vizitiul ăsta ?

— Pe cel mai scurt, și peste o clipă vom opri, îmi răspunse ea.

Mă uitam, cercetam, dar în zadar. Strada aceea a lui Dutour și a mamei mele nu mai apărea ; și, ce-i mai rău, iată-că trăsura noastră intră deodată pe o poartă mare, care era aceea a unei mînăstiri.

— Ei, Doamne ! am strigat atunci, unde mă duceți ? Doamna de Miran nu locuiește aici, domnișoară ; cred că mă înșelați. Și, numaidecît aud închizîndu-se poarta pe care intrasem și trăsura se oprește în mijlocul curții.

Însoțitoarea mea nu scotea o vorbă ; m-am schimbat la față și nu m-am mai îndoit că mi se pregătise ceva neașteptat.

— Ah, mizerabilo ! am spus ; și ce ai de gînd ?

— Fără gălăgie, îmi răspunse ea ; nu e nici o nenorocire și te-am adus la loc bun, după cum vezi. De altminteri, domnișoară Marianne, ești aici în urma unei porunci înalte ; ai fi putut fi răpită într-un fel care ar fi făcut mai mult zgomot, dar s-a găsit de cuviință să se meargă mai cu binișorul ; și eu am fost trimisă să te amăgesc, așa cum am făcut-o.

În timp ce-mi vorbea astfel, s-a deschis poarta-incintei ; și am zărit două sau trei călugărițe care, cu un aer zîmbitor și prietenos, așteptau să cobor din trăsură și să intru în mînăstire.

— Vino, frumoasă copilă, vino ! strigară ele ; nu fi îngrijorată, n-o să-ți pară rău că te afli printre noi. O soră portăreasă se apropie de trăsură, unde, cu capul plecat, vărsam șiroaie de lacrimi.

— Haideți, domnișoară, vreți să veniți ? îmi spuse ea dîndu-mi mîna. Ajutați-o și dumneavoastră, adăugă ea către femeia care mă însoțise. Și am coborît, simțind că mă sfîrșesc.

A fost aproape nevoie să mă ducă pe brațe ; am fost predată, palidă, uluită și fără putere, în mîinile acelor călugărițe care, de acolo, m-au dus, la rîndul lor, pînă într-o cameră destul de curată, unde m-au așezat într-un fotoliu lîngă o masă.

Am rămas acolo fără să scot o vorbă, scăldată în lacrimi și într-o stare de slăbiciune ce se apropia de leșin. Țineam ochii închiși ; fetele acelea îmi vorbeau, mă îndemnau să am curaj și eu nu le răspundeam decît cu hohote de plîns și suspine.

În sfîrșit, am ridicat capul și am aruncat asupra lor o privire rătăcită. Atunci, una din aceste călugărițe, luîndu-mi mîna și strîngînd-o între ale ei :

— Haide, domnișoară, încearcă să-ți vii în fire, îmi spuse ea ; nu te speria, nu este o nenorocire atît de mare să fii adusă aici ; nu cunoaștem motivul durerii dumitale, dar despre ce este vorba ? Doar nu de moarte ; ci de a rămîne într-un lăcaș unde vei găsi mai multă bunăvoință și mai multă mîngîiere decît crezi ; Dumnezeu nu este el atotputernic ? Vai ! poate că, în curînd, îi vei aduce mulțumiri pentru ceea ce ți se pare astăzi atît de supărător. Copila mea, ai răbdare, poate că aceasta este o binecuvîntare pe care ți-o trimite ; liniștește-te, te rugăm ; nu ești creștină ? și oricare ar fi durerile dumitale, trebuie oare să le împingi pînă la disperare, care este un păcat atît de mare ? Vai, Doamne, oare ni se întîmplă ceva pe acest pămînt care face să te supărăm ? De ce să te vaiți și să plîngi atît ? Ai fi putut să te gîndești că nimeni n-are împotriva dumitale nici o intenție de care să te temi. Ni s-a spus numai bine despre dumneata înainte de a veni ; ne-ai fost anunțată ca fata cea mai cuminte din lume ; arată-ne că s-a spus adevărul. Înfățișarea

dumitale vestește o minte bine alcătuită ; nu este una dintre noi aici care să nu te și iubească, poți fi sigură ; este ceea ce ne-am spus absolut toate văzîndu-te numai ; și dacă starețа noastră n-ar fi suferindă și la pat, ea însăși te-ar fi primit, atît era de nerăbdătoare să te vadă ! Nu dezminți deci buna părere ce-am căpătat-o despre dumneata, și pe care ne-ai dat-o dumneata însăți. Sîntem nevinovate de durerea care-ți este pricinuită ; ni s-a spus să te primim și te-am primit cu dragoste și încîntate de dumneata.

— Vai, maică, am răspuns, scoțînd un oftat, nu vă învinuiesc de nimic ; vă mulumesc de mii de ori, dumneavoastră și doamnelor acestea pentru tot ce gîndiți măgulitor despre mine.

Și le-am spus aceste puține cuvinte cu un aer atît de jalnic și de înduioșător — ai cîteodată un ton atît de mișcător cînd ești îndurerat, și pe lîngă asta eram atît de tînără și, astfel, atît de interesantă — încît mi se pare că le-am făcut pe aceste fete de treabă să plîngă.

— Pesemne că n-a luat cina, spuse una dintre ele ; ar trebui să-i aducem ceva.

— Nu este nevoie, am urmat eu, vă mulțumesc ; nu voi mînca nimic.

Dar au hotărît că voi lua cel puțin o supă, după care au plecat, și au adus-o împreună cu o mică gustare mînăstirească, iar ca desert, fructe destul de arătoase.

Am refuzat totul, mai întîi ; dar aceste călugărițe erau atît de stăruitoare ! Aceste ființe au, în felul lor de a fi, ceva atît de îmbietor, încît nu s-a putut să nu gust din acea supă, să nu mănînc din celelalte și să nu beau o gură de apă cu vin, mereu refuzînd, mereu spunînd : nu pot.

În fine, am terminat ; iată-mă, dacă nu mîngîiată, dar cel puțin destul de liniștită. Tot plîngînd, îți seacă lacrimile ; luasem puțină hrană ; mă alintau mult și, pe nesimțite, această jale în care mă cufundasem slăbi ;

din durere am căzut în tristeţe ; nu mai plîngeam, am început să visez.

De unde îmi vine lovitura care m-a izbit ? îmi spuneam. Ce va gîndi doamna de Miran despre asta ? Ce va face ? N-o fi oare vinovată de ce mi se întîmplă, acea rudă piază-rea pe care am văzut-o la mînăstirea mea ? Dar cum a făcut ? Doamna de Fare n-o fi luat cumva parte la această uneltire ? Ce gînduri au cu mine ? Mama mea nu-mi va veni într-ajutor ? O să descopere ea unde mă aflu ? Valville se va putea resemna să mă piardă ? Nu-l vor cîştiga şi pe el ? Nu-l vor convinge să mă părăsească ? Doamna de Miran n-a încuviinţat nimic ? sau nu va sfîrşi ea prin a se pleca în faţa celor ce i se vor spune împotriva mea ? N-o să mă mai vadă niciunul dintre ei ; se spune că stăpînirea s-a amestecat aici ; povestea mea va fi aflată de toţi. Ah, Doamne ! nu va mai fi nici un Valville pentru mine, poate nici o mamă !

Astfel vorbeam cu mine însămi ; călugăriţele care mă primiseră nu mai erau cu mine ; clopotul le chemase la cor. O soră tînără îmi ţinea de urît şi-şi spunea rugăciunile, prefirînd mătăniile, în timp ce mă dedam la aceste cugetări dureroase, pe care le potoleam cîteodată cu gînduri mai mîngîietoare.

Mama mă iubeşte atîta ! Este un suflet atît de bun, pînă acum a fost de neclintit ; am avut atîtea dovezi de statornicia ei ! Este cu putinţă să se schimbe vreodată ? Cîte nu mi-a mai spus încă ultima dată cînd m-a văzut ! „Vreau să-mi isprăvesc zilele cu tine, n-aş mai putea să mă lipsesc de fata mea ; apoi Valville este un om atît de cinstit, un suflet atît de iubitor, de mărinimos ! Ah, Doamne, ce suferinţă cumplită ! Ce se va alege din toate astea ? Astfel încheiam şi era într-adevăr tot ce puteam să spun.

La suspinele mele, sora aceea, tot lunecînd mătăniile printre degete, şi fără să vorbească, dădea cîteodată din

umeri, cu acel aer care înseamnă că-i plîngi pe oameni şi că-ţi stîrnesc cîteodată mila.

Cîteodată, de asemenea, îşi întrerupea rugăciunile şi-mi spunea :

— Isuse Cristoase, fie-ţi milă de noi ; vai, domnişoară, Dumnezeu să te mîngîie şi să-ţi vină într-ajutor !

Călugăriţele s-au întors.

— Ei, ce mai este ? îmi spuseră ele ; sîntem puţin mai liniştită ? A, n-ai văzut grădina noastră ; este foarte frumoasă. Doamna stareţă ne-a spus să te ducem acolo ; hai să dai o raită prin ea ; plimbarea abate gîndurile, te înveseleşte. Avem cele mai frumoase alei din lume ; apoi ne vom duce la doamna stareţă, care s-a sculat.

— Cum doriţi, doamnelor, am răspuns ; şi le-am urmat. Ne-am plimbat aproape trei sferturi de oră ; apoi ne-am dus la apartamentul stareţei ; dar călugăriţele n-au rămas decît o clipă cu mine şi s-au retras pe nesimţite, una cîte una.

Această stareţă era în vîrstă, de casă mare, şi mi s-a părut că a fost fată frumoasă. N-am mai văzut ceva atît de senin, atît de aşezat şi, totodată, atît de sever ca înfăţişarea aceea.

V-am spus că era în vîrstă ; dar asta nu se observa deodată ; era unul din acele chipuri care au aerul mai curînd vechi decît bătrîn. S-ar zice că timpul le cruţă, că anii nu le-au împovărat, că n-au făcut altceva decît să lunece peste ele ; încît n-au lăsat în urmă decît zbîrcituri gingaşe şi uşoare.

Adăugaţi la cele ce am spus nu ştiu ce aer de demnitate sau de integritate monahală, şi vă veţi putea înfăţişa această stareţă, care era înaltă şi de o curăţenie rafinată. Închipuiţi-vă ceva simplu, dar foarte îngrijit şi dichisit, care s-ar răsfrînge asupra sufletului şi care este ca o icoană a curăţeniei lui, a mulţumirii sale şi a înţelepciunii gîndurilor sale.

Îndată ce am fost singură cu această doamnă, ea îmi spuse :

— Domnişoară, ia loc, te rog. Am luat deci un scaun.

— Mi s-a spus, adăugă ea, că te simţi îndată dispus în favoarea dumitale ; nu este cu putinţă, cu aerul blînd pe care-l ai, să nu fii şi cît se poate de cuminte ; toate călugăriţele mele sînt încîntate de dumneata. Spune-mi, cum te simţi aici ?

— Vai, doamnă, i-am răspuns, m-aş simţi foarte bine dacă aş fi venit cu voia mea ; dar nu sînt încă decît foarte mirată de a mă vedea aici, şi foarte îngrijorată să aflu de ce am fost adusă.

— Dar, răspunse ea, nu ghiceşti motivul ? Nu bănuieşti care poate fi ?

— Nu, doamnă, am urmat ; n-am făcut nici un rău şi n-am jignit pe nimeni.

— Bine, am să-ţi spun deci despre ce este vorba, îmi răspunse dînsa, sau cel puţin ce mi s-a spus în această privinţă şi ce mi-am luat ca sarcină să-ţi spun dumitale.

Există un bărbat pe lume, un om de rang mare, foarte bogat, făcînd parte dintr-o familie dintre cele mai însemnate, şi care vrea să se căsătorească cu dumneata ; familia este speriată de aceasta şi, pentru a-l împiedica s-o facă, a socotit că trebuie ca el să nu te mai vadă. Nu că n-ai fi o fată foarte cuminte şi plină de virtuţi ; dinspre partea asta ţi s-au recunoscut toate meritele ; nu în privinţa asta eşti criticată ; ci numai în privinţa unei origini care nu e cunoscută, şi ştii prea bine nenorocirea ce a decurs de aici. Copila mea, ai de-a face cu rude influente, care nu vor încuviinţa o astfel de căsătorie. Dacă n-ar fi nevoie decît de merite, ai avea de ce să nădăjduieşti că le-ai fi pe plac mai mult ca alta ; dar în viaţa lumească nu te mulţumeşti cu atît. Aşa vrednică de respect cum eşti, ei n-ar roşi mai puţin văzînd că pătrunzi în neamul lor ; însuşirile dumitale frumoase nu l-ar face pe soţul dumitale mai scuzabil ; nu i s-ar ierta

niciodată o soţie ca dumneata ; ar fi pierdut în ochii lumii. Mărturisesc că este supărător ca lumea să gîndească astfel ; dar, în fond, nu este chiar atît de greşit ; deosebirile de rang sînt lucruri necesare în viaţă şi ele n-ar dăinui, n-ar mai fi nici o rînduială, dacă s-ar încuviinţa căsătorii atît de nepotrivite cum ar fi a dumitale, se poate spune atît de monstruoase, copila mea ; căci, între noi fie zis, şi ca să te ajut să înţelegi cum se cuvine, gîndeşte-te puţin la situaţia în care Dumnezeu a îngăduit să fii, şi la tot ce decurge din ea ; cugetă bine ce eşti, şi ce este acela care vrea să te ia în căsătorie ; pune-te în locul rudelor sale, nu-ţi cer decît această mică chibzuinţă.

— Ei, doamnă, doamnă, şi eu vă cer să mă cruţaţi în această privinţă, i-am spus cu tonul nevinovat şi îndrăzneţ pe care-l ai cîteodată într-o mare durere. Vă încredinţez că este un subiect asupra căruia nu mai am de chibzuit, şi nici înjosiri de îndurat. Nu ştiu decît prea bine cine sînt, nu m-am ascuns de nimeni ; se poate întreba, am spus-o tuturor celor pe care întîmplarea m-a făcut să-i cunosc ; am spus-o domnului de Valville, acela de care vorbiţi ; am spus-o doamnei de Miran, mama lui ; le-am arătat toate necazurile vieţii mele, în felul cel mai deschis şi cel mai în măsură să-i îndepărteze de mine ; le-am făcut portretul cel mai dezgustător, unde am pus totul, doamnă, şi nenorocirea ce m-a lovit din leagăn, în urma căreia nu mai sînt a nimănui, şi compătimirea faţă de mine a unor necunoscuţi pe o şosea unde părinţii mei zăceau uciși ; cum s-au milostivit să mă ia la ei, creşterea pe care mi-au dat-o într-un sat, apoi sărăcia de după moartea lor ; părăsirea în care m-am văzut, ajutoarele primite de la un om de treabă, care tocmai a murit sau, dacă vreţi, pomana pe care mi-a făcut-o ; căci acest cuvînt l-am folosit pentru a mă umili mai mult, pentru a zugrăvi mai bine sărăcia mea, pentru a-l ruşina mai mult pe domnul de Valville de dragostea

lui față de mine ; ce vor mai mult ? Nu m-am cruțat, poate că am spus mai mult decît sînt, de teamă să nu se înșele asupra mea ; poate că nu este nimeni care să fi avut cruzimea să se poarte atît de rău cu mine cum am făcut-o eu însămi ; și nu înțeleg, după tot ce am mărturisit, cum doamna de Miran și domnul de Valville nu m-au părăsit. Ar fi trebuit să-i pun pe fugă ; desfid să-și închipuie cineva o ființă mai prăpădită decît m-am arătat eu ; încît, nu mi se mai poate găsi pricină în această privință ; nimeni n-ar putea să mă coboare mai jos ; și a repeta aceste lucruri n-ar sluji decît să zdrobească o fată atît de amărîtă, atît de vrednică de plîns și atît de nefericită, încît dumneavoastră, doamnă, care sînteți stareță și călugăriță, nu aveți altă cale decît să vă fie milă de mine și să refuzați să fiți părtașă cu cei ce mă prigonesc, făcîndu-mi o fărădelege dintr-o dragoste de care n-a ținut de mine ca domnul de Valville să se lecuiască, dragoste care este mai curînd datorată bunăvoinței Domnului decît dibăciei și voinței mele. Dacă oamenii sînt atît de înfumurați, nu se cuvine ca o doamnă atît de evlavioasă și de miloasă ca dumneavoastră să încuviințeze păcătoasa lor înfumurare ; și dacă este de asemenea adevărat că sînt foarte merituoasă, ceea ce n-am îndrăzneala să cred, dumneavoastră trebuie deci să socotiți că am tot ce este necesar. Domnul de Valville, care este un om de lume, nu mi-a cerut mai mult, s-a mulțumit totuși cu aceasta. Doamna de Miran, care este îndeobște iubită și prețuită, care are un rang de păstrat ca și cei ce îmi fac rău, și căreia, ca și dînșilor, nu i-ar place să roșească, s-a mulțumit și dînsa cu atît, deși am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să nu se mulțumească ; o știe prea bine ; totuși mama și fiul gîndesc la fel în această privință. Vrea cineva să mă împotrivesc ; să respping ce-mi oferă, mai ales cînd eu însumi le-am dat tot sufletul meu, și nu prețuiesc nici rangul, nici bogățiile

lor, ci numai dragostea lor ? De altminteri, nu sînt ei stăpîni pe dînşii ? Nu ştiu ei ce fac ? I-am înşelat oare ? Nu ştiu eu că este prea multă cinste pentru mine ? În această privinţă, nu e nevoie să mi se mai spună nimic, doamnă ; aşa încît, pentru numele lui Dumnezeu, să nu mai vorbim de asta ; în privinţa obîrşiei sînt ultima fiinţă de pe lume, asta o ştiu ; ajunge. Aveţi numai bunătatea să-mi spuneţi acum cine sînt acei care m-au adus aici şi ce vor de la mine prin silnicia pe care o folosesc astăzi împotriva mea.

— Copilă dragă, îmi răspunse stareţa, privindu-mă cu prietenie, în locul doamnei de Miran cred că aş gîndi ca şi dînsa ; mă alătur cu totul felului cum judeci ; dar să n-o spui.

La aceste cuvinte, i-am luat mîna pe care am sărutat-o şi acest lucru păru să-i placă şi s-o înduioşeze.

— Sînt foarte departe de a voi să te mîhnesc, copila mea, urmă ea ; nu ţi-am vorbit cum ai auzit decît fiindcă am fost rugată s-o fac, şi înainte de a veni nu mi te închipuiam nici pe departe aşa cum eşti. Mă aşteptam să te găsesc frumoasă şi poate isteaţă ; dar nu aceasta era mintea, nici graţiile şi încă mai puţin firea pe care mi le închipuiam. Eşti vrednică de dragostea doamnei de Miran, şi de bunăvoinţa ei faţă de simţămintele fiului său ; cu adevărat, foarte vrednică. Nu o cunosc pe această doamnă, dar ceea ce face pentru dumneata îmi dă o părere deosebită despre dînsa şi nu poate fi ea însăşi decît o femeie de foarte mare valoare. Să nu cumva să-ţi scape tot ce-ţi spun aici, ţi-o repet, adăugă ea văzîndu-mă plîngînd de recunoştinţă ; şi să trecem la celelalte. Eşti aici datorită unui ordin de sus ; şi iată ce mai sînt împuternicită să-ţi propun : Este vorba să te hotărăşti fie să rămîi în lăcaşul nostru, adică să te călugăreşti, fie să primeşti să faci o altă căsătorie. Aş dori ca prima propunere să-ţi fie pe plac, îţi mărturisesc sincer ; şi aş dori-o atît

pentru dumneata cît şi pentru mine, căreia dobîndirea unei fete ca dumneata i-ar face mare plăcere. Şi de ce nu şi pentru dumneata ? Aceasta pentru că eşti frumoasă şi, în lume, cu frumuseţea pe care o ai şi oricît ai fi de cuminte, eşti mereu tu însăţi în primejdie, tot expunîndu-i pe alţii, şi pentru că, în fine, aici ai fi în deplină siguranţă şi pentru dumneata şi pentru ei. De altminteri, ce folos mai mare poţi să ai de pe urma frumuseţii tale decît s-o închini lui Dumnezeu, cel ce ţi-a dat-o, şi de la care nu vei suferi nici necredinţa, nici dispreţul oamenilor, şi chiar nici al soţului ce l-ai avea ? Adesea este o nenorocire să fii frumoasă ; o nenorocire pentru cît trăieşti, o nenorocire pentru veşnicie. Vei crede că-ţi vorbesc ca o călugăriţă ; nicidecum ; îţi vorbesc folosind graiul înţelepciunii, un grai a cărui dreptate se adevereşte zilnic, şi cei mai înţelepţi dintre oamenii ce trăiesc în lume l-ar folosi ei înşişi faţă de dumneata.

Nu-ţi spun asta decît în treacăt şi nu stăruiesc.

Iată deci cele două lucruri pe care am făgăduit să ţi le propun astăzi : şi chiar diseară trebuie să fie cunoscut răspunsul dumitale. Chibzuieşte, copila mea ; vezi ce trebuie să spun, şi ce cuvînt trebuie să dau pentru dumneata ; căci se cere cuvîntul dumitale în ce priveşte una sau cealaltă din aceste două căi ; de nu, vei fi, chiar de mîine, mutată de aici, şi chiar foarte departe de Paris. Astfel încît, spune-mi : vrei să fii călugăriţă sau preferi să fii căsătorită ?

— Vai ! maică, nici una, nici alta, am răspuns ; nu sînt în stare să mă hărăzesc Domnului în felul în care sînt îndemnată, şi nu m-aţi sfătui nici dumneavoastră s-o fac, cu inima aşa de plină de o dragoste, sau mai bine zis de o patimă care nu are, la drept vorbind, decît vederi legiuite şi care, cred, este nevinovată astăzi, dar care ar înceta de a mai fi, îndată ce mă voi fi legat cu jurămînt ; de aceea, nici nu mă voi lega, să mă ferească cerul ; nu am norocul s-o pot face. Cît despre căsătoria la care se

cere să consimt, să mi se lase timp să mă gîndesc în privința asta.

— Nu ți se lasă, copila mea, îmi răspunse stareța, este un lucru pe care se grăbesc să-l încheie. Trebuie să fii căsătorită peste puține zile, sau să te resemnezi să pleci din Paris pentru a fi dusă nu mi s-a spus unde ; și, dacă m-ai asculta, părerea mea este să făgăduiești că-l vei lua pe soțul despre care e vorba, cu condiția să-l vezi înainte, să știi ce fel de om este, din partea cui vine, ce avere are ; și să stai chiar de vorbă cu acei ce vor să te căsătorești cu el. Astea sînt lucruri care, mi se pare, nu ți se pot refuza, oricît de mare ar fi dorința de a isprăvi totul ; vei cîștiga timp ; și cine știe ce se poate întîmpla pînă atunci ?

— Aveți dreptate, doamnă, i-am răspuns oftînd ; totuși, acesta este un mijloc de scăpare foarte firav ; dar n-are a face ; nu rămîne decît să spuneți că voi consimți la căsătorie, numai să se încuviințeze tot ce-ați spus acum ; poate că vreo întîmplare prielnică mă va scăpa de prigoana pe care o îndur.

Aici ajunsesem cînd o soră a înștiințat-o pe stareță că este așteptată în vorbitorul ei.

— S-ar prea putea să fie vorba chiar de dumneata, fata mea, îmi spuse dînsa ; bănuiesc că au venit să afle răspunsul dumitale : în orice caz, ne vom revedea mai tîrziu ; n-am decît gînduri bune în ce te privește, copila mea, fii sigură.

După aceste cuvinte m-a lăsat și m-am întors în camera unde cinasem ; am intrat cu inima frîntă ; sînt sigură că nu eram de recunoscut ; mintea mi-era răvășită ; era una din acele deznădejdi în care mintea pare că nu mai lucrează.

Am stat poate un ceas în halul ăsta ; am auzit apoi că se deschide ușa ; a intrat cineva : mă uitam să văd cine e, sau mai bine zis deschideam ochii și nu spuneam o vorbă. Mi se vorbea, nu auzeam nimic.

—Hm ? Ce-i ? ce vreţi ? Iată tot ce se putea obţine de la mine. În fine, mi s-a spus de atîtea ori că starea mă cheamă, încît m-am sculat ca să mă duc la dînsa.

— Nu m-am înşelat, îmi spuse ea de cum m-a văzut ; de dumneata era vorba şi cred că ceea ce se va întîmpla va fi a bine. Am spus că primeşti soluţia căsătoriei ; şi mîine, între unsprezece şi douăsprezece, se va trimite o trăsură care te va duce într-o casă unde îl vei vedea şi pe soţul care ţi-a fost ales şi persoanele care ţi-l propun. Am încercat, prin tot ce am spus, să-ţi asigur atenţiile de care eşti vrednică, şi sper că ei le vor avea faţă de dumneata. Pune-ţi toată încrederea în Dumnezeu, copila mea ; tot ce se întîmplă atîrnă de îndurarea lui ; şi dacă te îndrepţi către el, nu te va părăsi. M-aş fi oferit bucuros să trimit s-o anunţe pe doamna de Miran că eşti aici ; dar, oricîtă plăcere mi-ar face să-ţi fiu de folos, acesta este un serviciu pe care n-am voie să ţi-l fac. Mi s-a cerut să nu mă amestec ; mi-am dat cuvîntul, şi-mi pare foarte rău.

O călugăriţă care sosi atunci a scurtat convorbirea noastră, şi m-am întors în grădină ceva mai puţin abătută decît fusesem cînd am venit la dînsa. Am văzut mai limpede în gîndurile mele ; m-am hotărît asupra purtării pe care o voi avea în acea casă unde urma să fiu dusă a doua zi ; am chibzuit asupra celor ce voi spune şi am găsit motivele mele atît de puternice, încît mi se părea cu neputinţă să nu fie luate în seamă, dacă vor voi, cît de cît, să mă asculte.

Este adevărat că micile planuri pe care le faci dinainte sînt adesea nefolositoare, şi că felul în care decurg lucrurile hotărăşte ceea ce ai de spus sau de făcut în astfel de împrejurări ; dar acest soi de pregătiri te distrează şi te uşurează. Îţi faci iluzii că vei cîştiga procesul, în timp ce-ţi ticluieşti pledoaria ; asta este firesc şi timpul trece.

Îmi mai veneau şi alte idei. De la mînăstire pînă la casa unde mă vor duce va fi o bucată de drum, îmi ziceam.

Ei, Dumnezeule ! Dacă ai îngădui ca Valville sau doamna de Miran să întîlnească trăsura în care voi fi, cu siguranţă că ei ar striga să oprească ; şi dacă cei ce mă vor duce n-ar vrea, la rîndul meu aş ţipa, m-aş zbate, aş face zarvă ; şi, în cazul cel mai rău, iubitul meu şi mama mea ar putea să mă urmărească şi să vadă unde voi fi dusă.

Priviţi, vă rog, ce ajungi să gîndeşti în unele situaţii. Nu există întîmplare pentru sau contra pe care să nu ţi-o închipui, nici o himeră plăcută sau supărătoare pe care să nu ţi-o plăsmuieşti.

De altfel, presupunînd chiar că aş întîlni-o pe mama sau pe fiul ei, este atît de sigur că ar striga să oprească ? gîndeam în sinea mea. Oare nu vor închide ochii ? Nu se vor preface că nu mă văd ? Ei, Doamne ! şi dacă au încuviinţat răpirea mea ? Dacă familia, prin mustrări, prin rugăminţi, prin reproşuri i-ar fi hotărît să-şi ia vorba înapoi ? Preceptele şi obiceiurile lumii îmi sînt atît de potrivnice ! Simţămintele mari se apără atît de greu ! şi nesăbuita mîndrie a oamenilor cere să se facă atît de puţin caz de mine ! Este atît de scandalizată de nenorocirea mea ! şi atingînd acest punct începeam din nou să plîng şi, peste o clipă, să-mi fac din nou iluzii. Dar am uitat un lucru în povestirea mea.

Anume că, pe seară, cînd m-am întors în cămeră, venind din grădina în care mă plimbasem, am văzut cufărul meu (căci nu aveam încă altă mobilă), care se afla pe un scaun şi care îmi fusese adus de la cealaltă mînăstire.

Nici nu vă închipuiţi ce tulburare nouă mi-a pricinuit acel cufăr ; cred că răpirea mea m-a zdruncinat mai puţin ; mi s-au muiat picioarele.

Cum ? am strigat, este deci lucru serios ! căci pînă atunci nu-mi dăduse în gînd că lucrurile mele îmi lipsesc ; şi chiar dacă m-aş fi gîndit, m-aş fi ferit să le cer ; nu era neajuns pe care să nu-l fi îndurat mai degrabă.

Oricum ar fi îndată ce le-am văzut, nefericirea mi s-a părut definitivă. Să mi se aducă pînă şi cufărul ! Deci nu mai este nimic de făcut. S-ar fi zis că toate celelalte nu erau nimic faţă de asta ; acest cufăr nenorocit însemna de o sută de ori mai mult ; era hotărîtor, şi el mă copleşi ; era un semn de strâşnicie care m-a lăsat fără glas.

Haide, mi-am zis, iată un lucru sfîrşit ; toată lumea s-a înţeles împotriva mea ; pe vecie mi s-a spus adio ; este sigur că mama mea şi fiul său sînt de partea lor.

Întrebaţi-mă de ce am tras atît de afirmativ această concluzie. Ar trebui douăzeci de pagini ca să vă explic ; nu judecata, ci durerea mea conchidea astfel.

În împrejurarea în care mă aflam, sînt lucruri care nu sînt importante prin ele însele, dar care sînt dureroase la prima vedere şi care au o înfăţişare înspăimîntătoare ; în felul acesta le simţim mai întîi cînd sufletul este şi aşa plecat spre teamă.

Mi se aduc hainele, deci nu mă mai vor ; deci se rupe orice legătură ; deci au hotărît să nu mă mai vadă ! Iată cu ce semănau toate acestea pentru o fiinţă atît de descurajată ca mine ; şi n-ar fi fost nimic, dacă aş fi judecat.

Sînt răpită dintr-un lăcaş pentru a fi dusă într-altul ; trebuie aşadar ca hainele mele să mă urmeze ; transportul lor nu era decît o urmare foarte firească a celor ce mi se întîmplau ; iată ce aş fi gîndit, dacă aş fi fost stăpînă pe mine.

În orice caz, am petrecut o noapte cumplită ; şi a doua zi inima mi-a ticăit toată dimineaţa.

Trăsura pe care stareţa mi-o vestise sosi în curte, fix la ora anunţată. Cineva a venit să mă vestească ; am coborît tremurînd ; şi primul lucru care s-a înfăţişat ochilor mei cînd s-a deschis uşa, a fost femeia aceea care mă răpise de la mînăstirea mea pentru a mă aduce la aceasta.

Am salutat-o scurt, destul de nepăsător.

— Bună ziua, domnișoară Marianne ; te-ai lipsi bucuros să mă vezi din nou, îmi spuse, dar nu pe mine trebuie să mă învinuiești. De altfel cred că nu vei avea motive să fii nemulțumită de toate astea, și, ți-o spun eu, tare aș vrea să fiu în locul dumitale ; dar, ca să fim drepți, nu sînt nici atît de tînără, nici atît de frumoasă ca dumneata ; asta face toată deosebirea.

Și eram deja în trăsură în timp ce-mi vorbea astfel.

— Prin urmare, știi ceva în ceea ce mă privește ? i-am spus.

— Ei, desigur, îmi răspunse ea ; am auzit cîteva cuvinte pe ici, pe colo ; este vorba de un bărbat de seamă cu care nu vor să te căsătorești, nu-i așa ?

— Cam așa, am urmat eu.

— Ei bine, îmi răspunse ea, lăsînd de o parte faptul că acest tînăr care-ți este refuzat ți-o fi intrat pesemne în cap, pe cuvîntul meu, nu găsesc că ai de ce să te plîngi. Se spune că n-ai nici tată, nici mamă și că nu se știe nici de unde vii, nici cine ești ; asta nu ți-o reproșează nimeni, nu e vina dumitale ; dar, între noi fie vorba, la ce poți ajunge în această situație ? Rămîi pe drumuri ; ți se vor arăta o sumedenie ca dumneata care sînt acolo ; dar pentru dumneata nu este nici mai mult, nici mai puțin. Ți se ia un iubit care este prea mare boier ca să fie soțul dumitale ; dar, în schimb, ți se dă altul pe care nu l-ai fi avut niciodată și cu care o fată de burghez frumoasă și cumsecade s-ar mulțumi de minune. N-aș găsi unul ca ăsta, eu care am tată și mamă, unchi și mătușă, și toate rudele, toții verii din lume ; se vede că te-ai născut în zodie bună. Îți vorbesc în cunoștință de cauză, de altfel, căci l-am văzut pe soțul de care e vorba. Este un tînăr de vreo douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani, și chiar băiat frumos se poate spune, foarte bine făcut. Nu știu ce avere are ; dar are sprijinitori atît de însemnați, încît nici n-are nevoie de asta, și va ajunge departe. Nu spun că la rîndul lui el nu este foarte

fericit să te poată avea ; dar asta nu împiedică să fie un adevărat noroc şi o partidă foarte bună pentru dumneata.

— În sfîrşit, vom vedea, i-am răspuns fără să vreau să mai continui discuţia. Dar n-ai putea să-mi spui cine sînt oamenii la care mă duci, şi cu cine voi sta de vorbă ?

— O, urmă ea, sînt oameni foarte de seamă ; eşti în mîini bune. Mergem la doamna de... care este rudă cu familia primului dumitale iubit. Şi această doamnă de care pomenea nu era, mă rog, decît soţia ministrului şi trebuia să apar chiar în faţa ministrului, sau, mai bine zis, mergeam la dînsul. Vă daţi seama cu ce forţe aveam de-a face şi dacă-mi mai rămînea cea mai mică licărire de speranţă în nenorocirea mea.

V-am spus, îmi închipuiam că doamna de Miran sau fiul său ar fi putut să mă întîlnească pe drum ; dar chiar dacă această întîmplare s-ar fi ivit, nu mi-ar fi fost de nici un folos, din pricina măsurilor pe care le-a luat femeia ce, pesemne, primise dispoziţii : pe geamurile trăsurii erau trase perdele, aşa încît nu puteam nici să văd, nici să fiu văzută.

Am ajuns şi ne-am oprit la o poartă dosnică, care dădea într-o grădină mare, pe care am străbătut-o şi pe una din aleile căreia însoţitoarea m-a lăsat şezînd pe o bancă, pînă cînd, mi-a spus ea, se va duce să afle dacă este momentul să mă arăt.

Eram singură de mai puţin de un sfert de ceas, cînd am văzut venind o femeie de patruzeci şi cinci la cincizeci de ani, care mi s-a părut a fi de-a casei şi care, apropiindu-se de mine cu un aer de politeţe subalternă şi de slugă, îmi spuse :

— Nu vă pierdeţi răbdarea domnişoară, domnul de... (şi mi-l numi pe ministru) este ocupat cu cineva şi vom veni să vă luăm îndată ce va fi liber. Atunci, pe o alee, care dădea în aceea pe care ne aflam, sosi un tînăr de douăzeci şi opt la treizeci de ani, cu o înfăţişare destul de

plăcută, îmbrăcat foarte simplu, dar cu îngrijire ; ne-a salutat şi s-a prefăcut numaidecît că pleacă.

— Domnule, domnule, îi strigă femeia care venise la mine, domnişoara aşteaptă să vie cineva s-o cheme ; n-am timp să stau cu dînsa, ţineţi-i de urît, vă rog ; însărcinarea este foarte plăcută, după cum vedeţi.

— De aceea vă sînt foarte îndatorat că mi-o daţi, urmă el apropiindu-se cu un aer mai mult respectuos decît curtenitor.

— Ei, spuse femeia, vă las deci ; domnişoară, este unul din prietenii noştri, să ştiţi, adăugă ea, altfel n-aş pleca, şi conversaţia dumnealui face cît a mea. Şi, zicînd acestea, se depărtă.

Ce înseamnă toate astea ? mi-am spus în sinea mea, şi de ce mă lasă singură această femeie ?

Acel tînăr mi s-a părut întîi destul de stînjenit ; a început prin a lua loc lîngă mine, după ce mi-a făcut încă o plecăciune, la care am răspuns cu multă răceală.

— Iată cea mai frumoasă vreme din lume şi aleea asta este fermecătoare ; e ca şi cum ai fi la ţară.

— Da, i-am răspuns. Apoi conversaţia a căzut ; nu-mi păsa deloc ce se va alege de ea.

Căuta pesemne cum s-o înnoade din nou, şi singurul mijloc care i s-a părut nimerit în acest scop a fost să-şi scoată tabachera, şi apoi, întinzîndu-mi-o deschisă, să-mi spună :

— Domnişoara foloseşte aşa ceva ?

— Nu, domnule, i-am răspuns.

Şi iată-l din nou nemaiştiind ce să spună. Monosilabele mele nu erau de nici un ajutor. Cum să facă ?

Am tuşit.

— Domnişoara o fi răcită ? Vremea asta provoacă multe guturaiuri ; ieri a fost frig, astăzi este cald şi aceste schimbări de vreme nu priesc sănătăţii.

— Asta-i drept, i-am spus.

— În ceea ce mă priveşte, orice vreme ar fi, nu sînt expus guturaiului ; nici nu ştiu unde mi-e pieptul ; nimic nu mă supără.

— Cu atît mai bine ! i-am spus.

— În ceea ce vă priveşte, domnişoară, răcită sau nu, aveţi înfăţişarea cea mai sănătoasă din lume, şi cea mai frumoasă.

— Domnule, sînteţi prea bun, i-am răspuns.

— O, acesta-i adevărul. Parisul este mare, dar desigur că nu sînt multe fiinţe care să se poată lăuda a fi atît de arătoase ca domnişoara, nici care să aibă atîta farmec.

— Domnule, i-am spus, iată nişte complimente de care nu sînt vrednică ; nu mă pretind frumoasă şi nu este vorba de mine, vă rog.

— Domnişoară, spun ce văd, şi oricine în locul meu v-ar spune la fel şi chiar mai mult, răspunse el ; nu trebuie să vă supăraţi de nişte vorbe pe care nu le puteţi opri, afară numai dacă vă ascundeţi, şi ar fi mare păcat ; căci, desigur, nu există doamnă atît de demnă de a fi privită. În ceea ce mă priveşte, mă socot foarte fericit că v-am întîlnit şi încă mai fericit dacă această împrejurare atît de prielnică mi-ar aduce bucuria de a vă revedea şi de a vă oferi serviciile mele.

— Dar, domnule, nu v-am întîlnit aici decît din întîmplare şi după cît se pare, nu vă voi mai întîlni în viaţa mea.

— Dar de ce în viaţa dumneavoastră, domnişoară, urmă el ; va fi după cum veţi voi. Depinde numai de dumneavoastră şi, dacă persoana mea nu vă displace, iată o întîlnire care ar putea avea multe urmări ; nu ţine decît de dumneavoastră să fi făcut cunoştinţă unul cu celălalt pentru totdeauna ; şi, în ceea ce mă priveşte, nu există îndoială că aş dori-o ; nu există nimic la care să nădăjduiesc într-atît ; este ceea ce înclinaţia sinceră pe care o simt pentru dumneavoastră mă face să vă spun.

Este drept, domnişoară, că nu am cinstea să vă cunosc decît de o clipă, şi veţi zice că inima mea s-a prins cam repede ; dar însuşirile şi chipul oamenilor rînduiesc aceasta. Desigur, nu mă aşteptam la atîta farmec ; şi pentru că vorbim de asta, îmi voi lua libertatea să vă încredinţez că toată dorinţa mea este să fiu destul de norocos ca să vă plac şi să aparţin unei fiinţe atît de fermecătoare ca domnişoara.

— Cum, domnule, am urmat eu, fără să mai răspund la nişte declaraţii de dragoste atît de greoaie şi de ordinare, nu vă aşteptaţi, spuneţi, la atîta farmec ? Aţi ştiut oare că mă veţi vedea aici ? Aţi fost înştiinţat ?

— Da, domnişoară, mi-a răspuns el ; nu e cazul să vă mai las în nesiguranţă, de mine v-a vorbit domnişoara Cathos pe drum ; mi-a spus-o tocmai acum.

— Ce ? am strigat din nou, dumneavoastră sînteţi soţul care mi se propune, domnule ?

— Întocmai, sluga dumneavoastră, îmi spuse el ; aşa încît, după cum vedeţi, am dreptate cînd spun despre cunoştinţa noastră că va ţine multă vreme, dacă e şi părerea dumneavoastră ; dinadins mă plimbam în grădină şi n-am fost lăsat cu dumneavoastră decît pentru a ni se da prilejul să stăm de vorbă. Mi s-a făgăduit într-adevăr că voi vedea o domnişoară foarte plăcută, dar am găsit încă mai mult decît mi s-a spus ; de unde va urma că mă voi căsători acum dintr-o duioasă dragoste şi nu din convenienţă şi interes, cum credeam. Da, domnişoară, vă iubesc cu adevărat ; sînt încîntat de însuşirile pe care le văd la dumneavoastră ; n-am întîlnit niciodată unele asemănătoare ; şi, la început, asta m-a pus în încurcătură vorbind cu dumneavoastră ; căci, deşi am cunoscut multe domnişoare, n-am fost încă îndrăgostit de nici una. Dar sînteţi mai drăguţă decît toate celelalte şi dumneavoastră trebuie să judecaţi ce doriţi să se aleagă de aici. Sînteţi cu totul pe placul meu ; nu mai rămîne decît să ştiu dacă

sînt pe al dumneavoastră. Pe lîngă asta, domnișoară, puteți să vă informați despre firea și caracterul meu ; sînt sigur că nu se va vorbi decît de bine ; nu sînt nici jucător, nici desfrînat ; mă laud că sînt așezat ; nu mă gîndesc decît să-mi croiesc un drum acum cînd sînt cavaler, și nu voi fi mai rău cînd voi fi căsătorit. Dimpotrivă, o nevastă cu copii te face încă mai socotit. În ceea ce privește posibilitățile mele în clipa de față, ele nu sînt, e drept, prea mari ; tatăl meu a mîncat cam mult ; i-a plăcut cam mult să petreacă, ceea ce nu îmbogățește o familie ; de altfel, am un frate și o soră, eu fiind, la drept vorbind, cel mai mare, dar asta înseamnă, oricum, trei părți în loc de unu. Totuși, mi se va da ceva de pe acum în vederea căsătoriei noastre ; dar nu mă uit la asta ; ce-i mai de seamă este că mă aleg acum cu un loc bun și că voi fi băgat în afaceri îndată ce contractul[1] nostru va fi iscălit ; fără să mai socotim că, de trei ani, am avut grijă să fac unele mici economii din leafa unei slujbulițe pe care o am și care-mi va fi schimbată pentru una mai bună ; astfel, după cum vedeți, o vom duce curînd foarte bine, cu protecția pe care o am. Ceea ce veți afla chiar din gura domnului de... (vorbea de ministru) ; căci nu vă spun decît adevărul, dragă domnișoară, adăugă el luîndu-mi mîna pe care încercă s-o sărute.

Mi s-a făcut scîrbă.

— Încet, am spus cu un dezgust pe care n-am putut să-l ascund ; fără gesturi, vă rog ; nu ne-am înțeles încă în privința celor ce vom face. Cine sînteți, domnule ?

— Cine sînt, domnișoară ? îmi răspunse el cu un aer încurcat și totuși înțepat. Am cinstea să fiu băiatul soțului doicii doamnei de... (mi-a numit-o pe soția ministrului) ; încît dînsa este sora mea de lapte ; numai atît.

[1] La orice căsătorie se semna un contract, specificînd bunurile aduse de fiecare soț în comunitate.

Mama mea are o pensie de la dînsa ; sora mea o slujește acum ca primă cameristă ; ne iubește pe toți ; și vrea să aibă grijă de soarta mea. Iată cine sînt, domnișoară ; este în asta ceva care vă jignește ? Partida nu este pe placul dumneavoastră ?

— Domnule, i-am spus, nu mă gîndesc deloc să mă mărit.

— Poate că vă displac ? mi-a răspuns el.

— Nu, i-am spus, dar dacă mă mărit vreodată cu cineva, vreau cel puțin să-l iubesc, și nu vă iubesc încă ; vom vedea mai încolo.

— Păcat, asta nu e decît urmarea lipsei mele de noroc, mi-a răspuns el. Nu că mi-ar fi greu să găsesc o nevastă ; nici nu sînt opt zile de cînd mi s-a vorbit de una cu multă avere dinspre partea unei mătuși și care, de altfel, are tată și mamă.

— Iar eu, domnule, sînt orfană și-mi faceți prea multă cinste, i-am spus.

— Nu spun asta, domnișoară, și nu la asta mă gîndesc ; dar, într-adevăr, nu mi-aș fi închipuit că ați avea atîta dispreț față de mine, spuse el ; aș fi crezut că veți fi mai cu băgare de seamă, dată fiind împrejurarea în care sînteți, desigur, destul de supărătoare și nu dintre cele mai prielnice ca să vă puteți face o situație. Iertați-mă dacă vă vorbesc despre asta ; dar o fac din prietenie și în chip de povață. Sînt prilejuri pe care nu trebuie să le lași să treacă, mai ales cînd ai de-a face cu oameni care nu se uită chiar de aproape și care nu sînt prea pretențioși, ca mine. Într-o căsătorie nu este nimeni care să nu fie mulțumit să intre într-o familie ; eu mă lipsesc de asta, ceea ce trebuie avut în vedere.

— Ah, domnule, i-am spus cu un gest de indignare, vorbele pe care mi le spuneți sînt stranii și dragostea dumneavoastră nu este prea cuviincioasă ; să lăsăm asta, vă rog.

— Mă rog, domnișoară, cum doriți, răspunse el sculîndu-se ; n-o să-mi fie nici mai bine, nici mai rău ; și, dacă-mi dați voie, n-aveți de ce să fiți atît de fudulă. Dacă nu sînteți dumneavoastră, regret mult dar va fi alta ; au crezut că vă vor face plăcere și nu un rău. Dacă lăsăm deoparte frumusețea dumneavoastră, pe care n-o discut și care mi-a bătut la ochi, nu știu cine are mai mult de pierdut dintre noi doi. N-am căutat pricină pentru nimic, deși totul vă lipsește ; v-aș fi prețuit, cinstit și iubit nici mai mult, nici mai puțin ; și, de vreme ce asta nu vă convine, îmi iau ziua bună de la domnișoara și rămîn sluga prea plecată a dumneavoastră.

— Domnule, i-am răspuns eu, sînt sluga dumneavoastră. După acestea, a făcut cîțiva pași ca să plece și apoi, întorcîndu-se spre mine.

— De altminteri, domnișoară, mă gîndesc că sînteți singură ; și dacă, pînă cînd vor veni să vă ia, tovărășia mea poate fi bună la ceva, îmi permit cinstea de a v-o oferi.

— Vă mulțumesc de mii de ori, domnule, i-am răspuns, cu lacrimi în ochi, nu fiindcă pleca de lîngă mine, după cum vă dați seama, ci de durere că mă vedeam expusă unor întîmplări atît de jignitoare.

— Poate nu eu sînt vinovat că plîngeți, domnișoară, adăugă el ; n-am spus nimic care să vă mîhnească.

— Nu, domnule, am urmat, nu mă plîng de dumneavoastră, și nu este nevoie să rămîneți ; căci iată persoana care m-a adus și care sosește.

Într-adevăr, de departe o vedeam venind pe domnișoara Cathos (astfel o numise el) ; și, nedorind, pesemne, s-o aibă martoră la proasta primire pe care o făceam dragostei sale, el s-a retras înainte ca ea să se fi apropiat, și a apucat chiar pe alt drum decît al ei, ca să n-o întîlnească.

— De ce pleacă domnul Villot ? îmi spuse femeia aceea, sosind lîngă mine ; l-ați gonit ?

— Nu, i-am răspuns ; fiindcă veneai dumneata şi nu mai avem nimic să ne spunem.

— Ei, urmă ea, domnişoară Marianne, nu-i aşa că e un băiat arătos ? V-am înşelat oare ? şi chiar de n-aţi avea necazurile pe care le ştiţi, v-aţi dori un altul ? Dumnezeu nu vă face oare un mare hatîr ? Hai să mergem, adăugă ea ; sîntem aşteptate.

M-am sculat mîhnită, fără să-i răspund, şi am urmat-o, Dumnezeu ştie în ce stare de spirit !

Am străbătut încăperi mari şi am ajuns într-o sală unde se afla un grup de lachei. Totuşi, am zărit două persoane dintre care una era un tînăr de vreo douăzeci şi patru sau douăzeci şi cinci de ani, cu o înfăţişare nobilă ; cealaltă, un bărbat mai în vîrstă, care părea a fi un ofiţer ; stăteau de vorbă lîngă o fereastră.

— Aşteptaţi o clipă, îmi spuse femeia care mă însoţea ; mă duc să anunţ că sînteţi aici. A intrat numaidecît într-o cameră din care a ieşit peste o clipă.

Dar, în timpul scurt în care mă lăsase singură, tînărul de care am vorbit şi-a întrerupt convorbirea şi n-a făcut altceva decît să se uite la mine cu o atenţie foarte mare ; şi, cu toate că eram atît de abătută, mi-am dat seama de aceasta.

Astea sînt lucruri care nu ne scapă nouă, femeilor. În orice durere am fi cufundate, vanitatea noastră îşi îndeplineşte întotdeauna rolul ; ea nu e lipsă niciodată, şi slăvirea farmecelor noastre este o chestiune aparte, de la care nimic nu ne distrage. Am auzit chiar pe acel tînăr spunîndu-i celuilalt, cu tonul unuia care admiră :

— Aţi mai văzut vreodată ceva atît de plăcut ?

Am lăsat ochii în jos şi am întors capul ; dar a fost totuşi o mică plăcere pe care n-am omis s-o gust pe drum, deşi nu mi-a întrerupt gîndurile mele triste.

Cam cum se întîmplă cînd simţi în treacăt parfumul unei flori plăcute.

— Să intrăm, îmi spuse femeia, care tocmai ieşise din cameră. Am urmat-o, cei doi bărbaţi au intrat cu noi. Se aflau acolo cinci sau şase doamne şi trei domni, dintre care doi mi s-au părut a fi magistraţi şi celălalt militar. Domnul Villot (ştiţi cine este) era şi el lîngă uşă, unde stătea ca de planton şi într-o ţinută plecată.

Am spus trei domni ; nu-l socotesc pe un al patrulea, deşi cel mai de seamă, deoarece era stăpînul casei, ceea ce mi-am închipuit văzîndu-l fără pălărie. Era însuşi ministrul, lucru pe care însoţitoarea mea l-a confirmat.

— Domnişoară, vă aflaţi în faţa domnului de..., îmi spuse ea şi mi l-a numit.

Era un om în vîrstă, dar înalt, cu o talie frumoasă şi care se prezenta bine, cu o înfăţişare care te liniştea, te domolea, îţi dădea încredere şi era ca o mărturie a bunăvoinţei faţă de tine şi a dreptăţii pe care avea să ţi-o facă.

Avea trăsături pe care timpul nu le-a îmbătrînit atît cît le-a făcut vrednice de respect. Închipuiţi-vă un chip pe sare-ţi place să-l priveşti, fără să te gîndeşti la vîrsta lui îţi făcea plăcere să-ţi dai seama de veneraţia pe care o trezea ; însăşi sănătatea sa avea ceva venerabil ; ea părea a fi mai puţin urmarea constituţiei sale, cît rodul înţelepciunii, a seninătăţii şi a liniştei sale sufleteşti.

Peste aceste trăsături, sufletul îşi răsfrîngea blîndeţea deprinderilor şi zugrăvea plăcuta şi mîngîietoarea icoană a ceea ce era ; el îl înfrumuseţa cu tot farmecul însuşirilor sale, şi farmecul acesta nu are vîrstă.

Astfel era ministrul căruia m-am înfăţişat ; nu vă voi spune nimic în ceea ce priveşte slujba sa ; ar fi un subiect care mă depăşeşte.

Am să vă spun numai un lucru pe care l-am auzit chiar eu.

Anume că, în felul lui de a cîrmui era o pricepere cu totul deosebită şi care pînă atunci nu se aflase la nici un ministru.

Au fost unii al căror nume este pe veci consacrat de istoria noastră ; erau oameni mari, dar în timpul cît au fost miniştri, au avut grijă ca spiritele să fie mereu atente la ceea ce făceau şi să fie întotdeauna bănuiţi de o politică profundă. Lumea şi-i închipuia mereu înconjuraţi de taine ; erau încîntaţi că se aşteptau, din partea lor, fapte mari, chiar înainte de a le fi făcut ; că într-o treabă spinoasă lumea gîndea că vor fi dibaci, chiar înainte de a fi ; aceasta era o părere măgulitoare şi făceau în aşa fel încît lumea să-i onoreze cu ea ; iscusinţă semeaţă, dar pe care succesele lor o făceau, într-adevăr, cu totul de iertat.

Pe scurt, nu se ştia încotro mergeau, dar îi vedeai mergînd ; nu se cunoştea scopul mişcărilor lor, dar îi vedeai mişcîndu-se, şi le plăcea să fie văzuţi, şi spuneau : „Priviţi-mă".

Acesta, dimpotrivă, cîrmuia, se spunea, în felul înţelepţilor a căror purtare este blîndă, simplă, fără fast şi dezinteresată în ceea ce-i priveşte ; care se gîndesc totdeauna să fie folositori şi niciodată să fie lăudaţi ; care fac fapte mari cu singurul gînd că ceilalţi au nevoie de ele, şi nu pentru că este măreţ să le faci. Ei nu atrag atenţia că vor fi iscusiţi, se mulţumesc să fie şi nici nu bagă de seamă că au fost. După felul cum lucrează, faptele lor cele mai vrednice de stimă se confundă cu treburile cele mai obişnuite ; nimic nu le deosebeşte în aparenţă ; nu se simte cîtuşi de puţin cîtă muncă au costat ; au fost îndrumate de o înţelepciune care nu-şi trîmbiţează înfăptuirile ; aceasta a făcut totul pentru ele şi nimic pentru ei : aşa că acei care-i culeg roadele le iau adesea aşa cum li se dau, şi sînt mai mult mulţumiţi decît miraţi ; numai oamenii care gîndesc nu se lasă înşelaţi de felul simplu în care a procedat cel ce le înfăptuieşte.

Tot astfel era în privinţa ministrului acesta de era nevoie să treacă peste greutăţi aproape de neînvins ; să îndrepte cutare neajuns aproape fără leac ; să aducă

statului o cinstire, un avantaj, un bun folositor ; să-l facă pe un dușman care-l lovea, amăgit de blîndețea sa, să fie de înțeles în ciuda greutății clipei sau modestiei misiunii sale, toate astea le îndeplinea, dar tot atît de tăcut, tot atît de liniștit, cu tot atît de puțină frămîntare, cum făcea restul. Erau măsuri atît de pașnice, atît de neobservate ; se îngrijea atît de puțin să te pregătească pentru toată stima de care avea să fie vrednic, încît ai fi putut uita să-i aduci laude, cu toate faptele lui lăudabile.

Era ca un tată care are grijă de binele, de liniștea și de faima copiilor săi ; care-i fericește fără să se fălească față de ei cu osteneala sa fiindcă n-are ce face cu laudele lor ; copiii, la rîndul lor, nu prea dau atenție la astea, dar îl iubesc.

Și această fire, odată ce-ai aflat-o la un ministru, este foarte nouă și respectabilă ; dă prea puțin de lucru celor curioși, dar multă liniște supușilor.

În ceea ce-i privește pe străini, ei îl socoteau pe acest ministru ca pe un om căruia îi place dreptatea și cu care ei n-ar avea nimic de cîștigat, neiubind-o ei înșiși ; îi deprinsese să-și domolească ambiția și să nu se teamă de nici o încercare potrivnică din partea ambiției lui ; iată cum se vorbea despre el. Să reluăm ; ne aflăm în camera sa.

Printre toate persoanele din jurul nostru și care erau în număr de șapte sau opt, atît bărbați cît și femei, unele păreau că mă privesc numai cu curiozitate, iar cîteva cu un aer batjocoritor și disprețuitor. Printre acestea din urmă erau rudele lui Valville ; mi-am dat seama după aceea.

Am uitat să vă spun că fiul doicii pe care a avut-o doamna, acel tînăr care mi-era hărăzit ca soț, era și el acolo ; stătea cu un aer smerit și timid lîngă ușă ; mai adăugați cei doi bărbați pe care-i văzusem în sală și care au intrat după noi.

Am fost puțin tulburată de tot acest alai, dar mi-a trecut repede. Într-o deznădejde nespusă nu-ți mai este teamă de nimic. De altminteri, erau vinovați față de mine, eu nu eram vinovată față de nimeni, eram persecutată ; îl iubeam pe Valville, mi-l luau ; mi se părea că n-aveam de ce să-mi mai fie frică, și puterea cea mai grozavă își pierde în cele din urmă dreptul de a înspăimînta nevinovăția pe care o asuprește.

— Este într-adevăr frumoasă, și Valville este oarecum de iertat, spuse ministrul zîmbind, adresîndu-se uneia dintre doamne, care era soția lui ; da, foarte frumoasă.

— Ei, pentru o amantă, merge, răspunse o doamnă pe un ton acru.

La aceste vorbe, n-am făcut decît să arunc asupră-i o privire rece și nepăsătoare.

— Mai încet, îi spuse ministrul. Apropiați-vă, domnișoară, adăugă el, vorbindu-mi. Se spune că domnul de Valville vă iubește ; este adevărat că se gîndește să vă ia în căsătorie ?

— Cel puțin așa mi-a spus, excelență, i-am răspuns.

La aceste vorbe s-au auzit hohote batjocoritoare de rîs din partea a două sau trei dintre doamne ; eu m-am mulțumit să mă uit din nou la ele, iar ministrul să le facă un semn cu mîna pentru a le pofti să înceteze.

— Nu mai aveți nici tată, nici mamă, și nu știți cine sînteți, îmi spuse dînsul apoi.

— Este adevărat, excelență, i-am răspuns.

— Ei bine, adăugă el, faceți-vă singură dreptate și nu vă mai gîndiți la această căsătorie. N-aș admite să se facă, dar am să vă despăgubesc ; voi avea grijă de dumneavoastră ; iată un tînăr care vi se potrivește, care este un băiat foarte cumsecade, pe care-l voi ocroti și cu care trebuie să vă căsătoriți : nu consimțiți la aceasta ?

— N-am de gînd să mă mărit, excelență, i-am răspuns, și vă rog din inimă să nu mă siliți ; hotărîrea mea este luată în această privință.

— Vă mai dau douăzeci şi patru de ore să vă gîndiţi, urmă el ; veţi fi dusă înapoi la mînăstire ; am să trimit mîine să vă aducă ; nu fiţi îndărătnică ; de altfel, nu-l veţi mai vedea pe Valville ; o să am eu grijă.

— Nu-mi voi schimba părerea, excelenţă, am răspuns ; nu mă voi mărita, mai ales cu un om care mi-a făcut o vină din nenorocirile mele ; aşa fiind, n-aveţi decît să vedeţi de pe acum ce vreţi să faceţi cu mine ; ar fi de prisos să mă aduceţi din nou.

Cum am isprăvit aceste cuvinte, Valville şi mama lui au fost anunţaţi şi au şi apărut.

Vă daţi seama de surprinderea lor şi de a mea. Ei aflaseră că ministrul avea un amestec în răpirea mea şi veneau să mă ceară înapoi.

— Cum, fata mea, eşti aici ? strigă doamna de Miran.

— Ah, mamă, este chiar ea ! strigă la rîndul lui Valville.

Vă voi spune ce a urmat în partea a şaptea care, afară de vreo două pagini, va începe cu povestea călugăriţei pe care n-o credeam încă atît de departe cînd am început această parte a şasea.

PARTEA A ŞAPTEA

Amintiţi-vă, doamnă, i-a trebuit atîta vreme părţii a doua a poveştii mele să sosească, încît eraţi sigură că n-are să mai vină niciodată. A treia s-a lăsat mult aşteptată ; vă îndoiaţi că o să v-o trimit. A patra a venit destul de tîrziu ; dar o aşteptaţi tot spunînd că sînt o leneşă. Cît despre a cincea nu speraţi s-o aveţi atît de curînd, cînd a sosit. A şasea a venit atît de repede încît aţi fost uimită, poate că n-aţi citit-o încă decît pe jumătate şi iat-o pe a şaptea.

O, vă rog, după toate astea, cum veţi spune că sînt ? Leneşă ? sîrguinţa mea vă arată contrariul. Sîrguitoare ? trîndăvia mea din trecut spune că nu.

Ce sînt deci în această privinţă ? Ei, dar sînt ceea ce vedeţi, ceea ce sînteţi. şi dumneavoastră poate, ceea ce, îndeobşte, sîntem toţi ; sînt ceea ce dispoziţia şi toanele mele fac din mine, sînt cînd vrednică de laudă, cînd demnă de înfierat, şi asta în legătură cu acelaşi lucru ; aşa este toată lumea !

Am văzut la nenumăraţi oameni cusururi şi însuşiri în care mă încredeam şi m-au înşelat ; aveam dreptul să-i socotesc pe acei oameni darnici şi ei erau meschini ; îi credeam meschini şi ei erau cu adevărat darnici. Odinioară nu puteaţi suferi o carte ; astăzi nu faceţi decît să

citiți ; curînd, poate că veți părăsi cititul și poate că eu voi fi din nou leneșă.

În orice caz, să merg mai departe cu povestea mea. Ne aflăm la ivirea bruscă și neașteptată a doamnei de Miran și a lui Valville.

Nimeni nu bănuise că vor veni, așa încît nu se dăduse nici o poruncă în această privință.

Singura grijă pe care au avut-o a fost să termine chestiunea ce mă privea în timpul dimineții și să aleagă timpul cel mai puțin prielnic pentru vizite.

De altfel, și-au închipuit că doamna de Miran nu va ști către cine să se îndrepte pentru a afla ce s-a întîmplat cu mine ; și nici nu va ști că ministrul este amestecat în pățania mea ; dar vă amintiți de vizita pe care o primisem numai cu două sau trei zile înainte, a unei oarecare doamne, slabă, înaltă și uscată ; știți de asemenea că, numaidecît, am înștiințat-o pe doamna de Miran ; îi făcusem portretul acestei doamne, iar ea îmi scrisese că, după acest portret, recunoștea arătarea despre care era vorba.

Și tocmai asta a făcut ca mama mea să bănuiască cine sînt cei ce m-au răpit ; asta a călăuzit-o în căutarea fiicei sale.

Fără îndoială, povestea mea ieșise la iveală ; doamna de Fare vorbise fără doar și poate ; acea doamnă înaltă și slabă fusese pusă la curent ; era rea și îngîmfată ; vorbele pe care mi le spusese la mînăstire vădeau gînduri rele ; ea era aceea care, pesemne, aținase rudele, le îndemnase să se zbată pentru a se pune la adăpost de jignirea pe care doamna de Miran avea să le-o facă aducîndu-mă în familie ; și dispariția mea nu putea fi decît urmarea unei uneltiri pusă la cale între ei.

Dar mă răpiseră oare cu de la ei putere ? căci ar fi putut să folosească numai dibăcia. Uneltirea lor nu fusese oare încuviințată ? Acționaseră fără împuternicire ?

O trăsură a venit să mă ia ; ce livrea purta vizitiul ? Femeia aceea care spusese că este trimisă de mama ca să mă scoată de la mînăstire, cum arăta ? Doamna de Miran şi fiul său întreabă de toate, fac cercetări amănunţite.

Portăreasa mînăstirii văzuse vizitiul ; îşi amintea de livreaua lui ; o văzuse pe femeia de care era vorba şi-şi amintea de trăsăturile ei, care erau destul de deosebite. Era un obraz cam lat şi foarte oacheş, cu o gură mare şi un nas lung ; iată ceva uşor de recunoscut. Aşa încît mama mea şi fiul său au recunoscut-o pentru că au văzut-o la doamna de..., soţia ministrului şi ruda lor ; era una din femeile ei.

În ce priveşte livreaua vizitiului, era vorba de un şiret galben pe postav cafeniu ; ceea ce însemna că era aceea a unui magistrat, văr de-al mamei, cu care erau zilnic împreună.

Şi ce dovedeau astea ? Nu numai că familia intervenise aici, dar că ministrul însuşi o sprijinea, de vreme ce doamna de... o însărcinase pe una din femeile sale să vină să mă ia ; era o concluzie cît se poate de firească.

Toate informaţiile acestea, de altfel, nu le-au primit decît a doua zi după răpirea mea. Nu fiindcă doamna de Miran n-ar fi venit în ajun, după amiază, după cum ştiţi că-mi scrisese, ci pentru că, atunci cînd a venit, portăreasa, care era singura în măsură să-i dea unele lămuriri, era plecată după diferite treburi ale mînăstirii, aşa încît a trebuit să se întoarcă a doua zi ca să stea de vorbă cu dînsa ; şi asta s-a întîmplat chiar destul de tîrziu ; cînd au sosit, era aproape de amiază ; mama, care nu se simţea bine, nu putuse ieşi din casă mai devreme.

Răpirea mea o umpluse de durere şi de îngrijorare. Era ca o mamă care şi-ar fi pierdut fiica, nici mai mult, nici mai puţin ; astfel mi-au istorisit lucrurile călugăriţele din mînăstirea mea şi portăreasa.

I s-a făcut rău cînd a aflat ce mi se întîmplase ; au trebuit să-i vină în ajutor, plînsul ei nu înceta.

— Vă mărturisesc că o iubesc, spunea ea vorbind despre mine cu stareţa, care mi-a repetat vorbele ei, nu poţi să faci altfel cu ea. Are o inimă, un suflet, un fel de a gîndi care v-ar uimi. Ştiţi că n-are nici o avere şi nu vă puteţi închipui cît am găsit-o de nobilă, de darnică şi dezinteresată, draga de ea ; întrece orice închipuire şi o preţuiesc încă mai mult decît o iubesc ; am aflat la ea trăsături de caracter care m-au mişcat pînă în adîncul inimii. Închipuiţi-vă că mă iubeşte pe mine, persoana mea, şi nicidecum ajutoarele pe care i le dau ; nu este asta ceva vrednic de admiraţie în situaţia în care se află ? Cred că mai curînd ar muri decît să mă supere şi împinge asta pînă la desăvîrşire ; şi dacă aş înceta s-o mai iubesc, n-ar mai avea curajul să primească nimic de la mine. Ceea ce vă spun este adevărat, şi totuşi o pierd. Cum să dau de ea ? Ce-au făcut cu ea nemernicele mele de rude ? Unde au dus-o ?

— Dar, doamnă, de ce să v-o răpească ? îi răspundea stareţa. De ce ar fi nemulţumiţi de grija ce i-o purtaţi şi de binefacerile dumneavoastră faţă de ea ? Ce interes au să le împiedice ?

— Vai, doamnă, îi spunea dînsa, pentru că fiul meu n-a avut trufia s-o nesocotească, pentru că a avut destulă minte ca să-i recunoască meritele şi sufletul destul de ales pentru ca să-şi dea seama cît preţuieşte ea ; pentru că le-a fost teamă să n-o iubească prea mult, să n-o iubesc prea mult eu însămi, şi să încuviinţez dragostea fiului meu, care o cunoaşte. Ca să vă spun cum şi unde a văzut-o, n-avem timp ; dar iată de la ce se trage prigoana pe care o îndură din partea lor. O întîmplare nenorocită a făcut ca ei să afle totul, şi asta prin indiscreţia unei rude care este femeia cea mai neroadă din lume şi care n-a putut să-şi înfrîneze păcătoasa ei pornire de a vorbi. Nu sînt cu totul neîndreptăţiţi, de altfel, să privească neîncrezători dragostea mea pentru dînsa ; nu există om

cu bun simţ căruia n-aş socoti că-i dau o comoară căsătorindu-l cu fetiţa asta.

Priviţi cîtă dragoste ! Vă puteţi da seama după sinceritatea cu care vorbea ; ea spunea totul, nu mai ascundea nimic ; şi dînsa, care ne ceruse nouă atîta băgare de seamă, atîta discreţie şi luare aminte, iat-o că din dragoste şi simţire faţă de mine, ea însăşi uită să tacă şi este cea dintîi care dezvăluie taina ; inima-i este atît de tulburată încît dă totul pe faţă. O, minunată tulburare, pe care toată dragostea mea pentru dînsa, cît de nemăsurată a fost, n-a putut niciodată s-o răsplătească şi a cărei amintire îmi smulge şi astăzi lacrimi ! Da, doamnă, încă mă face să plîng. Ah, Dumnezeule, cîte îndatoriri avea sufletul meu faţă de al ei !

Vai ! această mamă iubită, acest suflet minunat, nu mai este pentru mine şi dragostea noastră nu mai dăinuieşte decît în inima mea.

Să trecem peste asta, mă întind prea mult ; îl pierd din vedere pe Valville, a cărui deznădejde doamna de Miran trebuia încă s-o îmbărbăteze şi, copleşit cum era, ea nu-i dăduse voie să se arate ; aşa încît rămăsese în trăsură în timp ce ea o descosea pe portăreasă ; şi, după ceîe ce a aflat, cu toate că nu se simţea bine, a alergat la ministru, sigură că acolo trebuia să meargă pentru a avea ştiri despre mine şi pentru a mă găsi.

Dintre toate persoanele din familie, aceea de care era cea mai legată şi pe care o iubea cel mai mult, era doamna de..., soţia ministrului, care şi ea ţinea mult la dînsa ; şi, cu toate că era sigur că această doamnă se învoise la uneltirile familiei, mama nu s-a îndoit că i-a venit tare greu s-o facă şi şi-a făgăduit s-o atragă de partea ei îndată ce va sta de vorbă cu dînsa.

Şi avea dreptate să creadă acest lucru despre dînsa ; într-adevăr, ea a fost aceea care, după cum veţi vedea, fu de părere să fiu lăsată în pace.

Iată-i deci pe doamna de Miran şi pe Valville intrînd deodată în camera în care ne aflam. Mama întrebase mai întîi de doamna de... şi nu de ministru, şi slugile casei, care nu fuseseră înştiinţate de nimic şi care nu ştiau ce se petrece în această cameră, au lăsat-o să treacă pe mama şi pe fiul său şi le-au deschis numaidecît.

Amîndoi cum m-au văzut (v-am mai spus-o, cred) strigară, dînsa :

— Ah, fata mea, eşti aici !

dînsul :

— Ah, mamă, chiar ea este !

Ministrul, văzînd-o pe doamna de Miran, zîmbi cu un aer amabil, dar totuşi nu s-a putut împiedica, mi se pare, să arate puţină descumpănire (deoarece era un om bun şi i se spusese cît de mult o iubea pe această fetiţă). Cît despre rude, ele au salutat-o cu un aer cît se poate de serios, i-au aruncat o privire rece şi dojenitoare, apoi şi-au întors ochii în altă parte.

Valville îi sfîşia cu ai lui ; dar avea poruncă să tacă ; mama nu-l luase cu dînsa decît cu această condiţie. Tot restul societăţii părea atent şi plin de curiozitate : împrejurarea făgăduia ceva interesant.

Doamna de... fu aceea care rupse tăcerea.

— Bună ziua, doamnă, îi spuse mamei mele ; ca să vă spun drept, nu vă aşteptam, şi tare mi-e teamă să nu fiţi supărată pe mine.

— Ei ! doamnă, şi de ce-ar fi ? adăugă numaidecît acea rudă înaltă şi slabă (căci nu-mi mai amintesc numele ei şi nu mi-a rămas în minte decît ciudăţenia înfăţişării sale) ; de ce-ar fi ? adăugă ea cu o voce acră şi încă mai ursuză decît mutra ei ; oare i se aduce un neajuns doamnei cînd i se face un serviciu şi este pusă la adăpost de învinuirile întregii familii ?

— Sînteţi liberă să gîndiţi despre faptele mele ce vă place, doamnă, îi răspunse doamna de Miran cu un aer nepăsător ; dar n-am să mi le schimb după felul în care

le veţi judeca dumneavoastră ; sîntem firi prea deosebite pentru a fi vreodată de aceeaşi părere ; nu aprob mai mult simţămintele dumneavoastră decît le aprobaţi dumneavoastră pe ale mele, şi totuşi, nu vă spun nimic ; faceţi la fel în ceea ce mă priveşte.

Valville era roşu ca para focului ; ochii îi scînteiau ; după răsuflarea lui grăbită, vedeam că se stăpînea anevoie şi că-i bătea inima.

— Domnule, urmă doamna de Miran vorbind ministrului, pe doamna de... veneam s-o văd, şi iată obiectul vizitei pe care i-o făceam azi dimineaţă, adăugă dînsa arătîndu-mă. Am aflat că una din slujnicele doamnei a venit s-o ia în numele meu, de la mînăstirea unde o lăsasem şi speram că dumneaei îmi va spune ce înseamnă aceasta ; căci nu înţeleg nimic. A dorit cineva să se distreze neliniştindu-mă ? Ce scop au putut avea cei cărora le-a dat în minte să-mi răpească această copilă căreia îi port de grijă ? Planul acesta nu se datorează doamnei, sînt sigură ; nu o asemui cîtuşi de puţin cu persoanele care, cel mult, au obţinut de la dînsa să le facă pe plac. Nu vă învinuiesc nici pe dumneavoastră, domnule ; v-au cîştigat şi pe dumneavoastră, atîta tot ; dar de ce pricină s-au folosit ? Pe ce s-a putut întemeia o acţiune atît de ciudată ? De ce este vinovată domnişoara ?

— Domnişoara [1] ! strigă aici cu o voce batjocotiroare acea rudă fără nume. Domnişoara ! Mi se pare că am auzit spunîndu-se că o cheamă Marianne, sau s-o cheme cum vreţi ! deoarece nu se ştie de unde vine, nu eşti sigur de nimic cu ea, afară numai dacă ghiceşti ; dar poate că asta-i o mică drăgălăşenie pe care i-o faceţi pentru că este destul de drăguţă.

La aceste vorbe, Valville nu s-a putut stăpîni şi s-a uitat la dînsa cu un zîmbet amar şi batjocoritor, de care ea şi-a dat seama.

[1] Titlul de domnişoară *(mademoiselle)* se dădea numai fetelor nobile.

— Micuțul meu văr, îi spuse ea, ceea ce spun nu-ți place, asta o știm ; dar ai putea să te lipsești s-o iei în rîs.

— Și dacă găsesc că e ceva nostim, marea mea verișoară, de ce n-aș rîde ? răspunse el.

— Taci, fiul meu, îi spuse numaidecît doamna de Miran. Iar dumneavoastră, doamnă, lăsați-mă, vă rog, să vorbesc în felul meu și așa cum cred că se cuvine. Dacă domnișoara ar avea de-a face cu dumneavoastră, ați fi liberă să-i spuneți cum v-ar place ; în ceea ce mă privește, sînt foarte mulțumită să-i spun „domnișoară" ; voi spune totuși Marianne cînd am să vreau, și asta fără să însemne ceva deosebit, fără să știrbesc considerația pe care socot că i-o datorez ; grija pe care i-o port îmi dă drepturi pe care dumneavoastră nu le aveți ; dar numai în sensul acesta mă voi purta cu ea atît de familiar cum vă purtați dumneavoastră și cum vă închipuiți că vă este permis s-o faceți. Fiecare are felul său de a gîndi, și acesta nu este al meu ; nu voi abuza niciodată de nenorocirea nimănui. Dumnezeu ne-a ascuns cine este ea ; nu eu voi hotărî în această privință ; văd prea bine că este vrednică de plîns ; dar nu văd ce de am înjosi-o ; una nu atrage după sine pe cealaltă ; dimpotrivă, rațiunea și omenia, fără să mai vorbim de credință, ne îndeamnă să cruțăm ființele care se află în situația aceasta ; ne este nesuferit să folosim împotriva lor decăderea în care soarta le-a aruncat ; aerele de dispreț sînt nepotrivite față de ele și nenorocirea lor le ține loc de rang pe lîngă inimile alese, cu atît mai mult cînd este vorba de o fată ca domnișoara și de o nenorocire ca a dînșii ; căci, în fine, doamnă, de vreme ce sînteți la curent cu ceea ce i s-a întîmplat, știți prin urmare că sînt semne aproape sigure că tatăl și mama ei, uciși într-o călătorie cînd ea n-avea decît doi sau trei ani, erau niște străini dintre cei mai distinși ; aceasta a fost părerea pe care lumea a avut-o despre ei atunci. Știți că aveau pe lîngă ei doi lachei și o cameristă, uciși și ei împreună cu restul călătorilor ; că domnișoara,

a cărei îmbrăcăminte aleasă vădea un copil de neam, semăna cu doamna ucisă ; nimeni nu s-a îndoit că ar fi fost fata ei ; şi tot ce spun aici este întărit de către o persoană cinstită care a luat-o în grija ei atunci, a crescut-o, destăinuind toate aceste împrejurări, în clipa morţii, unui cuvios călugăr pe nume Saint Vincent, pe care-l cunosc şi care, la rîndul său, le va spune tuturor.

În acest punct al povestirii, cei din societatea de faţă ce nu erau interesaţi direct, vreau să spun acei ce nu erau din familie, părură a se înduioşa asupra mea ; cîteva rude chiar, dintre cele mai puţin îndărătnice, şi mai ales doamna de..., au fost mişcate ; se ridică un uşor zvon de şoapte care era în favoarea mea.

— Aşa încît, doamnă, a adăugat doamna de Miran fără să se oprească, vedeţi prea bine că toate presupunerile sînt de partea ei ; iată destule temeiuri pentru a îndreptăţi titlul de domnişoară ce i-l dau şi pe care n-aş putea să i-l refuz fără a risca să nu mă port cum trebuie cu dînsa. Nu este deci vorba aici de drăgălăşenie, ci de o dreptate pe care totul stăruie să i-o fac, ca, cel puţin, să nu mai adaug alte lovituri celor pe care întîmplarea i le-a şi dat, ceea ce nu m-aţi îndemna nici dumneavoastră să fac, şi ceea ce ar fi într-adevăr de neiertat, sălbatec şi de o jalnică trufie, o veţi recunoaşte ; mai ales, o spun încă o dată, faţă de o tînără cu caracterul pe care-l are ea. Îmi pare rău că este de faţă, dar mă siliţi să vă spun că chipul ei, care vi se pare frumos, este în adevăr lucrul cel mai puţin însemnat pe care-l are ; şi pot să vă încredinţez că, prin mintea ei aleasă, prin însuşirile sufleteşti şi prin noblețea purtărilor, este „domnişoară" tot atît cît ar putea fi orice fată, de oricare rang ar fi. O ! veţi mărturisi că toate astea sînt de luat în seamă, cel puţin aşa judec eu ; şi toate cîte vi le spun aici, ea nu le datorează nici faptului de a fi frecventat lumea bună, nici educaţiei primite, care a fost foarte simplă ; trebuie să ai

așa ceva în sînge, și, după mine ăsta-i lucrul cel mai de preț.

— O, fără îndoială, adăugă Valville, care strecură ușor aceste puține cuvinte ; fără îndoială, și dacă, în societate, lumea s-ar gîndi să nu dea titlurile de „madame" sau de „mademoiselle" decît după meritele sufletului și ale minții, ah ! cîte „mesdames sau „mesdemoiselles" n-ar mai fi decît niște „Manons" sau „Cataus" [1] ; dar, din fericire, nici tatăl, nici mama lor n-au fost uciși și lumea știe cine sînt.

La aceste vorbe, cei de față nu se putură împiedica să nu rîdă puțin.

— Fiul meu, încă o dată îți spun, nu-ți dau voie să vorbești, îi spuse doamna de Miran destul de aspru. Oricum ar fi, urmă dînsa după aceea, eu o ocrotesc ; i-am făcut oarecare bine, și am de gînd să-i mai fac încă ; are nevoie să i-l fac și nu există oameni de treabă să nu pizmuiască plăcerea pe care o găsesc în aceasta, și care n-ar dori să fie în locul meu. Dintre toate faptele este cea mai lăudabilă pe care aș putea s-o fac ; ar fi rușinos să mi se găsească pricină, doar dacă există legi care nu dau voie să ai un suflet omenos și darnic ; doar dacă ar însemna că jignești statul cînd, fiind bogat, te îngrijești de soarta persoanei celei mai vrednice de a fi ajutată și de a i se îndrepta nenorocirile. Iată toată vina mea ; și, pînă să mi se dovedească că este într-adevăr una, vin, domnule, să vă cer dreptate pentru îndrăzneala cu care s-a procedat față de mine și pentru surprinderea bunei dumneavoastră credințe, cît și a doamnei ; vin să iau înapoi fiica pe care o iubesc și pe care ați iubi-o ca și mine dacă ați cunoaște-o, domnule.

S-a oprit aci. Toată lumea a tăcut, și eu plîngeam aruncîndu-i priviri care vădeau simțămintele de care eram cuprinsă față de dînsa și care au înduioșat pe toți cei de față ; singură ruda aceea neînduplecată, pe care nu am

[1] Nume considerate vulgare.

numit-o, nu s-a dat bătută și a păstrat același aer aspru și revoltat de la început.

— Iubiți-o, doamnă, iubiți-o ; cine nu vă lasă ? spuse ea, clătinînd din cap ; dar să nu uitați că aveți rude și neamuri care nu trebuie să sufere de pe urma asta, și cel puțin ele să nu piardă nimic ; asta-i tot ce vi se cere.

— Ei ! dar ce vorbe-s astea, doamnă, ce vorbe-s astea ? nici dumneavoastră, nici nimeni altul nu are a hotărî asupra sentimentelor mele în această privință ; nu sînt sub tutela dumneavoastră, nici a dumnealor ; le las bucuros dreptul să mă sfătuiască, dar nu și să mă dojenească ; dumneavoastră, doamnă, sînteți aceea care-i puneți la cale și sînt sigură că nici unul n-ar spune de la el ceea ce dumneavoastră îi faceți pe toți să spună.

— Să mă iertați, doamnă, să mă iertați ! strigă scorpia ; cunoaștem planurile dumneavoastră și ne jignesc pe toți de asemenea ; pe scurt, fiul dumneavoastră o iubește prea mult pe mititica asta și, ce-i mai rău, dumneavoastră îngăduiți aceasta.

— Și, dacă într-devăr eu i-o îngădui, cine altul va putea să nu-i dea voie ? Ce socoteală are de dat celorlalți ? răspunse rece doamna de Miran. V-aș spune încă mai mult, anume că aș avea o foarte proastă părere despre fiul meu, aș prețui prea puțin caracterul său, dacă el n-ar prețui-o mult pe mititica asta, ca să vorbesc ca dumneavoastră, pe care nu o socotesc totuși atît de mică și care nu va fi astfel decît pentru acei care, poate, nu s-ar putea ridica deasupra ei decît prin trufia lor.

La aceste din urmă cuvinte, ministrul, care ascultase dialogul zîmbind mereu și cu ochii plecați, luă pe loc cuvîntul pentru a opri răspunsurile.

— Da, doamnă, aveți dreptate, îi spuse el doamnei de Miran ; nu poți decît să încuviințezi binefacerile dumneavoastră față de această frumoasă copilă ; sînteți darnică, asta-i lăudabil, și nenorocirile pe care le-a îndurat sînt vrednice să le luați în seamă ; înfățișarea ei, nici ea nu

dezminte virtuţile şi însuşirile pe care i le găsiţi ; pare să le aibă cu adevărat, şi nu grija pe care i-o purtaţi, nici bunăvoinţa dumneavoastră faţă de ea ne îngrijorează. Cer să iau parte eu însumi la binele pe care doriţi să i-l faceţi. Singurul lucru care ne neliniştește este zvonul că domnul de Valville are nu numai multă stimă pentru dînsa, ceea ce nu este decît drept, dar şi multă dragoste, lucru foarte cu putinţă dat fiind înfăţişarea tinerei persoane. Pe scurt, se vorbeşte de o căsătorie care este hotărîtă şi la care consimţiţi, se zice, împinsă de iubirea pe care i-o purtaţi ; şi iată ce nedumireşte familia.

— Şi socot că această familie are dreptul să fie nedumerită, spuse numaidecît cicălitoarea rudă.

— Doamnă, n-am spus totul ; lăsaţi-mă să isprăvesc, vă rog, îi răspunse ministrul, fără să ridice glasul, dar cu un aer serios ; doamna merită să i se vorbească pe limba înţelepciunii. Mărturisesc, urmă el, că, după toate cîte ni le spuneţi, copila pare să fie de neam ; dar catastrofa de care este vorba a învăluit totul într-o negură supărătoare, care vi s-ar reproşa, şi de care obiceiurile noastre nu permit să se ţină atît de puţin seamă. Totuşi, sînt cu totul de părerea dumneavoastră în privinţa consideraţiei pe care i-o arătaţi ; nu eu voi fi acela care îi voi refuza titlul de „mademoiselle“ şi cred, împreună cu dumneavoastră, că acesta se cuvine chiar rangului ei ; dar observaţi că, dumneavoastră şi cu mine, credem aceasta dintr-un simţămînt de mărinimie pe care, poate, nu l-ar aproba nimeni ; pe care, cel puţin, nimeni nu este dator să-l aibă şi de care puţini oameni vor fi în stare. Este ca un dar pe care i-l facem, iar ceilalţi se pot lipsi de a i-l face. Aş spune, odată cu dumneavoastră, că n-au dreptate, dar ei nu-şi vor da seama de aceasta ; vă vor răspunde că nu este ceva stabilit pentru un astfel de caz şi n-aţi mai avea nimic de spus, nimic care să vă poată îndreptăţi faţă de ei, dacă împingeţi mărinimia pînă la o anumită lipsă de măsură, cum ar fi căsătoria despre

care umblă zvonul, căruia eu nu-i dau crezare ! Chiar nici nu mă îndoiesc că veţi curma bucuros orice bănuială în această privinţă şi am găsit un mijloc uşor ca s-o faceţi. M-am gîndit să mă îngrijesc a-i face un rost domnişoarei, s-o căsătoresc cu un tînăr ce se trage din oameni foarte de treabă, care are de pe acum puţină stare, a cărui avere o voi spori, încît se va afla cu el într-o situaţie foarte onorabilă. Şi chiar n-am trimis s-o aducă pe domnişoara decît pentru a-i propune această partidă, pe care o respinge, aşa mulţumitoare şi avantajoasă cum este ; încît, pentru a o hotărî, am socotit de cuviinţă să folosesc puţină asprime, cu atît mai mult cu cît este vorba de binele ei. Am mers chiar pînă acolo încît am ameninţat să o îndepărtez din Paris ; totuşi, încăpăţînarea ei dăinuie ; lucrul acesta vi se pare cuminte ? Alăturaţi-vă mie, doamnă ; ceea ce aţi făcut pentru dînsa vă dă oarecare drepturi asupra ei, încercaţi s-o hotărîţi, vă rog ; iată tînărul despre care este vorba, adăugă el.

Şi i-l arătă pe domnul Villot ; deşi destul de bine legat, în acel moment avea cum nu se poate mai mult aerul unui biet om mărunt, fără însemnătate, a cărui meserie era să se tîrască şi să asculte, care nici măcar nu era îndreptăţit să aibă o inimă şi căruia i se putea spune : „Pleacă de aici“ fără să-l jigneşti.

Iată cu ce semăna în acea clipă, cu înfăţişarea lui smerită, dar nu ruşinată.

— Este un băiat foarte blînd şi cu deprinderi foarte bune, urmă ministrul, va trăi cu domnişoara aşa cum trăieşti cu o fiinţă căreia îi va datora norocul şi i-l făgăduiesc de dragul ei ; este ceea ce l-am sfătuit să nu uite niciodată.

Fiul doicii pe care a avut-o doamna nu răspunse la acestea decît înclinîndu-se, plecîndu-se pînă la pămînt.

— Nu sînteţi de acord cu ceea ce fac aici, doamnă ? mai spuse ministrul mamei mele, şi nu sînteţi mulţumită ?

Va rămîne la Paris ; o iubiți, și nu o veți pierde din vedere ; la asta mă oblig, și nu înțeleg să fie altfel.

Aici, doamna de Miran își aruncă privirea asupra domnului Villot, care-i mulțumi cu o altă plecăciune, deși felul în care a fost privit nu cerea nici un fel de recunoștință.

Apoi mama dete din cap :

— Această căsătorie nu-mi pare deloc potrivită, spuse dînsa, și-mi vine greu să cred că poate fi pe placul lui Marianne. Domnule, mă laud că am, cum spuneați dumneavoastră, oarecare influență asupra ei ; dar vă mărturisesc că nu o voi folosi cu acest prilej ; ar însemna s-o fac să plătească prea scump binele pe care i l-am făcut. Să hotărască dînsa, de altfel ; este stăpînă pe ea. Spuneți, domnișoară, primiți ceea ce vi se propune ?

— M-am și pronunțat, doamnă, i-am răspuns cu un aer trist, respectuos, dar hotărît ; am spus că mai bine rămîn cum sînt, și nu mi-am schimbat părerea. Nenorocirile mele sînt foarte mari ; dar încă mai supărător pentru mine este că m-am născut cu o inimă pe care n-ar trebui s-o am, și pe care îmi este totuși cu neputință s-o stăpînesc. Niciodată, cu această inimă, nu-l voi putea iubi pe tînărul care mi se prezintă, niciodată. Îmi dau seama că nu m-aș obișnui cu dînsul, că l-aș privi întotdeauna ca pe un om care n-ar fi făcut pentru mine ; acesta este un gînd care nu m-ar părăsi ; degeaba l-aș găsi vinovat și m-aș simți caraghioasă avîndu-l, îl voi avea întotdeauna ; în felul acesta, n-aș putea să-l fac fericit, nici să fiu împăcată cu mine ; fără să mai spun că nu mi-aș ierta viața neplăcută pe care ar duce-o cu mine un soț ce m-ar iubi poate, dar mi-ar fi nesuferit, și care ar fi avut toată dragostea altei femei, dacă eu nu l-aș fi împovărat, fără să fie nevoie, cu mine și cu dezgustul meu. Astfel încît nu poate fi vorba de această căsătorie, pentru care, totuși, îi mulțumesc excelenței

sale că a avut bunăvoința să se gîndească la ea pentru mine ; dar, într-adevăr, nu se poate.

— Spuneți-ne deci ce hotărîre luați, îmi răspunse ministrul ; ce vreți să faceți ? V-ar place mai bine să fiți călugăriță ? Vi s-a mai propus, și veți alege mînăstirea care o doriți. Vedeți, gîndiți-vă la vreo situație în care să vă găsiți liniștea ; nu puteți suferi s-o necăjim mai mult pe doamna de Miran din pricina dumneavoastră ; luați o hotărîre.

— Nu, domnule, spuse dușmanca mea ; nu, nimic nu-i este pe plac ; este iubită, va fi luată în căsătorie, totul este înțeles ; mititica nu va lăsa din pretenții ; afară numai dacă se iau măsuri ; este sigură de ea ; doamna o și numește fata ei, după cîte se spune.

La aceste vorbe, ministrul avu un gest de supărare care a făcut-o să tacă ; iar eu, luînd din nou cuvîntul :

— Vă înșelați, doamnă, în ce privește teama că domnul de Valville m-ar iubi prea mult, ar vrea să mă ia în căsătorie, și că doamna de Miran ar avea bunăvoința să vrea și dînsa acest lucru ; nu e nevoie să-și facă cineva vreo grijă. Este adevărat că doamna de Miran a avut bunătatea să-mi țină loc de mamă (plîngeam în hohote spunînd acestea), și că este de datoria mea, ca să nu fiu cea mai ingrată ființă din lume, s-o iubesc și s-o respect tot atît ca și pe mama care mi-a dat viață ; îi datorez aceeași supunere, aceeași venerație, și cred cîteodată că îi datorez încă mai mult ; căci, în fine, nu sînt fiica ei, și totuși este adevărat, așa cum spuneți și dumneavoastră, că s-a purtat cu mine ca și cînd aș fi fost. Nu sînt nimic ; n-ar fi comis nici o greșeală dacă mă lăsa în starea în care eram, sau se putea mulțumi, în treacăt, să aibă pentru mine o milă obișnuită și să-mi spună : Te voi iubi ; dar nicidecum, este de neînțeles acea bunăvoință față de mine, acea grijă, acea considerație. N-aș putea să mă gîndesc la ele, n-aș putea să mă uit la dînsa fără să nu plîng de dragoste și de recunoștință,

fără să-i spun, în inima mea, că viaţa mea îi aparţine, fără să doresc să am o mie de vieţi ca să i le dau pe toate, dacă ar avea nevoie de ele, pentru a o scăpa pe a dînşii ; şi-i mulţumesc lui Dumnezeu că am prilejul să spun asta faţă de toată lumea ; este pentru mine o bucurie fără margini, cea mai mare pe care o voi avea vreodată, să pot da în vileag pornirile de dragoste şi tot devotamentul, şi toată admiraţia pe care le am pentru dînsa. Da, doamnă, nu sînt decît o străină, decît o biată orfană pe care Domnul, care este atotputernic, a lăsat-o pradă tuturor nenorocirilor de închipuit ; dar dacă ar veni cineva să-mi spună că sînt fiica unei regine, dacă aş avea un regat ca moştenire, n-aş vrea nimic din toate astea, dacă nu le-aş putea avea decît despărţindu-mă de dumneavoastră ; n-aş mai putea trăi dacă v-aş pierde ; numai pe dumneavoastră vă iubesc cu dragoste ; nu ţin, pe acest pămînt, decît la dumneavoastră, care m-aţi luat în grijă cu atîta milă, şi care aveţi bunătatea de a mă iubi aşa de mult, deşi se încearcă să vă facă să vă ruşinaţi de acest lucru, şi deşi toată lumea mă dispreţuieşte.

Aici, printre lacrimile pe care le vărsam, am zărit cîteva persoane din societatea de faţă care întorceau capul ca să-şi şteargă ochii.

Ministrul îi pleca pe ai săi, şi voia să ascundă că este mişcat. Valville stătea ca împietrit, privindu-mă cu un aer pătimaş şi într-o uitare desăvîrşită a tot ce ne înconjura ; şi mama îşi lăsa lacrimile să curgă fără să le ascundă, fără să se sinchisească că se vedeau.

— N-ai spus tot, isprăveşte, Marianne, şi nu mai vorbi despre mine, dacă te înduioşează prea mult, îmi spuse dînsa întinzîndu-mi fără sfială mîna, pe care am sărutat-o tot aşa ; isprăveşte !

— Da, doamnă, i-am răspuns. Mi-aţi spus, excelenţă, că mă veţi îndepărta din Paris şi că mă veţi trimite departe de aici dacă refuz să mă căsătoresc cu acest tînăr, am urmat eu, adresîndu-mă ministrului, şi dumneavoastră

hotărîți ; dar trebuie să vă răspund un lucru care va împiedica persoanele din familie să mai fie îngrijorate de căsătoria de care se tem, între domnul de Valville și mine ; anume, că aceasta nu va avea loc niciodată ; vă făgăduiesc acest lucru, vă dau cuvîntul meu și se poate avea încredere în mine ; și dacă nu v-am spus-o înainte de sosirea doamnei de Miran, veți avea bunătatea să mă iertați, excelență : ceea ce m-a împiedicat este că n-am socotit potrivit, nici cinstit din partea mea să renunț la domnul de Valville în momentul cînd se încerca, prin amenințări, să mă silească s-o fac ; m-am gîndit că ar fi o mișelie și o lipsă de recunoștință să vădesc atît de puțin curaj cu acest prilej, după ce domnul de Valville l-a avut pe acela de a mă iubi, și de a mă iubi atît de duios, din toată inima, ca pe o ființă pe care o respecți, cu toată situația în care m-a văzut, atît de respingătoare, și pe care nici măcar n-a luat-o în seamă, decît pentru a mă iubi și a mă cinsti încă mai mult. Iată motivul ce l-am avut, excelență ; dacă v-aș fi făgăduit să nu-l mai văd, ar fi putut să-și închipuie că nu-mi pasă prea mult de dînsul, de vreme ce n-am vrut să îndur să fiu persecutată de dragul lui ; și dorința mea era ca el să știe contrariul, să nu aibă vreo îndoială că inima lui a dobîndit-o cu adevărat pe a mea, și aș fi foarte rușinată dacă n-ar fi așa. Poate că aici îl văd pentru ultima dată și folosesc prilejul pentru a mă plăti de ceea ce îi datorez, și totodată pentru a spune doamnei de Miran, ca și lui, că ceea ce teama și amenințările n-au fost în stare să mă silească să fac, o fac astăzi numai din recunoștință pentru dînsa și fiul său. Nu, doamnă, nu, buna mea mamă ; nu, domnule de Valville, îmi sînteți prea dragi amîndoi ; nu voi fi niciodată pricina învinuirilor care vi s-ar aduce dacă aș rămîne, nici ocării ce se spune că v-aș prilejui. Lumea mă disprețuiește, mă respinge, nu vom schimba lumea, și trebuie să ne potrivim la ceea ce vrea ea. Spuneți că este nedreaptă ; nu

sînt eu aceea care poate spune acelaşi lucru, ar fi prea în folosul meu ; spun numai că sînteţi tare mărinimoasă şi că nu voi abuza niciodată de faptul că de dragul meu dispreţuiţi obiceiurile lumii. Dar este sigur că aş muri de durere din cauza defăimării care v-ar lovi ; şi dacă nu v-aş scuti de aceasta, n-aş fi vrednică de binefacerile dumneavoastră. Vai ! v-aş fi amăgit ; n-ar fi adevărat că aş avea caracterul pe care-l credeţi ; şi doar prin hotărîrea pe care o iau pot arăta că nu v-aţi înşelat crezînd-o. Domnul de Climal, datorită cucerniciei sale, mi-a lăsat din ce să trăiesc ; şi cît este, ajunge pentru o fată care nu e nimic, care, părăsindu-vă, părăseşte tot ce o lega şi tot ce ar putea s-o lege ; căreia, după asta, nu-i mai pasă de nimic, nu-i mai pare rău după nimic şi, pentru toată viaţa, se va închide într-o mînăstire, unde nu veţi avea decît a porunci să nu vadă pe nimeni afară de doamna, care este ca şi mama mea, şi de care rog din suflet să nu fiu lipsită dintr-o dată, dacă dînsa doreşte să mă vadă cînd şi cînd. Iată toate intenţiile mele, afară numai dacă excelenţa sa, ca să fie încă mai sigură de mine, nu m-ar surghiuni departe de aici, după cum i-a fost mai întîi gîndul.

Un şiroi de lacrimi a încheiat vorbele mele. Valville, palid şi abătut, părea că este gata să-i vină rău ; şi doamna de Miran era, mi se pare, cît p-aci să-mi răspundă, cînd ministrul i-a luat-o înainte şi, întorcîndu-se cu o mişcare iute către rude, le spuse :

— Doamnelor, ştiţi vreun răspuns la ceea ce am auzit acum ? În ceea ce mă priveşte, nu ştiu nici unul, şi vă spun fără înconjur că nu mă mai amestec. Ce-aţi vrea să îndreptăm ? Stima pe care doamna de Miran o are pentru virtute, stima pe care desigur că o avem cu toţii ? Vom împiedica noi oare ca virtutea să placă ? Nu veţi fi de această părere, nici eu, desigur, şi autoritatea n-are ce căuta aci.

Apoi, întorcîndu-se spre fratele de lapte al doamnei, îi spuse :

— Lasă-ne, Villot. Doamnă, vă dau înapoi fata cu toate drepturile pe care le aveţi asupra ei ; i-aţi ţinut loc de mamă ; nu putea să găsească una mai bună şi era vrednică să vă găsească pe dumneavoastră. Haideţi, domnişoară, uitaţi tot ce s-a întîmplat aici : să fie ca şi cum n-ar fi fost ; şi mîngîiaţi-vă de a nu şti cine sînteţi. Nobleţea părinţilor dumneavoastră este nesigură, dar aceea a inimii este de netăgăduit, şi dacă mi-ar fi dat să aleg, pe aceasta aş alege-o.

Spunînd aceasta, el se pregătea să plece ; dar am avut o pornire care l-a oprit, şi care a fost sprintenă. M-am aruncat la picioarele lui cu o repeziciune mai grăitoare şi mai limpede decît tot ce i-aş fi spus şi n-am fost în stare să-i spun, ca să-i mulţumesc de judecata dreaptă şi plină de înţelepciune pe care el însuşi o rostise în favoarea mea.

M-a ridicat numaidecît ; avea un aer care arăta că fapta mea îl uimea în mod plăcut şi-l înduioşa ; mi-am dat seama totodată că ea a fost pe placul întregii societăţi.

— Ridică-te, copila mea, îmi spuse dînsul ; nu-mi datorezi nimic, am fost doar drept cu dumneata. Apoi adresîndu-se celorlalţi. Atît de frumos se va purta, încît o vom iubi şi noi cu toţii ; nu-i altă cale cu dînsa. Luaţi-o, doamnă (cu mama vorbea) ; luaţi-o, şi băgaţi de seamă ce se va întîmpla cu fiul dumneavoastră, dacă o iubeşte ; căci, cu însuşirile pe care le vedem la copila asta, nu răspund de el, şi n-aş răspunde de nimeni ; faceţi cum credeţi, sînt lucruri care vă privesc doar pe dumneavoastră.

— Fără îndoială, spuse numaidecît doamna de..., soţia ministrului ; şi dacă i s-au făcut doamnei neplăcerile pe care le are astăzi, nu este vina mea ; n-a atîrnat de mine ca să fie scutită de ele.

— Acestea fiind, doamnelor, răspunse acea rudă ursuză sculîndu-se, gîndesc că nu vă mai rămîne decît s-o salutaţi pe vara dumneavoastră ; îmbrăţişaţi-o dinainte, nu veţi pierde nimic. În ceea ce mă priveşte, îmi veţi da voie să mă lipsesc de aceasta cu toată noblețea ei sufletească nemaiîntîlnită ; nu sînt prea sensibilă la însuşirile romantice. Adio, mică vîntură-lume ; deocamdată nu eşti decît o fată de neam, ni se spune ; dar nu vei rămîne cu atît şi vom avea mare noroc dacă, cît de curînd, nu te vei socoti prinţesă.

În loc să-i răspund, m-am îndreptat spre mama, ai cărei genunchi am vrut să-i îmbrăţişez şi care nu m-a lăsat ; dar i-am apucat mîna pe care am sărutat-o şi pe care am vărsat lacrimi de bucurie.

Ruda cea cumplită ieşi înfuriată şi, plecînd, spuse către două doamne :

— Nu veniţi ?

Atunci ele se sculară, dar mai mult ca să-i facă pe plac, decît din vrăjmăşie faţă de mine ; se vedea bine că nu încuviinţau mînia ei şi că nu o urmau decît de teamă să n-o supere. Una din ele îi spuse chiar încet doamnei de Miran :

— Ea ne-a adus. Nu ne-ar ierta dacă am rămîne.

Valville, căruia îi venise inima la loc, nu se mai uita la ea decît rîzînd şi se răzbuna astfel de slaba reuşită a planului ei.

— Trăsura dumneavoastră este acolo ? o întrebă el ; doriţi să vă conducem acasă, doamnă ?

— Lăsaţi-mă, îi spuse dînsa, mi-e milă de dumneavoastră că puteţi fi atît de mulţumit.

Îşi luă apoi rămas bun de la doamna de..., nu-i aruncă nici o privire mamei mele, care o salută, şi plecă împreună cu cele două doamne de care am vorbit.

Numaidecît restul societăţii s-a adunat în jurul meu şi n-a fost nimeni care să nu-mi fi spus ceva plăcut.

— Doamne, cît îmi pare de rău că am luat parte la uneltirea asta ; spuse doamna de... mamei mele. Cît sînt de supărată pe ele că m-au sîcîit ca să mă amestec şi eu ! Nu putem fi mai vinovate decît sîntem ; nu-i aşa, doamnelor ?

— Ah, Dumnezeule, nu mai vorbiţi de asta, ne este ruşine ! răspunseră ele. Ce drăguţă este ; nu avem nimic atît de frumos la Paris !

— Şi poate nimic atît de vrednic de stimă, urmă doamna de... Nu vă pot descrie îngrijorarea mea în timpul acestui dialog şi sînt foarte mulţumită de domnul de... (vorbea de ministrul, soţul ei) ; o, foarte mulţumită ; n-a făcut vreodată ceva care să-mi fi plăcut atît de mult ; ceea ce a spus adineauri este un lucru minunat de drept.

— Cu oricare alt judecător decît dînsul, mărturisesc că inima mi-ar fi ticăit, spuse la rîndul său tînărul cavaler pe care-l văzusem în anticameră şi care mai era acolo ; dar fiind vorba de domnul de..., nu m-am îndoit o clipă de ceea ce avea să se întîmple.

— Şi eu ar trebui să-i cer iertare de teama pe care am avut-o pentru domnişoara, spuse atunci Valville, care pînă aici îi ascultase cu un aer modest şi plin de o mulţumire lăuntrică.

Toată lumea a rîs de răspunsul său, dar discret şi fără să-i spună nimic. Era tîrziu, mama şi-a luat rămas bun de la doamna de..., care o îmbrăţişă cu toată prietenia cu putinţă, ca pentru a o face să uite ajutorul dat vrăjmaşilor noştri ; mi-a făcut cinstea să mă îmbrăţişeze şi pe mine, ceea ce am primit cu tot respectul ce se cuvenea ; şi am plecat.

Abia am ajuns în anticameră şi femeia aceea care fusese trimisă să mă scoată din prima mînăstire în numele mamei mele, şi care venise chiar în acea dimineaţă să mă ia din cea unde mă dusese în ajun, acea femeie, zic, ni s-a înfăţişat şi ne-a spus că avea poruncă de la

ministru să ne conducă acum, dacă dorim, la această din urmă mînăstire pentru ca să mi se înapoieze lucrurile deoarece, poate, dacă ne-am duce fără dînsa, ar şovăi să mi le dea, afară numai dacă doamna de Miran n-ar vrea mai bine să lase acest drum pentru după-amiază.

— Nu, nu, răspunse mama, să isprăvim cu asta, să nu mai amînăm. Vino, domnişoară ; chiar avem nevoie de dumneata ca să mergem acolo, căci am uitat să întreb unde este ; vino, voi avea grijă să fii adusă înapoi după aceea.

Această femeie ne-a urmat deci şi s-a urcat în trăsură cu noi ; vă închipuiţi prea bine că n-a mai fost vorba de familiaritatea pe care o avusese faţă de mine cînd venise să mă ia, şi am văzut-o puţin ruşinată de deosebirea care era pentru ea între călătoria aceasta şi cele pe care le mai făcusem împreună ; fiecare cu mîndria lui ; nu mai eram de o teapă şi asta-i pricinuia oarecare stinghereală.

N-am făcut caz de situaţie ; aveam prea multă bucurie, ieşeam dintr-o izbîndă prea mare ca să-mi pierd vremea fiind răutăcioasă sau mîndră ; şi n-am fost niciodată nici una nici alta.

Conversaţia a fost foarte măsurată pe drum din cauza acelei femei aflate cu noi şi care, cu prilejul a nu ştiu ce intervenit în discuţie, ne-a spus că doamnei de Fare i se datorează toată zarva şi că, totodată, ea a refuzat să se alăture celorlalte rude în tot ce întreprinseseră ; încît nu vorbise anume ca să-mi facă un rău, ci numai pentru plăcerea de a flecări şi de a destăinui un lucru care să stîrnească uimire.

Ne-a mai istorisit că domnul Villot este deznădăjduit fiindcă nu va fi al meu, l-am lăsat plîngînd ca un copil, ne-a spus ea ; aici, mi-am îndreptat privirile asupra lui Valville, căruia mi s-a părut că povestea cu mîhnirea lui Villot nu-i prea era pe plac ; aşa încît la asta n-am

răspuns nimic, mama şi cu mine, şi am lăsat să cadă această chestiune măruntă, cu atît mai mult cu cît ajunsesem la poarta mînăstirii, unde am coborît cu femeia aceea.

— Nu este nevoie să mă arăt şi eu, îmi spuse mama, şi cred chiar că ar fi de ajuns ca domnişoara să se ducă să ceară lucrurile dumitale, fără să pomenească de noi şi fără să spună că sîntem aici.

— Daţi-mi voie să mă duc şi eu, i-am spus ; bunăvoinţa pe care stareţa a avut-o faţă de mine mă obligă să-i mulţumesc ; n-aş putea să mă scutesc de asta fără să mă arăt nerecunoscătoare.

— Ah, ai dreptate, fata mea, nu ştiam acest lucru, îmi răspunse dînsa ; du-te, dar grăbeşte-te şi spune-i că te aştept, că sînt obosită şi nu sînt în stare să cobor ; isprăveşte cît mai repede ; este mai bine să vii altădată s-o vezi.

Să scurtăm deci ; m-am arătat, mi s-a înapoiat cufărul sau caseta, cum vreţi să-i spuneţi. Toate călugăriţele pe care le văzusem au venit să se bucure cu mine de izbînda mea ; stareţa mi-a dovedit cele mai sincere mărturii de dragoste ; ar fi dorit să petrec restul serii cu dînsa, dar nu se putea.

— Mama este la poarta lăcaşului dumneavoastră în trăsura ei ; ar fi venit să vă vadă, i-am spus, dar nu se simte bine ; vă roagă s-o iertaţi şi trebuie să vă părăsesc.

— Cum ! exclamă ea, această mamă duioasă, această doamnă pe care o preţuiesc atît este aici ? Doamne ! cîtă plăcere mi-ar face s-o văd şi să-i spun tot binele despre dumneata ! Du-te, domnişoară, întoarce-te, dar încearcă s-o hotărăşti să vină aici pentru o clipă ; dacă aş putea să ies, aş alerga la dînsa ; şi, presupunînd că este prea tîrziu, spune-i că o rog din suflet să mai vină o dată cu dumneata ; pleacă, draga mea copilă.

Şi pe loc mi-a îngăduit să plec. Un servitor ducea micul meu balot ; toate astea s-au petrecut în mai puţin de zece minute ; să nu uit că stareţa a însărcinat-o pe portăreasă să se ducă s-o salute respectuos pe doamna de Miran care, la rîndul ei, i-a trimis vorbă că ne vom întoarce s-o vedem cît de curînd ; apoi am plecat pentru a ne duce, aţi ghicit unde ?

— Acasă, spuse mama ; căci la cealaltă mînăstire a ta s-a luat masa şi te vom duce mai către seară ; nu că doresc să te mai las mult acolo ; dar e bine să mai stai un timp, dacă n-ar fi decît pentru cele ce ţi s-au întîmplat şi pentru neliniştea pe care am arătat-o eu însămi.

În timp ce vorbea, înaintam şi iată-ne în curtea casei mamei mele, de unde î-a dat drumul acelei femei a doamnei de... care ne urmase, şi am intrat.

O anume guvernantă aflată în casa doamnei de Miran cînd am fost dusă acolo după căzătura mea la ieşirea din biserică, şi pe care, dacă vă amintiţi, Valville a chemat-o ca să mă descalţe, nu mai era acolo, şi, din toate slugile nu mai rămăsese decît un lacheu al lui Valville care să mă cunoască ; era cel ce urmărise birja mea pînă la madame Dutour şi de altfel, mă văzuse de mai multe ori, deoarece venise să-mi predea două sau trei răvaşe de-ale lui Valville la mînăstire. Dar acest lacheu era bolnav ; astfel, nu se afla acolo nimeni care să ştie cine eram.

Şi ceea ce mă face să vă spun aceste lucruri este că, în timp ce urcam la mama, îmi închipuiam, aşa fericită cum eram, că voi afla în această casă şi pe acea guvernantă de care v-am amintit, şi cîţiva lachei care, desigur, mă vor recunoaşte.

A ! este fetiţa aceea care a fost adusă aici şi pe care o durea piciorul ! vor spune ei, gîndeam în sinea mea ; este acea mică lenjereasă pe care noi o credeam o domnişoară şi care a cerut să fie condusă la madame Dutour !

Şi asta nu-mi plăcea ; mi-era de asemenea teamă ca Valville să nu se simtă oarecum stingherit ; poate că, iubindu-mă cum mă iubea, nu s-ar fi sinchisit ; dar, din fericire, n-am fost supuşi, nici unul, nici celălalt, neplăcerii pe care mi-o închipuiam ; şi am gustat pe deplin bucuria de a mă afla la mama şi de a fi acolo ca la mine acasă.

— Haide, fata mea, îmi spuse dînsa, vino să te sărut, acum cînd sîntem fără răuvoitori ; totul s-a aranjat cum nu se poate mai bine ; se bănuiesc planurile noastre, se prevăd, nici măcar n-au părut a fi neîncuviinţate ; ministrul ţi-a dat cuvîntul înapoi, încredinţîndu-mi-te ; şi, mulţumesc lui Dumnezeu, nu se vor mai minuna de nimic. Mi-ai spus adineauri lucrurile cele mai duioase din lume, copila mea ; dar, sincer vorbind, mi se cuvin cu adevărat pentru toată durerea pe care mi-ai pricinuit-o ; şi tu ai suferit mult, nu-i aşa ? Te-ai gîndit la mîhnirea mea ? Ce gîndeai despre mama ta ?

Îmi spunea vorbele astea şezînd într-un fotoliu ; eram în faţa ei ; şi, lăsîndu-mă în voia unui avînt de recunoştinţă, m-am aruncat deodată la picioarele ei ; apoi, privind-o, după ce i-am sărutat mîna, i-am spus :

— Mamă, iată-l pe domnul de Valville ; mi-e foarte drag, nu mai e o taină, am dezvăluit-o faţă de toţi ; dar asta nu mă va împiedica să vă spun că m-am gîndit la dumneavoastră de o mie de ori mai mult decît la el. La mama mă gîndeam, la dragostea şi la sufletul ei bun : ce va face ? Ce nu va face ? îmi spuneam, şi mereu mama era în mintea mea. Toate gîndurile mele vă priveau, nu ştiam dacă veţi izbuti să mă scoateţi din necaz ; dar ţineam cel mai mult ca mama mea să fie tare necăjită că nu-şi mai vede fata ; doream de o sută de ori mai mult dragostea ei decît scăparea mea, şi aş fi îndurat totul, numai să nu fiu părăsită de dînsa. Eram atît de pătrunsă de ceea ce vă spun aici, eram atît de frămîntată, încît simţeam oarecare îngrijorare, de care mă învinuiesc,

deşi n-a ţinut decît prea puţin. Totuşi, m-am gîndit şi la domnul de Valville ; căci dacă m-ar uita, ar fi o mare durere pentru mine, mai mare decît sînt în stare să spun ; dar, ce-i mai de seamă, este să mă iubiţi ; inima mamei mele îmi trebuie mai presus de toate, ea trece înainte de orice în a mea ; căci mi-a făcut atîta bine, îi sînt atît de îndatorată, îmi este atît de plăcut să-i fiu dragă ! N-am dreptate, domnule ?

Doamna de Miran mă asculta zîmbind.

— Scoală-te, fetiţo, îmi spuse apoi ; mă faci să uit că trebuie să te cert de nesocotinţa ta de ieri dimineaţă. Aş vrea să ştiu de ce te laşi dusă de o femeie care-ţi este cu desăvîrşire necunoscută ; care vine să te ia fără o scrisoare din partea mea şi cu o trăsură care nici ea nu-i a mea. Unde ţi-era mintea, de n-ai luat seamă la toate astea, mai ales după vizita suspectă pe care ai primit-o din partea acelui schelet de femeie a cărei înfăţişare mi-ai descris-o atît de bine ? Ameninţările nu-ţi dezvăluiau oarecari planuri ? Nu trebuiau să-ţi dea oarecari bănuieli ? Eşti o nechibzuită ; şi, atît timp cît vei mai rămîne la mînăstire, nu-ţi dau voie să ieşi vreodată decît cu această femeie pe care ai văzut-o acum (vorbea de o cameristă ce apăruse cu o clipă înainte) sau numai în urma unei scrisori de la mine, cînd nu voi veni să te iau chiar eu ; m-ai înţeles ?

După aceasta, s-a servit masa şi am cinat. Valville a mîncat foarte puţin şi eu de asemenea ; mama a observat şi a rîs :

— Pesemne că bucuria taie pofta de mîncare, ne spuse ea în glumă.

— Da, mamă, urmă Valville pe acelaşi ton ; nu poţi să faci atîtea lucruri deodată.

După masă, doamna de Miran trecu în camera ei şi noi am urmat-o. De acolo, ea intră într-o cămăruţă, de unde m-a chemat. M-am dus.

— Dă-mi mîna, îmi spuse dînsa ; să vedem dacă acest inel îţi vine ; era un briliant de preţ, şi în timp ce mi-l încerca :

— Văd, i-am răspuns, un portret (era al ei) care mi-ar place de o mie de ori mai mult decît inelul, deşi e atît de frumos şi decît toate giuvaierurile din lume ; să facem schimb, mamă ; daţi-mi portretul, vă înapoiez inelul.

— Răbdare, îmi spuse dînsa ; voi pune să-l aşeze în camera ta cînd vei fi aici ; şi vei fi în curînd. Unde-ţi ţii banii, Marianne ? N-ai nimic pentru asta, cred. Numai-decît a deschis un sertar : Uite, urmă ea, iată o pungă care este foarte frumos lucrată ; foloseşte-te de ea.

— Vă mulţumesc, mamă, i-am răspuns ; dar unde să pun toată dragostea, tot respectul şi toată recunoştinţa ce o am pentru mama mea ? Mi se pare că am mai mult decît îmi încape în inimă.

La aceste vorbe a zîmbit.

— Ştiţi ce ar trebui să faceţi, mamă ? ne spuse Valville, care rămăsese în uşa cămăruţei şi pe care bucuria de a auzi ceea ce spuneam amîndouă, cu acea intimitate duioasă şi glumeaţă, îl ţinea ca în extaz ; s-o instalăm pe fata dumneavoastră cît putem mai repede în acea încăpere în care aveţi de gînd să aşezaţi portretul ; acolo va fi mai puţin împovărată de toată dragostea ce v-o poartă, şi va fi mai aproape ca să vină să vă vorbească despre ea, pentru a se uşura.

— Despre asta vom vorbi puţin mai tîrziu, răspunse doamna de Miran ; mai ales vreau să-i arăt încăperile pe care le ocupam cînd trăia tatăl dumitale.

Şi pe loc am trecut într-o anticameră mare ; o mai văzusem, şi în faţa uşii prin care intrasem mai era una. Prin această uşă se intra în apartamentul ce voiau să mi-l arate. Era mai mare şi mai împodobit ca cel al doamnei de Miran şi dădea, ca şi al ei, într-o grădină foarte frumoasă.

— Ei, copila mea, cum te simţi aci ? N-o să-ţi fie urît ? Îţi va părea rău după mînăstire ? îmi spuse dînsa rîzînd.

Aici am început să plîng de o adevărată încîntare şi, aruncîndu-mă în braţele ei, i-am răspuns pe un ton mişcat :

— Ah, mamă, ce fericire pentru mine ! Gîndiţi-vă că acest apartament mă va duce în al dumneavoastră !

De-abia am rostit aceste cuvinte, cînd un clopoţel ne-a vestit că vin musafiri.

— Ah, Doamne ! exclamă doamna de Miran, ce rău îmi pare ! Tocmai mă pregăteam să sun pentru a porunci să se spună că nu sînt acasă ; să ne întoarcem la mine.

Ne-am dus.

Un lacheu a intrat şi ne-a anunţat două doamne pe care nu le cunoşteam, care nici ele nu auziseră vorbindu-se de mine ; s-au uitat mult la mine şi m-au luat, pesemne, drept o rudă de-a casei. Ele însele veneau să facă una din acele vizite fără nici o însemnătate care, între femei, nu duc la altceva decît la o vedere de jumătate de oră, la cîteva nimicuri plicticoase, şi la o despărţire fără a se sinchisi unele de altele.

Voi observa numai, ca să vă distrez (şi nu scriu decît în acest scop) că, dintre aceste două doamne, una a vorbit foarte puţin, aproape nici n-a luat parte la ceea ce se spunea, n-a făcut decît să-şi mişte capul pentru ca să-i varieze ţinuta după cum îi stătea mai bine ; în sfîrşit, nu s-a gîndit decît la ea şi la farmecele ei ; şi este adevărat că ar fi avut unele, dacă s-ar fi îngrijit mai puţin de vanitatea de a le avea ; dar această vanitate strica totul şi nu-i mai lăsa nici unul firesc. Sînt multe femei ca dînsa, care ar fi foarte plăcute dacă ar putea să uite puţin că sînt astfel. Aceasta, sînt sigură, nu se mişca prin lume decît pentru a se arăta, decît pentru a spune : „Priviţi-mă" ; nu trăia decît pentru asta.

Cred că m-a găsit frumoasă, căci s-a uitat puţin la mine, şi mereu numai dintr-o parte ; se desluşea că se preface a mă socoti fără nici o însemnătate, a nu observa că sînt acolo, totul pentru a convinge că nu se găseşte nimic la mine care să nu fie foarte obişnuit.

Totuşi, un lucru a trădat-o, anume că era mereu cu ochii la Valville, pentru ca să bage de seamă la care se uită mai mult, la mine sau la ea ; şi, într-un fel, asta însemna că se uită chiar la mine şi se temea să nu am eu întîietatea. Cealaltă doamnă, mai în vîrstă, era o femeie foarte serioasă, dar totuşi foarte uşuratică, adică vorbea grav şi cu demnitate de o trăsură pe care o comandase, de o masă pe care o dăduse, de o vizită făcută, de o poveste pe care i-a spus-o marchiza cutare ; apoi era vorba de doamna ducesă de..., care se simţea mai bine, dar ieşise la aer prea curînd ; că dînsa o certase, că era ceva îngrozitor ; apoi a urmat un răspuns tare şi potrivit pe care l-a dat în ajun doamnei cutare care, din cînd în cînd vorbea fără să ţină seamă de nimic, fiindcă era bogată, şi nu făcea deosebirea între ea şi femeile de un anumit rang ; şi o mie de alte lucruri tot atît de searbede şi de zadarnice au făcut subiectul acestei convorbiri, în timpul căreia au mai sosit alte vizite tot atît de plicticoase. Aşa încît a fost prea tîrziu cînd am scăpat de ele şi nu mai era timp de pierdut, trebuia să fiu condusă înapoi la mînăstire.

— Ne vom vedea din nou mîine sau în ziua următoare, spuse mama ; am să trimit să te ia ; să ne grăbim să plecăm, am nevoie de odihnă şi, la întoarcere, mă voi culca îndată. În ceea ce te priveşte, fiul meu, vei rămîne aici, nu mai avem nevoie de dumneata.

Valville s-a tînguit, dar s-a supus şi ne-am urcat din nou în trăsură.

Iată-ne sosite la mînăstire, unde am văzut-o o clipă pe stareţă în vorbitorul ei ; mama a pus-o la curent cu sfîrşitul păţaniei mele, apoi m-am dus la mine.

Peste două zile, doamna de Miran a venit să mă ia din nou la ora prînzului ; știți că așa îmi făgăduise ; am luat masa la dînsa cu Valville ; s-a vorbit de căsătoria noastră. Chiar în timpul acela se discuta de o slujbă foarte însemnată pentru Valville ; trebuia s-o primească fără întîrziere ; nu mai avea cel mult decît trei săptămîni de așteptat ; și s-a hotărît că ne vom căsători îndată după aceea.

Iată un lucru cît se poate de pozitiv : Valville nu mai putea de bucurie ; plină de a mea, nu știam ce să mai spun ; îmi pierdusem graiul, nu făceam decît să mă uit la mama.

— Asta nu-i totul, îmi spuse dînsa ; plec diseară pentru opt sau zece zile la moșie, unde vreau să mă odihnesc după toate oboseala pe care am avut-o de la moartea fratelui meu, și sînt de părere să te iau cu mine, în timp ce fiul meu va sta cîtva timp la Versailles, unde este nevoie să se ducă. Nu ți-ai adus nimic de la mînăstire pentru această mică ședere, dar am să-ți dau tot ce-ți trebuie.

— A, Doamne, ce bucurie ! Cum, zece sau douăsprezece zile cu dumneavoastră ? fără să vă părăsesc ? i-am răspuns ; să nu vă schimbați gîndul, mamă !

Numaidecît a trecut în cămăruța ei, i-a scris stareței că mă ia cu dînsa la țară, a trimis răvașul pe loc și, peste două ceasuri, am plecat.

Călătoria noastră n-a fost lungă ; moșia era la o depărtare de numai trei leghe și Valville s-a furișat de două-trei ori de la Versailles ca să vină să ne vadă. El n-a fost numit în slujba de care am vorbit atît de repede cum se crezuse ; s-au ivit greutăți care au întîrziat lucrurile ; totuși, în fiece zi se aștepta rezolvarea. Ne-am înapoiat de la țară, mama și cu mine, și din nou m-am întors la mînăstire, unde socotea că nu va trebui să rămîn mai mult de o săptămînă ; am stat totuși acolo peste o lună, în care timp am fost, ca de obicei, din cînd în cînd la masă la dînsa, și cîteodată la doamna Dorsin.

În timpul acesta, Valville a fost tot atît de prevenitor şi tot atît de iubitor cum fusese totdeauna, dar, spre sfîrşit, mai vesel decît obişnuia să fie ; pe scurt, dragostea lui era aceeaşi, dar avea mai multă răbdare faţă de întîmplările care amînau intrarea în noua slujbă. Nu mi-am amintit decît mai tîrziu cele ce vă spun aici, trecînd din nou prin minte tot ce fusese înainte de nenorocirea care mi s-a întîmplat în urmă. Ultima dată chiar, cînd am cinat la mama lui, el nu era acolo cînd am sosit, şi n-a venit acasă decît cu o clipă înainte de a trece la masă. Un pisălog îl reţinuse, ne-a spus el ; şi l-am crezut. cu atît mai mult cu cît, afară de asta, nu vedeam nimic schimbat la el. Într-adevăr, era acelaşi, numai că era puţin mai risipit ca de obicei, după cîte îmi spusese doamna de Miran înainte de sosirea lui ; asta fiindcă-i plictisit, a adăugat dînsa, văzînd că se amînă căsătoria.

În sfîrşit, ultima dată cînd m-a condus la mînăstire :

— Vă rog, mamă, luaţi-mă şi pe mine ! i-a spus Valville, care fusese încîntător în ziua aceea ; care, după mine, niciodată nu mă iubise atît ; care nu mi-o spusese niciodată cu atîta farmec, nici în chip atît de curtenitor şi de spiritual. Şi, ce să mai vorbim, atîta curtenie şi atîta spirit nu erau semn bun : trebuie, pesemne, că dragostea lui nu mai era nici atît de sigură, nici atît de puternică ; şi nu-mi spunea lucruri atît de frumoase decît fiindcă începea să nu mai simtă unele mai duioase.

În orice caz, a dorit să vină cu noi ; doamna de Miran a discutat întîi, apoi a consimţit ; cerul hotărîse astfel.

— Bine, vino, urmă ea, dar cu condiţia să rămîi în trăsură şi să nu te arăţi în timp ce mă voi duce s-o văd pe stareţă o clipă. Şi din această bunăvoinţă pe care a avut-o faţă de el urmau să se tragă cele mai mari suferinţe pe care le-am avut în viaţă.

O doamnă foarte distinsă sosise în ajun la mînăstire cu fiica ei, pe care voia s-o lase acolo pînă la întoarcerea

sa dintr-o călătorie în Anglia, pentru a primi o moştenire rămasă în urma morţii mamei sale.

Soţul acestei doamne murise de puţin timp în Franţa. Era un nobil englez, pe care, ca şi pe mulţi alţii, rîvna şi credinţa faţă de regele său îl siliseră să-şi părăsească ţara ; şi văduva lui, a cărei avere fusese singurul lui mijloc de trai, pleca pentru a o vinde, dimpreună cu acea moştenire, ce urma s-o primească, în scopul de a se întoarce în Franţa, unde hotărîse să se stabilească.

Se înţelesese deci în ajun cu stareţa ca fiica ei să intre a doua zi în această mînăstire, şi tocmai venise cu dînsa cînd am sosit noi, astfel încît am găsit trăsura lor în curte.

Cum am coborît din a noastră, le-am văzut pe cele două doamne ieşind dintr-un vorbitor, unde tocmai se întreţinuseră puţin cu stareţa.

Se şi deschidea uşa mînăstirii pentru a primi fata care, aruncîndu-şi privirea asupra acestei uşi deschise şi asupra cîtorva călugăriţe care o aşteptau, se uită apoi la mama ei care plîngea şi, deodată, căzu leşinată în braţele ei.

Mama, aproape tot atît de lipsită de putere ca şi fiica, era cît pe-aci să cadă şi dînsa pe ultima treaptă a scării, pe care tocmai coborîseră, dacă un lacheu de-al lor nu s-ar fi apropiat numaidecît pentru a le sprijini pe amîndouă.

Această întîmplare la care am fost martore, doamna de Miran şi cu mine, ne-a smuls un ţipăt şi ne-am grăbit să mergem spre ele pentru a veni în ajutorul lor cît şi al lacheului, căruia îi era foarte greu să le sprijine pe amîndouă.

— Ah, repede, doamnelor ; repede ! Vă rog din suflet ! striga mama scăldată în lacrimi şi cu glasul unui om sleit de puteri ; mi se pare că fata mea se prăpădeşte.

Călugăriţele care se aflau în uşa mînăstirii, foarte speriate, chemau şi ele o portăreasă ce veni în fugă să deschidă o mică încăpere, un fel de cămăruţă unde dormea, şi care, din fericire, se afla lîngă scara vorbitorului.

Acolo au încercat s-o ducă pe domnişoara leşinată ; am intrat şi noi împreună cu maică-sa pe care doamna de Miran o sprijinea, temîndu-ne să nu i se întîmple şi ei acelaşi lucru ca fiicei sale.

Valville, mişcat de acest spectacol, pe care-l văzuse ca şi noi, din trăsura unde rămăsese, uitînd că nu trebuie să se arate, a coborît fără să se mai gîndească şi a venit în acea cămăruţă.

Domnişoara fusese întinsă pe patul portăresei şi-i desfăceam şireturile, portăreasa şi cu mine, ca să-i uşurăm respiraţia.

Capul îi era plecat pe căpătîi ; unul din braţe atîrna afară din pat şi celălalt era întins peste ea, amîndouă, trebuie s-o recunosc, de o formă minunată.

Închipuiţi-vă nişte ochi care aveau o frumuseţe deosebită cînd erau închişi.

N-am văzut ceva atît de mişcător ca acel chip, pe care însă înfăţişarea morţii era zugrăvită ; dar era o înfăţişare care înduioşa, nu care speria.

Văzînd-o pe această tînără, ai fi spus mai curînd : nu mai trăieşte, decît : a murit. Nu pot să vă redau impresia pe care o făcea decît rugîndu-vă să deosebiţi aceste două feluri de a vorbi, ce par a însemna acelaşi lucru, şi care, totuşi, în ceea ce simţi, înseamnă altceva fiecare. Această expresie — nu mai trăieşte — nu-i răpea decît viaţa şi nu-i dădea urîţenia morţii.

În sfîrşit, acel trup lăsat în voie, acel frumos cap plecat, cu trăsăturile acelea ale căror graţii mai dăinuiau încă, stîrneau regrete, deşi îţi închipuiai că nu le mai vezi, n-am cunoscut ceva mai demn de a atrage atenţia decît ochii aceia frumoşi închişi, nici vreo situaţie mai în măsură să tulbure inima ca aceea în care se afla ea atunci.

Valville era în spatele nostru, cu ochii aţintiţi asupra ei ; m-am uitat la el de mai multe ori şi nici n-a băgat de seamă. Am fost puţin mirată, dar n-am mers mai departe şi n-am tras nici o concluzie.

Doamna de Miran căută în buzunar o sticluţă cu un leac fără pereche în astfel de cazuri, dar o uitase acasă.

Valville, care avea una la fel cu a ei, se apropie deodată repede, ne dete pe toţi la o parte, ca să zic aşa, şi, lăsîndu-se în genunchi în faţa ei, încercă s-o facă să miroasă acea licoare din sticluţă şi-i turnă şi în gură din ea ; ceea ce, adăugat la faptul că noi o mişcam într-una, a făcut-o să deschidă puţin ochii pe care şi i-a plimbat încet peste Valville ; el i-a spus, cu nu ştiu ce voce duioasă sau drăgăstoasă, pe care am găsit-o ciudată :

— Haideţi, domnişoară, mai luaţi, mai mirosiţi încă.

Şi el însuşi, printr-un gest, pesemne nevoit, i-a apucat o mînă pe care o strîngea într-ale sale. I-am luat-o numaidecît, fără să ştiu de ce.

— Încet, domnule, i-am spus ; nu trebuie s-o mişcaţi atîta. Nu m-a ascultat, dar toate astea nu păreau a se datora, dintr-o parte şi dintr-alta, decît rîvnei de a veni în ajutorul domnişoarei, şi el se pregătea din nou să-i dea să miroasă din acea licoare, cînd tînăra fată, oftînd, deschise ochii de-a binelea, ridică mîna pe care o ţineam şi o lăsă să cadă peste braţul lui Valville, care o luă, fiind tot în genunchi în faţa ei.

— Ah, Doamne, spuse ea, unde mă aflu ? Valville ţinea acea mînă, o strîngea, mi se pare, şi nu se scula.

Domnişoara, venindu-şi în sfîrşit în fire, se uită şi ea mai cu luare-aminte la el, îşi retrase încet de tot mîna, fără să înceteze de a-şi aţinti ochii asupra lui ; şi fiindcă, desigur, ghici după sticluţa pe care o ţinea că se grăbise să-i vină în ajutor, îi spuse :

— Vă sînt îndatorată, domnule ; unde este mama ? Mai e aici ?

Această doamnă se afla la căpătîiul patului, pe un scaun unde fusese așezată și unde, pînă atunci, nu avusese decît puterea să ofteze și să plîngă.

— Iată-mă, fata mea dragă, răspunse ea cu un accent puțin străin. Ah, Dumnezeule ! cît m-ai speriat, draga mea Varthon ! Iată niște doamne față de care ești foarte îndatorată, ca și domnului, de altfel.

Și, băgați de seamă că acest domn zăbovea în aceeași poziție ; o spun din nou din cauză că nu-mi plăcea să-l văd astfel. Domnișoara, care-și venise bine în fire, și-a aruncat privirile mai întîi asupra noastră, apoi și le-a oprit asupra lui ; pe urmă, dîndu-și seama de ținuta ei puțin dezordonată, asta din pricina șireturilor desfăcute, s-a arătat oarecum stingherită și-și duse mîna la sîn.

— Sculați-vă acum, domnule, i-am spus lui Valville ; totul a trecut, domnișoara nu mai are nevoie de ajutor.

— Asta-i adevărat, îmi răspunse el cu gîndul aiurea și fără să-și ia ochii de la ea.

— Aș vrea să mă scol, spuse atunci domnișoara, sprijinindu-se pe mama ei, care o ajută cum putu mai bine. Era să mă duc și eu și să-i dau brațul, cînd Valville mi-o luă înainte și-l întinse repede pe al său ca s-o ridice.

Atîta îndatorire din partea lui nu era pe placul meu ; dar să spun de ce n-o găseam nimerită, asta n-aș fi fost în stare ; nici n-aș fi recunoscut că nu-mi plăcea ; cred că această mică ciudă care mi-o stîrnea mă făcea să mă port astfel, fără să-mi dau seama de ea ; cum i-aș fi bănuit pricina ? Și, după cîte se părea, nici Valville nu-i dădea mai mult înțeles ca mine.

Totuși, trebuie că se petrecea ceva neobișnuit cu el ; căci ați văzut cum îl repezisem de două sau trei ori și el nici nu observase ; n-a fost mirat, așa cum ar fi fost desigur altădată ; sau a răbdat s-o fac ca un om căruia i se cuvenea, care, fără să-și dea seama, se judeca, și era vinovat în străfundul inimii sale ; și chiar vinovat era, dar el nu știa. Să mergem mai departe.

Călugăriţele tot aşteptau ca domnişoara să intre. Ne-a mulţumit, doamnei de Miran şi mie, foarte frumos, dar cu un aer modest, pentru serviciul pe care i-l făcusem. Mi s-a părut c-o văd puţin mai stingherită în amabilitatea ei faţă de Valville, şi plecă ochii cînd îi vorbi.

— Hai, mamă, adăugă ea apoi, mîine este ziua plecării dumitale ; n-ai timp de pierdut şi e momentul să intru. Apoi se îmbrăţişară, nu fără să verse încă multe lacrimi.

Am trecut peste toate amabilităţile pe care şi le-au făcut, doamna de Miran şi doamna cea străină. Aceasta îi spusese chiar, în cîteva cuvinte, motivele care o sileau s-o lase pe tînăra fată la mînăstire.

— Copila mea, îmi spuse mama văzîndu-le cum se sărută pentru ultima dată, deoarece vei avea cinstea să fii colegă cu domnişoara, încearcă să-i cîştigi prietenia şi să nu treci cu vederea nimic din ceea ce ar putea s-o mîngîie.

— Sînteţi prea bună, doamnă, răspunse numaidecît doamna cea străină ; îmi voi permite atunci, la rîndul meu, s-o dau chiar în grija dumneavoastră. La care doamna de Miran a răspuns că îi cere de asemenea voie s-o aducă la dînsa cînd va trimite după mine ; ceea ce a fost încuviinţat, de către cealaltă, cu toate dovezile de recunoştinţă de care a fost în stare.

Aceste două doamne se cunoşteau din auzite şi astfel ştiau ce consideraţie îşi datorau una alteia.

La toate astea, Valville nu spunea o vorbă şi se uita numai la domnişoara asupra căreia i-am surprins ochii aţintiţi mai des decît asupra mea, contrar obiceiului lui ; ceea ce, fără ca să fiu mai mulţumită, puneam pe seama unei simple curiozităţi.

Cum să-l bănuiesc de altceva, pe el care mă iubea atît, care, tocmai în ziua aceea, îmi dăduse dovezi atît de mari, pe care-l iubeam atît eu însămi, căruia i-o spu-

sesem atît şi care era aşa de încîntat de a fi sigur de asta ?

Vai ! sigur ! tocmai poate că era prea mult. Nu s-ar crede, dar inimile iubitoare şi gingaşe au cu uşurinţă cusurul de a vădi o delăsare în dragostea lor de îndată ce au dobîndit-o pe a ta în întregime ; dorinţa de a-ţi place le dă un farmec nemărginit, se străduiesc, şi aceste străduinţi sînt încîntătoare pentru ele, dar îndată ce au plăcut, iată că nu mai au nimic de făcut.

Oricum ar fi, tînăra domnişoară, drept recunoştinţă pentru simpatia pe care doamna de Miran îmi poruncise s-o am pentru dînsa, a venit foarte drăguţ să se arunce de gîtul meu şi să-mi ceară prietenia. Acest gest, pe care l-a făcut în felul cel mai amabil şi cel mai deschis cu putinţă, m-a înduioşat ; poate că eu n-aş fi făcut ca ea ; nu că nu mi-ar fi părut foarte vrednică de a fi iubită, dar inima mea nu mă împingea spre dînsa, sau, mai bine zis, simţeam în adîncul meu o răceală pe care cu greu aş fi învins-o, dar care n-a dăinuit în faţa dezmierdărilor ei ; i le-am înturnat cu toată simţirea posibilă, şi m-am legat cu adevărat de dînsa ; smulgîndu-se iarăşi din braţele mamei sale, a intrat în mînăstire. I-am strigat că o voi urma îndată ce vom fi văzut-o pe stareţă, cu care doamna de Miran voia să stea o clipă de vorbă.

Maică-sa s-a urcat înapoi în trăsura ei, scăldată în lacrimi, şi a doua zi plecă, într-adevăr, în Anglia.

Doamna de Miran s-a dus să vorbească puţin cu stareţa, a stat să mă vadă intrînd în mînăstire, apoi s-a întors la Valville care se urcase înapoi în trăsură, unde o aştepta. Se despărţise de noi în clipa cînd ne-am îndreptat spre vorbitorul stareţei şi nu l-am găsit mai puţin drăgăstos decît obişnuia să fie ; un singur lucru nu l-a făcut, anume a uitat să vorbească cu doamna de Miran de ziua cînd aveam să ne revedem, şi mi-am adus aminte de această scăpare un sfert de ceas după ce mă

întorsesem ; dar fusesem tulburați ; accidentul domnișoarei ne zăpăcise gîndurile, ne reținuse atenția ; apoi, nu spusese oare mama, acasă, că mă voi întoarce a doua zi sau în cea următoare ? Asta nu era de-ajuns ?

L-am iertat deci și am socotit că îi căutasem doar pricină făcînd observația de mai înainte asupra scăpării lui.

Stareța, călugărițele și internele pe care le cunoșteam mi-au făcut primirea cea mai amabilă ; v-am mai spus că eram iubită, și era adevărat, mai ales de către acea călugăriță despre care am mai pomenit și care mă răzbunase atît de bine de trufia și de zeflemelele tinerei și frumoasei interne ; de asemenea v-am mai vorbit de ea. Îndată ce am mulțumit tuturor pentru bucuria arătată cu prilejul întoarcerii mele, am alergat la noua mea colegă, ale căror lucruri fuseseră aduse în ajun și pe care o soră tînără le rînduia acum, în timp ce ea visa sprijinită, cu un aer plin de mîhnire, de o masă.

Cum m-a zărit de departe, s-a sculat, a venit să mă îmbrățișeze și a arătat o mare bucurie de a mă vedea.

Ar fi fost greu să n-o îndrăgești ; avea un fel de a se purta simplu, nevinovat, mîngîietor și, în fine, sufletu-i era ca și purtarea. Nu pot să nu recunosc acestea, cu toate suferințele pe care mi le-a pricinuit.

Am căpătat pentru ea cea mai duioasă înclinație. A ei pentru mine, spunea dînsa, începuse de cum m-a văzut ; nu s-a simțit oarecum mîngîiată decît doar cînd a aflat că voi sta cu ea.

— Făgăduiește-mi că ai să mă iubești, că vom fi nedespărțite, adăugă ea cu o voce, cu strîngeri de mînă, cu priviri a căror duioșie îți mișca sufletul și îți cîștiga încrederea ; încît cele mai strînse legături sufletești s-au născut între noi.

Era, se poate spune, străină, deși se născuse în Franța ; tatăl ei murise, mama ei pleca în Anglia ; putea să se

prăpădească acolo : poate că această mamă își luase adio de la ea pe vecie ; poate că azi-mîine, i se va spune fetei că este orfană ; și eu eram orfană : nenorocirile mele se întindeau mult mai departe decît acelea de care avea ea să se teamă, dar o vedeam în primejdie de a trece prin unele dintr-ale mele.

Mă gîndeam deci că soarta ei ar putea să aibă, curînd, oarecare asemănare cu a mea, și acest gînd mă lega încă mai mult de dînsa ; mi se părea că văd în ea o ființă care era mai cu adevărat colegă cu mine decît alta.

Ea îmi destăinuia durerea ; și, în înduioșarea de care eram cuprinse amîndouă, în acea revărsare de simțăminte duioase și pline de mărinimie, în voia cărora se lăsau sufletele noastre, fiindcă îmi vorbea de nenorocirile familiei sale, i le-am istorisit și eu pe ale mele, și i le-am istorisit așa fel încît să mă pună într-o lumină bună, nu din vanitate, luați seama, ci, după cum am mai spus, ca o simplă urmare a stării sufletești de atunci. Povestea mea a început să fie interesantă ; am depănat-o, dîndu-i o întorsătură tragică, fiind totuși de cea mai bună credință ; am vorbit ca o jalnică victimă a soartei, ca o eroină de roman, care totuși nu spunea decît ceea ce era adevărat, dar care împodobea adevărul cu tot ce putea să-l facă mai mișcător și să mă arate pe mine ca fiind o nenorocită demnă de respect.

Pe scurt, n-am mințit cu nimic, nu eram în stare de așa ceva ; dar am zugrăvit totul la modul măreț ; eram mînată astfel, fără să-mi dau seama, de ceea ce simțeam.

Așa încît frumoasa Varthon mă asculta compătimindu-mă, oftînd împreună cu mine, amestecîndu-și lacrimile cu ale mele ; căci le vărsam amîndouă ; ea plîngea din pricina mea, eu plîngeam din pricina ei.

I-am spus povestea sosirii mele la Paris cu sora parohului, care murise aici ; am vorbit despre caracterul acestei surori în chip tot atît de ales cum vorbisem de întîmplările mele.

A fost, ziceam, o ființă cu atîta demnitate în felul ei de a fi, virtutea ei fusese așa de vrednică de admirație, mă crescuse cu o atît de duioasă luare-aminte, și era cu atît mai presus de situația în care parohul, fratele ei, și ea însăși, trăiau la țară ! Și asta încă era adevărat.

Apoi i-am arătat starea în care rămăsesem după moartea ei ; și ceea ce am spus în privința asta îți rupea inima.

Părintele Saint-Vincent, domnul de Climal, pe care nu l-am numit (respectul și dragostea pentru memoria lui m-ar fi împiedicat s-o fac, chiar dacă aș fi dorit-o), jignirea pe care mi-a adus-o, remușcările sale, renumele său, chiar madame Dutour la care mă plasase, în chip atît de nepotrivit pentru o fată ca mine ; totul și-a găsit locul cuvenit, chiar și doamna de Miran căreia, în această parte a povestirii mele, nici nu m-am gîndit să-i dau numele, ea fiind doar o doamnă pe care o întîlnisem, urmînd s-o numesc mai apoi, cînd voi fi părăsit acest ton romanțios pe care-l luasem. N-am trecut cu vederea nici căzătura mea la ieșirea din biserică, nici tînărul politicos și distins, prin neamul din care se trăgea, la care fusesem dusă ; și, poate că, povestind mai departe, i-aș fi spus că tînărul era acela care-i venise într-ajutor ; că doamna pe care tocmai o văzuse era mama lui și că în curînd urma să mă căsătoresc cu fiul ei, dacă o soră tînără n-ar fi intrat să ne anunțe că este timpul să mergem la masă ; ceea ce nu mi-a dat răgaz să merg mai departe și s-o pun la curent pe domnișoara Varthon — care nu era încă — deoarece rămăsesem cu povestea mea acolo unde mă cunoscuse doamna de Miran ; încît această domnișoară nu putea să facă nici o legătură între cele ce-i spusesem și persoanele pe care le văzuse cu mine.

Ne-am dus deci la masă. În timpul cinei, domnișoara Varthon s-a plîns de o mare durere de cap, ceea ce a silit-o, cum ne-am ridicat, să se întoarcă în camera ei,

unde am urmat-o ; dar fiindcă avea nevoie de liniște, am lăsat-o singură după ce am îmbrățișat-o ; și nimic din ceea ce se petrecuse în timpul leșinului său nu mi-a mai venit în minte.

A doua zi m-am sculat mai de dimineață decît îmi era obiceiul, ca să mă duc la dînsa ; tocmai era totul pregătit pentru ca să i se ia sînge ; mi-am închipuit că această operație vestește o boală grea și am început să plîng : mi-a strîns mîna și m-a liniștit.

— Nu-i nimic, draga mea, îmi spuse dînsa ; este o ușoară indispoziție pe care o am fiindcă am fost foarte tulburată ieri, ceea ce mi-a dat puțină febră, și asta-i tot.

Avea dreptate ; după sîngerare, sîngele înfierbîntat s-a potolit ; a doua zi, s-a simțit mai bine și această mică tulburare a sănătății la care luasem atîta parte, n-a slujit decît să-i dovedească dragostea mea și s-o sporească pe a ei, pe care starea în care am căzut eu însămi foarte curînd a pus-o la o încercare și mai mare.

După-amiază tocmai se sculase cînd, mergînd să-mi iau lucrul aflat pe masa ei, am fost cuprinsă de o ameteală ce m-a silit să strig după ajutor.

În camera ei nu se aflau decît dînsa și acea călugăriță la care țineam și care ținea și ea la mine. Domnișoara Varthon a fost mai iute și a alergat spre mine.

Ameteala mi-a trecut și m-am așezat ; dar, din cînd în cînd, începea din nou ; simțeam chiar o mare greutate la respirat, în sfîrșit o apăsare și o sleire desăvîrșită.

Călugărița mi-a luat pulsul, părea îngrijorată, nu mi-a spus nimic care ar fi putut să mă sperie, dar m-a sfătuit să mă bag în pat și numaidecît domnișoara Varthon împreună cu dînsa m-au condus în camera mea. Voiam să țin piept suferinței și să mă conving că n-am nimic ; dar n-a fost chip să rezist, nu mai puteam, au fost nevoite să mă culce și le-am rugat să mă lase singură.

— De-abia ieşiseră din cameră cînd mi s-a adus un răvaş din partea doamnei de Miran, care nu era decît de două rînduri :

„Nu te-am putut vedea în aceste două zile, nu fi neliniştită, fata mea ; voi veni mîine la amiază să te iau."

— Nu-i decît acesta, şoră ? am spus, după ce l-am citit, tinerei sore care mi-l adusese. Deoarece socoteam că Valville ar fi putut să-mi scrie şi el, şi desigur n-ar fi depins decît de el ; dar nu era nimic din partea lui.

— Nu, răspunse fata la întrebarea pusă de mine ; asta-i tot ce i-a predat portăresei un lacheu care aşteaptă. Aveţi să-i trimiteţi vreo vorbă, domnişoară ?

— Adu-mi, te rog, un toc şi hîrtie, i-am spus. Şi iată ce i-am răspuns, aşa copleşită cum eram :

„Îi aduc mii de mulţumiri mamei mele pentru bunătatea care a avut-o de a-mi da ştiri despre dînsa ; aveam nevoie să le primesc ; acum m-am culcat, nu prea mă simt bine ; nădăjduiesc că nu va fi nimic şi că mîine voi fi pregătită. Sărut genunchii mamei mele."

N-aş fi fost în stare să scriu mai mult chiar dacă aş fi vrut, şi peste două ceasuri aveam o febră atît de dogoritoare, încît mintea mi s-a tulburat. Această febră continuînd să urce şi ivind-se şi alte complicaţii, s-au iscat temeri pentru viaţa mea.

Creierul mi-a fost cuprins ; n-am mai recunoscut pe nimeni, nici pe domnişoara Varthon, nici pe prietena mea călugăriţa, nici chiar pe mama, căreia i s-a dat voie să intre şi pe care n-am deosebit-o de ceilalţi decît prin nespusa luare-aminte cu care o priveam fără a-i spune nimic.

Am zăcut cam în aceeaşi stare patru zile întregi, şi în tot acest timp n-am ştiut nici unde mă aflam, nici cine îmi vorbea ; mi se luase sînge şi nu ştiam nimic. Febra a coborît în a cincea zi ; starea mi s-a îmbunătăţit, judecata mi-a revenit şi primul semn pe care l-am dat

a fost că, văzînd-o pe doamna de Miran care se afla la căpătîiul meu, am strigat :

— Ah, mamă !

Și cum întindea mîna cu gîndul de a mă mîngîia, am scos brațul din așternut, pentru a i-o apuca și am dus-o la gură, ținînd-o mult timp lipită de ea.

Domnișoara Varthon și cîteva călugărițe se aflau în jurul patului meu ; cea dintîi părea foarte mîhnită.

— Mi-a fost deci tare rău ? le-am spus cu o voce slabă și aproape stinsă, și pesemne că v-am pricinuit multă durere ?

— Da, copila mea, îmi răspunse doamna de Miran ; n-a fost nimeni aici care să nu-ți fi dat toate dovezile unei inimi bune ; dar, mulțumesc cerului, iată-te scăpată !

Domnișoara Varthon se apropie, îmi strînse cu prietenie brațul pe care-l țineam afară din pat, și-mi spuse ceva duios la care n-am răspuns decît printr-un zîmbet și o privire ce-i dovedea recunoștința mea. Peste două zile am fost cu totul afară de pericol, nu mai aveam febră, îmi rămăsese doar o mare slăbiciune, care a ținut mult timp. Doamna de Miran n-avusese voie să mă vadă decît din cauza primejdiei foarte mari în care mă aflasem, și s-a ferit să mai intre îndată ce a trecut ; dar am uitat un lucru.

În ziua următoare celei cînd am recunoscut-o pe mama, mi-a venit în gînd că s-ar putea să mă îmbolnăvesc din nou, tot atît de grav precum fusesem, și că poate n-aș mai scăpa.

M-am gîndit apoi la contractul de rentă pe care mi-l lăsase domnul de Climal. Cui i-ar aparține dacă aș muri ? îmi spuneam ; ar fi fără îndoială pierdut pentru familie ; și dreptatea, ca și recunoștința vor ca să i-l înapoiez.

În timp ce gîndul acesta mă frămînta, nu se afla în camera mea decît o soră tînără. Domnișoara Varthon, care aproape că nu mă părăsea, nu venise încă și poate că nici

nu era sculată. Călugăriţele erau la cor, şi mă vedeam liberă.

— Soră, i-am spus acestei tinere, zilele trecute nu se mai nădăjduia că voi trăi ; febra mea a scăzut mult, dar nu este sigur că nu se va întoarce cu aceeaşi tărie. Încît, fă-mi plăcerea de a mă ridica puţin şi adu-mi ce trebuie ca să scriu două rînduri.

— Ei, Doamne sfinte ! ce v-a dat prin gînd, domnişoară ? îmi spuse tînăra soră. Mă înspăimîntaţi, s-ar părea că vreţi să vă faceţi testamentul. Ştiţi oare că-l supăraţi pe Dumnezeu dacă vă băgaţi astfel de lucruri în cap, în loc să-i mulţumiţi de bunăvoinţa ce v-a arătat-o înzdrăvenindu-vă ?

— Vai, dragă soră, nu mă refuza, i-am răspuns ; nu este vorba decît de două rînduri, trebuie numai o clipă.

— Ei, Doamne ! urmă ea sculîndu-se, mă mustră cugetul ; iată, tremur toată, cu cele două rînduri ale dumneavoastră. Poftim, sînteţi bine aşa ? adăugă ea aşezîndu-mă în capul oaselor.

— Da, i-am spus ; apropie-mi penarul.

Al meu avea tot ce trebuia şi m-am grăbit să isprăvesc înainte de a veni careva.

„Îi dau doamnei de Miran, căreia îi datorez totul, contractul pe care răposatul domn de Climal, fratele dînsei, a avut milostivirea să mi-l lase. Îi dau pe asemenea, aceleiaşi doamne, tot ce am în stăpînirea mea, ca să facă cu toate după voia ei.“ Am iscălit apoi *Marianne*, şi am păstrat hîrtia, pe care am pus-o sub căpătîi, cu scopul de a o da mamei cînd va veni.

Ea n-a întîrziat mult ; abia trecuse un sfert de ceas de cînd îmi scrisesem micul codicil, cînd a sosit.

— Ei, fata mea, cum te simţi astăzi ? îmi spuse dînsa luîndu-mi pulsul. Încă mai bine ca ieri, mi se pare, şi te socot vindecată ; nu mai ai nevoie decît de putere.

Am luat atunci hîrtiuţa mea şi i-am vîrît-o în palmă.

— Ce-mi dai aici ? strigă ea, ia să vedem. O deschise, o citi şi începu să rîdă : Ce nebună eşti, biata mea copilă ! îmi spuse dînsa ; faci donaţii şi eşti mai zdravănă decît mine (avea oarecare temei să spună aceasta, căci era tare schimbată) ; ascultă, fata mea, după cum arăţi, n-ai să-ţi faci testamentul încă mult timp de-aici înainte, şi eu nu voi mai fi atunci cînd îl vei face, adăugă ea, rupînd hîrtia pe care o aruncă în cămin ; păstrează-ţi averea pentru nepoţii mei ; nădăjduiesc că nu vei avea alţi moştenitori.

— Ei, dar de ce spuneţi că nu veţi mai fi, mamă ? Ar fi deci mai bine să mor chiar astăzi, i-am răspuns cu lacrimi în ochi.

— Linişte ! îmi spuse dînsa ; nu este firesc ca să mă sfîrşesc înaintea voastră ? Nesăbuinţa înscrisului tău m-a făcut să spun cele ce ţi-am spus ; să ne fie gîndul la a trăi şi vezi de te fă repede bine, de teamă să nu se îmbolnăvească Valville. Să ştii că nu se împacă deloc cu situaţia de a nu te mai vedea. (Luaţi seama că mereu întrebasem de el.)

În acel moment domnişoara Varthon şi doctorul intrară. Acesta m-a găsit foarte liniştită şi în afară de pericol ; rămăsese doar slăbiciunea mea, astfel încît mama n-a mai venit şi s-a mulţumit, în zilele următoare, să trimită să întrebe cum îmi mai merge, sau să treacă pe la mînăstire ca să afle ea însăşi ; şi, în ziua următoare, Valville a fost cel ce a venit din partea ei.

Nu m-am gîndit să vă spun că doamna de Miran, în timpul vizitelor sale, o dezmierdase întotdeauna foarte mult pe domnişoara Varthon şi că era hotărît să mergem, acea frumoasă străină şi cu mine, să luăm masa la dînsa îndată ce voi putea ieşi.

Dar cu această persoană a cerut Valville să vorbească, atît pentru a se informa de starea mea şi ca să-i predea ei însăşi complimente din partea mamei mele, cît şi pentru a-şi îndeplini o datorie de bună creştere faţă de

această tînără, de care bina cuviinţă cerea să se intereseze, de cînd cu serviciul pe care i-l făcuse. Domnişoara Varthon se afla în camera mea cînd a fost înştiinţată că cineva doreşte să-i vorbească din partea doamnei de Miran, fără să i se spună cine este.

— Pesemne că e în legătură cu dumneata, îmi spuse ea ieşind pentru a se duce la vorbitor ; şi, într-adevăr, nu mă îndoiam că eu eram ţelul vizitei sau a ştirii aduse.

Este totuşi adevărat că Valville nu avea altă însărcinare decît de a întreba de sănătatea mea, şi că lui i-a dat în minte s-o cheme pe domnişoara Varthon, căreia mama lui îi spusese numai să-i transmită complimentele ei şi atîta tot.

A trecut cred o jumătate de oră pînă cînd s-a întors domnişoara Varthon. Băgaţi de seamă că n-a mai fost vorba, cu dînsa, de urmarea păţaniilor mele, din ziua în care-i istorisisem parte din ele, şi ea nu ştia cîtuşi de puţin că-l iubeam pe Valville şi că urma să mă căsătoresc cu el ; ea nu se simţise bine chiar din ziua sosirii la mînăstire ; peste două zile, m-am îmbolnăvit eu ; n-a fost cu putinţă să ne întoarcem la urmarea povestirii mele.

— Cum se poate ? îmi spuse dînsa, întorcîndu-se cu un aer mulţumit ; nu mi-ai spus că tînărul cu înfăţişarea aceea atît de frumoasă, care mi-a venit în ajutor împreună cu dumneata cînd am leşinat, este fiul doamnei de Miran, pe care de atunci am văzut-o atît de des aici, şi care te iubeşte aşa de mult ! Ştii că el era acela care mă aştepta în vorbitor ?

— Cine ? Domnul de Valville ? am răspuns puţin mirată. Şi ce voia ? Aţi stat mult împreună.

— Cam un sfert de oră, urmă ea ; venea, aşa cum mi s-a spus, din partea mamei sale, să afle cum te simţi ; ea l-a însărcinat de asemenea cu unele complimente pentru mine, şi a socotit, în ce-l priveşte, că-mi datorează o mică vizită de politeţe.

— A avut dreptate, i-am răspuns cu un aer destul de îngîndurat ; nu ţi-a dat o scrisoare pentru mine ? Doamna de Miran nu mi-a scris ?

— Nu, îmi spuse ea, nu este nimic.

În acel moment au intrat cîteva interne, colege de-ale mele, care ne-au făcut să schimbăm subiectul.

Eram totuşi mirată că doamna de Miran nu mi-a scris ; nu că tăcerea ei m-ar fi neliniştit şi nici că aş fi aşteptat vreo scrisoare din partea ei ; căci nu era nevoie să-mi scrie ; o văzusem în ajun ; i se spusese că mă simt din ce în ce mai bine, şi era firesc de-ajuns să trimită ca să afle dacă-mi merge tot aşa ; nu era nevoie de mai mult.

Dar ceea ce mă mira era că Valville, de la care, în împrejurări poate mai puţin de seamă, primisem scrisori atît de dese, pe care le alătura celor scrise de maică-sa, sau care, de atîtea ori, îmi scrisese cîte ceva chiar în ale acestei doamne, să nu se fi gîndit, în împrejurarea de faţă, să-mi dea aceleaşi dovezi de atenţie.

În toiul bolii mele, îmi spuneam, mărturisesc că scrisorile sale n-ar fi fost potrivite ; dar era cît p-aci să mor ; iată-mă întremată ; are voie să-mi scrie şi nu-mi scrie ; nu-mi dă nici o dovadă a bucuriei lui.

Poate că, în starea de lîncezeală în care mă aflu încă, a socotit că e mai bine să nu-mi trimită un răvaş aparte ; dar ar fi putut, îmi pare, s-o roage pe maică-sa să-mi scrie unul ca să adauge în el cîteva rînduri scrise de mîna lui ; şi nu se gîndeşte la nimic.

Această nepăsare mă supără ; nu semăna cu el. Ce s-a întîmplat cu Valville ? Nu asta-i era inima. Aceasta mă mîhnea de-a binelea ; nu-mi mai veneam în fire.

— N-am primit pînă astăzi, îmi spuse domnişoara Varthon, în timp ce colegele noastre stăteau de vorbă, să mă duc să cinez la o doamnă care este bună prietenă cu mama mea, şi căreia m-a recomandat ; erai încă prea bolnavă ; şi n-am vrut să te las singură ; dar azi dimineaţă, înainte de a intra la dumneata, am anunţat-o în

sfîrșit printr-un lacheu pe care mi l-a trimis, că voi merge mîine la dînsa. Mă voi dezice totuși, dacă dorești, adăugă ea. Vezi, gîndește-te, să rămîn ? Îți spun dinainte că aș fi mai bucuroasă să fiu cu dumneata.

— Nu, i-am răspuns, luîndu-i mîna cu multă prietenie, te rog să te duci ; trebuie să răspunzi dorinței pe care o are de a te vedea. Fii bună numai și te întoarce cu o jumătate de oră mai devreme decît ai face-o fără mine, și voi fi mulțumită.

— Dar eu nu voi fi, îmi răspunse dînsa ; și îmi vei da voie să scurtez încă ceva mai mult ; n-am de gînd să mă plictisesc acolo atîta cît spui dumneata.

Să trecem la a doua zi. Domnișoara Varthon s-a dus la acea prietenă a mamei sale, a cărei trăsură a venit s-o ia atît de devreme, încît a mormăit, a fost prost dispusă, și asta tot din pricina mea, căci se afla cu mine atunci. Totuși, s-a întors de acolo mult mai tîrziu decît o așteptam.

— N-am putut să plec, îmi spuse ea ; am fost reținută fără voia mea. Și nimic nu era mai ușor de crezut.

Peste cîteva zile s-a dus din nou, apoi iarăși ; trebuia s-o facă, dacă nu voia să rupă legăturile cu doamna, după cîte spunea, și nu mă îndoiam că era adevărat ; dar mi se părea că se întoarce de acolo cam distrată și visătoare, trăsături neobișnuite la ea ; i-am pomenit despre acest lucru ; mi-a răspuns că mă înșel și nu m-am mai gîndit la asta.

Am început să mă scol din pat, deși încă destul de slăbită ; mama trimetea în fiecare zi la mînăstire pentru ca să întrebe cum îmi este ; mi-a scris chiar o dată sau de două ori ; și scrisori de la Valville, nici una.

Fiul meu este foarte nerăbdător să te vadă ; fiul meu te ceartă că stai atît de mult în convalescență ; fiul meu trebuia să pună cîteva rînduri în răvașul care ți-l scriu, îl așteptam pentru asta ; dar e tîrziu, nu s-a întors și va fi pentru altă dată."

Iată toate veştile pe care le primeam de la el ; am fost atît de jignită, atît de supărată, încît, în răspunsurile mele către mama n-am mai pomenit de el. În cele din urmă, i-am spus că mă simţeam destul de în putere pentru a mă duce la vorbitor, dacă vrea să fie atît de bună şi să vină în ziua următoare.

„Singura mea boală este doar supărarea de a nu o vedea pe scumpa mea mamă, am adăugat ; să vină deci ca să mă pot vindeca de tot, o rog din suflet.“ Nu mă îndoiam că o să vină, şi aşa a şi făcut ; dar nu bănuiam nici una, nici cealaltă, durerea şi tulburarea în care m-a găsit a doua zi.

În ajunul acelei zile, mă plimbam prin camera mea cu domnişoara Varthon ; eram singure.

— Acum cîteva zile ţi s-a părut că mă vezi puţin cam visătoare, îmi spuse ea, şi eu văd astăzi că dumneata eşti, şi încă foarte mult. Ai în minte ceva care te mîhneşte, şi ar însemna să mă înşel grozav dacă ieri dimineaţă nu plînseseşi cînd am intrat la dumneata. Nu te întreb despre ce este vorba, dragă prietenă ; în situaţia în care sînt, nu pot să-ţi fiu de folos cu nimic ; dar tristeţea dumitale mă îngrijorează, mi-e teamă de urmările ei ; gîndeşte-te că eşti după boală şi, a te lăsa pradă unor gînduri supărătoare, nu este mijlocul de a te vedea din nou perfect sănătoasă ; prietenia noastră cere să-ţi spun acestea şi nu voi merge mai departe.

— Vai ! te asigur că mi-o iei înainte, i-am răspuns : nu aveam de gînd să-ţi ascund ce mă îndurerează ; inima mea n-are taine faţă de dumneata ; dar nu este mult de cînd sînt absolut sigură că am de ce să fiu tristă şi ziua de azi n-ar fi trecut fără să-ţi fi destăinuit totul. Nu m-aş fi lipsit de această mîngîiere pentru nimic în lume.

— Da, domnişoară, am urmat, după un oftat, da, sînt mîhnită ; ţi-am istorisit cea mai mare parte a poveştii mele ; boala m-a împiedicat să-ţi spun restul ; şi iată-l în două cuvinte. Doamna de Miran este acea doamnă pe

care, dacă îţi mai aminteşti, ţi-am spus că am întîlnit-o ; ai fost martora purtării ei faţă de mine ; s-ar crede că-mi este mamă ; şi aşa s-a purtat din prima clipă în care am văzut-o. Asta nu-i totul ; acest domn de Valville care a venit să te vadă deunăzi...

— Ei cum ; acest domn de Valville, îmi spuse ea, fără să mă lase să isprăvesc, este oare împotriva dumitale ? Este supărat pe mama lui din pricina prieteniei pe care o are pentru dumneata ?

— Nu, i-am răspuns, nu-i asta ; ascultă-mă. Domnul de Valville este tînărul de care de asemenea ţi-am vorbit, unde am fost dusă după căzătura mea, şi de atunci a fost cuprins de patima cea mai duioasă pentru mine, o patimă de care nu m-am putut îndoi ; mai mult, doamna de Miran ştie că el mă iubeşte şi că şi eu îl iubesc ; ea ştie că el vrea să se căsătorească cu mine şi, cu toate nenorocirile mele, încuviinţează ea însăşi căsătoria noastră, care trebuie să aibă loc cît de curînd ; a fost amînată din întîmplare, şi poate nici nu va mai avea loc ; cel puţin, am toate motivele să-mi pierd orice nădejde, în urma purtării pe care Valville o are acum faţă de mine.

Domnişoara Varthon nu mă mai oprea, asculta cu un aer posomorît, lăsa capul în jos, şi chiar nu se uita la mine ; nu o vedeam decît dintr-o parte ; şi acest fel de a fi îl puneam pe socoteala surprinderii pe care i-o stîrnea povestirea mea.

— Ştii prin ce primejdii am trecut, am urmat eu ; de-abia am scăpat de la moarte ; înainte de boala mea, niciodată maică-sa nu mi-a scris cel mai mic răvaş fără ca să adauge şi el unul la al ei, sau fără să-mi scrie cîte ceva în aceeaşi scrisoare. Şi acelaşi bărbat care m-a deprins să-l văd atît de drăgăstos şi de atent, el care a crezut că mă va pierde, şi trebuie să fi fost atît de speriat de starea în care mă aflam, el pe care-l credeam de-abia destul de tare pentru a îndura vreo spaimă în privinţa mea, care trebuie să fi fost nebun de bucurie

văzîndu-mă afară din pericol, ai crede, domnişoară, că sînt încă în aşteptarea unor veşti de la el, că nu mi-a scris cel mai mic cuvinţel, el care mă iubea atît — nici un singur răvaş ? Este oare firesc ? ce-ar vrea el să gîndesc şi ce-ai gîndi dumneata în locul meu ?

Aci, m-am oprit o clipă, domnişoara Varthon de asemenea ; dar mă lăsa mereu puţin în urma ei, nu scotea o vorbă şi nu întorcea capul.

— Nici o scrisoare ! am spus din nou ; el, care era atît de darnic cu ele în împrejurări mai puţin însemnate ! încă o dată, îţi vine să crezi ? Oare dragostea lui scade ? este nestatornic ? oare îi pierd inima în locul vieţii, pe care mai bine aş fi pierdut-o ? Doamne, cît sînt de zbuciumată ! Dar, spune-mi, domnişoară, un lucru îmi dă în gînd, oare nu este bolnav ? Doamna de Miran, care ştie că-l iubesc, oare nu-mi ascunde acest lucru ? Şi ea mă iubeşte mult, poate îi este teamă să mă mîhnească. N-ai oare şi dumneata aceeaşi bunătate ca şi dînsa ? Această vizită a domnului de Valville de care mi-ai vorbit, nu cumva ai fost îndemnată să te prefaci că ai primit-o, pentru a nu mă lăsa să bănuiesc adevărul ? Căci mi se pare cu neputinţă să fie atît de nepăsător, şi te încredinţez că aş fi mai puţin mîhnită să-l ştiu bolnav ; e tînăr, se va face bine, domnişoară ; pe cînd, dacă ar fi nestatornic, n-ar mai fi nici un leac ; aşa încît această din urmă pricină de nelinişte este pentru mine cu mult mai dureroasă decît cealaltă. Aşadar, mărturiseşte-mi boala lui, te rog din suflet ; m-ai linişti ; mărturiseşte-o, fă-mi acest hatîr nu voi spune o vorbă. Ea tăcea.

Atunci, scoasă din fire de tăcerea ei, am apucat-o de braţ şi m-am aşezat în faţa ei ca s-o silesc să-mi vorbească.

Dar daţi-vă seama de uimirea mea cînd, în loc de răspuns, n-am auzit decît suspine şi n-am văzut decît un obraz scăldat în lacrimi.

— Ah, Dumnezeule ! am strigat, îngălbenind și eu ; plîngi, domnișoară ? Ce înseamnă asta ? Și am întrebat-o ceea ce inima mea și ghicise ; da, am avut deodată un presimțămînt, ochii mi s-au deschis ; tot ce se petrecuse în timpul leșinului ei mi-a venit din nou în minte și m-a lămurit.

Ne aflam atunci lîngă un fotoliu în care s-a lăsat ; m-am așezat lîngă dînsa și am plîns și eu.

— Sfîrșește, i-am spus, nu-mi ascunde nimic ; degeaba ai face-o, mi se pare că te și aud. Unde l-ai văzut pe domnul de Valville ? Nevrednicul ! Este cu putință să nu mă mai iubească !

— Vai, dragă Marianne, mi-a răspuns, de ce n-am știut mai devreme tot ce mi-ai spus acum !

— Ei ! am stăruit eu, și apoi ? vorbește deschis, mi-ai răpit oare inima lui ?

— Spune mai bine că am pierdut-o pe a mea, răspunse dînsa.

— Ce ? am mai strigat eu, deci el te iubește și îl iubești și dumneata ? Cît sînt de nefericită !

— Sîntem amîndouă de plîns, îmi spuse ea ; nu mi-a vorbit de dumneata ; îl iubesc și nu-l voi mai vedea în viața mea !

— Asta nu-l va face să mă iubească mai mult ! i-am răspuns, vărsînd la rîndul meu șiroaie de lacrimi ; asta nu-l va face să mă iubească mai mult ! Ah, Doamne, unde sînt și ce mă voi face ? Vai, mamă, nu voi fi fata dumneavoastră ! Prin urmare, în zadar ați fost atît de mărinimoasă ! Cum ? dumneavoastră, domnule de Valville, dumneavoastră necredincios față de Marianne ? După atîta dragoste, o părăsiți ! Și dumneata, domnișoară, ești aceea care mi-l răpești, dumneata, care ai avut cruzimea de a mă ajuta să mă fac bine ! Ei, de ce nu m-ai lăsat să mor ? Cum vrei să mai trăiesc ? V-am dat inima mea amîndorura și amîndoi îmi dați moartea. Ah ! nu voi

supraviețui acestui chin, așa nădăjduiesc ; Domnul îmi va face acest hatîr și simt că mă sfîrșesc.

— Nu mă învinui cu nimic, îmi spuse dînsa cu o voce plină de mîhnire ; nu sînt în stare de o mîrșăvie ; am să-ți povestesc totul ; el m-a înșelat.

— Te-a înșelat ! am răspuns eu. Ei ! de ce-l ascultai, domnișoară ? De ce-l iubești, de ce îngădui să te iubească ? Mama dumitale tocmai plecase, erai plină de mîhnire și ai curajul să iubești ! De altminteri, nu era fratele meu, asta o știai, ne găsiseși împreună ; el este plăcut și eu sînt tînără ; era atît de greu să ghicești că ne iubeam ? Și ce scuză ai ? Dar, încă o dată, unde l-ai văzut ? Deci, vă cunoașteți ? Cum ai făcut ca să-mi smulgi dragostea lui ? Nicicînd n-a avut cineva atîta dragoste cît a avut el și niciodată nu va găsi atîta cît a aflat la mine. O să-i pară rău după mine, dar nu voi mai fi aici ; își va reaminti cît l-am iubit, o să jelească moartea mea ; vei avea durerea să-l vezi astfel ; te vei mustra că m-ai trădat și n-ai să fii niciodată fericită.

— Eu să te fi trădat ? îmi răspunse ea. Ei, dragă Marianne, ți-aș mărturisi că-l iubesc dacă n-aș fi fost eu însămi luată prin surprindere ; și, nu voi fi eu victima acestei situații ? Încearcă să te liniștești o clipă ca să mă asculți ; ai o inimă prea bună ca să fii nedreaptă, și totuși ești ; ai să judeci numaidecît după sinceritatea mea. Nu-l văzusem niciodată pe Valville înainte de slăbiciunea care m-a cuprins la plecarea mamei mele ; știi că s-a grăbit să-mi vină în ajutor. Cum mi-am venit în fire, primul lucru care m-a izbit a fost el, care se afla în genunchi în fața mea ; mă ținea de mînă. Nu știu dacă ai observat privirile pe care mi le arunca. Așa slabă cum eram, le-am băgat de seamă ; este plăcut, asta recunoști și dumneata ; și l-am găsit și eu astfel ; aproape n-a încetat să stea cu ochii țintiți asupra mea, pînă în clipa în care am rămas în mînăstire ; și, din nefericire, nimic din toate astea nu mi-a scăpat. Nu știam cine este.

Ceea ce mi-ai istorisit din povestea dumitale, nu mi-a îngăduit s-o aflu; este adevărat că mă gîndeam cîteodată la el, dar ca la cineva pe care nu credeam să-l mai văd. Peste cîteva zile am fost anunţată că o persoană (al cărui nume n-a fost dat) doreşte să-mi vorbească din partea doamnei de Miran. Eram atunci cu dumneata ; am coborît ; şi el era cel care mă aştepta. Cînd l-am văzut, am roşit ; mi s-a părut stingherit şi stinghereala lui m-a făcut sfioasă ; m-a întrebat, roşind, dacă-l recunosc, dacă n-am uitat că l-am mai văzut. Mi-a spus că leşinul meu îl speriase, că în viaţa lui n-a fost atît de mişcat de ceva ca de starea în care mă văzuse ; că o are mereu în faţă ; că inima lui fusese zguduită ; şi numaidecît m-a rugat să-l iert pentru felul deschis în care-mi povestea toate astea.

În timp ce ea îmi vorbea astfel, nu observa că povestirea ei mă ucide ; nu auzea nici suspinele, nici hohotele mele de plîns ; ea însăşi plîngea prea tare ca să le ia în seamă ; şi, aşa plină de cruzime cum era povestirea ei, inima mea o urmărea totuşi şi găsea nu ştiu ce dureroasă plăcere în însăşi sfîşierea pe care mi-o pricinuia.

— Şi eu, urmă ea, am fost atît de tulburată de vorbele lui, încît n-am avut puterea să le curm ; totuşi, nu mi-a spus că mă iubeşte, dar simţeam că numai asta voia să-mi spună ; şi o spunea în aşa fel încît n-aveam de ce să mă supăr. „Am ţinut această mînă pe care o văd într-ale mele, mai adăugă el, am ţinut-o. M-aţi văzut la picioarele dumneavoastră cînd aţi început să deschideţi ochii ; mi-a venit foarte greu să mă scol de acolo ; şi, ori de cîte ori mă gîndesc, mă arunc din nou".

— Ah, Dumnezeule ! se aruncă la picioarele dumitale ! am strigat aici ; se arunca în timp ce eu mă prăpădeam ; vai ! cît de ştearsă sînt din inima lui ! niciodată nu mi-a spus ceva atît de duios.

— Nu-mi mai amintesc ce i-am răspuns, urmă ea ; tot ce ştiu este că, pînă la urmă, i-am spus că plec, că o

astfel de convorbire nu ţinuse decît prea mult ; şi şi-a cerut iertare cu un aer de supunere şi de respect care m-a liniştit.

Mă şi sculasem ; mi-a vorbit de mama mea, apoi de dorinţa pe care o avea a lui de a mă vedea la dînsa ; mi-a mai vorbit de doamna marchiză de Kilnare, pe care nu se îndoia că o cunosc şi despre care mi-a spus că şi pe el îl cunoaşte bine ; şi această doamnă este aceea la care am fost de trei sau patru ori de cînd te-ai făcut bine. A adăugat că se vedea destul de des cu o rudă de-a ei şi că urmau, mi se pare, să ia masa împreună în aceeaşi seară. În sfîrşit, cînd era să ne despărţim, mi-a spus : „Era să uit o scrisoare pe care mama m-a însărcinat să v-o dau din partea ei, domnişoară".

A roşit cînd mi-a întins-o ; am luat-o, gîndind, de bună credinţă, că era din partea doamnei de Miran ; şi nicidecum, îndată ce a ieşit, gîndeşte-te care mi-a fost uimirea ; scrisoarea era de la el. Am deschis-o, întorcîndu-mă la dumneata, cu gîndul să ţi-o aduc, şi totuşi n-am făcut-o ; ai să vezi în ea motivul care m-a împiedicat.

Atunci a scos acea scrisoare din buzunar, mi-a dat-o deschisă şi mi-a spus :

— Citeşte.

Am apucat-o cu mîna tremurîndă şi nu îndrăzneam să-i privesc slova. Totuşi, pînă la urmă, mi-am aruncat ochii pe ea, scăldînd-o cu lacrimile mele :

— Scrie, dar nu-mi mai scrie mie, am spus, dar nu-mi mai scrie mie !

Am fost atît de pătrunsă de acest gînd, inima mi-era atît de încleştată încît mult timp am fost ca sugrumată de suspinele mele, şi fără să pot începe să citesc această scrisoare, care era scurtă şi al cărei cuprins era aceasta :

„Din ziua accidentului dumneavoastră, domnişoară, nu mai sînt stăpîn pe mine. Venind aici astăzi, am prevăzut că respectul mă va împiedica să v-o spun ; dar am prevăzut de asemenea că tulburarea şi privirile mele sfioase

vă vor spune-o ; într-adevăr, m-aţi văzut tremurînd în faţa dumneavoastră şi aţi vrut să plecaţi numaidecît. Mă tem ca şi această scrisoare să nu vă supere ; dar inima mea nu va fi în ea mai îndrăzneaţă decît a fost adineauri ; mai tremură încă, şi iată numai despre ce este vorba. Fără îndoială că-i veţi fi dat prietenia dumneavoastră domnişoarei Marianne, şi este de presupus că, ieşind din vorbitor, vă veţi duce să-i împărtăşiţi mirarea dumneavoastră, vai ! poate supărarea dumneavoastră în ceea ce mă priveşte ; şi-mi veţi dăuna pe lîngă mama mea, pe care o voi pune la curent eu însumi altădată, dar pe care n-ar fi nimerit s-o punem astăzi, şi căreia, totuşi, domnişoara Marianne i-ar istorisi totul. Am socotit că trebuie să vă atrag atenţia. Taina mea mi-a scăpat ; vă ador ; n-am îndrăznit să v-o spun, dar o ştiţi. N-ar fi momentul să se afle, şi dumneavoastră sînteţi mărinimoasă.“

Să amînăm urmarea acestei întîmplări pentru partea a opta, doamnă ; v-aş ştirbi din interes, dacă aş merge mai departe fără să isprăvesc. Dar povestea acelei călugăriţe pe care mi-ai făgăduit-o de atîtea ori cînd va veni ? mă veţi întreba. O, de data aceasta, aici îi este locul ; n-aş mai putea să mă înşel ; aici Marianne îi va destăinui durerea ei ; şi aici, la rîndul ei, ea va încerca să-i dea unele pricini de mîngîiere istorisindu-i păţaniile sale.

PARTEA A OPTA

Doamnă, am rîs din toată inima de mînia dumneavoastră împotriva necredinciosului meu. Mă întrebaţi cînd va veni urmarea povestirii mele ; mă zoriţi să v-o trimit. Grăbiţi-vă, îmi spuneţi, o aştept ; dar, vă rog din suflet, să nu mai fie vorba de Valville ; treceţi peste tot ce-l priveşte ; nu mai vreau să aud vorbindu-se de acest om.

Totuşi, marchiză, trebuie să vă vorbesc de el ; dar fiţi fără grijă ; cu un singur cuvînt, am să vă potolesc mînia şi am să fac această parte a întîmplărilor mele cît se poate mai uşor de îndurat.

Valville nu este un monstru, cum vă închipuiţi. Nu, este un om foarte obişnuit, doamnă ; peste tot sînt oameni care-i seamănă, şi numai fiindcă v-aţi înşelat sînteţi atît de supărată pe el, pur şi simplu fiindcă v-aţi înşelat.

Anume, pentru că în loc de o întîmplare adevărată, aţi crezut că citiţi un roman. Aţi uitat că ceea ce vă istoriseam este viaţa mea ; iată ceea ce a făcut ca Valville să vă displacă atît de mult ; în înţelesul acesta, aţi avut dreptate să-mi spuneţi : Să nu-mi mai vorbiţi de el. Un erou de roman necredincios ! aşa ceva nu s-a mai văzut niciodată. Este hotărît că toţi trebuie să fie statornici, numai în felul acesta sînt interesanţi şi este de altminteri atît de

ușor să-i faci să fie așa ! pe natură n-o costă nimic, doar plăsmuirea contribuie la asta.

Da, așa este. Dar, încă o dată, liniștiți-vă ; reveniți la subiectul meu, v-ați lăsat amăgită. Eu vă istorisesc aici fapte care se petrec după bunul plac al nestatorniciei lucrurilor omenești și nicidecum întîmplări închipuite, care se petrec cum vrem noi. Vă zugrăvesc nu o inimă așa cum ne-ar place să fie, ci inima unui bărbat, a unui francez care a existat aievea în zilele noastre...

Bărbat, francez și contemporan cu iubiții vremurilor noastre, iată ce era. Nu avea, pentru a fi statornic, decît aceste trei mici greutăți de învins ; mă înțelegeți, doamnă ? Să nu pierdeți aceasta din vedere. Faceți-vă o imagine a acestei inimi reale, pe care v-o înfățișez așa cum a fost, adică cu ceea ce a avut și bun și rău ; ați găsit-o mai întîi fermecătoare, acum o găsiți vrednică de ură și curînd nu veți mai ști cum s-o găsiți ; căci încă nu este gata, nu sîntem la sfîrșit.

Valville, care mă iubește din prima clipă cu o dragoste pe cît de puternică, pe atît de neașteptată (dragoste care îndeobște nu dăinuie mult ; este asemănătoare cu acele fructe care se trec repede fiindcă s-au copt prea devreme) ; Valville, spun, afară de nestatornicie, om cu însușiri alese, dar din naștere foarte sensibil la impresii, întîlnește o frumusețe gata să moară, care-l mișcă și care mi-l răpește ; dar acest Valville nu m-a părăsit pentru totdeauna ; nu și-a spus ultimul cuvînt. Inima lui nu este istovită în ceea ce mă privește, este numai puțin sătulă de plăcerea de a mă iubi, pentru că, de la început, s-a înfruptat prea mult.

Pofta îi va reveni ; se dă la o parte ca să se odihnească ; mai răsuflă, aleargă după ceva nou și eu voi deveni iar nouă pentru el, mai interesantă ca oricînd ; are să mă revadă, ca să zic așa, sub o înfățișare pe care n-o cunoaște încă ; durerea mea și starea de spirit în

care mă va găsi mă vor schimba, îmi vor hărăzi un alt farmec ; nu va mai fi aceeași Marianne.

Acum glumesc de toate astea ; atunci nu știu cum le-am îndurat.

Să mergem mai departe și să ajungem la ceea ce întîmplarea mea a avut mai zguduitor.

Eram la scrisoarea lui Valville pe care o citeam și pe care am sfîrșit-o cu toate suspinele ce mă înecau. Domnișoara Varthon ținea ochii în pămînt și, plîngînd, părea că se gîndește adînc.

Iar eu, cu capul răsturnat pe fotoliu, eram aproape în nesimțire. Pînă la urmă, m-am ridicat și am început să mă uit la scrisoare.

— Ah, Valville ! am strigat, n-aveam decît să mor, așadar ! Apoi, întorcîndu-mi privirea spre domnișoara Varthon, i-am spus : Nu fi mîhnită, domnișoară ; în curînd veți fi liberi să vă iubiți ; nu voi trăi mult ; iată cel puțin cea din urmă nenorocire a mea.

La vorbele acestea, tînăra fată, ieșind deodată din visarea ei și adresîndu-mi-se cu un aer hotărît, îmi zise :

— Ei, și de ce vrei să mori ? Pentru cine te frămînți atîta ? Ăsta-i un om vrednic de lacrimile dumitale ? de durerea dumitale ? Acesta-i cel pe care spuneai că-l iubești ? Este așa cum l-ai crezut ? Ai fi făcut caz de el dacă l-ai fi cunoscut ? Te-ai fi legat sufletește ? I-ai fi primit dragostea ? E drept că l-ai socotit vrednic de dragoste ; și eu am crezut că este ; și te-ai înșelat ; și m-am înșelat. Lasă, Marianne, omul acesta n-are caracter, n-are nici măcar o inimă ; asta nu se cheamă că ai. Acest Valville al dumitale nu-i decît de disprețuit. Ah, nevrednicul ! te iubește, este pe cale să te ia în căsătorie : te îmbolnăvești, i se spune că viața ți-e în primejdie ; ce se întîmplă ? Te uită. Tocmai momentul acela îl găsește nimerit ca să vină să-mi spună că mă iubește pe mine,

pe care nu m-a văzut decît o clipă, care nu i-am spus două cuvinte. Ei ! şi ce dragoste era aceea pe care o avea faţă de dumneata ? Ce nume să-i dau, rogu-te, aceleia care o are pentru mine ? De unde i-a venit toana să mă iubească în astfel de împrejurări ? Vai ! am să-ţi spun, este fiindcă m-a văzut pe moarte : asta i-a tulburat sufletelul acela slab care nu se leagă de nimic şi este jucăria a tot ce vede puţin mai deosebit. Dacă aş fi fost sănătoasă, nici nu m-ar fi luat în seamă ; leşinul meu a făcut din el un nestatornic ; şi dumneata, care eşti atît de vrednică de iubire, atît de în stare să trezeşti patimă, poate că a fost nevoie să fii lovită de nenorocire şi să cazi atît de rău la uşa lui, pentru a-l statornici cîteva luni. Sînt de acord cu dumneata că la biserică te-a privit mult ; dar asta pentru că eşti frumoasă ; şi poate că nu te-ar fi iubit, dacă n-ar fi fost situaţia dumitale şi acea căzătură.

— Vai ! ce-are-a face, mă iubea, am strigat, tăindu-i vorba, mă iubea şi mi l-ai luat ! Poate că numai de dumneata singură aveam a mă teme pe lume.

— Lasă-mă să isprăvesc, îmi răspunse dînsa, n-am spus totul. Ţi-am mărturisit că mi-a plăcut ; dar să nu-ţi închipui că el ştie ; n-are nici cea mai mică bănuială ; numai dumneata ai putea să i-o spui ; dar nu este vrednic să ştie ; şi oricît de supărată eşti, fără îndoială, astăzi pe mine, te rog, domnişoară, păstrează-mi această taină, dacă nu din prietenie, cel puţin din mărinimie. O fată cu un caracter atît de bun ca al dumitale n-are nevoie să iubească oameni pentru a se purta bine cu ei, mai ales cînd n-are un motiv întemeiat ca să fie nemulţumită de ei. Adio, Marianne, adăugă ea, sculîndu-se ; îţi las scrisoarea lui Valville, foloseşte-o după plac ; arat-o doamnei de Miran, arat-o fiului ei, îţi dau voie. Ceea ce a îndrăznit să-mi scrie acolo nu mă compromite cu nimic ; şi dacă, din întîmplare, ai nevoie de mărturia mea, dacă doreşti să mă arăt ca să-l dau în vileag, sînt atît de indignată împotriva lui, mă sinchisesc atît de puţin să-l cruţ, îl disprețuiesc

într-atît, pe el și dragostea lui caraghioasă, încît mă alătur din toată inima la răzbunarea dumitale. De altfel, hotărîrea mea este luată ; n-am să-l mai văd, afară numai dacă mi-o ceri neapărat ; chiar am să uit că l-am văzut, sau, dacă se întîmplă să-l mai întîlnesc, nu-l voi recunoaște ; căci, a-i face cinstea de a fugi de el, nu merită osteneala. În ceea ce te privește, nu te socot nici ambițioasă, nici interesată ; și dacă ești numai iubitoare și cu judecată, într-adevăr, nu pierzi nimic. Inima lui Valville nu este ceea ce-ți trebuie, nu este făcută ca s-o răsplătească pe a dumitale, și nu pe el trebuie să cadă dragostea dumitale ; este ca și cînd n-ai fi avut nici un iubit. Nu înseamnă să ai unul cînd îl ai pe al tuturor. Valville a fost ieri iubitul dumitale ; astăzi este al meu, după cîte spune ; mîine va fi al alteia și nu va fi niciodată iubitul nimănui. Lasă-l deci tuturor, căci al lor este ; și păstrează-ți, ca și mine, inima pentru cineva care va putea să ți-o dea pe a lui și să n-o dea niciodată decît dumitale.

După aceste cuvinte s-a apropiat și m-a îmbrățișat, fără ca eu să fac vreo mișcare. Mă uitam la ea, atîta tot, aruncam asupra ei o privire rătăcită ; îmi apucă o mînă pe care o strînse în ale ei. O lăsam, n-aveam putere nici să vorbesc, nici să răspund la mîngîierile ei ; nu știam dacă trebuie s-o iubesc sau s-o urăsc, s-o privesc ca pe o rivală sau ca pe o prietenă.

Mi se pare cel puțin că în fundul sufletului i-am fost oarecum recunoscătoare de aceste dovezi de sinceritate și prietenie pe care le-am primit din partea ei, ca și de hotărîrea pe care o lua de a nu-l mai vedea pe Valville.

Am auzit-o oftînd cînd a plecat.

— N-am să te mai văd decît mîine, îmi spuse ea, și nădăjduiesc să te găsesc mai liniștită și prețuind mai mult prietenia noastră.

La toate astea nici un răspuns din partea mea ; am urmărit-o numai din ochi pînă cînd a ieșit.

Iată-mă deci singură, nemişcată, şi tot prăbuşită în fotoliul meu, unde am mai stat încă vreo jumătate de oră într-o astfel de învălmăşeală a gîndurilor şi a simţămintelor, încît eram ca năucă.

Călugăriţa de care v-am pomenit de cîteva ori, care mă iubea şi pe care o iubeam, intră şi dete peste mine în această deznădejde a inimii şi a minţii. Degeaba am văzut-o, tot nemişcată am rămas şi cred că, dacă ar fi intrat toate călugăriţele, ar fi fost la fel.

Există dureri în care nu te mai stăpîneşti, cînd sufletul nu mai are destulă reţinere pentru a tăinui starea în care se află. Să vie cine-o vrea, nu te sinchiseşti de faptul că te dai în spectacol, te afli într-o totală nepăsare faţă de tine însăţi ; şi astfel eram eu.

Această călugăriţă, mirată de nemişcarea mea, de tăcerea şi de privirile mele buimace, se apropie cu un fel de teamă.

— Ei, Doamne, copila mea, ce s-a întîmplat ? Ce ai ? îmi spuse dînsa ; ţi s-a făcut rău ?

— Nu, i-am răspuns, şi m-am oprit aici.

Dar despre ce este vorba ? Eşti palidă, abătută şi plîngi mi se pare ! Ai primit vreo ştire proastă ?

— Da, i-am răspuns iar. Apoi am tăcut.

Nu ştia ce să creadă despre monosilabele mele şi despre aerul nătîng cu care le rosteam.

Atunci zări acea scrisoare, pe care încă o mai ţineam cu o mînă lipsită de putere şi o scăldasem în lacrimile mele.

— Aceasta este pricina mîhnirii dumitale, draga mea copilă ? adăugă ea luîndu-mi-o ; îmi dai voie să văd despre ce este vorba ?

— Da (tot eu sînt aceea care răspund).

— Ei, şi de la cine e ?

— Vai ! de la cine e !...

N-am fost în stare să spun mai mult, lacrimile mi-au tăiat vorba.

A fost mișcată, am văzut că și-a șters ochii : apoi a citit scrisoarea ; nu i-a fost greu să înțeleagă de la cine era, îmi cunoștea povestea ; în această scrisoare vedea o declarație de dragoste ; persoana căreia i se scria era rugată să nu spună nimic ; se vorbea de doamna de Miran, care nici eu nu trebuia să afle. Adăugați la toate astea durerea mea ; totul o silea să tragă concluzia că scrisoarea era de la Valville, și că tocmai aflasem trădarea lui.

— Hai, domnișoară, sînt lămurită, îmi spuse ea : plîngi, ești înmărmurită ; lovitura aceasta te copleșește și-ți înțeleg durerea. Ești tînără și ești lipsită de experiență ; te-ai născut cu o inimă bună, o inimă simplă și fără prefăcătorii ; cum să nu fii zguduită de ceea ce ți se întîmplă ! Da, domnișoară, vaită-te, oftează, varsă lacrimi în această clipă dintîi ; eu, care-ți vorbesc, cunosc starea dumitale, am încercat-o, am trecut prin ea și am fost, la început, tot atît de mîhnită ca și dumneata ; dar o prietenă pe care o aveam, care era cam de vîrsta pe care o am acum, și care m-a găsit în starea în care te văd, a încercat să mă mîngîie : mi-a vorbit cu judecată, mi-a spus lucruri înțelepte ; am ascultat-o și într-adevăr m-a mîngîiat.

— V-a mîngîiat ! am strigat ridicînd ochii la cer ; v-a mîngîiat, doamnă !

— Da, mi-a răspuns. Nu înțelegi că așa ceva este cu putință, și eu gîndeam ca și dumneata. Hai să vedem, mi-a spus această prietenă, de ce ești deznădăjduită ? de accidentul cel mai frecvent din lume și care are cele mai puține urmări pentru dumneata. Iubeai un bărbat care te iubea și care te părăsește, care se leagă în altă parte și numești asta o mare nenorocire ! Dar este oare adevărat că ar fi una ? și nu s-ar putea să fie tocmai pe dos ? De unde știi că nu este în folosul dumitale ca acest om să fi încetat să te mai iubească ? Dacă nu ți-ar fi părut rău te-ai căsători cu el ? Dacă gelozia lui, firea, dezmățul său, dacă o mie de cusururi de căpetenie pe care le

poate avea şi pe care nu le cunoşti, nu te-ar fi făcut să te tînguieşti pînă la sfîrşitul vieţii ? Nu priveşti decît clipa de faţă ; aruncă-ţi ochii puţin mai departe. Poate că trădarea lui este un hatîr pe care ţi l-a făcut cerul ; providenţa care ne stăpîneşte este mai înţeleaptă decît noi, vede mai bine ce ne trebuie, ne iubeşte mai mult decît ne iubim noi înşine, şi plîngi astăzi pentru ceea ce va fi, poate, peste scurt timp, pricina bucuriei dumitale. Să-ţi intre bine în cap că nu trebuia să te căsătoreşti cu acela despre care este vorba, şi că, desigur, aceasta nu era soarta dumitale ; că este foarte posibil să fii în cîştig, cum am fost şi eu, adăugă ea, că nu m-am căsătorit cu un tînăr bogat, căruia îi eram dragă, şi-mi era şi el mie, dar m-a părăsit tot aşa, ca s-o iubească pe alta, care a ajuns apoi soţia lui, această femeie este nenorocită în locul meu, şi înainte de a fi a lui, ar fi avut nesocotinţa oarbă de a se lăsa mistuită de păreri de rău, dacă şi pe ea ar fi lăsat-o. Îmi vei spune că n-ai avere şi că el ţi-ar fi dat bogăţia ; fie ; dar n-aveai oare a te teme decît de nestatornicia lui ? Era el la adăpost de boală ? Nu putea să se prăpădească ? Şi, în acest caz, totul ar fi fost pierdut ? Nu mai erau alte căi pentru dumneata ? şi acelea care ţi-ar fi rămas atunci, nestatornicia lui ţi le-a închis oare ? Nu le ai în clipa de faţă ? Îl iubeşti : crezi că nu-l vei putea iubi niciodată decît pe el, şi că, în această privinţă, totul s-a sfîrşit pentru dumneata ? Ei, Doamne, domnişoară, nu mai sînt bărbaţi pe lume, şi mai plăcuţi decît el, tot atît de bogaţi, mai bogaţi chiar, mai deosebiţi, ce te vor iubi mai tare şi printre care se va afla unul pe care-l vei iubi mai mult decît l-ai iubit pe celălalt ? Ce înseamnă jalea asta ? Cum, domnişoară, la vîrsta dumitale ! Ei, bine, eşti atît de tînără, de-abia începi să trăieşti. Totul îţi zîmbeşte ; Domnul ţi-a dat minte, caracter, înfăţişare, te poţi aştepta la mii de întîmplări fericite ; şi îţi pierzi nădejdea pentru că un băr-

bat, care poate se va întoarce la dumneata şi pe care n-ai să-l mai vrei, şi-a călcat cuvîntul !

Iată ceea ce mi-a spus prietena mea în primele clipe ale durerii mele, adăugă călugărița mea ; şi astea am să ţi le spun şi dumitale cînd ai să fii în stare să mă asculţi.

Aici am scos un oftat, dar un oftat din cele ce-ţi scapă cînd ţi se spune ceva care potoleşte durerea pe care o simţi.

Şi-a dat seama de acest lucru.

— Aceste motive de mîngîiere m-au mişcat, îmi spuse ea numaidecît, şi pe dumneata trebuie să te mişte încă mai mult ; ţi se potrivesc mai mult decît mi se potriveau mie. Prietena mea îmi vorbea de însuşirile mele ; dumneata ai mai multe decît aveam eu ; nu-ţi spun asta pentru ca să te măgulesc ; eram destul de bine, dar nu aveam nici înfăţişarea, nici farmecul, nici chipul dumitale ; nici nu există comparaţie. În ce priveşte spiritul şi calităţile sufleteşti, ai dovezi despre impresia pe care o faci tuturor în privinţa asta ; vezi bine stima şi dragostea pe care doamna de Miran o are pentru dumneata ; nu cunosc, în lăcaşul nostru, nici o fiinţă cu judecată care să nu fie dispusă în favoarea dumitale. Doamna Dorsin, de care mi-ai vorbit, trece drept o persoană ce ştie să preţuiască meritele, şi ar fi o altă doamnă de Miran pentru dumneata, dacă ai vrea. Ai plăcut tuturor acelora care te-au văzut la dînsa ; peste tot unde te-ai arătat a fost la fel ; astea le ştim. Eu nu sînt nimic, dar nu mă leg uşor ; sînt greu de mulţumit, şi deodată mi-ai stîrnit interesul. Ei, şi cine nu s-ar interesa de dumneata ? Ce este pentru dumneata un iubit mai puţin, care se face de ocară părăsindu-te, şi nu-şi face rău decît sieşi, şi nu dumitale şi care, dintre toate partidele ce ţi se vor prezenta, nu este, după mine, cea mai grozavă ? Încît, fii liniştită, Marianne, zic, cu totul liniştită ; nu este vorba aici de o mare sforţare de judecată

pentru ca să fii ; şi cel mai mic sentiment de mîndrie, adăugat la cele ce ţi-am spus acum, este mai mult decît trebuie ca să-ţi aline durerea.

Atunci m-am uitat la ea, pe jumătate învinsă de motivele sale, pe jumătate înduioşată de recunoştinţă pentru toată osteneala pe care vedeam că şi-o dă ca să mă convingă ; şi, prieteneşte, mi-am lăsat braţul peste ea într-un fel care însemna : „Îţi mulţumesc, este foarte plăcut să te afli în mîinile dumitale".

Asta era cu adevărat ceea ce simţeam ; ceea ce însemna că durerea mea slăbea. Sîntem foarte aproape de a ne mîngîia cînd prindem dragoste de cei ce ne mîngîie.

Această îndatoritoare fată a mai zăbovit un ceas cu mine, spunîndu-mi mereu lucrurile cele mai cu tîlc din lume, avînd darul de a mă face să le găsesc pline de înţelepciune. Este adevărat că şi erau, cred ; dar, pentru ca să le iau în seamă, trebuia încă să le adaugi farmecul acelui ton plin de o caldă prietenie, al acelei bunătăţi sufleteşti cu care mi le spunea.

Clopotul a chemat-o la masă ; mie mi se mai aducea încă masa în cameră.

— Haide, mi-a spus ea rîzînd, te las. Dar nu mă mai despart de o copilă fără minte, cum erai cînd am sosit, ci de o fată înţeleaptă, care se cunoaşte şi se preţuieşte. Ei, Doamne, la ce te gîndeai oare cu suspinele şi deznădejdea dumitale ? adăugă ea ; o, asta n-am să ţi-o iert atît de repede şi am de gînd să-ţi spun, fetiţă încă multă vreme din această pricină.

Nu m-am putut împiedica, cu toată mîhnirea mea, să zîmbesc la vorbele astea glumeţe, care nu erau totuşi lipsite de însemnătate şi care mă pregăteau încet-încet să gîndesc că într-adevăr îmi exageram nenorocirea. Oare prietenii noştri ar folosi tonul acesta cu noi dacă pricina durerii noastre ar fi atît de gravă ? Iată cam ce ni se strecoară în minte cînd vedem că prietenii nu iau o atitudine prea serioasă pentru a ne mîngîia.

După care plecă. O soră mi-a adus cina ; a rînduit cîte ceva în camera mea. Această fată de treabă era de felul ei veselă.

— Haideți, haideți, îmi spuse, iată-vă aproape tot atît de roșie în obraz ca și un trandafir ; boala noastră este departe, nu se mai vede nimic ; n-ați face o mică plimbare prin grădină după cină ?

— Nu, i-am spus ; mă simt obosită și cred că am să mă culc îndată după ce voi fi mîncat.

— Foarte bine, numai să puteți dormi, îmi răspunse ea ; somnul face cît plimbarea. Și plecă.

Vă puteți închipui că am luat o cină ușoară ; și, deși călugărița mea mă ajutase să-mi mai adun mințile și să ajung să mă liniștesc singură, tot dăinuia în mine o mare mîhnire.

Am început să-mi perind prin minte fiecare vorbă a ei. Abia începi să trăiești, îmi spusese. Și are dreptate, îmi răspundeam ; întîmplarea asta nu hotărăște încă nimic ; trebuie să mă pregătesc pentru multe altele. Alții decît el mă vor iubi, el o s-o vadă și asta o să-l învețe să-mi prețuiască inima. Și, într-adevăr, este ceea ce se întîmplă adesea, fie vorba în treacăt.

Un fluşturatic este un bărbat care crede că te lasă ca și singură ; dar de se vede înlocuit cu altul, nu-i mai vine la socoteală ; nu astfel înțelegea el lucrurile, este un accident la care nu s-a gîndit ; ar spune bucuros : Ea este oare ? Nu știa că ai atîta farmec.

Alte gînduri urmau după acestea. Trebuie oare ca pe cel mai plăcut dintre bărbați — da, cel mai plăcut, cel mai iubitor, orice s-ar spune, n-o să mai găsesc altul ca el — trebuie oare să-l pierd ? Ah ! domnule de Valville, grațiile domnișoarei Varthon nu te vor dezvinovăți și poate că voi avea și eu tot atîția de partea mea ca și dînsa. După care am plîns și m-am culcat.

Printre atîtea gînduri care-mi treceau prin cap, a fost unul asupra căruia m-am oprit.

Cum ! avînd purtare bună, minte, un caracter şi simţăminte preţuite de toţi, fiind tînără şi avînd farmecul ce se spune că-l am, să fiu atît de laşă încît să mă prăpădesc de o durere care poate fi socotită interesată şi va aţiţa încă vanitatea unui bărbat care se poartă într-un fel atît de nevrednic !

Acest din urmă gînd mi-a întărit curajul ; avea ceva nobil în el, care m-a atras şi mi-a inspirat unele hotărîri ce m-au liniştit. Am stabilit felul cum mă voi purta cu Valville şi voi vorbi cu doamna de Miran în această împrejurare.

Pe scurt, mi-am pus în gînd să am o purtare mîndră, modestă, cuviinciosă, vrednică de acea Marianne de care se făcea atîta caz ; în sfîrşit o purtare ce ar sluji, după mine, mult mai bine să-l facă pe Valville să-i pară rău, dacă mai are un pic de suflet, decît toate lacrimile pe care aş fi putut să le vărs şi adesea ne înjosesc chiar în ochii iubitului pe care-l plîngem şi pot umbri, dacă nu mai mult, farmecul nostru.

Astfel încît, eu însămi înflăcărată de micul meu plan plin de mărinimie, am aţipit pe nesimţite şi nu m-am trezit decît destul de tîrziu ; dar, e drept, că nu m-am trezit decît pentru a ofta.

Într-o situaţie ca a mea, cu oricîtă iscusinţă ai căuta să-ţi vii în ajutor, eşti supus la dese recăderi, şi toate aceste scurte clipe de linişte ce reuşeşti să ţi le cîştigi nu prea dăinuie. Sufletul nu se bucură de ele decît în treacăt, şi ştie că este liniştit numai datorită imaginaţiei pe care ar trebui s-o lase să lucreze mai departe ; dar aceasta l-ar stingheri prea mult ; încît se întoarce mereu la starea în care-i vine mai uşor să fie, adică starea de nelinişte.

Şi aşa mi s-a întîmplat şi mie. M-am gîndit nu numai că Valville m-a trădat, dar că doamna de Miran nu va mai fi mama mea. Ah, Doamne, să nu fiu fata ei, să nu stau în acele încăperi pe care mi le-a arătat la dînsa !

Amintiţi-vă, doamnă : din camerele acelea aş fi trecut în ale ei ; ce duioasă plăcere ! Îmi spusese asta cu atîta dragoste ! Îmi făgăduisem că aşa va fi, mă bizuisem pe asta, şi trebuia să renunţ ! Valville nu mai voia ca aceasta să se înfăptuiască ; şi, în micile mele socoteli din ajun, nu mă gîndisem la lucrul acesta.

Şi acel portret al mamei, doamnă, ce va fi cu el ? acel portret pe care l-am cerut, care m-a încredinţat că va fi aşezat în camera mea, unde poate se şi află, stînd acolo fără folos pentru mine ? Cîte suferinţe ! Mereu se iveau altele.

O aşteptam pe doamna de Miran în ziua aceea ; dar n-o aşteptam decît după-amiază, şi totuşi a sosit dimineaţa.

Călugăriţa mea, care venise la mine cîteva clipe după ce m-am îmbrăcat şi a cărei conversaţie m-a alinat din nou, această călugăriţă spun, tocmai ieşise cînd am văzut-o intrînd pe domnişoara Varthon.

Nu era decît ora unsprezece de dimineaţă ; mi s-a părut abătută, dar mai puţin tristă decît în ajun. I-am făcut o primire pe care nu o puteai numi nici rece, nici plină de atenţii, în care se simţea o mare lipsă de avînt ; şi, sincer vorbind, cu toate cele ce-mi spusese, îmi venea oarecum greu s-o văd. Nu ştiu dacă şi-a dat seama, dar cel puţin n-a arătat că ar da vreo atenţie.

— Am socotit de cuviinţă să te înştiinţez de un lucru, îmi spuse ea cu un aer deschis, dar în care se zărea stinghereală ; anume că vin de la o convorbire cu domnul de Valville.

Aici s-a oprit, ca ruşinată ea însăşi de ştirea pe care mi-o dădea.

La acest început, atît de uimitor pentru mine după tot ce-mi spusese în această privinţă, întîi am oftat. Apoi :

— Nu mi-e greu s-o cred, i-am răspuns încremenită de durere.

— Să nu mă osîndeşti înainte de a mă asculta, urmă ea numaidecît ; te-am încredinţat că n-am să-l mai văd şi ăsta mi-era gîndul ; dar n-am ştiut că el era acolo.

Şi asta era adevărat, am aflat-o mai tîrziu.

— Am fost anunţată că mă caută cineva din partea doamnei de Miran, urmă ea, şi-ţi dai seama că nu se putea să nu apar ; ar fi fost o lipsă de politeţe şi chiar o necuviinţă să refuz de a coborî fără să am o pricină temeinică de invocat. Astfel încît a trebuit să mă arăt, deşi în silă, căci am şovăit mai întîi ; parcă aveam un presentiment de ce avea să mi se întîmple. Dă-ţi seama de mirarea mea cînd l-am găsit pe domnul de Valville la vorbitor.

— Şi, deci, ai plecat ? i-am spus cu o voce slabă şi tremurîndă.

— Desigur, aşa aş fi făcut, îmi răspunse ea îmbujorîndu-se ; dar cum l-am văzut, n-am putut să-mi înfrînez o pornire de mînie care m-a cuprins, şi care era foarte firească ; n-ai fi făcut la fel ?

— Nu, i-am spus ; ar fi fost mai multă mînie dacă ai fi plecat.

— Poate că da, urmă ea ; dar pune-te în locul meu, cu părerea pe care o aveam despre el.

Aceste cuvinte — *o aveam* — m-au speriat ; nu erau un semn bun.

— „Sînteţi foarte îndrăzneţ, domnule, i-am spus (vorbeşte ea acum) ; să mai veniţi pe neaşteptate, după scrisoarea pe care mi-aţi scris-o şi pe care m-aţi făcut s-o primesc numai înşelîndu-mă. Veniţi oare să vă luaţi răspunsul ? Iată-l, domnule : anume, că scrisoarea dumneavoastră şi vizitele ce mi le faceţi mă jignesc, şi micul serviciu pe care mi l-aţi făcut, de care vă eram recunoscătoare, nu vă scutea de respect, mai ales ţinînd seamă că sînteţi legat de o tînără pe care n-o puteţi părăsi fără a fi un om necinstit. Pe dînsa o aveţi de văzut aici şi nu pe mine, care nu sînt făcută pentru a fi ţinta unei curte-

nii atît de jignitoare." Iată ceea ce am fost foarte mulțumită să-i spun înainte de a-l părăsi, adăugă ea ; apoi am făcut cîțiva pași pentru a-l lăsa așa, fără să găsesc de cuviință să-l ascult ; și era să ies, cînd l-am auzit spunînd : „Ah, domnișoară, sînt deznădăjduit !" și asta cu un strigăt atît de dureros și atît de năvalnic, încît am socotit că trebuie să mă opresc, de teamă să nu mai strige din nou, și asta să iște zarvă, ceea ce ar fi fost foarte neplăcut.

— O, nu ! i-am spus, nu-i nesăbuit. Nu era nevoie să fii atît de grijulie.

— Iartă-mă, îmi spuse ea, puțin cam încurcată ; iartă-mă. Portăreasa, sau careva din curte putea să vie, auzind zgomot, și n-aș fi știut ce să spun. Astfel încît era mai cuminte să zăbovesc o clipă, căci nu-mi închipuiam că va ține mai mult :

— Ei bine, domnule, ce doriți ? i-am spus, tot pe același ton. N-am ce asculta de la dumneavoastră.

— Vai, domnișoară, n-am, vă jur, decît un cuvînt să vă spun ; un singur cuvînt. Întoarceți-vă, vă rog, mi-a răspuns cu un aer atît de buimăcit, atît de tulburat, încît n-a fost chip să-mi urmez drumul ; primejdia era prea mare.

M-am apropiat deci :

— Să vedem, domnule, despre ce este vorba.

— Veneam să vă spun, a urmat el, că mama va trece pe-aici între unsprezece și douăsprezece, cu scopul de a vă lua, împreună cu Marianne, la masă ; nu m-a însărcinat să vă anunț, dar mi-am închipuit că-mi veți îngădui să vă înștiințez.

— Nu era nevoie, domnule, i-am spus ; doamna de Miran îmi face mare cinste și voi vedea ce hotărîre am de luat. Asta-i tot ?

— Ce ! să-l mai întrebi încă dacă asta-i tot ? N-ai să isprăvești niciodată ? i-am spus domnișoarei Varthon.

— Ei, dar dimpotrivă, urmă ea ; *asta-i tot* ? însemna numai că mă scoate din răbdări ; nu spuneam asta decît pentru a avea o pricină să fug ; căci tot mi-era teamă de aerul lui tulburat ; nu știi cum să te porți cînd ai de-a face cu minți atît de puțin stăpîne pe ele. Și atunci, tot spunîndu-mi că isprăvește, a început o vorbărie pe care am fost silită s-o ascult pînă la capăt. Era dezvinovățirea lui în ce te privește, pentru că eu pomenisem de necinste ; și-ți dai seama că motivele lui nu m-au convins că ar fi atît de scuzabil cum își închipuia el că este ; dar îți mărturisesc că nici nu l-am mai găsit atît de vinovat cum credeam.

— Ah, Dumnezeule ! am strigat fără să ridic capul pe care-l ținusem tot timpul plecat ca s-o cruț pe ea, adică s-o scutesc de privirile care i-ar fi spus : „Nu ești decît o prefăcută." Ah, Dumnezeule ! nu atît de vinovat ! Ei, și ieri îl disprețuiai așa de mult ! am adăugat.

— O, adevărat, da, urmă ea ; îl disprețuiam ; îmi părea cel mai nevrednic om de pe lume, și nu pretind că n-are vină ; spun numai că are mai puțină decît ne închipuim ; și încă n-o spun decît pentru a-ți micșora mîhnirea de care ești cuprinsă, decît pentru ca purtarea lui să-ți pară mai puțin supărătoare ; îți vorbesc numai din prietenie ; ascultă pînă la urmă : l-ai socotit un ușuratic, un netrebnic care s-a schimbat deodată ; și nicidecum, totul a început mai de mult ; e cîtva timp de cînd se silea să aibă alte simțăminte. Iată ce mi-a spus, aproape cu lacrimile în ochi ; și chiar puțin înainte de boala dumitale, el lupta împotriva acestei iubiri din care i se făcea o vină : căuta să-și schimbe gîndurile, să iubească pe altcineva ; nu dorea decît să aibă pe cine : m-a văzut, nu i-am displăcut, a simțit puțin mai multă înclinație față de mine decît față de altcineva, și atunci s-a oprit la mine ; asta-i tot.

— Ei, Doamne, Dumnezeule, domnişoară, i-am spus, tăindu-i vorba, asta vrei dumneata să ascult ? Asta-i mîngîierea pe care mi-o aduci ?

— Ei, desigur, urmă ea, mi-am închipuit că este în adevăr o mîngîiere. Nu-i mai plăcut pentru dumneata să te gîndeşti că nu te-a părăsit fiindcă-i nestatornic, sau fiindcă nu te iubeşte ; şi că s-a constrîns chiar ca să te părăsească ; că nu te părăseşte decît pentru motive pe care le crede înţelepte şi, dacă nu mă înşel, într-o măsură îţi vor părea şi dumitale la fel, dacă vrei să ţi le spun, pentru ca să înlătur părerea neplăcută ce o ai despre el ? Şi nu urmăresc altceva. Ia să vedem : mi-ai istorisit povestea dumitale, dragă Marianne ; dar sînt unele lucruri mărunte pe care nu mi le-ai spus decît în treacăt, care sînt foarte însemnate, şi care au putut să-ţi strice. Valville, care te iubea, nu s-a oprit asupra lor, nu s-a sinchisit de ele ; şi bine a făcut. Dar povestea dumitale a făcut vîlvă ; aceste lucruri mărunte au fost aflate de toată lumea, şi toată lumea nu este Valville, nu este doamna de Miran ; oameni care gîndesc cum trebuie sînt puţini. Lenjereasa aceea la care ai fost ucenică ; bunul călugăr care s-a dus să ceară un ajutor pentru dumneata la o rudă a lui Valville ; mînăstirea unde te-ai dus pentru a fi primită de milă ; păţania cu lenjereasa care te-a recunoscut la o doamnă ce se numeşte doamna de Fare ; răpirea dumitale de-aici, apariţia dumitale la ministru într-o societate atît de mare ; acel funcţionăraş pe care ţi l-au hărăzit în locul lui Valville ; şi o sută de alte lucruri care, cu adevărat, sînt spre lauda caracterului dumitale, dovedesc că nu există fată mai vrednică de respect decît dumneata, dar care sînt umilitoare, te coboară, deşi pe nedrept, şi este cumplit să fie cunoscute, din pricina vanităţii pe care o are lumea ; toate astea, spun, de care Valville n-a ţinut seama, i-au fost puse în vedere. Nici n-ai crede tot ce i s-a spus în această privinţă, nici cît de mult este învinuită maică-sa, cîtă

urgie pe acest tînăr din pricina dorinței de a se căsători cu dumneata ; prieteni ce se despart de el, rude care nu vor să-l mai vadă dacă nu renunță la gîndul său ; pînă și cei care nu sînt direct interesați îl iau în rîs ; pe scurt, îi este dat să îndure tot ce este mai înjositor ; sînt ocări fără sfîrșit ; și nu ți-am dezvăluit nici jumătate din ele. Cum ? o fată care n-are nimic ! se spune. Cum ? o fată care nu știe cine este ! Ei, dar cum te vei încumeta s-o arăți, domnule ? Are purtări bune ? ei, dar oare numai fetele de acest soi au ? numai orfana dumitale este vrednică de iubire ? Te iubește ? ei, dar ce altceva mai bun are de făcut ? Este asta o dragoste atît de măgulitoare ? Poți fi sigur că te-ar fi iubit dacă ar fi fost de rangul dumitale ? A fost ea în situația să aleagă ? De unde știi că nevoia în care se afla nu i-a ținut loc de înclinație pentru dumneata ? Și toate gîndurile astea îți vor veni cîndva în minte, se mai adaugă cu rea intenție, și prostește, vei simți jignirea pe care singur ți-o aduci acum, o vei simți ; și, cel puțin, du-te și trăiește în altă parte, pleacă din țară, du-te și te-ascunde cu soția dumitale ca să ocolești disprețul ce te va lovi aici ; dar, în orice loc te-ai duce, să nu tragi nădejde că vei fi scutit de nenorocirea de a-i purta ură și de a blestema ziua cînd ai cunoscut-o.

Ah, n-am putut să ascult mai departe ; tăcusem în timpul tuturor umilințelor pe care mi le-a adus ; îndurasem înșirarea nenorocirilor mele. La ce mi-ar fi folosit să mă apăr sau să mă vait ? Nu mai era nici o îndoială că aveam de-a face cu o fată cu totul hotărîtă să-și urmeze înclinația ; vedeam prea bine că Valville se dezvinovățise față de dînsa, că o cîștigase de partea lui și că ea încerca să-l dezvinovățească față de mine, pentru ca ea însăși să fie scutită de a-l disprețui atît cît spusese c-o va face. Îmi dădeam prea bine seama de tot și reproșurile mele n-ar fi dus la nimic.

Dar acea ură despre care avea cruzimea să-mi pomenească și care i se prevestea lui Valville că o va avea față de mine, acele blesteme ce le va rosti asupra zilei în care ne-am cunoscut, mi-au străpuns inima și m-au scos din răbdări.

— Ah, este prea mult, domnișoară, am strigat ; este prea mult ! El, să mă urască ! El, să blesteme ziua în care m-a cunoscut ! Și ai curajul să mi-o spui, să vii să-mi vorbești despre un gînd atît de cumplit, și s-o faci sub cuvînt de prietenie, pentru ca să-mi aduci alinare, spui, ca să-mi micșorezi durerea ! Și crezi că nu te-nțeleg, că nu văd ce-ți zace în inimă ? Ah, Dumnezeule, la ce bun să mă mai sfîșii așa cum faci ? Ei, oare nu-l poți iubi fără să-mi iei viața cu totul ? Vrei ca el să fie nevinovat, vrei ca să recunosc aceasta. Ei bine, domnișoară, este nevinovat ; dă-i înapoi prețuirea dumitale ; ce a făcut e bine ; trebuia să-i fie rușine că mă iubește ; îți dau dreptate, sînt de acord cu însiruirea care mi-ai făcut-o a tuturor ocărilor pe care căsătoria noastră i le-ar aduce. Da, nu mai sînt nimic ; cea mai neînsemnată ființă este mai mult decît mine ; n-am dăinuit pînă acum decît din milă ; asta se știe și mi se reproșează ; dumneata mi-o spui din nou, mă strivești, dar ajunge ! sînt destul de înjosită, destul de sigură că Valville a fost silit să mă părăsească și că a putut s-o facă fără să fie mai puțin cinstit din această pricină ; dar dumneata mă amenințI cu ura și blestemele sale, pe mine, care nu-ți răspund nimic, pe mine care mă prăpădesc ! Ah, e prea mult, îți spun, și Domnul mă va răzbuna, domnișoară, ai să vezi ; puteai să-l aperi pe Valville și să-mi strecori că dragostea lui pentru dumneata nu este de osîndit fără să vii să mă copleșești cu acea povestire cruntă ce i s-a făcut pe socoteala mea ; și poate că, pe dumneata are să te urască, domnișoară ; poate că pe dumneata, și nu pe mine, ia seama !

Această ieşire nestăpînită a zăpăcit-o ; nu se aştepta s-o ghicesc atît de bine ; am văzut-o pălind şi roşind rînd pe rînd.

— Judeci foarte greşit gîndurile mele, îmi răspunse ea, cu un aer tulburat. Ah, Doamne, ce mînie ! Te strivesc, te sfîşii şi Dumnezeu mă va pedepsi ; iată ceva ciudat ! Ei, şi pentru ce anume m-ar pedepsi, domnişoară ? Am eu vreun amestec în supărările dumitale ? Sînt eu răspunzătoare de ideile ce i se insuflă acestui tînăr ? E vina mea că e izbit de ele ? Şi, la urma urmei, este chiar atît de surprinzător că ele îl împresionează ? Da, îţi spun din nou, aceasta schimbă totul ; aici este vorba mult mai puţin de nestatornicie, cît de slăbiciune, nu e cu putinţă să judeci altfel. Acei ce-i vorbesc sînt mai vinovaţi decît el ; şi este sigur că nu avem de-a face cu un nemernic, ci numai cu un om prost sfătuit. Am crezut că-ţi fac plăcere spunîndu-ţi acestea şi ăsta-i singurul gînd ce l-am avut. Asta-i tot, domnişoară ; aş fi dorit ca el să fi ţinut piept la tot ce i s-a spus despre dumneata, ar fi mai de lăudat ; dar să spun că dumneata, sau eu, sau oricine ar fi, am fi îndreptăţiţi să-l dispreţuim ; asta nu ! Lumea întreagă va ierta greşeala pe care a făcut-o ; ea nu-l va coborî în ochii nimănui ; este părerea mea ; şi dacă eşti dreaptă, ar trebui să fie şi a dumitale, pentru liniştea sufletului dumitale.

— Aş fi încă mai liniştită dacă discuţia asta s-ar isprăvi, i-am spus plîngînd.

— A, cum vrei ; nu va merge mai departe, îmi răspunse ea, şi poţi fi sigură că e terminată pe viaţă. Adio, domnişoară, adăugă ea ieşind.

N-am făcut decît să înclin mult capul şi am lăsat-o să plece.

Veţi crede că mă voi lăsa mai mult ca niciodată pradă durerii ; cel puţin, după cum vedeţi, mi s-a ivit un nou prilej de suferinţă destul de însemnat.

Înainte de convorbirea aceasta, aşa necredincios cum era Valville, nu puteam deloc să spun că aş avea o rivală. Este adevărat că o iubea pe domnişoara Varthon ; dar ea era totuşi prietena mea ; ea nu-l voia, îl dispreţuia şi mă îndemna şi pe mine să-l dispreţuiesc ; şi, încă o dată, nu era vorba de o rivală adevărată, pe cînd acum era una, şi încă din plin. Domnişoara Varthon îl iubeşte pe Valville şi-l va iubi ; este hotărîtă la aceasta, vorbele ei mi-o vestesc ; şi, după cîte se pare, asta ar trebui să-mi sporească deznădejdea. Voi începe din nou să plîng la nesfîrşit, nu-i aşa ? Nicidecum.

Puţin după ce a ieşit din camera mea, pe nesimţite lacrimile mele au încetat ; această sporire a durerii le-a oprit, şi mi-a răpit puterea de a le vărsa.

Cînd o nenorocire, pe care am socotit-o nemărginită şi care ne face să pierdem orice nădejde devine şi mai mare, s-ar părea că sufletul nostru renunţă a se mai întrista din pricina ei ; culmea pe care o vede aici îl face să devină înţelept ; ar fi zadarnic să se mai mîhnească ; se supune şi tace. Nu mai există decît această cale ; şi pe aceasta am urmat-o fără să-mi dau seama.

Şi într-o astfel de stare, oarecum cu sînge rece, am cercetat deslușit ce mi s-a întîmplat, m-am convins că nu mai e leac şi am consimţit să îndur cu răbdare păţania mea.

Aşa încît am ieşit de-aici cu o tristeţe adîncă, dar liniştită şi supusă ; ceea ce este o stare mai puţin cumplită decît deznădejdea.

Iată deci unde mă aflam cu mine însămi cînd acea soră, care-mi adusese masa în ajun, sosi.

— Doamna de Miran este aici, îmi spuse ea, la care adăugă : şi sînteţi aşteptată în vorbitor ; ceea ce nu înseamnă că acolo mă aştepta doamna de Miran.

Dar am crezut că era dînsa, cu atît mai mult cu cît domnişoara Varthon îmi spusese că trebuia să vină să ne ia pe amîndouă la ea.

Am coborît deci, şi cu toată starea de calm plin de tristeţe în care v-am spus că mă aflam, am coborît puţin tulburată ; ochii mi s-au umezit pe drum.

Această mamă atît de iubitoare crede că vine să-şi vadă fata, îmi ziceam, şi nu ştie că nu vine s-o vadă decît pe Marianne, şi că aceasta va fi întotdeauna doar Marianne pentru ea.

Am hotărît totuşi să n-o înştiinţez încă de nimic ; aveam planurile mele, şi nu era acesta momentul pe care voiam să-l aleg.

Iată-mă deci la intrarea în vorbitor ; acolo, mi-am şters ochii, am încercat să-mi iau o înfăţişare senină ; şi, după ce am suspinat adînc de două ori la rînd, ca să-mi uşurez inima, am intrat.

O perdea, trasă de partea mea peste grilajul vorbitorului, îmi ascundea încă persoana cu care aveam să vorbesc, dar, anunţată fiind că era doamna de Miran :

— Ah, mamă, dumneavoastră sînteţi ? am strigat, înaintînd spre acest grilaj, a cărui perdea am smuls-o aproape şi care, în loc de doamna de Miran, mi l-a dezvăluit pe Valville. Ah, Dumnezeule ! am mai strigat o dată, văzîndu-l, într-atît de încremenită, încît am stat multă vreme cu capul plecat, buimăcită şi fără să pot scoate o vorbă.

— Dar ce aveţi, frumoasă Marianne ? îmi răspunse el. Da, eu sînt ; nu vi s-a spus ? Cît sînt de încîntat să vă văd ! Vai ! mi se pare că sînteţi încă foarte slăbită. Mama se află într-un vorbitor alăturat, împreună cu doamna Dorsin, vorbind cu o călugăriţă căreia avea să-i spună ceva din partea unei rude, şi m-a însărcinat să vin, între timp, să vă anunţ că va fi aici peste o clipă, şi că are de gînd să vă ia cu dînsa, împreună cu prietena dumneavoastră, domnişoara Varthon ; dar tare mi-e teamă că nu sînteţi încă în stare să ieşiţi. Gîndiţi-vă, totuşi, vreţi să vă duceţi să vă îmbrăcaţi ?

— Nu, domnule, i-am spus, venindu-mi în fire şi răsuflînd încă anevoie, nu, ne-am să mă îmbrac ; sînt în

convalescență, și doamna de Miran îmi va da desigur voie să rămîn cum sînt.

— Ah ! fără discuție, urmă el. Ei, dar ne-ați tras o spaimă grozavă, adăugă el cu tonul unui om care se căznește să pară prevenitor, care vrea să vorbească și nu știe ce să spună. Cum vă simțiți ? Nu știu dacă nu mă înșel, dar s-ar zice că sînteți tristă ; poate că o rămășiță de slăbiciune vă dă această înfățișare ; căci, după cîte s-ar vedea, nimic nu vă mîhnește ?

Ceea ce simțeam prea bine că-mi spune din cauză că primirea și melancolia mea îl nelinișteau, pesemne.

Asta nu pentru că ar fi crezut că domnișoara Varthon mi-a dezvăluit taina lui ; dînsa îi ascunsese ce s-a petrecut între ea și mine în această privință, și-l făcuse să înțeleagă că nu aflase de legătura dintre noi decît printr-o destăinuire prietenească făcută de mine ; dar oricum, totul îi dă de bănuit unui vinovat. Și domnișoara Varthon, prin vreun cuvînt aruncat fără chibzuință, s-ar fi putut să mă fi lămurit oarecum ; și de asta se temea.

Pînă aici nu îndrăznisem să-l privesc în față ; nu voiam să vadă în ochii mei că știam totul, și-mi era frică să nu am puterea de-ai ascunde acest lucru.

Într-un sfîrșit, mi s-a părut că pot fi sigură de mine și am ridicat ochii ca să-i răspund la cele ce-mi spusese :

— Cînd ieși dintr-o boală atît de grea ca a mea, ești așa de sleit încît pari trist, am răspuns, cercetînd înfățișarea pe care o avea el însuși.

A, doamnă, cît este de greu să săvîrșești cu nerușinare o mîrșăvie ! Trebuie că omul se simte foarte înjosit de această fărădelege, trebuie că are o strașnică chemare ca să fie sincer, de vreme ce biruie atît de greu rușinea ce-o simte cînd este mincinos.

Închipuiți-vă că Valville n-a fost în stare să-mi înfrunte privirea, n-a îndrăznit s-o fixeze asupra mea, cu toate că încerca să pară plin de siguranță.

Într-un cuvînt, nu l-am mai recunoscut ; nu mai era același om ; pe chipul lui, altădată atît de atent și de plin de duioșie, cînd eram de față, nu mai era sinceritate, nu mai era nevinovăție, nu mai era bucuria de a mă vedea. Toată dragostea se ștersese ; n-am mai zărit decît stinghereală și prefăcătorie ; n-am mai găsit în fața mea decît un chip cu o expresie rece și stînjenită, pe care încerca să-l însufleţească ca să-mi ascundă plictiseala, nepăsarea și lipsa de căldură. Vai, doamnă, n-am mai putut răbda și curînd am lăsat ochii în jos ca să nu-l mai văd.

Lăsîndu-i în jos, am oftat, n-a fost chip să mă abţin. A băgat de seamă și iarăși s-a arătat îngrijorat.

— Oare aveți o greutate la respirat, Marianne ? îmi spuse el.

— Nu, i-am răspuns ; astea toate vin din slăbiciune.

Apoi, un timp, nici unul nici altul n-am mai spus nimic ; ceea ce s-a întîmplat de mai multe ori.

Aceste mici pauze aveau ceva ciudat, niciodată nu se iviseră în conversațiile noastre trecute ; și, cu cît îl descumpăneau mai mult pe necredinciosul meu, cu atît erau mai dese.

Cît despre mine, singurul lucru de care am fost în stare, a fost să nu dezvălui pricina durerii mele ; iar restul era lăsat la voia întîmplării.

— Această slăbiciune pe care o aveți mă necăjește și pe mine, îmi spuse el ; am fost încredinţaţi că sînteţi mai înzdrăvenită. (Vedeți, rogu-vă, ce cuvinte lipsite de căldură !) Găsiți prilejuri de distracție în mînăstirea dumneavoastră ? Aveți prietene ?

— Da, am răspuns, este aici o călugăriță care mă iubește mult, apoi o văd pe domnișoara Varthon, care este foarte drăguță.

— Așa pare, îmi spuse el, și desigur că vă puteți da seama mai bine ca mine.

— Aţi pus s-o anunţe ? i-am spus. Ştie că doamna de Miran va veni s-o ia ?

— Da, cred că mama a spus să fie înştiinţată, răspunse el.

— Veţi avea mare plăcere s-o cunoaşteţi mai bine, i-am spus.

— Ei, dar am văzut-o aici o dată sau de două ori din partea mamei, şi pentru a întreba de dumneavoastră în timpul cît aţi fost bolnavă, urmă el ; nu ştiaţi ? Trebuie să vă fi spus.

— Da, am răspuns, mi-a vorbit de asta. Apoi am tăcut ; el, tot de încurcat ce era, şi eu jumătate de durere şi jumătate din discreţie.

— Haide ! Încercaţi să vă întremaţi de-a binelea, domnişoară, îmi spuse el ; şi apoi : Mi se pare că o aud pe mama în curte ; să văd dacă nu mă înşel, adăugă el şi se duse să se uite pe fereastră.

Aceasta îl scutea de vorbele pe care ar fi trebuit să le rostească pentru a întreţine conversaţia, sau cel puţin nu-l mai silea să-mi vorbească decît de departe despre ceea ce ar vedea sau nu în curte.

— Da, îmi spuse el, este chiar ea cu doamna Dorsin. Iată că urcă şi mă duc să le deschid uşa.

Este ceea ce într-adevăr s-a dus să facă fără ca eu să-i fi spus o vorbă. Îmi înăbuşeam suspinele în timp ce el fugea astfel de mine ; coborî chiar cîteva trepte ale scării pentru a da mîna doamnei Dorsin, care urca prima.

— Iat-o deci pe draga noastră copilă, îmi spuse ea intrînd şi întinzîndu-mi mîna ; slavă Domnului, am păstrat-o. Nu era vorba să venim decît după-amiază, domnişoară ; dar i-am spus mamei dumitale că vreau neapărat să iau masa cu dumneata ca să te văd mai mult timp. Doamnă (vorbea către doamna de Miran), este mai bine decît îmi închipuiam ; îşi revine de minune şi este aproape neschimbată.

Nu mai știu ce am răspuns. Valville se afla lîngă doamna Dorsin și zîmbea privindu-mă, ca și cînd și lui i-ar fi făcut mare plăcere să mă vadă.

— Fata mea, îmi spuse doamna de Miran, nu te-ai îmbrăcat ? L-am trimis pe Valville să-ți spună că viu să te iau.

La aceste vorbe, pe care le rostea cu aerul cel mai prietenos din lume, la acest nume de *fata mea* pe care mi-l dădea cu atîta bună-credință, mi-au scăpat cîteva lacrimi și, totodată, am observat că Valville a roșit ; nu știu de ce ; poate că i-a fost rușine să mă vadă atît de zadarnic înduioșată și să știe că acest dulce nume de fata mea nu va duce la nimic.

— Într-adevăr, fata dumneavoastră vă iubește prea mult pentru situația ei de convalescentă, spuse atunci doamna Dorsin ; aceste mici porniri, aceste emoții care-i cuprind inima, nu-s tocmai ce-i trebuie și mie teamă să nu-i facă rău. Lăsați-o să se facă bine de tot ; apoi să plîngă cît o vrea de bucuria de a vă vedea ; dar, pînă atunci, lăsați înduioșările, vă rog. Haide, domnișoară, încearcă să te bucuri ; și să plecăm, căci este tîrziu.

— O aștept pe domnișoara Varthon, urmă doamna de Miran. Iar pe tine, adăugă ea, te luăm cum ești ; nu mai este nevoie să mai urci la tine, nu-i așa ?

— Vai ! cu toată dorința noastră de a o avea la noi, mi-e teamă că nu va putea veni, spuse repede Valville care, sub cuvînt că se îngrijește de sănătatea mea, nu voia, pesemne, decît să-mi ofere o scuză de care nădăjduia că mă voi folosi ; dar s-a înșelat.

— Să mă iertați, domnule, i-am răspuns ; nu mă simt prost ; și dacă doamna binevoiește să mă scutească de a mă îmbrăca (fiți atentă, *doamna* era pentru mama), voi fi încîntată să plec cu dînsa.

— Ce înseamnă *doamna* ? urmă doamna de Miran rîzînd ; cu cine vorbești ? Boala te-a făcut să devii tare serioasă !

— Spuneţi respectuoasă, mamă, şi n-aş putea fi îndeajuns, am urmat cu un oftat pe care nu l-am putut reţine, care nu i-a scăpat doamnei Dorsin, şi l-a tulburat pe îngrijoratul şi vinovatul Valville ; şi-a pierdut cumpătul cu totul şi, într-adevăr, avea de ce. Acest oftat, împreună cu acel respect în dosul căruia mă retrăgeam parcă, nu erau acolo degeaba. Doamna Dorsin băgă şi ea de seamă că asta îl tulburase ; am văzut după felul în care se uita la noi amîndoi.

Doamna de Miran era poate pe cale să-mi răspundă încă ceva, cînd domnişoara Varthon intră purtînd o rochie de casă foarte cuviincioasă şi foarte bine ticluită.

Cum se gîndise că, cu toată durerea ce mă stăpînea, aş putea să iau parte la masă, pesemne că n-a vrut, din cauza mea, să se dichisească mai mult, şi se mulţumise cu o îmbrăcăminte foarte simplă, care părea că lasă deoparte orice dorinţă de a place, sau care, ca să vorbim cu judecată, nu-mi dădea nici un motiv s-o învinovăţesc de o astfel de dorinţă.

Am ghicit numaidecît această intenţie aparentă de a mă cruţa, dar nu m-am lăsat înşelată.

Într-o astfel de împrejurare, o iubită geloasă şi părăsită vede mai multe decît o iubită îndrăgită. Încît ţinuta ei fără pretenţii nu mi-a impus deloc. Dintr-o privire mi-am dat seama că nu era de bună credinţă şi că încerca să nu fie în pagubă.

Mititica binevoise să se lipsească de măreţie, dar nu şi de farmec.

Şi eu care rămăsesem aşa cum mă îmbrăcasem cînd m-am sculat, care tocmai nu mă gîndisem decît să zvîrl pe mine o rochie oarecare ; eu, schimbată, atît de slabă, cu ochii stinşi, cu faţa aşa cum o ai după boală, şi cum o ai şi cînd eşti necăjit (vedeţi cîte întîmplări nenorocite strînse laolaltă împotriva ei !) m-am simţit umilită, vă mărturisesc, să mă arăt cu atîtea lipsuri alături de dînsa, şi astfel să ajut eu însămi a-l îndreptăţi pe Valville.

Ca un iubit să ne părăsească și s-o prefere pe alta, ei bine, fie ! dar cel puțin să nu fie îndreptățit s-o prefere ; vina să fie a nestatorniciei sale și nu a farmecului nostru ; în sfîrșit, să fie o nedreptate pe care ne-o face ; cel puțin atîta lucru ; și mi se părea că n-aș putea spune că Valville ar fi nedrept.

Încît mi-a părut rău că am făgăduit să cinez la doamna Dorsin, dar nu mai era chip să-mi iau vorba înapoi.

Și apoi, de fapt, erau multe lucruri de spus în favoarea mea ; rivala mea, la urma urmei, nu prea avea de ce să triumfe atît. Dacă strălucea mai mult ca mine, asta nu era fiindcă ar fi fost mai plăcută ; era numai fiindcă era sănătoasă și că eu fusesem bolnavă. Eu eram scutită de a mai avea farmec, pe cînd ea era silită să-l aibă ; încît îl avea, dar asta era tot, nu mergea mai departe ; în schimb, nu se știa pînă unde va merge al meu, după ce-mi va fi revenit.

N-am să vă mai spun toate complimentele pe care i le-au făcut doamnele. Era timpul să plecăm și am ieșit amîndouă din mînăstire ca să ne urcăm în trăsură.

Iată-ne sosite ; peste cîteva clipe s-a servit masa.

— Mi-e teamă că fetița asta nu este încă bine întremată, spuse doamna de Miran uitîndu-se la mine după ce s-a sfîrșit masa ; are nu știu ce melancolie care nu-mi place ; tot așa era și la mînăstire, domnișoară ? (Îi vorbea domnișoarei Varthon, care roși la această întrebare.)

— Da, doamnă, aproape tot așa, răspunse ea ; își revine cu greu ; sînt totuși momente cînd îi trece ; boala ei a fost lungă și grea.

Doamna Dorsin nu spunea o vorbă, și mereu ne cercetase cu privirile pe Valville și pe mine. După ce s-a terminat masa, vremea fiind frumoasă, ne-am dus să ne plimbăm pe terasa grădinii. La început, conversația a fost generală ; apoi i s-au cerut domnișoarei Varthon știri

despre maică-sa ; s-a vorbit de călătoria ei, de întoarcerea şi de treburile ei.

În timp ce se vorbea despre acestea, m-am prefăcut a fi interesată de un chioşc de verdeaţă care se afla la capătul terasei.

— Mi se pare tare frumos, i-am spus lui Valville, pentru a-l îndemna să mă ducă într-acolo.

— O, nu, îmi răspunse el ; nu-i mare lucru.

Dar fiindcă m-am sculat, n-a putut să nu mă urmeze, şi astfel l-am despărţit de restul societăţii.

— Vă rog să mă iertaţi, i-am spus în timp ce înaintam ; se vorbeşte de lucruri care vă interesează, poate, dar nu vom zăbovi decît o clipă.

— Glumiţi, îmi spuse el cu un aer silit ; nu ştiţi cîtă plăcere îmi face să fiu cu dumneavoastră ?

Nu i-am răspuns nimic ; tocmai intram în chioşc şi-mi bătea inima ; nu ştiam cum să încep ceea ce aveam să-i spun.

— Fiindcă mi-am adus aminte, începu el (şi o să vedeţi dacă printr-un *fiindcă mi-am adus aminte* trebuia el să-mi spună despre ce era vorba), vă amintiţi de acea slujbă pe care vreau s-o capăt ?

— Dacă-mi aduc aminte, domnule ? Fără îndoială, i-am răspuns ; această chestiune doar a amînat căsătoria noastră ; este terminată, domnule ? sau va fi curînd ?

— Vai, nu ! nimic nu este încă gata, urmă el ; sîntem încă mai puţin înaintaţi decît în prima zi ; mama vă va vorbi despre asta, fără îndoială ; s-au ivit împotriviri, greutăţi care întîrzie încheierea şi, din nefericire ar putea s-o întîrzie încă mult timp.

Reţineţi că erau greutăţi iscate dinadins, ce se datorau uneltirilor sale şi ale prietenilor săi, fără ca doamna de Miran să ştie, după cum se va vedea mai încolo.

— Este vorba de nişte creditori, urmă el, de nişte moştenitori care ne ţin în loc şi trebuie să-i împăcăm, ceea ce, după cît se vede, nu se va întîmpla prea repede.

Sînt deznădăjduit, asta mă necăjeşte la culme, adăugă el, făcînd cîţiva paşi pentru a ieşi din chioşc.

— O clipă, domnule, i-am spus ; sînt puţin obosită ; să stăm jos. Spuneţi-mi, vă rog, de ce vă necăjesc aceste greutăţi ?

— Ei, dar nu ghiciţi ? urmă el. Ei ! această căsătorie pe care o întîrzie, vă daţi seama că aş fi încîntat să poată fi încheiată ; am avut chiar dorinţa să-i propun mamei s-o facem totuşi, în aşteptarea slujbei ; dar am socotit că este mai bine să rămînem la ceea ce a hotărît dînsa în privinţa asta, şi să n-o grăbim prea mult ; nu-i aşa ?

— A, nu avem de ce să ne temem dinspre partea ei, i-am răspuns ; nicicînd această căsătorie nu va fi zădărnicită din pricina dînşii.

— Nu, desigur, spuse el, nici din pricina mea ; cred că de asta sînteţi sigură ; dar asta nu împiedică să fiu sîcîit de această întîrziere şi tare aş fi dorit ca mama să fi fost de părere să nu se amîne ; ea n-a cerut părerea dragostei mele.

Am crezut de cuviinţă să folosesc acest moment ca să spun ce aveam de spus.

— Ei, dar de care dragoste vorbiţi, domnule ? am urmat numai ca să încep vorba.

— De care ? îmi spuse el ; ei, dar de a mea, domnişoară, de simţămintele mele faţă de dumneavoastră. E o noutate pentru dumneavoastră că vă iubesc ? şi mă faceţi vinovat de greutăţile ce împiedică o căsătorie pe care o doresc încă mai mult decît dumneavoastră ?

Drept răspuns, am scos numaidecît o hîrtie din buzunar şi i-am dat-o ; era răvaşul pe care-l scrisese domnişoarei Varthon şi care rămăsese la mine, după cum ştiţi.

Fiindcă i-am arătat-o deschisă, a recunoscut-o pe loc. Vă daţi seama în ce încurcătură s-a aflat ; nici nu se poate descrie ; ar fi stîrnit mila oricui în afară de mine ; totuşi, a încercat să-şi vină în fire.

— Ei bine, domnișoară, ce este hîrtia asta ? Ce vreți să fac cu ea ? îmi spuse el, apucînd-o cu mîna tremurîndă. A, da ! adăugă el apoi, prefăcîndu-se că rîde și fără să știe prea bine ce spune ; văd bine, da, este de la mine, este scrisoarea mea, am uitat să vă vorbesc despre ea ; este nimica toată. Erați bolnavă, venise vorba de dragoste, și cu acest prilej am făcut o glumă ; asta-i tot. Nici nu mă mai gîndeam la asta ; fiindcă ne-am mai întîlnit și în altă parte, domnișoara Varthon și cu mine ; am văzut-o la doamna de Kilnare ; Doamne ! dar toată lumea știe, nu fac nici o taină din asta ; nu vă vedeam, și omul petrece. În legătură cu doamna de Kilnare, aș dori mult s-o cunoașteți, cred chiar că i-am vorbit despre dumneavoastră ; este o femeie plină de merit.

L-am lăsat să termine toată vorbăria asta, care n-avea nici un șir și nici o noimă și care vădea atît de bine zăpăceala din mintea lui ; eu tăceam, cu ochii plecați.

După ce a isprăvit :

— Domnule, i-am spus, fără să-i fac vreun reproș, și fără să mă leg de nici unul din cuvintele spuse de el, trebuie să fiu dreaptă cu domnișoara Varthon ; să n-o învinuiți că a jertfit scrisoarea dumneavoastră, ea nu mi-a dat-o din dispreț, nici din nesocotire față de dumneavoastră ; nu mi-a dat-o decît în urma unei convorbiri pe care am avut-o ieri împreună și nu știa nici de interesul pe care vi-l purtam, nici de acela pe care am avut zădărnicia să cred că mi-l purtați, puteți fi sigur.

— Ce fel, zădărnicia, urmă el cu o față răvășită, zădărnicia ? ! Dar nu este nici o zădărnicie aici ; este un fapt, domnișoară !

— Domnule, i-am răspuns cu un ton cumpănit, aveți bunătatea, vă rog, să mă ascultați pînă la sfîrșit. Domnișoara Varthon, căreia i-ați făcut o vizită acum cîteva zile, mi-a spus, după ce s-a despărțit de dumneavoastră, că tocmai s-a întîlnit cu fiul doamnei de Miran care venise din partea ei să întrebe de mine și de dînsa ; iar

de scrisoarea pe care i-aţi dat-o tot atunci, nu mi-a spus o vorbă. Dar ieri, cînd a aflat că s-a hotărît căsătoria noastră, a rămas încremenită.

— A ! a ! încremenită ! strigă el ; şi de unde pînă unde ? Mă uimiţi ; ce poate să-i pese ?

— Nu ştiu cîtuşi de puţin, i-am răspuns. Dar, în orice caz, eu am băgat de seamă ; am vrut să cunosc motivul, am insistat ; mărturisirea scrisorii i-a scăpat şi atunci mi-a arătat-o.

— Foarte bine, mai spuse dînsul ; avea tot dreptul, şi nu v-a arătat cu asta un lucru prea important ; ce este această scrisoare ? Se ştie bine cît poate preţui şi eu n-am oprit-o s-o arate.

— Să mă iertaţi, domnule, nu vă mai aduceţi aminte ; aţi rugat-o chiar în scrisoare, am răspuns cu blîndeţe ; dar să sfîrşim ; şi nu v-am dat această mică lămurire decît pentru ca domnişoara Varthon, presupunînd că vă iubeşte, după cum desigur sînteţi în măsură să nădăjduiţi, să nu spună că am vorbit ca o geloasă ; ceea ce nu mi-ar sta bine faţă de o fată ca dînsa.

— Dar ce înseamnă asta ? Ce-i aia explicaţii, gelozie ? strigă el. Ce vreţi să spuneţi ? Într-adevăr, domnişoară Marianne, la ce vă gîndiţi ? Să mor dacă vă înţeleg ; nu, nu înţeleg nimic.

— Ei, domnule, i-am spus, lăsaţi-mă să isprăvesc ; faţă de cine vă coborîţi pînă a vă preface ? Aţi uitat cu cine vorbiţi ? Nu sînt oare acea Marianne, acea fetişcană care datorează totul familiei dumneavoastră, care n-ar fi ştiut ce se va alege de dînsa fără mila ei, şi sînt eu vrednică să vă încurcaţi în explicaţii ? Nu, domnule, nu mă mai opriţi ; timpul este scurt ; trebuie să ne înţelegem asupra unui punct ; dumneavoastră vă cunoaşteţi înclinaţia inimii ; dar gîndiţi-vă că doamna de Miran n-o ştie ; dînsa vă crede încă cu aceleaşi simţăminte de la început ; de altminteri, îmi face cinstea să mă iubească nespus ; îşi închipuie că voi fi fata ei ; o doreşte cu nerăb-

dare şi ar putea prea bine să se hotărască să nu aştepte să aveţi slujba aceea pentru a ne căsători, cu atît mai mult cu cît chiar dumneavoastră, nu de mult, aţi zorit-o pentru această căsătorie ; îşi va închipui că vă copleşeşte de fericire grăbind-o. O, vă întreb, oare vă veţi duce să-i spuneţi deodată că nu vreţi să mai fie vorba de ea ? O cunosc, domnule. Doamna mama dumneavoastră are un suflet drept şi cinstit ; şi, lăsînd deoparte durerea pe care i-aţi face-o, aceasta i-ar pricinui şi o uimire care v-ar dăuna poate în mintea ei ; şi trebuie să încercăm să-i îndulcim puţin întîmplarea asta. O mamă ca dînsa este vrednică să fie cruţată ; şi eu însămi, pentru toate comorile lumii, n-aş vrea ca, din vina mea, să vă aveţi rău cu dînsa ; aş fi nemîngîiată. Doamne ! dar cine sînt eu ca să fiu pricina de ceartă între dumneavoastră şi doamna de Miran, eu, care vă sînt îndatorată pentru bunăvoinţa faţă de mine şi pentru toate binefacerile primite de la dînsa ? Ah, Dumnezeule, abia atunci aţi avea dreptul să urîţi ziua cînd aţi cunoscut-o pe orfana aceea nenorocită ; dar la asta nu voi da loc, dacă pot. Aşa încît, domnule, hotărîţi cum doriţi să mă port, şi ce măsuri vom lua ca să vă scutesc de neplăcerile despre care vorbesc. Voi face totul pentru dumneavoastră, afară de a spune că nu vă mai iubesc ; ceea ce nu este încă adevărat ; şi care, după cîte s-au întîmplat, nici n-aş avea îndrăzneala să spun, chiar de-ar fi un adevăr. Dar, în afară de vorbele astea, n-aveţi decît să-mi dictaţi pe cele ce veţi găsi de cuviinţă să le rostesc ; aveţi toate drepturile, şi numai din dorinţa de a vă fi de folos mi-am îngăduit să vă iau deoparte ; aşa încît, spuneţi ce aveţi de spus, domnule.

Pînă aici, Valville se apărase cît putuse mai bine, şi avusese, nu ştiu cum, curajul să nu recunoască nimic ; dar faţă de cele spuse de mine, n-a mai fost în stare să ţină piept ; mărinimia mea l-a doborît, l-a nimicit în faţa mea ; n-am mai văzut decît un om zdrobit, care nu

mai făcea o taină din ruşinea lui, care se lăsa pradă ei cu totul şi se supunea dispreţului pe care eram îndreptăţită să-l am faţă de el. M-am făcut că nu-mi dau seama de stinghereala lui ; dar cum stătea fără glas :

— Fiţi bun, domnule, şi-mi răspundeţi, i-am spus ; ce-mi porunciţi ?

— Domnişoară, cum doriţi. Sînt vinovat ; n-am dreptul să vorbesc. Acesta a fost tot răspunsul său.

— Ar fi totuşi nimerit să vedem ce voi spune, am mai adăugat eu cu un aer sincer şi stăruitor. Dar a tăcut şi n-a mai fost chip să-i scoţi o vorbă.

Domnişoara Varthon, care se despărţise de cele două doamne, se apropia de noi, în timp ce ele se plimbau.

— Domnule, i-am spus, faţă de nesiguranţa în care mă lăsaţi cu privire la hotărîrea de luat, mă voi purta cu cea mai mare discreţie de care voi fi în stare, şi nu va atîrna de mine ca toate astea să nu izbutească după placul dumneavoastră.

Cum tăcea mai departe, iar eu mă pregăteam să-l las după aceste puţine cuvinte, domnişoara Varthon, care ajunsese la intrarea chioşcului, se prefăcu uimită că ne-a găsit acolo ; păru că se teme de a ne fi întrerupt.

— Vă cer iertare, ne spuse ea depărtîndu-se ; nu ştiam că mai sînteţi aici şi vă credeam coboriţi în grădină.

— Aveţi tot dreptul să intraţi, domnişoară, i-am spus ; convorbirea noastră este sfîrşită, şi aţi fi putut fi de faţă ; Domnul este martor că nu s-a petrecut nimic care să fie împotriva dumneavoastră.

— Ce numiţi împotriva mea ? răspunse dînsa ; ei ! dar, cu adevărat, domnişoară, nici nu mă îndoiesc de asta ; ce legătură poate fi între tainele dumneavoastră şi ceea ce mă priveşte pe mine ?

N-am răspuns nimic şi am ieşit din chioşc pentru a mă întoarce lîngă doamne, care, şi ele, veneau spre noi ; astfel încît cei doi iubiţi pe care i-am lăsat n-au putut fi, cel mult, decît o clipă împreună.

Nu știu ce și-au spus ; dar i-am auzit venind în urma mea și, trăgînd cu urechea, mi s-a părut că domnișoara Varthon vorbea destul de încet cu Valville.

În ceea ce mă privea, mă întorceam foarte tulburată după mica mea ispravă, dar plăcut tulburată, trebuie să spun : acea demnitate a simțămintelor pe care i-o arătasem necredinciosului meu, acea rușine și umilire pe care i-am lăsat-o în inimă, acea mirare care trebuie că i-a pricinuit-o noblețea purtării mele. în fine, acea superioritate pe care sufletul meu o căpătase față de al lui, superioritate mai curînd înduioșătoare decît supărătoare. mai curînd plăcută decît trufașă, toate astea mă răscoleau cu un simțămînt plăcut și măgulitor ; mă găseam prea vrednică de respect ca să nu-i pară rău după mine.

Iată un lucru sfîrșit ; nu mai putea, după părerea mea, s-o mai iubească pe domnișoara Varthon din toată inima, cum ar fi făcut-o înainte ; îl desfid să mă uite, să fie împăcat cu el însuși ; fără să mai vorbim că aveam de gînd să nu-l mai văd, ceea ce avea să fie încă o pedeapsă pentru el ; astfel încît, totul bine socotit, cred într-adevăr că mi-l închipuiam încă mai de plîns ca mine ; dar, de fapt, era vina lui : de ce era necredincios ?

Acestea erau micile gînduri care mă stăpîneau pe cînd mă îndreptam spre doamna de Miran, și n-aș putea să vă spun cît farmec aveau pentru mine și cît îmi domoleau durerea.

Fiindcă răzbunarea este plăcută tuturor inimilor jignite ; le trebuie una, numai asta le ușurează ; unele, o vor cumplită, altele mărinimoasă și, după cum vedeți, inima mea făcea parte din acestea din urmă ; căci nu însemna că-i vreau prea mult rău lui Valville dorindu-i doar regrete.

V-am mai spus că domnișoara Varthon și cu dînsul veneau după mine și m-au ajuns curînd.

Se stîrnise un vînticel neplăcut.

— Haidem în casă, spuse doamna de Miran, şi ne-am îndreptat spre sală.

Am băgat de seamă că doamna Dorsin, care avea bunăvoinţa să se intereseze cu adevărat de mine, şi care, în urma unor bănuieli ce-i veniseră, urmărise toate demersurile noastre, am băgat de seamă, spun, că-şi ţintea ochii asupra lui Valville care, la rîndul lui, întorcea capul ; chipul lui nu-şi revenise încă bine după toate impresiile pe care le primise.

Chiar doamna de Miran, care nu bănuia nimic, a văzut pesemne ceva atît de răscolit în expresia lui, încît, apropiindu-se de mine :

— Copila mea, îmi spuse cu voce scăzută, Valville îmi pare trist şi visător ; ce s-a petrecut între voi ? Ce i-ai spus ?

— Nimic de care să nu fi fost foarte mulţumit, mamă, i-am răspuns. Şi aveam dreptate, n-avea, într-adevăr, decît motive să fie încîntat de mine.

— Am să-i redau veselia, sînt hotărîtă, îmi răspunse dînsa fără alte amănunte. În clipa aceea am intrat cu toţii în casă.

După ce ne-am aşezat :

— Domnişoară, îmi spuse doamna de Miran, domnişoara Varthon este o prietenă faţă de care se poate vorbi, cred, despre căsătoria hotărîtă între dumneata şi fiul meu ; nădăjduiesc chiar că ne va face cinstea să asiste şi ea ; încît n-am să mă feresc să vorbesc faţă de dînsa.

La acest început, tînăra persoană se schimbă la faţă ; prevăzu o scenă în care se temea să nu fie amestecată şi dînsa ; totuşi, a dat uşor din cap ca mulţumire pentru încrederea pe care i-o arăta doamna de Miran.

— Fiul meu, urmă aceasta, te gîndeşti la slujba dumitale şi hotărîsem să nu vă căsătoresc decît după ce o vei avea ; dar nu mă aşteptam la toate greutăţile care te împiedică s-o capeţi ; şi, devreme ce nu se mai ispră-

vesc, că nu se știe cînd se vor isprăvi și te mîhnesc, n-avem decît să trecem peste ele și să încheiem căsătoria, cu singura grijă să n-o dăm în vileag cîtva timp. Am și luat măsuri fără să-ți spun ; nu mai avem nevoie decît de trei sau patru zile. Vom pleca de-aici seara, ca să dormim la moșie. Doamna, adăugă ea, arătînd-o pe doamna Dorsin, a făgăduit să vină cu noi. Domnișoara (vorbea de rivala mea) va binevoi să vină și dînsa, și a doua zi lucrul va fi făcut.

Aici Valville se văzu din nou cuprins de deznădejdea în care-l cufundasem cu o clipă înainte. Domnișoara Varthon roșea și nu știa ce înfățișare să-și ia. Eu, la rîndul meu, tăceam cu un aer mai mult trist decît mulțumit, și nu era nici o răutate în tăcerea mea ; dar dragostea și respectul meu față de doamna de Miran și poate că și iubirea mea pentru Valville îmi luau puterea de a vorbi, îmi înțepeneau limba.

Astfel a trecut un răstimp fără ca să deschidem gura, Valville și cu mine.

Pînă la urmă, el a fost acela care s-a hotărît primul, mult mai puțin pentru ca să răspundă, decît pentru a rosti cîteva cuvinte care să țină loc de răspuns ; căci nu avea unul anume, și nu știa ce va spune, dar trebuia să se umple oarecum acel gol ciudat pe care-l făcea tăcerea noastră.

— Cum să nu, mamă, este adevărat, aveți dreptate, nimic mai ușor ; da, la moșie, cînd vreți, vom vedea.

— Cum ? Ce spui ? Vom vedea ? urmă doamna de Miran pe un ton care însemna : Unde te afli, Valville ? Ești cu gîndul aiurea ? Ai auzit ce am spus ? Ce trebuie să vedem ? N-am văzut oare totul ?

— Nu, doamnă, am răspuns atunci la rîndul meu, oftînd, nu. Bunăvoința pe care o aveți de a mă iubi vă face să nu vedeți motivele care trebuie neapărat să strice căsătoria noastră ; și vă rog din suflet, în numele tuturor binefacerilor cu care m-ați copleșit, a recunoș-

tinței veșnice pe care am să v-o port pentru ele, a interesului pe care-l purtați binelui fiului dumneavoastră, să nu mai stăruiți pe lîngă el în această privință și să părăsiți acest gînd.

— Ei, dar de ce, fetițo ? strigă ea cu mînie : căci n-a lipsit mult atunci să mă și ocărască, și totul din dragoste întărîtată. De ce ? Ce vrea să zică asta ?

— Nu, mamă, nu trebuie să vă mai gîndiți la asta, am adăugat aruncîndu-mă deodată la picioarele ei. Pierd astfel și avere și rang ; n-am ce face cu ele, nu sînt potrivite pentru mine, sînt mult deasupra mea. Domnul de Valville n-ar putea să le împartă cu mine fără să mă facă de rîsul lumii întregi, fără ca să treacă el însuși drept un om fără caracter. Ei ! ce nenorocire ar fi ca un tînăr ca dînsul, care poate năzui la orice, care este nădejdea unei familii strălucite, să fie silit poate să-și părăsească țara pentru că s-a căsătorit cu o fată pe care nimeni n-o cunoaște, o fată pe care ați ridicat-o din nimic, și care n-are altă avere decît pomenile dumneavoastră ! S-ar putea obișnui lumea cu o astfel de căsătorie ?

— Dar ce vrea să spună cu gîndurile astea ? Ce i-a trecut prin minte ? De unde scoate ce ne spune aici ? strigă din nou doamna de Miran, tăindu-mi vorba.

— Vă rog din suflet, doamnă, ascultați-mă, am stăruit eu ; cu adevărat, ceea ce, în mine, este mai vrednic de grija dumneavoastră și a dînsului, fără îndoială este sărăcia mea. Ei bine, mamă, ați avut față de ea atîta bunăvoință, și mai aveți încă atîta ! Doriți ca Marianne să vă spună „mamă" îi faceți cinstea de a o numi fata dumneavoastră, vă purtați cu ea ca și cum ar fi ; nu-i asta ceva minunat ? A mai fost vreodată ceva asemănător cu ceea ce faceți și nu-i asta o sărăcie căreia i se face destulă cinste ? Trebuie pe deasupra să împingeți milostenia pînă a mă căsători cu fiul dumneavoastră, și această sărăcie este oare o zestre ? Nu, scumpa mea mamă, nu. Inima dumneavoastră poate, cît dorește, să-mi hărăzească

rangul de fiică a dumneavoastră, este un dar pe care-l pot primi fără ca nimeni să găsească ceva de spus, dar n-am dreptul să-l primesc prin lege, nu sînt făcută pentru asta. Este adevărat că mă lăsasem cucerită de bunătatea dumneavoastră ; credeam că totul este biruit, totul împăcat. Culmea fericirii mele nu mă lăsa să chibzuiesc, îmi îndepărtase toate îndoielile ; dar nu se mai poate ; o lume întreagă strigă, se ridică, și vă vorbesc după toate cîte i se spun domnului de Valville, după prigoana și zeflemelele pe care le îndură și de care se lovește oriunde se duce. Deși mi-o ascunde și nu îndrăznește să v-o spună, este scos din fire, este speriat el însuși, și are dreptate să fie ; și chiar dacă nu s-ar sinchisi de toate acestea, eu ar trebui să mă sinchisesc pentru el, și chiar pentru mine ; căci, în sfîrșit, mă iubiți, dorința dumneavoastră este să fiu fericită, și totuși eu aș fi aceea care ar trăda intențiile dragostei dumneavoastră, intenții pe care trebuie să le respect atît, și sînt vrednice să izbutească, le-aș trăda dacă aș primi să mă căsătoresc cu domnul. Cum aș putea fi fericită dacă el n-ar fi ! dacă m-aș vedea dispreţuită de el, urîtă de el, după cum este amenințat că se va întîmpla ? Ah, Dumnezeule, eu să fiu urîtă de el !

Ajunsă aici, șiroaie de lacrimi m-au oprit.

Valville, care, în timp ce vorbeam, făcuse cînd și cînd ca cineva care ar vrea să răspundă, dar pe care nu-l lași să vorbească, se ridică deodată cu un aer foarte neliniștit și ieși din sală fără ca nimeni să-l oprească sau să-i ceară socoteală pentru aceasta.

La rîndul ei, doamna de Miran rămăsese nemișcată. Doamna Dorsin, posomorîtă și îngîndurată, se uita în jos. Domnișoara Varthon, mai neliniștită ca niciodată de ceea ce aș putea spune, nu se gîndea decît să-și ia o înfățișare care să n-o învinuiască prin nimic ; așa încît nu eram în stare să vorbim nici una, fiecare în felul său.

Iar eu, slăbită de sforțarea pe care o făcusem, mă lăsasem în poalele doamnei de Miran și plîngeam.

Aceste două doamne, după ieșirea lui Valville, stătură cîteva clipe fără să rupă tăcerea.

— Copila mea, îmi spuse în sfîrșit doamna de Miran, încremenită, el nu te mai iubește ?

Lacrimile au fost singurul meu răspuns, și apoi a plîns și dînsa. Doamna Dorsin n-a fost nici ea scutită, și mi s-a părut grozav de mișcată. Am auzit-o pe domnișoara Varthon oftînd puțin ; acesta era tonul, și ea i se potrivi ; apoi am tăcut mai departe.

Dar doamna de Miran, izbucnind în lacrimi și strîngîndu-mă în brațe, m-a înduioșat și m-a tulburat într-atît, încît hohotele mele erau cît pe-aci să mă înece, și a fost nevoie să mă arunc într-un fotoliu.

— Hai, copila mea, hai, potolește-te, îmi spuse ea ; lasă, draga mea fată, îți rămîne o mamă ; o socotești drept nimic ?

— Vai ! după dînsa îmi pare rău, am răspuns nici eu nu știu cum, și cu vocea întretăiată.

— Ei, și de ce să-ți pară rău, îmi spuse dînsa ; este mama ta mai mult ca oricînd.

— Și eu, de o mie de ori mai prietenă decît i-am fost, urmă doamna Dorsin, cu lacrimi în ochi, dar cu o voce hotărîtă ; și, într-adevăr, nu pe ea o plîng, ci pe domnul de Valville ; pierderea pe care o suferă este nemărginit mai mare.

— Ah ! S-a îsprăvit ! nu-l voi mai stima în viața mea urmă doamna de Miran. Dar, Marianne, de unde știi că iubește pe altcineva ? adăugă dînsa ; cine te-a pus la curent, de vreme ce nu el ți-a mărturisit-o ? O cunoaște cineva pe ființa pentru care își calcă cuvîntul ? Cine este vrednică să-ți fie preferată ? Poate să prețuiască cît tine ? Nădăjduiește să-l păstreze ? Vorbește, ți s-a spus cine este ?

— Veţi afla fără îndoială mamă ; va fi nevoit să vă lămurească chiar el, am răspuns ; scutiţi-mă, vă rog, de a vă spune mai mult.

— Domnişoară, reluă doamna de Miran către rivala mea, fata mea vă este prietenă ; sînt sigură că sînteţi la curent, pesemne că v-a încredinţat totul ; oare nu se înşală ? Această nouă dragoste este ea bine dovedită ? L-am trimis cîteodată pe Valville la mînăstire ; acolo s-o fi văzut pe aceea despre care este vorba ?

În situaţia în care se afla domnişoara Varthon ar fi trebuit să aibă altă vîrstă şi să ştie mai bine cum să se poarte în lume pentru ca să poată face faţă unei astfel de întrebări. De aceea nici n-a putut s-o înfrunte şi a roşit într-un fel atît de bătător la ochi, încît doamnele au fost deodată lămurite.

— V-am priceput, domnişoară, îi spuse doamna de Miran ; sînteţi, desigur, foarte drăguţă ; dar după cele ce i s-au întîmplat fetei mele, nu vă sfătuiesc să vă bizuiţi pe inima fiului meu.

— Nu m-aş fi aşteptat nici la comparaţia pe care o faceţi, nici la sfatul dumneavoastră, doamnă, răspunse domnişoara Varthon, cu o mîndrie care puse capăt stinghereli sale. În ceea ce-l priveşte pe fiul dumneavoastră, tot ce gîndesc despre dragostea lui în asemenea împrejurare, este că ea mă jigneşte ; şi aş fi crezut că aceasta este tot ce aţi fi putut gîndi şi dumneavoastră. Dar, doamnă, s-a făcut tîrziu, este momentul să mă întorc la mînăstire ; vreţi să fiţi atît de bună şi să mă trimiteţi îndărăt ?

— Nu vă îndoiţi, desigur, domnişoară, că am să vă conduc eu însămi, răspunse doamna de Miran. Apoi către doamna Dorsin : Nu ne veţi părăsi atît de devreme, îi spuse dînsa ; am să pun să se înhame trăsura ; voi fi înapoi peste un sfert de ceas, şi mă bizui că am să vă regăsesc aici cu Marianne.

— Cu plăcere, spuse doamna Dorsin. Dar n-am fost de părerea lor.

— Mamă, i-am spus cu vocea încă stinsă, nu voi afla niciodată plăcere mai mare decît aceea de a fi cu dumneavoastră. Va fi întotdeauna fericirea mea, nici nu vreau alta, n-am nevoie decît de aceasta. Dar domnul de Valville se va întoarce diseară, şi dacă nu vreţi să mă prăpădesc, nu mă puneţi în situaţia să-l revăd, cel puţin nu atît de curînd ; dumneavoastră înşivă v-ar părea rău că m-aţi oprit, aceasta nu v-ar pricinui decît mîhnire. Ştiu cît vă sînt de dragă, mamă ; şi dragostea dumneavoastră vreau eu s-o cruţ ; inima vreau să v-o scutesc de orice tulburare ; şi ceea ce vă spun aici trebuie să fie foarte adevărat de vreme ce vă fac atentă, în dauna alinării pe care o voi pierde astfel ; dar, în schimb, după ce domnul de Valville va fi luat o hotărîre, după ce se va fi căsătorit, nimic alt nu mai vreau de la viaţă decît de a fi cu mama mea.

— Are dreptate, întîmplarea asta este încă prea proaspătă, şi gîndesc ca şi dînsa : s-o ducem înapoi la mînăstire, spuse doamna Dorsin, în timp ce doamna de Miran îşi ştergea ochii.

Şi, într-adevăr, aceasta din urmă s-a dus să dea dispoziţii şi peste o clipă am plecat.

Poate că niciodată patru persoane laolaltă n-au fost mai serioase şi mai tăcute cum am fost noi ; şi cu toate că drumul de la mama pînă la mînăstire era destul de lung, abia dacă s-au rostit patru vorbe cît a ţinut ; este drept că situaţia în care ne aflam, domnişoara Varthon şi cu mine, nu putea să prilejuiască o conversaţie prea însufleţită ; pline de viaţă n-au fost decît privirile doamnei de Miran asupra mea, şi ale mele asupra ei.

În fine am ajuns ; rivala mea a coborît prima ; am urmat-o, doamna de Miran şi cu mine ; şi doamna Dorsin, care m-a îmbrăţişat cu lacrimi în ochi, care m-a copleşit

cu mîngîieri şi cu asigurări de prietenie, a rămas în trăsură.

Domnişoara Varthon, care abia aştepta să scape de noi, sună, făcu o plecăciune pe cît de rece, pe atît de politicoasă mamei ; poarta se deschise şi se despărţi de noi.

M-am aruncat în braţele doamnei de Miran, unde am zăbovit cîteva clipe, fără puteri şi fără glas.

— Ascunde-ţi lacrimile, îmi spuse ea în şoaptă ; mi-e greu să le reţin pe ale mele ; Adio ; gîndeşte-te că eşti pentru totdeauna fiica mea, şi că te port în inimă. Vin să te văd mîine ; aceste vorbe mi le-a spus cu aerul cel mai abătut din lume. Apoi am intrat şi eu ; şi, ca să vă daţi seama foarte exact în ce stare de spirit eram, am să vă spun că m-am întors mai mult înduioşată decît mîhnită.

Şi, la drept vorbind, cam aşa trebuia să fiu. O lăsam pe doamna de Miran îndurerată ; doamna Dorsin mă îmbrăţişase chiar acum cu ochii plini de lacrimi ; însăşi necredinciosul meu era tulburat ; dăduse dovezi grăitoare în acest sens cînd ne-a părăsit. Întîmplarea mea zdruncina deci cele trei suflete foarte dragi, la care al meu ţinea cel mai mult şi mă mîngîia îndeosebi să le ştiu îngrijorate din pricina mea. Vedeţi că situaţia mea nu mă privea numai pe mine, acum le privea şi pe ele, şi asta însemna a nu fi chiar într-o stare de plîns ; aşadar, nu eram fără ajutor pe lume ; nu eram lăsată aici să vărs lacrimi neluate în seamă ; întîlneam cel puţin suflete care-l cinsteau destul pe al meu pentru a se sinchisi de el, pentru a-şi reproşa că l-au mîhnit sau pentru a se întrista de ceea ce îl întristează. Şi toate gîndurile astea sînt tare alinătoare ; erau chiar într-atîta, pentru mine, încît plîngeam mai puţin de durere, cred, decît din răsfăţ.

Să mergem mai departe. Am încheiat seara cu prietena mea călugărița, a cărei poveste am să v-o istorisesc, în sfîrșit, peste o clipă.

Vă închipuiți desigur că nu ne-am văzut, domnișoara Varthon și cu mine, și că n-a mai fost vorba de legăturile acelea strînse pe care le avusesem una cu alta. Totuși, ea a simțit cît fusesem de discretă în privința ei la doamna de Miran, și mi-a arătat recunoștință.

A doua zi dimineață, la ora nouă, o soră mi-a adus un bilețel din partea ei. L-am deschis oarecum îngrijorată de ce-ar fi putut cuprinde, dar nu era decît o simplă mulțumire pentru purtarea mea din ajun, și iată cam ce spunea în el :

„Ceea ce ați făcut ieri pentru mine este atît de îndatoritor, încît m-aș simți vinovată dacă nu v-aș mulțumi. N-a depins de dumneavoastră ca să nu se afle partea mea de răspundere în durerea ce vă încearcă și, cu toată starea în care erați, nu v-a scăpat nimic de natură să mă compromită. Asta-i o purtare plină de mărinimie și urmările acestei întîmplări vă vor dovedi cît de mult m-a mișcat grija dumneavoastră. Adio, domnișoară.“

Veți vedea peste o clipă ce era această dovadă pe care se lega să mi-o dea.

Am răspuns pe loc la bilețelul ei și aceeași soră i-a înmînat răspunsul meu ; era foarte scurt ; îmi amintesc de el :

„Vă sînt foarte îndatorată de complimentul dumneavoastră, domnișoară, dar nu mi se cuvine cîtuși de puțin. Nu mă socot mai vrednică de laudă pentru că n-am fost rea. În ceea ce am făcut, m-am purtat după îndemnul firii mele ; asta-i tot, și nu cer nici o răsplată pentru aceasta.“

Doamna de Miran îmi făgăduise în ajun că va veni să mă vadă, și s-a ținut de cuvînt. N-am să vă redau în amănunt convorbirea pe care am avut-o ; ne-am între-

ţinut despre domnişoara Varthon ; şi fiindcă toate încercările mele de a-l cruţa pe Valville nu fuseseră de nici un folos, n-am mai şovăit să-i spun prin ce întîmplare am aflat de trădarea lui, dar punînd într-o lumină bună pe rivala mea, fără a-i împărtăşi însă sentimentele mele faţă de dînsa. În timp ce povesteam am plîns, a plîns şi ea la rîndul ei ; cîtă duioşie mi-a arătat, întrece orice s-ar putea spune ; iar ceea ce am simţit eu pentru dînsa de asemenea.

Ştiri despre Valville n-avea de unde să-mi dea ; nu se mai arătase din clipa cînd ne părăsise. Totuşi, se întorsese acasă, dar foarte tîrziu ; şi chiar în dimineaţa aceea plecase sau la moşie sau la Versailles.

— De mine fuge, pesemne, adăugă ea ; sînt sigură că-i e ruşine să se arate în faţa mea.

Se sculă ca să plece, cînd domnişoara Varthon, pe care n-o aşteptam nici una nici alta, intră deodată.

— Aveam de gînd să vă scriu, doamnă, îi spuse ea mamei după ce a salutat-o ; dar, de vreme ce sînteţi aici şi pot avea cinstea de a vă vorbi, este mai bine să vă scutesc de scrisoarea mea şi să vă spun eu însămi despre ce este vorba. De altfel totul poate fi cuprins în două vorbe : domnul de Valville s-a schimbat ; dumneavoastră gîndiţi că eu aş fi cauza, am motive s-o cred şi eu ; dar în ce fel sînt ? Aceasta trebuie neapărat s-o ştiţi, şi s-o ştie toată lumea. Doamnă, nu mi-ar place ca lumea să se înşele, şi am să vă povestesc totul, în cel mai deplin adevăr. Domnul de Valville, m-a văzut aici pentru prima oară în viaţa lui în ziua în care am leşinat luîndu-mi adio de la mama ; aţi fost atît de bună să-mi veniţi în ajutor, el însuşi v-a ajutat, şi am intrat în mînăstire împreună cu domnişoara, pe care abia o cunoscusem, care mi-a devenit prietenă, dar nu mi-a vorbit nici de dumneavoastră, nici de domnul de Valville, nici nu mi-a spus în ce relaţii era cu dînsul.

— Știu, domnișoară, spuse atunci doamna de Miran, tăindu-i vorba ; Marianne m-a pus la curent și v-a dat toată dreptatea pe care o puteți pretinde în această privință. Fiul meu a venit să vă vadă, v-a adus complimente din partea mea, v-a lăsat o scrisoare la plecare și v-a făcut să credeți că eu l-am însărcinat să v-o predea ; n-aveați cum să ghiciți ; oricare alta ar fi luat-o ca și dumneavoastră ; apoi, n-ați tăinuit-o, ați arătat-o domnișoarei îndată ce ați aflat că poate s-o intereseze ; astfel, nu văd nimic în asta care ar putea să vă îngrijoreze. Dacă fiul meu v-a găsit plăcută, și dacă a îndrăznit să v-o spună, nu este vina dumneavoastră ; n-ați luat parte la aceasta decît cu farmecul unei înfățișări pe care nu vă puteați împiedica de a o avea, și nu aveți nici un amestec, după însăși spusele lui Marianne.

— Aceste spuse îi fac mare cinste ; oricare alta în locul ei nu s-ar fi purtat atît de blînd cu mine, urmă atunci domnișoara Varthon, cu ochii gata să verse lacrimi, în ciuda ei ; și ceea ce îmi mai rămîne să vă spun este să fiți atît de bună și să-l îndemnați pe domnul de Valville să nu mai încerce să mă vadă ; ar încerca în zadar, și ar însemna o lipsă de considerație față de mine.

— Aveți dreptate, domnișoară, urmă mama ; ar fi de neiertat, și am să-i atrag atenția. Nu doară că în împrejurarea de față n-aș fi prima care să dorească o alianță cu o persoană ca dumneavoastră ; ne-ar face mare cinste, fără îndoială ; dar fiul meu nu este vrednic de ea, firea lui nestatornică m-ar înspăimînta ; și chiar de ar avea norocul să vă fie pe plac, într-adevăr m-aș teme, dîndu-vi-l, că vă fac un dar foarte prost. De altfel fiți liniștită în privința vizitelor sale, va afla cît v-ar jigni, și nădăjduiesc că nu veți avea a vă plînge de ele.

Drept răspuns, domnișoara Varthon făcu o plecăciune și ieși.

Și-a închipuit poate că voi prețui foarte mult acea hotărîre ce părea că o luase, de a nu-l mai vedea pe

Valville, și că o voi privi ca o dovadă a recunoștinței făgăduite, dar nicidecum, nu m-am lăsat înșelată ; asta însemna să te prefaci a fi recunoscătoare, dar nu s-o și vădești.

Ce-o costa să refuze de a-l vedea pe Valville la mînăstire ? Nu-i rămăsese pentru aceasta casa doamnei de Kilnare ? Valville nu era dintre prietenii acestei doamne ? Nu mergea el foarte des la dînsa ? Și domnișoara Varthon renunța ea să se mai ducă acolo ? Toată această paradă de mîndrie și de noblețe în felul ei de a se purta, nu era decît o formă deșartă care nu însemna nimic ; și veți vedea mai tîrziu că judecata mea era foarte bună. Dar nu este momentul să vă spun mai mult despre asta. Să ne întoarcem la mine. Eram născută pentru întîmplări de tot felul și steaua mea nu mă va lăsa să duc lipsă de ele ; iată-mă cam fără ocupație, dar asta nu va ține mult.

Doamna de Miran mă vizita mai departe. Valville, tot plecat, nu se vedea. Ne întîlneam, domnișoara Varthon și cu mine, prin mînăstire ; dar ne salutam numai și nu vorbeam una cu alta.

Nu trecuseră decît patru sau cinci zile de la masa noastră la doamna de Miran cînd, într-o dimineață, am primit o vizită destul de ciudată, și trebuie să încep prin a vă spune cărui fapt i-am datorat-o.

În aceeași dimineață, doamna Dorsin fusese s-o vadă pe doamna de Miran ; acolo a întîlnit pe un prieten vechi de-al casei, un ofițer, om plin de merite, de o vîrstă oarecare, și care, peste o clipă, se va face cunoscut el însuși.

Auzise mult vorbindu-se de mine cu prilejul întîmplării la ministru, și n-o întîlnea niciodată pe mama fără să-i ceară vești despre Marianne, căreia îi aducea laude nesfîrșite, întemeiate pe tot ce i se spusese despre ea.

Zvonul căderii mele în dizgrație se răspîndise ; se și auzise de trădarea lui Valville ; poate chiar el însuși,

de cînd nu-l mai văzuse mama lui, spusese cîte ceva celor mai buni prieteni ai săi, care, la rîndul lor, făcuseră destăinuiri altora ; şi acest om distins, care auzise şi el, nu venise la doamna de Miran decît pentru a fi mai bine informat cum stau lucrurile.

— Doamnă, îi spuse el, ceea ce s-a răspîndit despre domnul de Valville este adevărat ? Se spune că n-o mai iubeşte pe acea fată atît de vrednică de stimă, că a părăsit-o, că nu mai vrea s-o ia în căsătorie ? Cum, doamnă ? pe această Marianne atît de vrednică de a fi îndrăgită, el n-ar mai iubi-o ? Nu mi-a venit să cred ; pesemne că nu este decît bîrfeală.

— Vai, domnule, este un adevăr, răspunse doamna de Miran cu durere, şi sînt nemîngîiată.

— Pe legea mea ! urmă el (doamna de Miran mi-a istorisit totul ea însăşi), pe legea mea ! aveţi dreptate, doamnă ? pe această Marianne atît de vrednică de a fi fost o chezăşie a liniştii vieţii dumneavoastră. Dar ce gînd i-a venit domnului de Valville ? Îi e teamă de prea multă fericire ?

Trec peste restul convorbirii lor asupra acestui subiect. Doamna de Miran se ducea la masă la doamna Dorsin ; aceasta îl pofti şi pe ofiţer, şi numaidecît, din cauza marii dorinţi ce-o avea dînsul de a mă cunoaşte, ea a adăugat că trebuie să iau şi eu parte.

Dar deşi era foarte devreme şi doamnele nu voiau să plece atît de curînd, totuşi era bine să fiu înştiinţată :

— Am să trimit deci la mînăstire ca s-o anunţ că o vom lua în trecere, spuse mama.

— Nu este nevoie să trimiteţi, urmă ofiţerul ; am treabă în partea aceea şi, dacă doriţi, pot să fac chiar eu acest comision ; daţi-mi numai un mic răvaş pentru dînsa, nimic nu-i mai uşor ; poate că nu voi fi alungat.

— Nu, desigur, spuse mama, şi-mi scrise pe loc :

„Copila mea, am să vin să te iau la ora unu ; luăm masa la doamna Dorsin."

Deci, cu acest mic bilet de trecere, ofițerul sosi la mînăstire. A întrebat de mine ; cineva a venit să-mi spună : e din partea doamnei de Miran, și am coborît.

Cîteva interne, chiar în ziua aceea, îmi spuseseră, din întîmplare, că vor veni după masă să-mi țină de urît în camera mea ; așa încît, cu toate necazurile mele, eram mai dichisită ca de obicei.

Asta, la noi, femeile, sînt mici atenții care nu costă nici un pic de gîndire ; vin de la sine, le avem fără știrea noastră. Este adevărat că eram mîhnită ; dar ce-are a face ? Vanitatea noastră nu e cuprinsă aici, dar totuși lucrează mai departe ; este făcută ca să pregătească într-un loc ceea ce durerile noastre strică în altul ; și, în fine, nu vrei să pierzi totul.

Iată-mă deci la vorbitor ; intrînd, am văzut un bărbat de vreo cincizeci de ani cel mult, cu o înfățișare plăcută, distins, foarte bine îmbrăcat, deși simplu, și cu chipul cel mai sincer și mai deschis din lume.

Cîtă politețe firească ai avea, îndată ce vezi oameni a căror înfățișare dispune, primirea ce le-o faci are întotdeauna ceva mai îndatoritor față de ei decît față de alții. Cu acești alții nu sîntem decît corecți ; cu cești-lalți, mergem pînă la a fi amabili ; asta se face atît de repede, încît nici nu-ți dai seama ; și așa mi s-a întîmplat și mie salutîndu-l pe acest ofițer. N-am avut de-a face cu un nerecunoscător ; n-ar fi putut, afară doar dacă ar fi spus-o în gura mare, să se arate mai mulțumit decît a părut de mica mea persoană.

Am așteptat să-mi vorbească.

— Domnișoară, îmi spuse el după cîteva plecăciuni și întinzîndu-mi bilețelul mamei, iată ce m-a însărcinat doamna de Miran să vă dau ; era vorba să vă trimită pe cineva, dar am cerut întîietatea.

— Mi-ați făcut multă cinste, domnule, i-am răspuns deschizînd bilețelul pe care l-am citit repede. Da, domnule, am adăugat apoi, doamna de Miran mă va găsi gata și

vă mulţumesc foarte mult că aţi binevoit să vă daţi această osteneală.

— Eu sînt acela care trebuie să-i mulţumesc doamnei de Miran pentru că mi-a dat voie să vin, răspunse el ; dar, domnişoară, nu este tîrziu ; doamnele nu vor sosi atît de curînd ; aş putea, folosind prilejul acestei însărcinări pe care am obţinut-o, să nădăjduiesc a avea o mică convorbire cu dumneavoastră ? De mult mă număr printre prietenii doamnei de Miran şi a întregii familii ; astăzi voi lua masa cu dumneavoastră ; în felul acesta veţi putea dinainte să mă socotiţi ca pe o cunoştinţă ; peste două ceasuri nu voi mai fi un străin pentru dumneavoastră.

— Cum veţi binevoi, domnule, i-am răspuns, destul de mirată de vorbele lui ; vorbiţi, vă ascult.

— N-am să vă las multă vreme în nesiguranţă asupra celor ce am să vă spun, urmă el. În două cuvinte, iată despre ce este vorba, domnişoară. Sînt cunoscut ca fiind un om de onoare, un om sincer, dintr-o bucată, plăcut în societate ; de cînd aud vorbindu-se de dumneavoastră, caracterul vostru face obiectul preţuirii, al respectului şi al admiraţiei mele ; şi ceea ce vă spun este adevărat. Sînt la curent cu situaţia dumneavoastră : domnul de Valville, din nefericire pentru el, este un nestatornic. Eu nu depind de nimeni, am un venit de douăzeci şi cinci de mii de livre şi vi le ofer, domnişoară ; sînt ale dumneavoastră cînd doriţi, sub rezerva părerii doamnei de Miran, cu care vă puteţi sfătui în această privinţă.

Ceea ce m-a uimit cel mai mult în propunerea lui a fost graba cu care a făcut-o, şi acea sinceritate îndatoritoare care a însoţit-o.

N-am cunoscut pe nimeni atît de vrednic de a fi ascultat ca acest om manierat, sufletul lui îmi vorbea ; îl şi vedeam, se adresa sufletului meu şi-i cerea un răspuns care să fie simplu şi firesc ca şi întrebarea pe care mi-o pusese. Aşa încît, lăsînd deoparte toate fasoanele,

mi-am potrivit purtarea după a lui şi, fără să mai îmi pierd vremea mulţumindu-i, i-am spus :

— Domnule, cunoaşteţi povestea mea ?

— Da, domnişoară, urmă el, o cunosc, iată de ce mă vedeţi aici ; prin ea am aflat că preţuiţi mai mult decît orice cunosc în societate şi ea mă leagă de dumneavoastră.

— Mă uimiţi, domnule, i-am răspuns ; felul dumneavoastră de a gîndi nu se întîlneşte adesea ; nu-i pot aduce laude fiind prea în folosul meu ; dar, pe cît se vede, sînteţi un om de rang mare ?

— Da, răspunse el, asta am uitat să vă spun, cu atît mai mult cu cît, după părerea mea, nu este lucrul cel mai de seamă. Mi se pare că, mai curînd, omul cinstit şi nu cel de rang ar putea fi vrednic de a fi al dumneavoastră, domnişoară ; şi cum sînt un om cinstit cred, atît cît poţi fi, m-am gîndit că această însuşire, pe lîngă averea pe care o am şi care ne-ar ajunge, ar putea să vă hotărască să primiţi popunerea mea.

— Nu poate fi vorba să şovăi în privinţa felului cum trebuie s-o preţuiesc, ea este de o mărinimie nemărginită, i-am răspuns ; dar, daţi-mi voie să vă mai spun încă o dată : v-aţi gîndit bine ? N-am nimic, nu ştiu cui îi datorez viaţa, din leagăn nu-mi duc zilele decît cu ajutoare străine ; de mai multe ori m-am văzut ameninţată să fiu obiectul milei publice ; şi toate astea l-au dezgustat pe domnul de Valville, cu toată dragostea pentru mine. Domnule, luaţi seama !

— Ei bine, domnişoară, cu atît mai rău pentru el, îmi răspunse dînsul ; aceasta nu va fi niciînd partea cea mai frumoasă din viaţa lui. De altfel cu mine nu sînteţi în primejdie să vi se întîmple ce vi s-a întîmplat cu el ; domnul de Valville vă iubea, iar eu, domnişoară, n-am fost mînat aici de dragoste. Auzisem într-adevăr că sînteţi frumoasă ; dar nu poţi fi sensibil la nişte graţii pe care nu le-ai văzut niciodată şi nu le ştii decît din auzite. Aşa încît acela care a venit spre dumnea-

voastră nu este un iubit, ci mult mai mult ; căci ce este un iubit ? Tocmai dragostea să fie aceea care să vă ofere o inimă ! Oare o ființă ca dumneavoastră este făcută pentru a fi jucăria unei patimi atît de nebune, atît de nestatornice ? Nu, domnișoară, nu ; ca cineva să se îndrăgostească de dumneavoastră văzîndu-vă, ca să vă iubească din tot sufletul, foarte bine, nimeni n-ar putea să se împiedice ; eu, care vă vorbesc, fac ca ceilalți, simt că, în clipa de față, vă iubesc și eu, o mărturisesc ; dar n-am avut nevoie de dragoste ca să fiu fermecat de dumneavoastră, n-a fost nevoie decît să vă cunosc însușirile sufletului ; așa încît frumusețea dumneavoastră este în plus ; nu că m-ar supăra, sînt foarte mulțumit că există, fără îndoială ; prea mult noroc nu mă va împiedica să fiu fericit ; dar, în fine, nu v-am iubit dintîi din pricina acestei frumuseți, ci pentru că sînt un om plin de bun simț ; înțelepciunea v-a dăruit inima mea, n-am pus aici altă patimă. Astfel, dragostea mea nu va atîrna de o pornire în plus sau în minus ; și înțelepciunea mea nu se sinchisește de averea pe care ați avea-o, de vreme ce eu am deajuns pentru amîndoi, nici dacă aveți părinți cu care n-am ce face. Ce mă privește pe mine familia dumneavoastră ? Dacă ar fi cunoscută, să fie și de viță regală, ar adăuga ea ceva la însușirile firești pe care le aveți ? Apoi, oare sufletele au rude ? Nu sînt ele, toate, de același rang ? Ei bine, numai sufletul dumneavoastră mă atrage, numai vrednicia lui, pentru care am să vă datorez mult în schimb. Dacă vă căsătoriți cu mine, domnișoară, socot că eu sînt acela căruia îi veți face mare hatîr ; iată tot ce știu în această privință. De altminteri, oricîtă dragoste m-a cuprins pentru dumneavoastră, n-am să vă cer s-o simțiți și dumneavoastră pentru mine ; nu aveți nici douăzeci de ani eu am aproape cincizeci și ar însemna că bat cîmpii dacă v-aș spune : „Iubiți-mă". În ce privește prietenia și chiar prețuirea dumneavoastră, la asta nu renunț ; nădăjduiesc să le cîștig și pe una și

pe cealaltă ; asta mă priveşte ; sînteţi cuminte şi bună, este cu neputinţă să nu izbutesc. Iată, domnişoară, tot ce am avut să vă spun ; nu-mi mai rămîne decît să aflu ce aţi hotărît.

— Domnule, i-am spus, dacă n-aş ţine seama decît de cinstea pe care mi-o faceţi în situaţia de faţă şi decît de părerea bună pe care mi-o daţi despre dumneavoastră, aş primi pe loc cererea ; dar mi-ar trebui o săptămînă de gîndire, atît pentru dumneavoastră, cît şi pentru mine. Am să chibzuiesc pentru domnia voastră dat fiind că vă căsătoriţi cu o fiinţă care nu este nimic şi n-are nimic ; am să chibzuiesc pentru mine, din aceleaşi motive, ele ne privesc pe amîndoi şi vă rog din suflet să folosiţi acest răgaz pentru a judeca lucrurile în ce vă priveşte, încă mai mult decît pînă acum şi cu toată luarea-aminte de care sînteţi în stare. Mă preţuiţi mult, spuneţi, şi acum asta ţine loc de tot, prin felul dumneavoastră ales de a gîndi ; dar trebuie să aveţi în vedere că nu sînt încă a dumneavoastră, domnule ; şi de îndată ce vom fi căsătoriţi, unii vor spune că nu este bine, vor face glume pe socoteala originii mele necunoscute şi a averii mele puţine. Veţi fi nepăsător faţă de ce vor spune ? N-o să vă pară rău că nu v-aţi înrudit cu nici o familie, şi că nu v-aţi sporit averea cu aceea a soţiei dumneavoastră ? La astea este nevoie să vă gîndiţi cu chibzuinţă, tot astfel cum am să mă gîndesc la ce mi s-ar întîmpla mie dacă ar fi să vă căiţi de graba dumneavoastră. Şi apoi, domnule, dacă toate aceste pricini de gîndire nu m-ar opri, n-aş avea, în momentul de faţă, decît dreptul de a vă arăta recunoştinţa mea, şi n-aş putea să iau o hotărîre fără învoirea doamnei de Miran. Sînt fiica ei, şi încă mai mult decît o fiică ; deoarece sufletului său bun îi datorez c-o am de mamă, şi nu naturii ; acest suflet bun a făcut totul ; încît al meu trebuie să-i dea toate drepturile asupra mea ; sînt sigură că sînteţi de părerea mea. Astfel, domnule, am să-i comunic cererea dumneavoastră plină de mări-

nimie, fără ca totuşi să-i spun numele dumneavoastră, afară numai dacă-mi daţi voie să i-l fac cunoscut.

— O ! cum vă este voia, domnişoară, răspunse el ; mă sinchisesc atît de puţin dacă păstraţi sau nu secretul, încît aş fi primul să mă laud cu intenţia mea de a mă căsători cu dumneavoastră ; şi susţin că oamenii înţelepţi nu vor face decît să mă preţuiască mai mult, chiar dacă m-aţi respinge ; ceea ce nu mi-ar dăuna deloc şi n-ar însemna nimic, decît doar că preţuiţi mai mult ca mine. Dar este timpul să vă părăsesc ; peste o oră cel mai tîrziu doamnele vor veni să vă ia ; nu sînteţi îmbrăcată şi vă las, în aşteptarea fericirii de a vă revedea la doamna Dorsin. Adio, domnişoară, voi chibzui, de vreme ce o doriţi şi numai ca să vă fiu pe plac ; n-am nici o grijă în privinţa gîndurilor mele, nu sînt îngrijorat decît de ale dumneavoastră ; şi de astăzi într-o săptămînă voi fi aici la aceeaşi oră, în acest vorbitor, pentru a afla rezultatul lor, precum şi a celor ale doamnei de Miran, care poate că-mi vor fi favorabile.

Şi, după aceasta, s-a retras, fără ca să-i fi răspuns altminteri decît salutîndu-l în felul cel mai amabil şi mai recunoscător cu putinţă.

M-am întors în cameră, unde m-am grăbit să mă îmbrac. Doamnele sosiră ; m-am urcat în trăsură pentru a merge la masă la doamna Dorsin, de unde m-am întors destul de tîrziu, fără să-i fi spus nimic doamnei de Miran despre întîmplarea mea cu ofiţerul.

— Mamă, am să vă mai văd curînd ? i-am spus.

— Mîine după masă, mi-a răspuns, îmbrăţişîndu-mă ; şi ne-am despărţit.

În seara aceea n-am stat de vorbă de cît cu călugăriţa mea, pe care am rugat-o să vină a doua zi dimineaţa la mine în cameră. Aveam de gînd să-i vorbesc atît de vizita ofiţerului, cît şi de un anume gînd care-mi venise de două-trei zile şi care mă urmărea.

N-a lipsit la întîlnire ; am început prin a o pune la curent cu noua partidă ce mi se oferea, vrednică de a fi luată în seamă ; dar o puneam în cumpănă cu acel gînd de care am vorbit, anume de a renunța la cele lumești și de a mă statornici în acea stare liniștită îmbrățișată de ea însăși.

— Ce ? să te faci călugăriță ? strigă ea.

— Da, i-am răspuns ; viața mea este supusă la prea multe întîmplări ; asta mă sperie, trădarea lui Valville m-a dezgustat de lume. Providența mi-a dăruit destul ca să mă pun la adăpost de toate nenorocirile care mă mai așteaptă poate (vorbeam de contractul meu) ; cel puțin voi trăi aici liniștită și n-am să fiu în sarcina nimănui.

— Alta decît mine, urmă ea, ar încuviința numaidecît gîndul dumitale ; dar fiindcă mai pot sta o oră cu dumneata, sînt de părere, înainte de a-ți răspunde, să-ți istorisesc puțin întîmplările vieții mele ; vei fi mai lămurită în privința situației dumitale ; și dacă stărui în dorința de a fi călugăriță, cel puțin îți vei da mai bine seama de însemnătatea legămîntului pe care-l vei face. După aceste cuvinte, iată cum a început sau, mai bine zis, iată ce ne va spune în partea următoare.

PARTEA A NOUA

A trecut atît de multă vreme, doamnă, de cînd aşteptaţi această urmare a vieţii mele, încît voi intra de la început în subiect ; nici o introducere, vă scutesc de ea. Nu de tot, îmi veţi spune, de vreme ce faceţi una chiar spunînd că n-o veţi face. Bine ! nu mai spun o vorbă.

Vă amintiţi, cu toate că trebuie să vă amintiţi de foarte departe, că vorbeşte călugărița.

— Îţi închipui, dragă Marianne, că de la naştere, eşti fiinţa cea mai nenorocită de pe lume, şi aş dori să-ţi alung acest gînd, care nu este decît încă o nenorocire pricinuită de noi înşine ; nu doară că necazurile dumitale n-au fost, fără îndoială, foarte mari ; dar sînt încă de atîtea feluri pe care nu le cunoşti, copila mea ! Cel puţin, o parte din cele ce ţi s-au întîmplat s-au petrecut în timpul copilăriei ; cînd ai fost cel mai de plîns, n-ai ştiut-o ; nu te-ai bucurat niciodată de ceea ce ai pierdut, şi se poate spune, mai curînd, că ai aflat despre aceste pierderi decît că le-ai simţit. Nu ştiu cui îi datorez viaţa, spui : n-am părinţi, şi ceilalţi au ; aşa este : dar cum n-ai gustat niciodată bucuria de a-i avea, încearcă să-ţi spui : „Ceilalţi au o fericire care-mi lipseşte", şi nu spune : „Am o durere în plus faţă de ei". Gîndeşte-te de altminteri la motivele de mîngîiere pe care le ai : o fire minunată, o minte înţeleaptă şi un suflet plin de virtuţi fac cît o mamă şi un

tată, Marianne, şi iată ce nu au nenumărate fiinţe de sexul dumitale, a căror soartă o pizmuieşti ; şi ar fi mai întemeiate s-o pizmuiască ele pe a dumitale. Iată de ce ai parte, dimpreună cu o înfăţişare plăcută, care-ţi cîştigă toate inimile şi ei îi şi datorezi o mamă, cel puţin tot atît de iubitoare pe cît ar fi fost cea pe care ai pierdut-o ; apoi, dacă i-ai avea pe părinţii dumitale, de unde ştii că ai fi mai fericită ? Vai, copila mea, nu există situaţie care să te pună la adăpost de nenorocire, sau de care ea să nu se poată sluji ! Pentru a fi jucăria celor mai cumplite întîmplări, nu este nevoie decît să fii pe lume ; n-am fost orfană ca dumneata : mi-a fost oare mai bine ca dumitale ? Din povestea vieţii mele, pe care am să ţi-o spun, dacă vrei, scurtînd-o cît îmi va fi cu putinţă, vei vedea că nu.

— Nu, deloc, i-am spus, nu scurtaţi nimic, vă rog din suflet, vă cer pînă şi cele mai mici amănunte ; cu cît voi petrece mai multe clipe ascultîndu-vă, cu atît mă veţi scuti de a gîndi asupra a tot ce mă îndurerează ; şi dacă este adevărat că n-aţi fost mai fericită ca mine, dumneavoastră, care mai mult decît alta eraţi vrednică să fiţi, voi avea destulă minte ca să nu mă mai plîng.

— De vreme ce povestea mea poate să slujească să te distragă de la durerile dumitale, îmi răspunse dînsa, nu voi şovăi să-i dau toată întinderea, şi-ţi făgăduiesc dinainte că va fi lungă.

Înainte de a ajunge la ceea ce mă priveşte, trebuie să-ţi spun o vorbă despre căsătoria tatălui şi mamei mele, deoarece felul cum s-a făcut a hotărît, după cît se pare, soarta mea.

— Sînt fiica unui nobil de viţă veche, de mare vază în ţinutul lui, dar puţin cunoscută în societate ; tatăl său, deşi destul de bogat, era unul din acei nobili de provincie care trăiesc la ţară şi nu şi-au părăsit niciodată castelul.

Domnul de Tervire (aşa-l chema) avea doi fii : celui mai mare îi datorez eu viaţa.

Domnişoara de Tresle (acesta era numele mamei mele), de viţă tot atît de bună ca şi a lui, şi care era internă într-o mînăstire unde fusese crescută, a ieşit de-acolo la vîrsta de nouăsprezece sau douăzeci de ani pentru a asista la nunta unei rude ; tatăl meu, un tînăr de douăzeci şi şase sau douăzeci şi şapte de ani, a văzut-o cu acest prilej şi i s-a dăruit pe vecie.

N-a fost respins ; la rîndul ei, a simţit multă atracţie pentru el ; dar doamna de Tresle, care era văduvă, a crezut de cuviinţă să se împotrivească înclinaţiei lor. În familia ei averea era puţină ; din cinci copii, adică doi băieţi şi trei fete, mama mea era mezina. Cei doi mai mari erau în armată şi veniturile ei abia ajungeau ca să-i ajute în cariera lor [1] ; şi nu era probabil că i s-ar fi dat voie lui Tervire, care era un moştenitor destul de bogat, să se căsătorească cu o mezină fără avere şi care, drept zestre, n-avea să-i aducă în căsnicie aproape nimic altceva decît o egalitate de rang.

Domnul de Tervire tatăl n-avea să încuviinţeze o astfel de căsătorie ; nu era cuminte să nădăjduieşti aşa ceva, nici să laşi să continue o dragoste zadarnică şi, ca atare, lipsită de cuviinţă.

Iată ce-i spunea doamna de Tresle lui Tervire fiul ; dar el a combătut cu atîta tărie greutăţile de care vorbea ea, i-a spus că tatăl său îl iubeşte atîta, încît era sigur că-l va cîştiga ; trecea de altfel drept un om atît de cinstit, încît, pînă la urmă, ea s-a înduplecat şi a îngăduit ca cei doi îndrăgostiţi, care nu locuiau decît la o leghe unul de altul, să se vadă.

Peste şase săptămîni, Tervire a vorbit cu tatăl său, l-a rugat din suflet să încuviinţeze o căsătorie de care atîrna fericirea vieţii sale.

Tatăl său avea alte vederi ; îl iubea nespus pe acest fiu şi, fără să-i spună nimic, îi găsise, cu cîteva zile în

[1] Gradele militare se confereau de către rege, prin brevet, iar aceste brevete se cumpărau.

urmă, o partidă foarte bună ; încît a luat în rîs rugămintea lui, a socotit pasiunea sa drept o dragoste trecătoare şi neserioasă, un capriciu al tinereţii, şi a vrut să-l ducă numaidecît la aceea pe care i-o hărăzise.

Fiul său, care gîndea că acest demers ar fi fost un fel de încuviinţare din partea lui, nu se învoi. Tatăl nu s-a arătat jignit de acest refuz ; era din acei oameni care sînt reci şi liniştiţi, dar care au mintea dintr-o bucată.

— N-am să te silesc vreodată la nici o căsătorie, dar n-am s-o încuviinţez pe aceea de care îmi vorbeşti, îi spuse el ; n-ai destulă avere ca să te împovărezi cu o femeie care nu are deloc ; şi dacă, în ciuda celor ce-ţi spun acum, domnişoara de Tresle va fi a ta, te previn că are să-ţi pară rău.

Asta-i tot ce a putut scoate de la tatăl său, care nici mai încolo nu i-a mai spus altceva, şi au trăit mai departe împreună ca de obicei.

Doamna de Tresle, căreia i-a adus acest răspuns cît a putut mai tîrziu, a oprit-o pe fiica ei să-l mai vadă pe Tervire, şi se pregătea s-o trimeată înapoi la mînăstire, cînd acest iubit, deznădăjduit la gîndul că n-ar mai vedea-o, i-a propus să se căsătorească cu dînsa în ascuns, şi să nu dea în vileag căsătoria decît după moartea tatălui său, sau după ce l-ar fi înduplecat să nu se mai împotrivească. Doamna de Tresle s-a simţit jignită de această propunere şi n-a văzut în asta decît un motiv mai mult să-şi îndepărteze fata.

Aici ajunseseră lucrurile cînd cei doi fii ai ei s-au întors din armată ; au aflat ce se petrecea ; îl cunoşteau pe Tervire, îl preţuiau ; pe sora lor o iubeau, o vedeau îndurerată. După părerea lor, nu era vorba decît să nu se spună nimic cînd va fi măritată ; domnul de Tervire tatăl putea fi înduplecat ; era de altminteri olog şi foarte bătrîn. În cel mai rău caz, caracterul fiului nu le dădea nici o teamă în privinţa surorii lor şi, bizuindu-se pe toate astea, au sprijinit insistenţele prietenului lor într-un fel

atît de stăruitor, au cicălit-o atît pe doamna de Tresle, încît aceasta le-a încredinţat soarta fiicei sale ; iubitul ei s-a căsătorit cu dînsa.

Peste şaisprezece sau şaptesprezece luni, domnul de Tervire tatăl a bănuit această căsătorie după multe lucruri pe care nu este nevoie să ţi le spun ; şi pentru a se lămuri pe deplin, n-a găsit alt mijloc mai bun decît să-l întrebe pe fiul său, care n-a îndrăznit să-i mărturisească adevărul, dar nici nu l-a tăgăduit cu acea siguranţă pe care o ai cînd îl spui.

— Atunci e foarte bine, îi răspunse tatăl, doresc să nu fie nimic ; dar dacă mă înşeli, ştii ce ţi-am spus în această privinţă şi mă voi ţine de cuvînt.

— Se zvoneşte că Tervire este căsătorit cu mezina dumneavoastră, îi spuse el doamnei de Tresle, pe care a întîlnit-o a doua zi, şi presupunînd că aşa este, nu mi-ar părea rău dacă aş fi mai bogat ; dar ceea ce pot să-i las nu i-ar ajunge să-şi cinstească numele, şi ar trebui să se ia măsuri.

Aerul descumpănit pe care-l avea ascultîndu-l, i-a risipit, desigur, şi ultima îndoială în privinţa acestei căsătorii, şi el a plecat fără a mai aştepta vreun răspuns.

În timpul cînd el vorbea astfel, şi cu răceala de care am pomenit îl ameninţa pe tatăl meu că nu-l va ierta, lucru care n-a avut decît prea multe urmări, mama mea aştepta doar clipa să mă aducă pe lume. Îţi dai seama acum, Marianne, de ce am început povestea mea cu a lor ; am făcut-o ca să-ţi arăt că, nenorocirile mele se pregăteau cînd eu nici nu văzusem încă lumina zilei, şi că ele, ca să zic aşa, mi-au luat-o înainte.

Nu trecuseră decît patru luni de cînd se întîmplaseră toate acestea şi eu nu aveam decît trei luni şi jumătate, cînd domnul de Tervire tatăl, a cărui sănătate era de cîtva timp zdruncinată şi care ieşea rar din casă, dori, pentru a risipi o stare de lîncezeală ce-l cuprinsese, să meargă

să cineze la un prieten de-al lui care-l poftise, un gentilom ce nu locuia decît la două leghe de castelul său.

Mergea călare, urmat de doi valeţi ; abia făcuse o leghe, cînd l-a cuprins o ameţeală, ceea ce i se întîmpla des, şi a fost silit să coboare de pe cal şi să se oprească puţin lîngă casa unui ţăran a cărui soţie era doică.

Domnul de Tervire îl cunoştea pe acest om ; intră la el ca să şadă puţin şi văzu că acesta încerca să-i dea unui copil, care părea foarte slab şi arăta palid şi aproape muribund, puţin lapte să înghită. Acel copil eram eu.

— Ce-i dai acolo nu-i bun pentru el, spuse domnul de Tervire mirat de ceea ce făcea ; în starea de slăbiciune în care se află, de doică are nevoie ; nu este pe-aici ?

— Să mă iertaţi, spuse ţăranul ; iat-o, este nevasta mea ; dar, după cum vedeţi, e la pat cu o febră mare, care a împiedicat-o să hrănească copilul de aseară de cînd i-am căutat o doică, şi iată-l chiar pe fiul meu care s-a dus dis-de-dimineaţă să-i anunţe pe părinţi să aducă vreuna ; totuşi, nu vine nimeni, fetiţei îi este foarte rău şi încerc, pînă una-alta, s-o ajut cum pot ; dar nu va fi chip s-o scăpăm dacă o lăsăm să tînjească mai mult.

— Ai dreptate, e în primejdie şi nu se poate aştepta, spuse domnul de Tervire ; n-ar fi vreo femeie prin împrejurimi pe care s-o putem aduce ? Mi-e de-a dreptul milă de ea.

— V-ar fi încă cu mult mai mult dacă aţi şti cine este, domnule, îi spuse, din pat doica mea.

— Ei ! dar a cui este ? răspunse el oarecum mirat.

— Vai, domnule, urmă ţăranul, n-am îndrăznit să vă spun de la început, de teamă să nu vă supăr ; căci ştiu bine, fiul dumneavoastră nu s-a căsătorit cu voia dumneavoastră ; dar de vreme ce nevasta mea a mers atît de departe, de ce nu v-aş spune că este fata domnului de Tervire.

Tatăl, la aceste vorbe, a stat o clipă fără să răspundă, apoi, privindu-mă cu un aer gînditor şi înduioşat :

— Biata copilă ! spuse el, ea n-are nici o vină față de mine. Și numaidecît l-a chemat pe unul din slujitorii săi : — Întoarce-te în grabă, spuse el, la castel ; îmi amintesc că nevasta grădinarului și-a pierdut alaltăieri copilul care n-avea decît cinci luni, și că-l alăpta ; spune-i din partea mea să vie numaidecît să ia acest copil și că eu îi voi plăti. Fugi repede și îndeamn-o să se grăbească.

Amețeala care-l cuprinsese îi trecuse atunci cu totul : m-a mîngîiat puțin, după cîte mi s-a spus, s-a urcat înapoi pe cal și și-a urmat calea.

Nu era la o sută de pași de casă, cînd fiul său sosi cu o doică pe care nu putuse s-o găsească mai repede. Țăranul i-a istorisit cele întîmplate și fiul, mișcat de bunătatea unui tată atît de duios, deși jignit, se urcă din nou pe cal și alergă în goana mare ca să se ducă să-i arate recunoștința sa.

Domnul de Tervire, care l-a văzut venind și care își închipuia despre ce este vorba, s-a oprit ; fiul său, după ce a coborît de pe cal la cîțiva pași de el, s-a aruncat la picioarele lui cu lacrimi în ochi, fără să poată rosti o vorbă.

— Știu de ce ai venit, îi spuse domnul de Tervire, el însuși mișcat de gestul fiului său. Fata dumitale are nevoie de ajutor, am trimis să i se aducă. Dacă vine destul de curînd pentru dînsa, nu voi lăsa nedesăvîrșit binele pe care am vrut să i-l fac, și nu-i voi fi scăpat viața pentru a o pune în situația de a nu trăi fericită. Haide, Tervire ; adineauri fata dumitale a devenit a mea ; să fie adusă la mine ; adu-ți și soția, pune chiar de astăzi să vi se dea la castel încăperile pe care le ocupa mama dumitale, și să vă găsesc pe amîndoi locuind acolo diseară cînd mă voi întoarce. Dacă doamna de Tresle binevoiește să vină să ia masa cu mine, îmi va face plăcere ; abia aștept să mă întorc pentru a schimba unele hotărîri luate, care nu-ți erau favorabile ; adio, am să mă întorc devreme ; du-te la fata dumitale și ai grijă de ea.

Tatăl meu, care era tot la picioarele lui, și căruia înduioșarea și bucuria îi răpeau puterea de a vorbi, n-a putut nici acum să-i mulțumească altfel decît scăldînd în lacrimi o mînă pe care i-o întinsese, și ridicîndu-le pe ale sale spre cer cînd l-a văzut depărtîndu-se.

S-a întors la mine, care fusesem pusă în brațele noii doici, ne-a dus pe amîndouă la castel, unde grădinărița gata de plecare m-a luat, ne-a lăsat apoi ca să meargă să-și înștiințeze soția și soacra de o întîmplare atît de fericită, le-a adus pe amîndouă la tatăl său, în întîmpinarea căruia nerăbdarea l-a împins să iasă spre sfîrșitul zilei, pentru ca în locul lui să nu găsească decît un valet trimis să-l cheme și să-l anunțe că domnul de Trevire fusese cuprins de o sfîrșeală atît de mare încît nu mai vorbea ; și de altfel și-a dat sufletul înainte de sosirea fiului său. Ce lovitură de trăznet pentru părinții mei ! Și ce deosebire de soartă pentru mine !.

Făcuse un testament care s-a găsit printre hîrtiile sale, și prin care-și lăsa toată averea celui de al doilea fiu, iar tatălui meu doar atît cît prevedea legea ; iată care erau acele hotărîri ce avusese de gînd să le schimbe, și din pricina cărora tatălui meu abia dacă i-a rămas cu ce să trăiască.

N-avea nimic de nădăjduit din partea acelui mezin pus în locul lui ; era unul din acei oameni de duzină, nici buni, nici răi, care nu sînt în stare să se ridice pînă la mărinimie ; din acele suflete mărunte ce nu-ți dau niciodată altă dragoste decît aceea pe care ți-o dă legea, și-și fac o datorie din a nu-ți lăsa nimic cînd au dreptul să te despoaie de toate, iar dacă te văd făcînd o faptă generoasă, o privesc ca o sminteală de care ei se laudă că n-ar fi în stare, și ți-ar spune cu plăcere : mai bine s-o faci dumneata decît eu.

Iată cu ce fel de om avea de-a face tata ; încît a trebuit să se mărginească la partea lui legală, care era puțin lucru, la bunurile aduse de mama, care erau aproape

nimic şi toate astea fără nici un ajutor dinspre partea soacrei sale, care nu avea decît o avere neînsemnată. Şi de un an, se spetise pentru a-l însura pe fiul ei cel mare, mai avînd în sarcina ei încă trei copii şi ducîndu-şi traiul numai datorită celei mai strașnice economii.

Încît, vezi bine, Marianne, că, pînă acum, nu-mi folosea cine ştie ce că aveam un tată şi o mamă. Cel dintîi n-a trăit mult. Un tînăr nobil de vîrstă lui, care se ducea la Paris, de unde trebuia să se prezinte la regimentul său, l-a luat cu el şi l-a făcut ofiţer în compania lui.

Aici i se isprăveşte povestea, precum şi viaţa, pe care a pierdut-o la prima lui bătălie.

Îmi mai rămîne o mamă, am încă o familie şi rude, şi ai să afli la ce-mi vor sluji.

Deci mama este văduvă. Nu ştiu dacă ţi-am spus că era frumoasă şi, ceea ce preţuieşte încă mai mult, una din cele mai plăcute femei din ţinut ; atît de plăcută încît, cu toate că avea prea puţină avere şi un copil în sarcina sa (vorbesc de mine), n-ar fi atîrnat decît de ea să se remărite, şi chiar destul de bine. Însă tatăl meu îi era, atunci, încă prea drag ; îi păstra o amintire prea duioasă, şi nu se putuse hotărî să trăiască pentru altul.

Dar un nobil de seamă de la curte, cu o moşie mare în vecinătatea noastră, a venit aici pentru un timp ; a văzut-o pe mama, a iubit-o. Era un om de patruzeci de ani, foarte arătos ; şi acest iubit, mult mai distins decît toţi cei ce se prezentaseră şi a cărei dragoste avea ceva mult mai măgulitor, i-a ispitit mai întîi vanitatea, a făcut-o să-şi reamintească de frumuseţea ei şi, pînă la urmă, să-l uite pe primul ei bărbat, cucerindu-i inima.

I-a oferit mîna lui şi ea l-a luat în căsătorie ; eu nu aveam decît cel mult un an şi jumătate.

Iată deci situaţia mamei mele cu totul schimbată ; iat-o devenită una din cele mai mari doamne ale ţării, dar iat-o şi pierdută pentru mine. Trei săptămîni după căsătoria ei, n-am mai avut mamă ; onorurile şi pompa care o

înconjurau mi-au răpit dragostea ei, n-au mai lăsat loc pentru mine în inima ei. Fetiţa aceea odinioară atît de dragă îi amintea de tatăl meu, cu care semănam ; acel copil care-i alina durerea morţii sale, cîteodată, spunea ea, parcă i-l aducea în faţa ochilor şi o ajuta să-şi închipuie că el mai trăieşte (căci aşa spusese de o sută de ori) ; această copilă n-a fost mai puţin uitată aproape decît era el însuşi, şi a devenit oarecum ca şi orfană.

Ivirea unei sarcini mi-a înrăutăţit şi mai mult situaţia şi a abătut-o de tot pe mama de la grija pe care mi-o datora.

M-a lăsat în seama portăresei castelului ; treceau cîte două săptămîni întregi fără să mă vadă, fără să întrebe de mine ; şi-ţi închipui că tatăl meu vitreg nu se gîndea s-o scoată din nepăsarea ei în privinţa asta.

Îţi vorbesc de copilăria mea fiindcă mi-ai istorisit-o pe-a dumitale.

Această portăreasă avea nişte fetiţe cam de vîrsta mea, cărora le împărţea, sau mai bine zis le dădea ceea ce cerea, la castel, pentru mine ; şi cum vedea că, în această privinţă, putea face cum vrea, că purtarea ei nu era supravegheată, ar fi trebuit să aibă sentimente foarte nobile şi mult peste condiţia ei socială ca să se poarte cu mine tot atît de bine ca şi cu copiii ei, şi ca să nu abuzeze în folosul lor de puţina grijă care mi se purta.

Doamna de Tresle (vorbesc de bunica mea), care nu locuia decît la trei leghe de noi, şi nu bănuia că fetiţa cea iubită, că acea mică Tervire ar fi atît de părăsită ; care, cu puţin înainte, văzuse că sînt marea bucurie a fiicei sale, şi care mă iubea ca o adevărată bunică, a venit într-o zi să ia masa cu domnul marchiz de..., ginerele ei ; nu mai venise de două luni.

Cînd a sosit, eram în poarta curţii castelului şi şedeam pe jos, unde mă lăsaseră într-o mare neorînduială.

După rufele pe care le purtam, după încălțămintea, după toată îmbrăcămintea mea prăpădită și poate schimbată, eram greu de recunoscut ca fiind fata marchizei.

Așa încît doamna de Tresle nu mi-a aruncat decît o privire nepăsătoare ; și, văzînd la cîțiva pași o altă fetiță mai bine îmbrăcată ca mine și mai îngrijită, care fusese așezată pe unul din acele scaune care slujesc copiilor :

— Aceasta este deci domnișoara de Tervire ? spuse ea unei slujnice a portăresei care se afla lîngă noi.

— Nu, doamnă, îi răspunse fata ; iat-o, și e sănătoasă, adăugă ea, arătîndu-mă.

Și, într-adevăr, cît eram de prost dichisită, cu o bonetă ruptă și părul despletit, aveam aerul cel mai fraged și cel mai sănătos din lume ; dar ce-i drept nu eram împodobită decît cu sănătatea mea și asta îmi era tot farmecul.

— Cum ! asta-i fata mea ? în halul ăsta este lăsată ? strigă doamna de Tresle cu o dragoste indignată de starea în care mă vedea. Haide, vino, să mă urmați numaidecît ; ia copilul în brațe și vino cu mine la castel !

Slujnica a fost nevoită să se supună și să mă ducă pînă la camera mamei mele, căreia femeile ei se pregăteau să-i aranjeze pieptănătura, cînd am intrat.

— Fata mea, îi spuse doamna de Tresle intrînd, vor să mă convingă că această copilă este domnișoara de Tervire, dar nu se poate ; n-ar strînge nimeni de pe jos zdrențele pe care le poartă. Nu e, fără îndoială, decît o nenorocită de orfană, pe care portăreasa dumitale a luat-o de milă, nu-i așa ?

Mama s-a făcut roșie ; felul acesta de a-i reproșa purtarea ei față de mine avea ceva atît de aprig, însemna să fie învinuită cu atîta asprime că se poartă cu mine ca o mamă vitregă, că n-are suflet, încît mustrarea a descumpănit-o mai întîi, apoi a supărat-o.

— De trei zile, spuse ea, nu mă simt bine și nu văd nimic din ce se petrece. Du-te, și obraznica de portăreasă să vină mai tîrziu să stea de vorbă cu mine, adăugă

ea către slujnică pe un ton care vădea mai multă supărare împotriva mea, decît împotriva aceleia căreia îi spunea obraznică.

Doamna de Tresle, căreia ținuta mea îi stătea pe suflet, cum s-a văzut singură cu ea, i-a și arătat fără nici o cruțare toată mila pe care i-o trezisem ; nu i-a mai vorbit decît cu lacrimi de starea în care mă găsea, și cu spaimă de cea în care prevedea că mă voi prăbuși, cu siguranță, mai tîrziu.

Bunica mea era de felul ei iute ; nu exista femeie mai pricepută în domeniul despre care era vorba, nici care ar fi putut să-l discute cu mai multă bună-credință, nici cu mai multă simțire decît ea.

Era una din acele mame ce n-au altă plăcere și altă îndeletnicire decît de a-și vedea de îndatoririle lor ; le respectă, socot că este o cinste pentru ele să le îndeplinească. le îndrăgesc oboseala și strășnicia, și, în casa lor, nu se odihnesc după o treabă decît apucîndu-se de alta ; judecă și dumneata dacă, cu o astfel de fire, putea fi mulțumită de mama mea.

Nu știu ce anume a spus, dar rareori îi slujești bine pe cei prea iubiți ; și-a ieșit din fire poate, și învinuirile aspre nu duc la un rezultat bun ; sînt jigniri care nu îndreaptă pe nimeni, și vina noastră piere îndată ce sîntem ofensați. Încît mama a găsit că doamna de Tresle este tare nedreaptă. Este adevărat că n-ar fi trebuit să fiu prost îmbrăcată ; dar asta s-a întîmplat pentru că portăreasa, care era guvernanta mea, întîrziase în dimineața aceea să mă dichisească ca de obicei ; și ăsta nu era un motiv să se facă atîta gălăgie.

În orice caz, doamna de Tresle care, după aceea, a povestit întîmplarea aceasta mai multor persoane de unde o știu, și-a dat seama că mi-a făcut un rău, și că mama era supărată și pe ea și pe mine de ce se petrecuse.

Peste trei săptămîni, marchizul, care avea de gînd să-și ducă soția la Paris cît timp sarcina ei nu era încă

prea înaintată, a primit unele ştiri care i-au grăbit călătoria. Cum, pentru o plecare atît de neaşteptată, mama n-avusese timp să se pregătească, şi cum nu lua cu dînsa decît pe una din slujnicile ei, s-a hotărît ca, peste trei zile, voi veni mai comod şi cu o trăsură bună, împreună cu celelalte femei, şi nu era nimic de cîrtit în privinţa asta. Doamna de Tresle, căreia i se făgăduise că voi fi adusă la dînsa în ajunul plecării, văzînd că n-au făcut-o, era să trimită pe cineva la castel ca să afle ce i-a împiedicat să se ţină de cuvînt, cînd a fost anunţată portăreasa, care i-a spus că eu am rămas, deoarece femeile mamei m-au găsit atît de rău, încît n-au îndrăznit să mă supună oboselii unei călătorii, şi m-au lăsat la ea ; că, făcînd aceasta, au dat ascultare poruncilor doamnei marchize, care interzisese cu desăvîrşire să se încumete să mă trimită în cazul vreunei indispoziţii ; şi că acum eram la pat cu un guturai straşnic şi o tuse puternică.

— Şi dumitale ţi-au încredinţat-o ? răspunse doamna de Tresle, întorcîndu-i spatele şi, chiar în acea seară a pus să fiu adusă la dînsa, unde am sosit cu desăvîrşire vindecată de guturaiul şi tusea invocate, pe care mama, se spune, le-ar fi inventat ca să nu aibă neplăcerea de a mă lua cu dînsa, foarte sigură, de altminteri, că doamna de Tresle n-ar răbda să stau mult vreme la portăreasă şi fără doar şi poate avea să mă ia de acolo. Aşa încît, doamna i-a scris în acest sens, într-un fel cît se poate de aspru.

„L-ai iubit atît de mult pe domnul de Tervire, l-ai plîns atîta, îi spunea dînsa, şi-l jigneşti astăzi, în singura mărturie care ţi-a rămas a dragostei sale ! Nu ţi-a lăsat decît o fiică, şi refuzi să fii mama ei ! Acum te scapi de dînsa graţie dragostei mele ; cînd nu voi mai fi, ai să vrei să te scapi graţie milei altora !"

Mama, care-şi atinsese scopul, a răbdat fără să crîcnească jignirea adusă inimii ei, s-a mulţumit să tăgăduiască că ar avea cea mai mică dorinţă de a mă ţine de-

parte de dînsa, a trimis rufe pentru mine şi stofe de îmbrăcăminte, şi o asigură pe doamna de Tresle că mă va aduce la Paris îndată ce va fi născut.

Dar, pe cît se pare îşi lua acest angajament doar ca să cîştige timp ; în tot cazul, după ce a născut, n-a mai fost vorba de făgăduiala ei, pe care o ocolea în scrisori, prefăcîndu-se a se văita de o sănătate mereu şubredă, cu care rămăsese, care o ţinea mai mult la pat şi din pricina căreia nu era în stare de cea mai mică grijă în nici o privinţă.

„N-am putere să gîndesc", spunea ea ; şi-ţi dai seama că, în starea aceea, cu o minte atît de slăbită cum spunea că o are, nu se putea să-i propui oboseala de a mă avea lîngă ea ; dar, din fericire, inima doamnei de Tresle se aprindea pentru mine, pe măsură ce mă părăsea acea a mamei mele.

Şi ea a ajuns să mă uite atît de bine, încît n-a mai scris decît arareori, a încetat chiar să vorbească de mine în scrisorile ei, ca, pînă la urmă, să nu mai trimită veşti despre ea, şi nimic pentru mine ; iar peste doi ani şi jumătate, n-a mai fost vorba de mine în amintirea ei, mai mult decît dacă n-aş fi fost niciodată pe lume.

Încît nici nu mai eram pentru nimeni, decît pentru doamna de Tresle ; inima ei era singura avere care-mi rămăsese. Eram indiferentă rudelor ce le aveam prin împrejurimi, necunoscută celor din alte provincii, stînjeneam pe cele două mătuşi cu care locuiam (vorbesc de cele două fiice ale doamnei de Tresle), şi eram chiar urîtă de ele, din pricina atenţiilor cu care mama lor mă înconjura ; îţi dai seama că în asemenea împrejurări, şi la ţară, în colţul acela unde eram ca şi înmormîntată, viaţa mea nu putea să intereseze pe nimeni.

Astfel mi-am petrecut copilăria, de care n-am să-ţi mai spun nimic, şi am ajuns la vîrsta de doisprezece ani şi cîteva luni.

Între timp, acele mătuși de care am pomenit, deși destul de urîte și, amîndouă, ființele cele mai slabe din lume în privința minții și a firii, au găsit totuși doi nobili din împrejurimi, care erau ca bărbați ceea ce erau ele ca femei, care aveau din ce trăi cînd mai bine, cînd mai rău, și le-au luat cu ceea ce se numea partea lor legală de avere, cuprinzînd cîteva petice de vie, de pășune și de alte ogoare. Am rămas deci singură în casă cu doamna de Tresle, al cărui fiu mai mare locuia la mai bine de cincisprezece leghe de noi de cînd era căsătorit, iar fiul ei mai mic, atașat pe lîngă tînărul duce de..., colonelul său, nu se despărțea de el, și nu venea aproape niciodată acasă.

În tot acest timp, ce spunea mama mea ? Nimic ; nu mai auzeam vorbindu-se de ea ; nici ea de noi. Nu că n-aș fi întrebat cîteodată ce face și dacă nu va veni să ne vadă ; dar cum întrebările acestea îmi scăpau în treacăt, și le puneam fără multă gîndire și fără să-mi prea pese, doamna de Tresle răspundea doar cu cîte o vorbă cu care mă mulțumeam și nu mă punea la curent cu hotărîrile sale în ceea ce mă privea.

În fine, a sosit clipa care mi-a dezvăluit ceea ce mi se ascundea. Doamna de Tresle, care era foarte în vîrstă, s-a îmbolnăvit ; s-a întremat ea oarecum, rămînîndu-i doar o ușoară slăbiciune, dar, peste șase săptămîni, boala a întors-o și s-a prăpădit.

Starea în care am văzut-o în această suferință de pe urmă m-a făcut să devin mai așezată ; mi-a pierit zăpăceala, felul risipit ce-mi era în obicei și mintea de fetiță. Pe scurt, eram îngrijorată, gîndeam, și primul meu gînd a fost de tristețe și de durere.

Plîngeam cîteodată pentru pricini nelămurite de îngrijorare ; o vedeam pe doamna de Tresle prost slujită de servitori ce-o priveau ca pe o femeie care și murise. Degeaba îi zoream să facă ceva, să fie grijulii, nu mă ascultau ; nici nu le mai păsa de mine ; și nici eu nu mai

îndrăzneam să mă răzvrătesc, nici să-mi arăt mica mea autoritate ca înainte ; încrederea mea scădea, nu știu de ce.

Cele două mătuși veneau cîteodată la noi, luau masa fără să-mi arate nici un fel de drăgălășenie, fără să se sinchisească de lacrimile mele, fără să mă mîngîie, și dacă îmi spuneau cîte ceva, era pe un ton neatent și rece.

Chiar doamna de Tresle observa aceasta ; era îndurerată și le dojenea cu o blîndețe de care, de asemenea, îmi dădeam seama și mă întrista, deoarece n-ar fi avut-o altădată. S-ar fi părut că le cere îndurare pentru mine, și toate astea mă izbeau ca ceva nou, care mă amenința cu vreo nenorocire viitoare, cu vreun eveniment neplăcut ; și dacă nu gîndeam asupra acestor lucruri atît de deslușit cum ți le spun, totuși ele îmi trezeau un fel de spaimă care mă făcea mută, umilă și sfioasă. Știi prea bine că ai simțăminte înainte de a avea minte ; fără să mai spun că doamna de Tresle, după plecarea fetelor sale, mă mai lămurea încă prin felul ei de a se purta.

Mă chema, îmi spunea să mă apropii, îmi lua mîinile, îmi vorbea cu o dragoste mai mare ca de obicei ; s-ar fi zis că voia să-mi liniștească spaimele, să-mi înlăture îngrijorarea, și să mă scoată din acea stare de umilință a spiritului în care simțea bine că mă cufundasem.

Cu cîteva zile înainte venise o doamnă dintre vecine, prietena ei intimă, cu care a dorit să vorbească fără martori. Odaia ei dădea într-o cămăruță unde am trecut, și nu știu prin ce curiozitate plină de dragoste și neliniște, mi-a dat în gînd să ascult conversația lor.

— Copila aceasta mă întristează, îi spunea doamna de Tresle ; numai pentru ea aș dori să mai trăiesc cîtva timp ; dar Domnul este stăpînul, el este părintele orfanilor. Ați fost atît de bună să vorbiți cu domnul Villot ? (Era un locuitor bogat din tîrgul vecin, care fusese mai bine de treizeci de ani arendașul răposatului domn de Tervire, bunicul meu ; stăpînul său îl prețuise întot-

deauna, și el cîștigase cea mai mare parte din averea sa în slujba lui.)

— Da, îi răspunse prietena ei, am fost la el azi dimineață ; pleca la oraș unde are treabă o zi-două ; va face întocmai ceea ce-i cereți și va veni să vă asigure de aceasta la întoarcere ; fiți liniștită. Domnișoara de Tervire nu este orfană cum gîndiți dumneavoastră ; să aveți mai multă nădejde în mama ei. Este adevărat că nu s-a prea sinchisit de ea ; dar n-o cunoaște, și o s-o iubească cum o s-o vadă.

Oricît de încet au vorbit, le-am auzit, și cuvîntul *orfană* m-a uimit întîi foarte mult ; ce putea să însemne, devreme ce aveam o mamă, și chiar se vorbea despre ea ? Dar ceea ce răspunsese prietena doamnei de Tresle m-a lămurit și am aflat că, pe cît se părea, această mamă pe care n-o cunoșteam nu se sinchisea de fiica ei ; acestea au fost primele vești pe care le-am avut în legătură cu nepăsarea ei față de mine, și am plîns amarnic, am rămas încremenită, așa fetiță cum mai eram încă.

Șase zile după cele ce-ți spun acum starea doamnei de Tresle s-a înrăutățit într-atît încît un servitor a fost trimis să le aducă pe fetele ei, care au găsit-o moartă la sosirea lor.

Fiul cel mare, acela dèspre care am spus că locuia la cincisprezece leghe de-acolo, pe moșia soției sale, se afla atunci cu dînsa la Paris, unde o afacere îl silise să se ducă, iar mezinul era în nu știu ce provincie cu regimentul său ; astfel, în această împrejurare, numai surorile lor au fost de față și am depins de ele.

Au zăbovit patru, cinci zile în casă, atît pentru a-și îndeplini datoria față de mama lor, cît și pentru a rîndui totul în lipsa fraților lor. Mi se pare că s-a făcut un inventar ; cel puțin, au fost chemați oameni ai legii ; doamna de Tresle făcuse un testament ; erau cîteva legate de plătit, și, de altfel, mătușile mele susțineau că aveau oarecare drepturi asupra averii.

Închipuie-ţi discuţii, certuri între surori care aci se sfădesc, aci se unesc împotriva unui om căruia fratele cel mare, informat despre boala mamei sale, îi trimisese procură de la Paris.

În fine, închipuie-ţi tot ce poate stîrni zgîrcenia şi dorinţa de jaf, ce gîlceavă şi zbucium neruşinat, între copii fără simţire, cărora moartea mamei lor nu le lăsa, în loc de durere, decît lăcomie pentru rămăşiţele ei ; iată tabloul celor întîmplate atunci.

Unde mă aflam eu în mijlocul acestui tărăboi ? Într-o odăiţă unde fusesem izgonită din cauza plînsului şi a vaietelor mele ce le buimăceau pe cele două fete, şi, într-adevăr, n-am îndrăznit să le mai continui multă vreme ; curînd, durerea mea, de covîrşitoare ce era, a devenit stingheră şi mută, mai ales după ce ele au aflat că doamna de Tresle îmi lăsase un diamant de vreo două mii de franci, ce i-l dăduse odinioară o prietenă a ei înainte de a muri, şi pe care au fost silite să-l înmîneze duhovnicului mamei lor, care trebuia să mi-l predea ; acest diamant le scosese din fire împotriva mea ; nu mai puteau să mă vadă.

— Cum se poate, spuneau ele, ca mama noastră să ne fi iubit mai puţin decît pe fetiţa asta ? Nu este oare de mirare ca cei ce au sfătuit-o să nu-i fi îndreptat simţămintele, nici să se fi silit să-i trezească unele mai firești şi mai legitime ?

Judecă dacă acea fetiţă ar fi făcut bine să se arate ; aşa încît nu le-am uitat niciodată acele patru zile petrecute cu ele — şi petrecute în lacrimi.

Da, Marianne, mă crezi că mă gîndesc şi acum cutremurîndu-mă la acea casă atît de pustiită, unde nu mai însemnam nimic pentru nimeni, unde mă aflam singură printre atîţia oameni, unde nu mai vedeam decît chipuri în cea mai mare parte duşmănoase, unele nepăsătoare, şi toate atunci mai străine pentru mine decît dacă nu le-aş fi văzut niciodată ? Căci iată impresia pe care mi-o

făceau. Gîndeşte-te la mine în acea cameră unde fusesem lăsată la o parte, unde mă ascundeam de strășnicia şi de ura mătuşilor mele, unde mă ţintuia groaza de a mă arăta în faţa ochilor lor, şi unde tremuram numai cînd le auzeam glasul.

Mi se părea că atîrn de voia sau de dispoziţia tuturor ; nu era nimeni în casă, nici o slugă faţă de care să nu-mi închipui că sînt îndatorată, deoarece nu mă dispreţuia sau nu mă respingea ; şi trebuie, dragă Marianne, să înţelegi mai bine ca oricine cît am suferit ; eu, nepregătită prin nimic pentru acest soi ciudat de suferinţă, eu, care n-aveam cea mai mică idee de ceea ce se numeşte amărăciune a minţii, şi care ieşeam din mîinile unei bunici ce-mi moleşise sufletul cu dragostea ei.

Acestea nu sînt acele dureri aprige în care te zbaţi, te înfurii, în care ai puterea să fii deznădăjduit ; este ceva mult mai rău ; sînt din acele tristeţi ascunse în fundul sufletului, care-l veştejesc, care-l lasă ca fără viaţă ; nu eşti decît îngrozit cînd eşti a nimănui, dar te simţi ca nimicit cînd ai astfel de rude.

În sfîrşit, situaţia mea s-a schimbat ; nu mai aveau ce discuta, şi patru zile după moartea doamnei de Tresle, mătuşile mele s-au gîndit să se întoarcă acasă cu soţii lor, care veniseră să le ia.

Un servitor bătrîn şi vechi, care se căsătorise la doamna de Tresle şi care locuia în curtea de păsări împreună cu familia lui, din paznic la vie a fost rînduit ca portar al casei, pînă să se ridice sigiliile.

Acest om şi-a amintit că eram închisă în camera cea mică.

— Nu puteţi locui aici, de vreme ce nu va mai locui nimeni, îmi spuse el ; haideţi, veniţi în camera unde se ia masa.

A trebuit să-l urmez, în silă şi fără să ştiu ce-o să se întîmple cu mine. N-am intrat acolo decît tremurînd, cu capul plecat, cu faţa palidă şi deja slăbită, cu rufele şi

hainele boțite pentru că îmi petrecusem nopțile pe pat fără să mă fi dezbrăcat și asta nu numai din descurajare, dar și pentru că nimănui nu-i dădea în gînd să vie seara să vadă ce fac.

Nu îndrăzneam să ridic ochii asupra acestor două înspăimîntătoare surori, eram la cheremul lor, nu mă bucuram de ocrotirea nimănui ; și, de cînd o pierdusem pe doamna de Tresle, nu-i simțișem într-adevăr lipsa ca în clipa aceea cînd m-am arătat în fața fiicelor ei.

— Și, bine că mi-am amintit, nu ne-am gîndit încă la fetița asta, spuse atunci cea mai mică surorii ei, cum mă văzu de departe ; ce facem cu ea ? Căci, în ceea ce mă privește, am să-ți spun curat că n-aș putea s-o iau ; cumnata mea și cei doi copii ai ei sînt acum la mine și am destul cu belelele mele, fără s-o mai am și pe asta.

— Și eu destul cu ale mele, răspunse cea mare : casa mea se reclădește ; o parte este dărîmată ; unde vreți s-o bag ?

— Ei bine, răspunse cealaltă, unde-i greutatea ? N-avem decît s-o lăsăm la omul acesta (la paznic voia să spună), a cărui soție îi va purta de grijă, și o va ține pînă vom avea un răspuns de la mama ei, căreia îi vom scrie ; pesemne că va trimite bani, deși niciodată nu s-a primit nimic de la ea, și va face cu fata ei ce va găsi de cuviință. Nu văd ce alta s-ar putea face, de vreme ce noi nu putem s-o luăm și nu se află alte rude aici. Nu mi-ar place să mi se întîmple ca mamei mele, la care marchiza, cît e este de cucoană mare și de bogată, nu i-a fost rușine s-o lase zece ani de-a rîndul, ani care, culmea batjocurii, s-au încheiat cu un legat de o mie de franci (vorbea de diamant).

Judecă și dumneata, Marianne : vezi dacă era cu putință, eu fiind de față, să fiu respinsă în chip mai jignitor, să se discute situația mea cu mai puțină omenie, sau să-mi fie expusă cu o mai mare lipsă de menajamente pentru vîrsta mea neajutorată.

Încît mintea mi-a fost tulburată ; acest adăpost care mi se refuza, acela care mi se reproșa că l-am găsit la doamna de Tresle ; acest culcuș de mizerie care mi se hărăzea chiar pe locul unde fusesem atît de fericită, unde doamna de Tresle mă iubise atît, unde îmi voi zice mereu : A dispărut ? Unde voi crede mereu că o văd, și mereu cu durerea de a n-o vedea niciodată ; în fine, cele ce mi se spuneau, în treacăt, despre lipsa de grijă pe care mama mea o avea față de mine, toate astea m-au zguduit atît de tare, încît strigînd : „Ah, Doamne !“ fața mi-a fost pe loc scăldată în lacrimi.

În timp ce se sfătuiau astfel ce să facă cu mine, domnul Villot, acel fost arendaș al bunicului meu căruia doamna de Tresle îi scrisese, intră în cameră. Îl cunoșteam, îl văzusem adesea venind în casă ca să cumpere grîu ; și felul plin de rîvnă și de bunăvoință cu care s-a uitat mai întîi la mine m-a făcut deodată, și fără să stau pe gînduri, să mă îndrept către el.

— Vai ! i-am spus, domnule Villot, dumneavoastră care erați prietenul nostru, luați-mă la dumneavoastră pentru cîteva zile ; amintiți-vă de doamna de Tresle și nu mă lăsați aici, vă rog din suflet !

— Ei, într-adevăr, domnișoară, n-am venit decît ca să vă iau ; doamna de Tresle, înainte de a muri, mi-a dat această însărcinare prin scrisoarea pe care o vedeți ; n-am primit-o decît azi dimineață, cînd m-am întors din oraș. Astfel încît am să vă duc chiar acum în tîrgul nostru, dacă doamnele se învoiesc ; și va fi o mare cinste pentru mine să vă fac acest mic serviciu, după cîte îi datorez răposatului domn de Tervire, bunul meu stăpîn și bunicul dumneavoastră, pe care tare l-am jelit, soția mea și cu mine, și pentru care încă ne rugăm lui Dumnezeu în fiece zi. Veniți dară, domnișoară ; ne vom socoti foarte fericiți să vă avem în casă, și o să vă purtăm tot atît respect ca și cînd ați fi la dumneavoastră, după cum este și drept.

— Bucuros, spuse atunci una din mătuşile mele ; nu-i aşa, dragă ? Se adresă surorii sale. Se va afla acolo la nişte oameni foarte de treabă şi putem să le-o încredinţăm fără teamă. Da, domnule Villot, v-o lăsăm cu plăcere, luaţi-o ; voi scrie chiar astăzi mamei sale despre bunăvoinţa pe care aţi arătat-o, astfel încît să nu fiţi în pagubă şi să se grăbească să vă scape de fata ei.

— Ah, doamnă ! răspunse acest om dezinteresat, nu cîştigul pe care l-aş putea avea mă mînă ; nici nu mă gîndesc la asta. Cît despre stinghereală, nici nu poate fi vorba, nevastă-mea nu-şi părăseşte niciodată gospodăria, şi avem o cameră foarte potrivită care este totdeauna goală, afară numai cînd vine ginerele meu la tîrg ; dar va dormi în altă parte ; el nu este decît ginerele meu, şi tînăra domnişoară va fi stăpîna casei pînă cînd mama dumneaei o va lua înapoi.

M-am apropiat atunci de domnul Villot ca să-i arăt cît eram de mişcată de ceea ce spunea şi el, la rîndul lui, mi-a făcut o plecăciune după care se putea recunoaşte arendaşul bunicului meu.

— Bun, iată un lucru hotărît, spuse atunci sora mai tînără ; adio, domnule Villot ; să se dea cufărul acestei fetiţe ; este tîrziu, trăsurile noastre sînt pregătite, plecăm. Tervire (mie îmi vorbea), mîine să-i trimiţi ştiri mamei dumitale ; o să te vedem într-una din zilele astea ; m-ai auzit ? Să fii cuminte, fată ; v-o încredinţez, domnule Villot.

Apoi şi-au luat rămas bun de la toată lumea, au trecut în curte, s-au urcat fiecare în trăsura ei şi au plecat fără să mă îmbrăţişeze ; îşi sleiseră prietenia pentru mine cu ultimele cuvinte spuse de mezină şi pe care cea mare socotise că le-a spus şi ea.

Am fost puţin uşurată cînd nu le-am mai văzut, şi am răsuflat ; simţeam o durere mai puţin. Un ţăran mi-a luat micul meu bagaj şi am plecat şi noi, domnul Villot şi cu mine.

Nu, Marianne, oricîte ţi-am spus pînă acum despre suferinţele mele, nu-mi amintesc să fi încercat ceva mai trist decît ceea ce s-a petrecut în inima mea în acea clipă.

Noi, care sîntem mărginite în toate, de ce sîntem atît de puţin cînd este vorba de suferit ? Această casă în care credeam că n-aş putea rămîne fără să mă prăpădesc, n-am putut s-o părăsesc fără să simt că mi se rupe inima ; mi se părea că-mi las viaţa acolo, că-mi dau sufletul la fiecare pas pe care-l făceam pentru a mă îndepărta de ea, nu răsuflam decît suspinînd ; eram totuşi foarte tînără, dar patru zile petrecute într-o situaţie ca a mea te fac să înaintezi în simţire ; ele fac cît ani.

— Domnişoară, îmi spunea arendaşul, căruia aproape îi venea şi lui să plîngă, să mergem, nu întoarceţi capul şi să ne grăbim să ajungem acasă ; bunica dumneavoastră ne iubea ; este ca şi cum ar fi dînsa.

În timp ce-mi vorbea, înaintam ; m-am mai întors încă o dată, şi tot înaintînd, a dispărut din ochii mei acea casă pe care n-aş fi vrut nici s-o locuiesc, nici s-o pierd din ochi.

În fine, am intrat în tîrg şi iată-mă la domnul Villot cu nevasta lui, pe care n-o cunoşteam şi care m-a primit cu aerul şi în felul de care aveam nevoie în starea mea ; şi nu m-am simţit străină faţă de dînsa ; te simţi deodată legat de oamenii cu inimă bună ; oricine ar fi ei, sînt ca nişte prieteni pe care-i ai în orice situaţie.

Astfel am fost primită, şi primul folos pe care l-am tras fu acela de a fi scăpată de teama prostească, de starea abătută în care lîncezisem pînă atunci ; cel puţin acolo am îndrăznit să plîng şi să suspin în voie.

Mătuşile mele îmi siliseră durerea să tacă ; rîvna şi mîngîierile acestor oameni au slobozit-o ; ceea ce a făcut-o mai duioasă, ca atare mai puţin crîncenă, apoi, pe nesimţite, a risipit-o, rămînînd numai o înduioşare pe care amintirea doamnei de Tresle o ţinea trează şi pe care o mai simt încă atunci cînd vorbesc de dînsa.

Îi scrisesem mamei mele, şi s-ar fi părut că nu voi sta la domnul Villot mai mult de zece, douăsprezece zile. Nicidecum ; mama mi-a scris în patru rînduri să rămîn la dînsul, sub cuvînt că avea de făcut o călătorie cu soţul ei, făgăduindu-mi să mă ia apoi la Paris cu dînsa.

Dar călătoria aceea pe care o amîna lună de lună, n-a avut loc, şi pînă la urmă mi-a arătat deschis că nu mai ştie cînd are să vină, dar că va lua măsuri ca să mă aducă la Paris ; ceea ce de asemenea n-a avut vreo urmare, cu tot numărul mare de scrisori cu care am sîcîit-o de atunci încolo, şi la care n-a răspuns ; încît m-am plictisit şi eu să-i scriu, şi am rămas la acel fermier tot atît de părăsită ca şi cînd n-aş fi avut nici o familie, afară doar că se trimiteau, la mari răstimpuri, ceva bani pentru a mă îmbrăca, şi o mică sumă pentru pensiunea mea, sumă a cărei neînsemnătate nu le împiedica pe inimoasele mele gazde să mă iubească din tot sufletul şi să mă respecte, iubindu-mă.

De mătuşile mele nici nu mai vorbesc ; nu le vedeam decît cel mult de două ori pe an.

Aveam patru, cinci prietene în tîrg şi prin împrejurimi ; erau fete de burghezi de pe acolo, cu care-mi petreceam parte din zi, sau fetele vreunor nobili, vecini cu noi, ale căror mame mă luau cîteodată la masă la ele, cînd fermierul, care avea treabă cu soţii lor, trebuia să vină să mă ia.

Domnişoarele (înţeleg prin aceasta fetele nobile) fiind de acelaşi rang cu mine , îmi spuneau Tervire şi se simţeau puţin măgulite, mi se pare, de această familiaritate, din pricina doamnei marchize, mama mea.

Burghezele, ceva mai puţin îndrăznеţe, oricît n-ar fi vrut ele, găsiseră un mijloc subtil ca să-şi apere mica lor mîndrie, şi îmi dădeau un nume care părea că ne pune pe aceeaşi treaptă. Pentru ele eram *draga mea prietenă ;* este o observaţie pe care o fac în treacăt, ca să te distrez.

Iată cum am trăit pînă la vîrsta de aproape șaptesprezece ani.

Se afla atunci, la mai puțin de un sfert de leghe de tîrgul nostru, un castel unde mă duceam destul de des. Era al văduvei unui gentilom care murise de zece-doisprezece ani ; această doamnă fusese odinioară una din colegele mamei mele și cea mai bună prietenă a ei ; cred, de asemenea, că s-au căsătorit aproape în același timp și că își scriau cîteodată.

Această văduvă putea să aibă, pe atunci, cam patruzeci de ani ; era o femeie bine făcută și chipeșă, căreia prospețimea și trupeșia ei îi păstraseră totuși un aer de mare bunătate ; ceea ce, adăugat la viața regulată pe care o ducea, la moravurile ei ce păreau cumpătate și la legăturile ei cu toți bunii creștini din partea locului, îi atrăgeau stima și respectul tuturor, cu atît mai mult cu cît o femeie frumoasă stîrnește mai multă admirație decît alta atunci cînd este evlavioasă, pentru că, de obicei, are nevoie de o sforțare mai mare pentru a fi.

Erau totuși cîteva persoane în ținutul nostru care se îndoiau într-o măsură de această mare evlavie care i se atribuia.

Printre evlavioșii ce mergeau adesea la dînsa s-a băgat de seamă că, întotdeauna, fuseseră cîțiva tineri, fie mireni, fie clerici sau preoți, și întotdeauna chipeși. Ea avea, de altminteri, ochi mari, destul de duioși ; felul ei de a se îmbrăca, deși simplu și modest, era puțin prea plin de farmec, și oamenii de care am pomenit nu prea aveau încredere în toate astea ; dar de-abia îndrăzneau să-și arate neîncrederea, de teamă să nu treacă drept răuvoitori.

Această văduvă îi scrisese mamei că o vedeam des, și este drept că blîndețea și purtarea ei prietenoasă îmi plăceau.

Îți amintești că n-aveam avere ; mama, care nu știa ce să facă cu mine, și care ar fi dorit să nu vin niciodată

la Paris, unde n-aş fi putut să-mi iau înfăţişarea unei fete de familie, nici să trăiesc cum se cuvenea pentru mîndria şi rangul ce-l avea acolo, i-a arătat cît i-ar fi de îndatorată dacă ar putea, cu dibăcie, să-mi strecoare dorinţa de a mă călugări. Şi numaidecît, văduva începu să facă totul ca să izbutească.

Iat-o înţelegîndu-se cu tot acest grup de oameni cucernici ca s-o ajute să reuşească în ceea ce întreprinsese ; îşi sporeşte drăgălăşeniile şi prietenia faţă de mine ; este drept că o fată de vîrsta mea şi cu o înfăţişare atît de frumoasă, după cum se spunea că aveam, nu i-ar fi făcut puţină cinste dacă s-ar fi dus să se înfunde într-o mînăstire, ieşind din mîinile ei.

Aproape în fiecare zi mă oprea la masă, şi chiar ca să dorm la dînsa ; abia putea să se lipsească de a mă vedea de dimineaţă pînă seara. Domnul şi doamna Villot erau încîntaţi de dragostea mea faţă de dînsa, mă lăudau pentru asta, mă preţuiau încă mai mult, şi toată lumea gîndea ca ei ; eram eu însămi încîntată de mine auzind laudele ce mi se aduceau ; mă măgulеau aplauzele acestea ale tuturor ; cucernicia mea sporea pe zi ce trecea, şi prin aceasta înfăţişarea mea devenea mai severă.

Această femeie mă punea să iau parte la toate ei invioasele ei îndeletniciri, mă închidea cu dînsa pentru lecturi evlavioase, mă ducea la biserică, la toate predicile de care se ţinea ; petreceam fără greutate o oră sau două şezînd ghemuită toată în fundul unui confesional [1], unde mă reculegeam ca şi dînsa, unde credeam cel puţin că mă reculeg după pilda ei, fiindcă aveam cinstea de a lua aceeaşi poziţie ca ea.

Se pricepuse să-mi trezească interes pentru toate aceste lucruri prin felul ademenitor în care mă îndruma.

— Aleasa mea, îmi spunea ea adesea (căci dînsa şi prietenele ei nu-mi spuneau altfel), cît poate fi de mişcător

[1] Cabină închisă cu perdele, pentru spovedanii.

să vezi evlavia unei fete ca dumneata ! Nu pot să te privesc fără să nu aduc laude Domnului, fără să nu mă simt îmbiată să-l iubesc !

— Ei, dar fără îndoială, răspundeau prietenii noştri, această evlavie care ne încîntă şi căreia îi sîntem martori, este un har al lui Dumnezeu şi pentru noi şi pentru domnişoara ; şi nu sînteţi aşa de evlavioasă, pentru a vă opri aici avînd atîta tinereţe şi atîtea însuşiri plăcute, adăugau ei ; asta va merge mult mai departe : Domnul vă pregăteşte pentru o stare mai plină de sfinţenie, are să vrea să fiţi numai a Lui ; e limpede, lumea are nevoie de pilde mari şi dumneavoastră veţi fi o pildă de izbîndă a harului.

La vorbele acestea care mă însufleţeau, se adăugau atenţii aproape respectuoase, se prefăceau că se minunează de mine, ridicau ochii la cer de admiraţie ; eram printre ei o fiinţă serioasă şi vrednică de veneraţie ; prezenţa mea le impunea ; şi la orice vîrstă, mai ales la aceea pe care o aveam, îţi place să te vezi solicitat de cei cu care trăieşti ca fiind cineva. Încă de atît de tînăr începi să guşti plăcerea de a fi cinstit de ceilalţi ! aşa încît văduva nădăjduia, în felul acesta, să mă aducă, cu încetul, acolo unde voia.

Casa ei nu era departe de o mînăstire de călugăriţe, unde mergeam cel puţin o dată sau de două ori pe săptămînă.

Avea acolo o rudă, la curent cu scopul ce-l urmărea şi care-o susţinea cu toată dibădia monahală, cu toată rîvna prost înţeleasă de care era în stare. Spun prost înţeleasă căci nu este nimic mai primejdios, şi poate nimic mai de neiertat decît aceste mici ispite ce se folosesc în asemenea împrejurări, pentru a trezi la o fată tînără dorinţa de călugărie. Asta înseamnă să nu te porţi faţă de ea cu bunăcredinţă ; şi ar fi mai bine să exagerezi urmările legămîntului pe care-l va face, decît s-o împiedici să le vadă,

sau să i le prezinți atît de bine măsluite încît ea să nu le cunoască.

Oricum ar fi, această rudă a văduvei mele nu lăsa nimic deoparte pentru a mă cîștiga ; și izbutea ; o iubeam din toată inima ; era o adevărată sărbătoare să mă duc s-o văd ; și nimeni n-ar crede cît de atrăgătoare poate fi prietenia unei călugărițe, în ce măsură poate cîștiga o fată tînără care n-a văzut nimic și n-are nici o experiență: o iubești atunci pe acea călugăriță cu totul altfel decît ai iubi o prietenă mireană ; este un fel de patimă această dragoste nevinovată ce o capeți pentru ea ; și este neîndoielnic că haina pe care o purtăm, și care nu se vede decît la noi, înfățișarea odihnită pe care ne-o dă, înlesnesc aceasta, precum și acea impresie de pace împrăștiată în lăcașurile noastre și care face să ți le închipui un adăpost molcom și liniștit ; în fine, pînă și tăcerea care domnește printre noi face o impresie plăcută asupra unui suflet curat și puțin mai vioi.

Intru în amănuntele acestea din pricina dumitale, fiindcă îți pot fi de folos, Marianne, și pentru ca, în dumneata însăți, să cauți să vezi dacă dorința de a îmbrățișa starea noastră nu se datorează în parte acestor mici ispite de care vorbesc și care nu țin mult.

În ceea ce mă privește, eu le simțeam de cîte ori mă duceam la mînăstirea aceea ; și să fi văzut-o pe călugăriță cum îmi strîngea mîinile într-ale ei, cu cîtă sfîntă duioșie îmi vorbea și se uita la mine ! După aceea mai veneau vreo două, trei surate de-ale ei, tot atît de mîngîietoare ca și dînsa, și care mă încîntau prin gingășia numelor de alint pe care mi le dădeau, și prin farmecul lor simplu și plin de cuviință, încît nu plecam niciodată de acolo decît pătrunsă de duioșie pentru ele și lăcașul lor.

— Doamne, cît de fericite sînt aceste fete ! îmi spunea văduva cînd ne întorceam la dînsa ; de ce n-am îmbrățișat și eu starea aceasta ? Le-am lăsat pe ele în sînul liniștii, iar noi ne întoarcem în vîltoarea lumii.

Eram de aceeaşi părere cu dînsa ; şi, în starea de spirit în care mă aflam, poate că nu mai aveam nevoie decît de o vizită sau două la acea mînăstire pentru ca să mă hotărăsc să intru acolo, fără o întîmplare neprevăzută, care m-a schimbat deodată în această privinţă.

Într-o zi, cînd văduva mea nu se simţea bine, şi trecuse mai bine de o săptămînă de cînd nu mai fusesem la acea mînăstire, am avut dorinţa de a mă duce acolo să petrec o oră, două, şi am rugat-o pe văduvă să-mi dea camerista ei ca să mă însoţească ; aveam de înapoiat o carte bunei mele prietene călugăriţa, de care am întrebat, şi pe care n-am putut s-o văd : un reumatism o ţintuise la pat ; aşa mi-a trimis vorbă printr-una din surate care venea de obicei să mă întîlnească în vorbitor împreună cu ea.

Cea cu care am vorbit atunci era o persoană cam de douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani, o fată înaltă cu un obraz plăcut şi interesant, dar care întotdeauna îmi păruse mai puţin veselă, sau, dacă vrei, mai serioasă decît celelalte ; avea, cîteodată, pe faţă un aer de melancolie, pe care-l credeai firesc, şi nu te respingea, devenind chiar înduioşător prin nu ştiu ce blîndeţe ce se îmbina cu el ; mi se pare că o mai văd şi acum, cu ochii ei mari, şăgalnici ; cînd eram toate împreună, le lăsa bucuros pe celelalte să vorbească ; era singura care nu mă alintase în vreun fel şi care se mulţumea să-mi spună domnişoară, fără ca aceasta să mă împiedice de a o găsi tot atît de prietenoasă ca şi celelalte.

În ziua aceea mi s-a părut încă mai melancolică decît de obicei ; şi cum nu bănuiam că poate fi vorba de tristeţe, mi-am închipuit că nu se simte bine.

— Nu cumva eşti bolnavă ? i-am spus ; te găsesc cam palidă.

— S-ar prea putea, îmi răspunse dînsa ; am avut o noapte destul de proastă, dar nu va fi nimic. Doreşti să mă duc să le anunţ pe surorile noastre că eşti aici ?

— Nu, i-am răspuns, n-am decît un ceas de petrecut la voi ; şi nu doresc altă tovărăşie decît a dumitale ; de altfel, voi avea, cît de curînd, timpul să le văd pe bunele noastre prietene cît doresc, şi fără să fiu silită să mă despart de ele.

— Cum fără să te desparţi de ele ! îmi spuse ea : ai de gînd să fii de-a noastră ?

— Sînt mai mult decît pe jumătate hotărîtă, i-am răspuns, şi cred că mîine chiar îi voi scrie mamei mele ; de mult timp rîvnesc la fericirea voastră şi vreau să fiu şi eu tot atît de fericită ca voi.

Mi-am vîrît atunci mîna printre zăbrelele vorbitorului pentru a o lua pe a ei, pe care mi-a întins-o, dar fără să răspundă la ce-i spuneam ; mi-am dat chiar seama că ochii i se umezeau şi că lăsa capul în jos ca să mi-o ascundă pe cît se părea.

Am rămas atît de uimită încît, la rîndul meu, am fost cîteva clipe fără glas.

— Ia spune-mi, te rog, am strigat uitîndu-mă la ea, oare plîngi ? Mă înşel oare în privinţa fericirii voastre ?

La auzul cuvîntului *fericire*, lacrimile ei au sporit, şi am fost eu însămi mişcată fără să ştiu ce o mîhnea.

În fine, după cîteva suspine, care i-au scăpat fără voia ei :

— Vai, domnişoară, mi-a răspuns ea, păstrează taina asupra celor ce vezi, te rog din suflet ; nu vorbi nimănui despre lacrimile mele ; nu le-am putut opri ; am să-ţi încredinţez pricina lor ; poate că va fi spre folosul dumitale s-o afli, poate să slujească să te lămurească.

S-a oprit ca să-şi şteargă lacrimile.

— Spune pînă la capăt i-am zis plîngînd şi eu, şi nu-mi tăinui nimic, dragă prietenă ; mă simt pătrunsă de durerea dumitale, şi socot încrederea pe care mi-o arăţi ca o binefacere pe care n-o voi uita niciodată.

— Vrei să te faci călugăriţă ? îmi spuse ea atunci, şi mîngîierile surorilor noastre, felul în care te primesc,

cuvintele pe care ţi le spun şi, după cîte mi se pare, cele ce-ţi strecoară doamna de Sainte-Hermières (era numele văduvei), toate te mînă într-acolo şi ai să îmbrăţişezi starea noastră în credinţa unei chemări pe care ţi se pare că o ai, şi pe care, poate, că n-ai avea-o fără toate astea. Bagă de seamă ! Mărturisesc că dacă ai cu adevărat o chemare, vei trăi liniştită şi mulţumită ; dar nu te încrede în starea sufletească în care te afli ; ea nu este ceva destul de sigur, te previn ; poate că va dispare odată cu împrejurările care i-au dat naştere acum, şi care nu fac altceva decît să ţi-o dea pentru un timp ; şi nu pot să-ţi spun ce nenorocire este pentru o fată de vîrsta dumitale să se fi înşelat, şi nici în ce măsură această nenorocire poate să devină cumplită pentru dînsa. Îţi închipui că aici nu sînt decît plăceri ; şi sînt plăceri fără îndoială ; dar sînt plăceri care sînt doar pe potriva stării noastre, şi trebuie să fii născută pentru a le gusta. O persoană care, în lume, ar fi putut îndura cele mai mari nenorociri, nu află în ea destulă putere pentru a-şi îndeplini îndatoririle de călugăriţă, oricît de simple ţi se par. Fiecare cu puterile sale ; acelea de care ai nevoie printre noi nu sînt date fiecăruia, deşi ar părea că trebuie să fie destul de oarecare ; am trecut prin această încercare. La vîrsta dumitale am intrat aici ; am fost adusă mai întîi de cineva, aşa cum te aduce pe dumneata ; m-am apropiat, ca şi dumneata, de o călugăriţă pe care mi-am făcut-o prietenă, sau, mai bine zis, dezmierdată de toate cîte se aflau aici, le-am iubit pe toate, nu mă puteam despărţi de ele. Eram o mezină, toată familia căuta să vină în ajutorul farmecului ce mă atrăgea spre ele ; nu-mi închipuiam nimic mai plăcut decît să mă număr printre aceste fete bune ; mă iubeau atît, dragostea mea era o virtute pentru ele, în mijlocul lor Dumnezeu mi se părea atît de vrednic de a fi iubit, şi împreună aveam să-l slujim într-o linişte minunată. Vai, domnişoară, ce copilărie ! Nu mă dăruiam lui Dumnezeu, nu pe El îl căutam în acest lăcaş ; nu

voiam decît să-mi asigur plăcerea de a fi veşnic îndrăgită de aceste fete, de a le îndrăgi şi eu ; aceasta era atracţia copilărească de care eram mînată, nu aveam altă chemare. Nimeni nu s-a milostivit să-mi arate că m-aş putea înşela, şi n-a mai fost chip să dau înapoi cînd am aflat cît de mult o făcusem. Totuşi, spre sfîrşitul noviciatului[1] meu, am simţit oarecare plictiseală şi dezgust ; dar erau ispite, mi se spunea cu blîndeţe, şi tot mîngîindu-mă. La vîrsta la care mă aflam, n-ai curajul să te împotriveşti tuturor ; am crezut ce mi se spunea atît din supunere, cît şi din convingere ; a sosit ziua ceremoniei legămîntului meu, m-am lăsat dusă, am făcut ce mi s-a spus ; eram într-o stare de tulburare care-mi oprise gîndirea în loc ; ceilalţi mi-au hotărît soarta şi eu însămi n-am fost decît o spectatoare tîmpă a legămîntului luat pe vecie.

Aici plînsul ei s-a pornit din nou, şi n-a rostit ultimele cuvinte decît cu o voce sugrumată de suspine.

Ai văzut că durerea ei, la început, doar m-a înduioşat, dar în clipa aceea m-a îngrozit. Tot ce o adusese în această mînăstire semăna atît de mult cu ceea ce-mi dădea dorinţa de a fi aici, motivele mele izvorau întocmai din aceleaşi pricini, şi vedeam atît de bine povestea mea într-a ei, încît mă cutremuram de primejdia în care mă aflam, sau, mai bine zis, în care fusesem ; deoarece cred că, în clipa aceea, nu mă mai sinchiseam de acel lăcaş, nici de cele ce se aflau acolo ; m-am simţit de gheaţă pentru ele, şi n-am mai făcut nici un caz de purtările lor.

Aşa încît, după ce m-am gîndit cîteva clipe la cele ce auzisem :

— Ah, Dumnezeule, doamnă, cîte gînduri ai trezit în mine ! i-am spus acelei călugăriţe, care mai plîngea încă, şi cîte lucruri pe care nu le ştiam am aflat !

[1] Noviciat, stagiu înainte de călugărie.

— Vai ! mi-a răspuns ea, ţi-am mai spus-o, domnişoară, şi ţi-o spun din nou, să nu vorbeşti cu nimeni de discuţia noastră ; sînt şi aşa prea vrednică de plîns, aş fi încă mai mult dacă ai vorbi.

— Nici să nu te gîndeşti, i-am spus ; eu să dau în vileag o destăinuire căreia îi voi datora, poate, toată tihna vieţii mele, şi pe care, din nefericire, n-o pot răsplăti în nici un fel, cu toată starea jalnică în care eşti, şi care-mi smulge lacrimile vărsate acum ! am adăugat cu o înduioşare a cărei blîndeţe a cucerit-o într-atît, încît restul tainei sale i-a scăpat.

— Vai ! n-ai aflat încă nimic, şi nu ştii cît sufăr, strigă ea sprijinindu-şi capul pe mîna ce i-o întinsesem şi pe care o scălda cu lacrimile ei.

— Dragă prietenă, i-am răspuns la rîndul meu, oare mai ai şi alte dureri ? Uşurează-ţi sufletul spunîndu-mi-le ; îngăduieşte-ţi cel puţin această mîngîiere cu o fiinţă ce te iubeşte şi va suspina alături de dumneata.

— Bine ! îmi spuse ea, am încredere în dumneata ; am nevoie de ajutor şi ţi-l cer dumitale, şi ajutorul ţi-l cer chiar împotriva mea.

A scos atunci din sîn un răvaş fără adresă, dar sigilat, pe care mi l-a dat cu mîna tremurîndă.

— De vreme ce ţi-e milă de mine, adăugă ea, scapă-mă de aceasta, te rog din suflet ; ia-mi acest răvaş nenorocit care mă chinuie, scapă-mă de primejdia în care mă pune, şi să nu-l mai văd. De două ceasuri de cînd l-am primit, nu mai trăiesc.

— Dar, i-am spus, nu l-ai citit, nu este deschis.

— Nu, mi-a răspuns ea, la fiece clipă mi-a venit să-l rup, la fiece clipă am fost ispitită să-l deschid, şi pînă la urmă l-aş deschide, n-aş putea să mă împotrivesc ; cred că era cît p-aci să-l citesc cînd, din fericire pentru mine, ai venit ; ei ! fericire ! vai ! sînt foarte departe de a simţi că ar fi fost pentru mine aşa ceva ; nici nu ştiu măcar dacă o gîndesc. Acest răvaş pe care ţi l-am dat, îmi

pare rău după el, nu lipsește mult să ți-l cer înapoi, aș vrea să-l am din nou ; dar să nu mă asculți, și dacă-l citești după cum ești stăpînă s-o faci de vreme ce nu-ți ascund nimic, să nu-mi spui niciodată ce cuprinde, bănuiesc eu destul, și nu știu ce m-aș face dacă aș afla mai mult.

— Ei ! dar de la cine l-ai primit ? i-am spus atunci, eu însămi mișcată de tulburarea în care o vedeam.

— De la dușmanul meu de moarte, de la un bărbat care este mai tare decît mine, mai tare decît credința mea, decît cugetul meu, îmi răspunse dînsa ; de la un bărbat care mă iubește, care și-a pierdut mințile, care vrea să mi le răpească pe ale mele, care n-a izbutit decît prea bine pînă acum, cu care trebuie să vorbești, și care se numește...

Mi l-a numit atunci numaidecît, în vîltoarea pornirilor care o frămîntau ; și dă-ți seama de uimirea mea cînd a rostit numele unui bărbat pe care-l vedeam aproape zilnic la doamna de Sainte-Hermières, era un tînăr abate de douăzeci și șapte sau douăzeci și opt de ani, care, la drept vorbind, nu avea încă nici o legătură prea serioasă cu clerul ; dar, totuși, se bucura de un mic venit bisericesc, trecea drept foarte cucernic, purtarea și înfățișarea arătau că era foarte mult, și pe care-l credeam și eu avînd moravuri de o cuminție fără cusur. Așa încît, aflînd că este vorba de el, nu m-am putut abține de a scoate un țipăt.

— Știu, adăugă ea, că îl vezi foarte des ; sîntem oarecum rude, și m-a înșelat în privința vizitelor sale ; poate că s-a înșelat și el. M-a iubit spune el, fără să știe, și cred că n-am fost slabă decît datorită faptului că am știut că mă iubește ; de atunci nu-mi dă pace, iar eu i-am îngăduit-o ; dar arată-i scrisoarea lui, spune-i că n-am citit-o ; spune-i că nu mai vreau să-l văd, să mă lase în pace, din milă pentru mine, din milă pentru el ; sperie-l chiar cu Dumnezeu, care încă mă apără împotriva lui, care n-are

să mă mai apere multă vreme, şi asupra căruia ar avea nenorocirea să cîştige victoria, dacă mai continuă să mă urmărească ; spune-i că trebuie să se teamă de starea mea nu răspund de nimic dacă-l văd din nou ; sînt în stare să-l urmez, sînt în stare să-mi pun capăt zilelor, sînt în stare de orice ; nu întrezăresc decît grozăvii ; nu-mi închipui decît prăpastii, şi e sigur că ne-am prăpădi amîndoi.

Izbucnea în lacrimi spunîndu-mi aceste vorbe ; ochii îi erau rătăciţi ; faţa-i era aproape de nerecunoscut, m-a înspăimîntat. Am păstrat amîndouă o tăcere destul de îndelungată ; am rupt-o în sfîrşit, am plîns cu ea.

— Linişteşte-te, i-am spus, te-ai născut cu un suflet blînd şi plin de virtute ; nu-ţi fie teamă de nimic, Dumnezeu nu te va părăsi ; îi aparţii şi El nu vrea decît să te lumineze. Curînd vei pune faţă-n faţă fericirea de a fi a Lui cu jalnica plăcere pe care o găseşti iubind un om slab, stricat, mai curînd sau mai tîrziu lipsit de recunoştinţă, cel puţin uşuratec, şi care nu-ţi poate stăpîni inima decît rătăcind-o, care nu ţi-o dă pe a lui decît pentru ca să te nenorocească ; asta o ştii prea bine, mi-o spui singură, vorbesc luîndu-mă după dumneata ; şi totul nu este decît o tulburare trecătoare care se va risipi ; trebuia s-o cunoşti ca să fii apoi mai tare, mai luminată şi mai mulţumită de situaţia dumitale.

M-am oprit aici ; a bătut un clopot care o chema la biserică.

— Mai vino să mă vezi, îmi spuse ea cu o voce aproape înăbuşită. Şi a plecat.

Am mai rămas cîteva clipe, aşezată acolo. Tot ceea ce auzisem acum produsese o răsturnare atît de mare în mintea mea, mă înturnam de atît de departe, încît, uimită cum eram de noile mele simţăminte, nici nu-mi venea în gînd să ies din acel vorbitor.

Dar se întuneca ; cufundată în visarea mea, mi-am dat seama de aceasta şi m-am întors la camerista care mă adusese. Am întîlnit-o venind să mă ia.

Iată-mă deci, cum ţi-am mai spus, cu desăvîrşire vindecată de dorinţa de a fi călugăriţă, vindecată pînă-ntr-atît încît tresăream gîndindu-mă că avusesem această idee, şi că nu lipsise decît foarte puţin ca să-mi dau cuvîntul. Din fericire, nu mersesem pînă acolo, părăsem numai ispitită să îmbrăţişez această stare.

Doamna de Sainte-Hermières, la care m-am întors pentru cîteva clipe, a vrut să mă oprească să dorm acolo ; dar, afară de faptul că doream să fiu singură pentru a mă lăsa nestingherită în voia noutăţii gîndurilor mele, credeam că şi faţa mi-este tot atît de schimbată ca şi mintea, şi mă temeam ca ea să nu observe, după chipul meu, că nu mai sînt aceeaşi ; încît aveam nevoie de un răgaz ca să-mi vin în fire, şi ca să-mi iau o înfăţişare în care să nu se vadă nimic, vreau să spun înfăţişarea mea obişnuită.

Nu m-am lăsat deci convinsă de stăruinţele ei şi m-am întors la domnul Villot, unde, pînă la urmă, m-am obişnuit eu însămi de tot cu schimbarea mea, şi unde am chibzuit la mijloacele de a nu-i lăsa pe ceilalţi s-o întrevadă decît pe nesimţite ; căci mi-ar fi fost ruşine să-i dezamăgesc prea repede în ce mă privea ; voiam să mă scutesc de uimirea lor. Se vede că n-am procedat cum trebuia ; nu m-am scutit de nimic.

Am uitat o împrejurare care este nevoie s-o ştii : anume că, întorcîndu-mă la fermierul meu cu camerista care mă întovărăşise la mînăstire, l-am întîlnit pe tînărul de care-mi vorbise călugăriţa, pe acel abate din pricina căruia vărsa atîtea lacrimi, şi al cărui răvaş, aflat în buzunarul meu, îi pricinuise o tulburare atît de mare.

Eram pe punctul să intru la domnul Villot, şi tocmai o trimisesem pe cameristă înapoi. Acest tînăr Tartuffe [1], cu mutra lui spăşită, s-a oprit ca să mă salute şi să-mi facă vreun compliment.

---

[1] *Tartuffe*, personaj din comedia lui Molière cu acelaşi nume, întruchiparea ipocriziei sub masca credinţei.

— Nu vă vom avea diseară la doamna de Sainte-Hermières, unde mă duc să cinez ? îmi spuse el.

— Nu, domnule, i-am răspuns ; dar, în schimb, pot să vă dau veşti despre doamna de..., de care acum m-am despărţit şi care mi-a vorbit mult despre dumneavoastră (am numit-o pe călugăriţă) ; şi felul rece în care i-am spus aceste puţine cuvinte păru să-i facă oarecare impresie ; cel puţin aşa am crezut.

— Prea gentil din partea ei, urmă el ; o văd cîteodată ; ce mai face ?

— Deşi n-au trecut decît trei ceasuri de cînd v-aţi despărţit de ea, i-am răspuns (şî el a roşit deodată), n-aţi mai recunoaşte-o, atît este de abătută ; am lăsat-o scăldată în lacrimi şi pătrunsă pînă la deznădejde de rătăcirea unui om care i-a scris acum şase, şapte ceasuri, ale cărui vizite trecute le urăşte, de la care nu mai vrea să primească nici una în viaţa ei, care în zadar ar încerca s-o mai vadă, şi căruia m-a rugat să-i dau înapoi răvaşul lui ; iată-l, am adăugat eu, scoţîndu-l din buzunar, unde se deschisese, nu ştiu cum. Călugăriţa se vede că-i rupsese pe jumătate sigiliul ; ruptura completă trebuie să-l fi convins, fără îndoială, că l-am citit, şi că astfel ştiam în ce măsură era dezbărat de scrupule în privinţa credinţei şi a bunelor moravuri, de fapt chiar în ce priveşte cinstea ; căci bănuiam, după toate cele spuse de călugăriţă, că nu fusese vorba nici mai mult nici mai puţin decît de o răpire, şi doar un om fără onoare ar fi putut s-o îndemne la aşa ceva.

A luat răvaşul cu mîna tremurîndă, şi m-am despărţit numaidecît de el.

— Adio, domnule, i-am spus, să nu vă temeţi de nimic dinspre partea mea ; vă făgăduiesc o taină desăvîrşită ; dar temeţi-vă de orice din partea prietenei mele, care-i foarte hotărîtă să izbucnească, orice s-ar întîmpla, dacă o urmăriţi mai departe.

Ea nu mă însărcinase cu această amenințare, dar am socotit că pot s-o adaug de la mine ; era încă un ajutor pe care-l dădeam acelei fete, a cărei primejdie mă mișca, și am luat asupra mea să merg pînă acolo, ca să-l sperii pe abate și să-i curm orice dorință de a reîncepe legătura.

Am izbutit într-adevăr ; nu s-a mai dus la mînăstire și am scăpat-o pe călugăriță de el ; sau, mai bine zis, i-am scăpat virtutea ; căci, în ceea ce o privea, erau clipe în care ș-ar fi dat viața ca să-l mai vadă, după cîte mi-a spus în cele cîteva convorbiri pe care le-am mai avut cu dînsa.

Totuși, după multe rugăciuni, lupte cu ea însăși și vaiete, durerea ei s-a ostoit, a dobîndit oarecare liniște ; pe nesimțite, a prins dragoste pentru îndatoririle ei, și a devenit o pildă pentru mînăstire prin cucernicia sa.

În ceea ce-l privește pe abate, întîmplarea asta nu l-a făcut mai bun ; pesemne că nu era vrednic să tragă folos de pe urma ei. Călugărița nu era decît o rătăcită ; abatele era un stricat, un cucernic prefăcut, într-un cuvînt ; și Dumnezeu, care deosebește slăbiciunile de fărădelegile noastre, nu i-a făcut același hatîr ca și ei, după cum ai să vezi din povestirea uneia din întîmplările cele mai dureroase din viața mea.

A doua zi după amiază, m-am dus din nou la doamna de Sainte-Hermières, care se închisese în camera ei de rugăciune, și pe care doi sau trei dintre prietenii noștri ai amîndurora o așteptau în sală.

A coborît peste un sfert de oră și de departe, decum m-a zărit :

— Iată-te în fine, fetițo ! a strigat ca și cum ar fi suspinat după mine. Vai ! adineauri mă gîndeam la dumneata, mi-ai tulburat rugăciunile ; a sosit timpul cînd nu voi mai avea plăcerea să te văd printre noi, dar va fi cu atît mai bine pentru dumneata. Domnilor, vom fi

despărțiți de dînsa ; în casa lui Dumnezeu va trebui, de-acum încolo, s-o căutăm pe aleasa noastră.

— De unde aceasta, doamnă ? i-am spus, cu un zîmbet ce m-am silit să-l arăt ca să-mi ascund îmbujorarea pe care n-am putut-o împiedica, cînd am auzit vorbindu-se de casa Domnului.

— Vai, domnișoară, îmi răspunse ea, fiindcă chiar acum am primit o scrisoare din partea doamnei marchize (vorbea de mama mea), căreia îi scrisesem mai zilele trecute că, după starea de spirit ce ți-o găsesc, putea să se pregătească să te vadă în curînd călugăriță ; și dînsa mă însărcinează să-ți spun că te iubește prea mult ca să se împotrivească, dacă ai cu adevărat chemare, că și-ar schimba bucuros situația cu starea pe care vrei s-o îmbrățișezi, că nu prețuiește destul lumea ca să te oprească în mijlocul ei împotriva voinței dumitale, și că-ți dă voie să intri la mînăstire cînd vei voi : acestea sînt chiar cuvintele ei, și prevăd că te vei folosi poate chiar zilele astea de încuviințarea pe care ți-o dă, adăugă ea arătîndu-mi scrisoarea mamei mele.

Ochii mi s-au umplut de lacrimi, drept răspuns ; dar erau lacrimi de tristețe și de dezgust, nu puteai crede altfel după aerul pe care-l aveam.

— Dar ce este ? spuse ea ; s-ar zice că scrisoarea aceasta te mîhnește ; oare te-am judecat greșit ? Toată lumea de aici să se fi înșelat și nu mai ai aceleași simțăminte, copila mea ?

— De ce nu m-ați întrebat înainte de a scrie mamei ? i-am răspuns, plîngînd în hohote ; m-ați coborît de tot în ochii ei, doamnă ! Nu voi fi călugăriță ; Dumnezeu nu mă vrea în starea de călugărie.

La vorbele astea, am văzut-o pe doamna de Sainte-Hermières nemișcată și aproape îngălbenindu-se ; prietenii ei se uitau unul la altul și ridicau mîinile de mirare.

— Ah, Doamne ! nu vei fi călugăriță ! strigă ea apoi cu o voce îndurerată care însemna ; „Dar ce-am să mă

fac !" este adevărat că-i răpeam nădejdea unei întîmplări foarte înălţătoare în ochii lumii şi, prin urmare, plină de fală pentru dînsa. După toată cucernicia pe care o dobîndisem de la dînsa şi prin pilda ei, nu-mi mai lipsea decît o rasă ca să fiu capodopera ei.

— Nu vă speriaţi, îi spuse atunci zîmbind cu un aer plin de credinţă unul din cei de faţă ; mă aşteptam la asta ; nu este decît o ultimă sforţare a vrăjmaşului lui Dumnezeu împotriva ei. O s-o vedeţi poate zburînd, chiar mîine, spre acel fericit şi sfînt adăpost, care face să fie dobîndit prin oarecare ispită.

— Nu, domnule, i-am răspuns tot cu lacrimi în ochi ; nu, nu este o ispită ; hotărîrea mea este luată în acest sens.

— În acest caz, te plîng în toate privinţele, domnişoară, îmi răspunse doamna de Sainte-Hermières cu o răceală care-mi vestea relaţiile nepăsătoare pe care le vom avea de-acum încolo una cu alta. Numaidecît s-a sculat ca să treacă în grădină ; ceilalţi au urmat-o, am făcut la fel ; dar, după purtările pe care le-au avut faţă de mine din clipa aceea, n-am mai recunoscut pe nimeni din societatea lor ; era ca şi cînd aş fi trăit cu alţi oameni ; nu mai erau ei, nu mai eram eu.

Despre vaza de care mă bucuram printre ei n-a mai fost vorba ; de acea uimire plină de respect pentru virtuţile mele, de acele cuvioase minunări cu privire la harul cu care Domnul o copleşea pe această tînără aleasă atît de vrednică de veneraţie, n-a mai rămas urmă ; şi n-am mai fost decît o mică fiinţă de rînd, care mai întîi făgăduise ceva, dar asupra căreia se înşelaseră şi care n-avea alt merit decît însuşirea lumească de a fi destul de frumuşică ; căci nu mai eram atît de frumoasă de cînd nu mai voiam să fiu călugăriţă ; nu mai era atît de păcat că nu eram, dacă te gîndeai numai la pilda pe care aş fi dat-o lumii.

Pe scurt, am decăzut în toate felurile, şi, ca să mă pedepsească pentru fala de pînă atunci, s-a împins nepăsarea şi nebăgarea în seamă, cînd eram de faţă, atît de departe, încît păreau că abia ştiu de existenţa mea acolo.

Vizitele mele la castel s-au rărit în aşa fel încît pînă la urmă aproape nici nu mă mai duceam. În răstimp de o lună, n-o mai vedeam decît de două, trei ori pe doamna de Sainte-Hermières, care nu se plîngea de asta, nu mă dorea, nici nu mă ura, a cărei primire nu era decît rece sau nepăsătoare, nicidecum necuviincioasă şi căreia într-adevăr nu-i pricinuiam nici plăcere, nici supărare.

Trecuseră aproape cinci luni de cînd lucrurile stăteau astfel, cînd, într-o dimineaţă, a venit de la doamna de Sainte-Hermières un lacheu să mă poftească din partea ei să vin la masă ; această invitaţie, la care am răspuns, mi s-a părut un lucru nou în relaţiile noastre de atunci ; dar ceea ce m-a uimit şi mai mult la sosire a fost s-o văd pe această doamnă luînd din nou faţă de mine acel aer duios şi mîngîietor de care nu mai era vorba de mult.

Am găsit-o împreună cu un gentilom ce nu venea la dînsa decît de cînd fusesem urgisită, şi pe care nu-l cunoşteam nici eu decît fiindcă-l întîlnisem la castel la ultimele două vizite ale mele ; un bărbat de vreo patruzeci de ani, olog, aproape mereu bolnav, adesea pe moarte ; un astmatic, căruia, se spunea, îi plăcuseră mult chefurile şi plăcerile, dar sănătatea şubredă şi nevoia de a trăi cumpătat nu-i lăsaseră altceva de făcut decît să fie bisericos, şi al cărui chip, din pricina acestei cucernicii şi a metehnelor sale, devenise slab, palid, serios şi aspru.

Acest bărbat, aşa cum ţi-l zugrăvesc, lîncezînd, pe jumătate mort, holtei şi foarte bogat, care, după cum ţi-am spus, nu mă văzuse decît de două ori, cu toate metehnele lui şi cu toate că în el nu era decît tristeţe şi chin, băgase totuşi de seamă că eram frumoasă şi bine făcută.

Cum ştia că n-am nici o avere, că mama mea, revoltată că nu m-am călugărit, n-ar fi fost decît prea mulţumită

să scape de mine, cum, de altfel, i se spunea că, în ciuda nestatorniciei mele trecute în povestea cu călugărirea, nu eram totuşi lipsită de înţelepciune şi de blîndeţe, şi-a spus că, deoarece n-aveam avere, ar fi o faptă bună să mă iubească pînă acolo încît să mă ia în căsătorie, ar fi un act de cucernicie să ia pe seama lui tinereţea şi frumuseţea mea, şi să le adăpostească, ca să spun aşa, în căsătorie. În felul acesta a vorbit cu doamna de Sainte-Hermières.

Dînsa, foarte mulţumită să şteargă jignirea ce i-o făcusem rămînînd în lume, vedea că traiul în casa acestui gentilom nu era cu mult mai prejos decît cel dintr-o mînăstire, şi că, măritîndu-mă cu el, i-aş face aproape tot atîta cinste cît i-aş fi făcut dacă mă făcea călugăriţă, l-a îndemnat să-şi urmeze intenţia, a hotărît numaidecît cu el să mă pună la curent şi să mă cheme la masă, unde l-am găsit şi pe dînsul.

— Vino, copila mea, vino să te sărut, mi-a spus cum m-a văzut. N-am încetat nici o clipă să te iubesc, deşi, nu prea ţi-am mai spus-o ; dar să lăsăm deoparte tăcerea mea şi motivele care au pricinuit-o. Pare-se că Dumnezeu a făcut cum e mai bine ; ceea ce se iveşte astăzi pentru dumneata mă mîngîie de ceea ce ai pierdut ; vei afla despre ce este vorba după ce vom fi cinat. Să mergem la masă.

În timp ce vorbea mi-am aruncat, din întîmplare, ochii asupra gentilomului în chestiune, care, grav, i-a coborît pe ai lui cu un aer blînd şi totuşi discret, cu aerul cuiva care este amestecat în ceea ce avea să mi se spună.

Am cinat deci ; el a fost acela care m-a servit de cele mai multe ori ; a băut în sănătatea mea ; toate astea într-un fel care-mi dezvăluia oarecari planuri şi mirosea a declaraţie mută şi creştinească. Lucrurile acestea le ghiceşti mai bine decît le poţi explica ; aşa încît am bănuit, oarecum, adevărul.

După cină, el a trecut în grădină.

— Domnişoară, îmi spuse doamna de Sainte-Hermières, n-ai avere, mama dumitale nu poate să-ţi dea nimic ; domnul baron de Sercour are foarte multă (era numele cucernicului nostru) ; este un om plin de evlavie, care socoate că nu poate să-şi folosească mai bine avuţia decît împărţind-o cu o fată de rang, atît de respectabilă, atît de cuminte ca dumneata, şi a cărei vrednicie are nevoie de avere. Îţi oferă mîna lui ; ar fi o căsătorie încheiată în foarte puţine zile şi care ţi-ar asigura o situaţie deosebită. Nu mai este vorba decît să-i scriem doamnei mamei dumitale ; hotărăşte-te ; nu este de şovăit, mi se pare, dacă te gîndeşti cît de puţin la situaţia de acum şi la aceea în care ai putea să ajungi în viitor. Îţi vorbesc ca o prietenă ; baronul de Sercour n-are o vîrstă care să respingă ; nu e prea sănătos, recunosc, nu este prea sigur că va trăi mult, adăugă ea coborînd vocea ; dar, în fine, Dumnezeu e stăpîn, domnişoară. Dacă s-ar întîmpla să-l pierzi pe baron, cel puţin ţi-ar lăsa destul pentru ca amintirea lui să-ţi fie dragă, şi situaţia de văduvă bogată, deşi mîhnită, este totuşi mai puţin grea decît aceea a unei fete de familie care este foarte strîmtorată. Ce spui ? Primeşti partida ?

Am zăbovit cîteva clipe fără să răspund ; acest soţ care mi se oferea, chipul acela de pocăit trist şi galeş, nu prea mi-era pe plac ; aşa-l priveam atunci ; dar eram cu judecată.

Născută fără avere, aproape părăsită de mama cum eram, ştiam prea bine cît de nefericită era situaţia mea. De multe ori mă gîndisem cu spaimă la ea ; era acum momentul să mă gîndesc la mine mai serios ca niciodată ; şi nu mai aveam de ce să fiu îngrijorată de acest viitor despre care mi se pomenea, dacă mă căsătoream cu un baron bogat.

Soţul acesta mă dezgusta, e adevărat ; dar mă voi obişnui cu el ; te obişnuieşti cu toate cînd eşti în belşug, nu e scîrbă pe care acesta să n-o potolească.

Şi apoi, să-ţi mărturisesc oare, mai mult spre ruşinea sufletului meu decît spre ruşinea sufletului omenesc (căci fiecare îl are mai întîi pe al său, şi apoi puţin din acela al tuturor) ; să-ţi mărturisesc deci ? că printre gîndurile mele l-am întrezărit de foarte departe pe acesta, anume că acest soţ nu era sănătos, după cum spunea doamna de Sainte-Hermières, şi că mă va lăsa poate curînd văduvă. Acest gînd nu şi-a făcut decît o apariţie trecătoare în mintea mea ; dar a fost una de care n-am vrut să-mi dau seama şi care, totuşi, a contribuit poate puţin la hotărîrea mea.

— Bine, doamnă, să i se scrie mamei mele, am spus cu mîhnire doamnei de Sainte-Hermières ; voi face cum va dori.

Baronul de Sercour s-a întors în cameră, mi-a zvîcnit inima văzîndu-l ; nu-l văzusem încă atît de bine, tremuram uitîndu-mă la el, îl şi credeam stăpîn pe mine.

— Aflaţi că aceasta este soţia dumneavoastră, domnule baron, îi spuse doamna de Sainte-Hermières, şi că nu mi-a fost greu s-o hotărăsc.

La acestea, l-am salutat, tremurînd toată.

— Îmi face multă cinste, răspunse el înapoindu-mi salutul, cu o mulţumire pe care a înfrînat-o cît a putut, de teamă să nu fie lipsită de cuviinţă, dar care, în pofida lui, a dat viaţă ochilor săi de obicei stinşi.

Mi-a spus atunci cîteva vorbe de care nu-mi mai aduc aminte, care erau foarte măsurate şi foarte cumpătate, şi totuşi mai mult drăgăstoase decît curtenitoare, vorbele unui bisericos îndrăgostit.

În sfîrşit, s-a hotărît ca baronul să scrie chiar în ziua aceea mamei mele, doamna de Sainte-Hermières să alăture o scrisoare la a lui, iar eu să aştern două cuvinte la sfîrşitul celei scrise de această doamnă, ca să arăt că mă învoiesc şi eu la tot.

Ne-am înțeles de asemenea ca totul să rămînă secret pînă în ziua căsătoriei, fiindcă baronul avea un nepot moștenitor și nu era nevoie să-l înștiințăm dinainte.

S-ar fi putut ca acest nepot, așa cufundat cum era, zice-se, în credința cea mai adîncă, să se fi bizuit totuși, ușurel, pe moștenirea unchiului său, cu atît mai mult cu cît neplăcerile pe care le îndurase din partea episcopului său și imposibilitatea în care se văzuse de a-și croi un drum în lumea clericală, îl siliseră să-și părăsească rasa abia cu două luni în urmă.

Acest băiat atît de evlavios, al cărui nume domnul baron nu-l spunea, acest moștenitor pe care se temeau să-l supere prea devreme, și rămas fără de rasă, mă făcuse să-l recunosc de la început, era abatele de care o scăpasem pe călugărița mea.

Notează că, după cele petrecute între el și mine, venise destul de des să mă vadă la domnul Villot, atît ca să-mi mulțumească pentru tăcerea pe care o păstrasem în privința aventurii sale, cît și ca să mă roage din suflet să am mereu această îndurare față de el (astfel numea el discreția mea), și pentru a mă încredința că nu se mai gîndea la călugăriță ; în această privință nu mă înșela. Venea chiar cîteodată să mă întîlnească pe aleea mare de lîngă casa noastră, și unde obișnuiam să mă plimb citind o carte ; fusesem văzuți acolo împreună de mai multe ori ; se știa că vine cînd și cînd acasă, încît faptul n-avea nici o însemnătate ; dimpotrivă, nu eram decît mai prețuită ; era socotit aproape un sfînt.

Trecuse acum cîtva timp de cînd nu-l mai văzusem și a venit a treia zi după ce fuseseră hotărîte toate cele ce ți-am povestit la doamna de Sainte-Hermières.

Eram în grădina noastră cînd a sosit ; și, dat fiind că eu cunoșteam firea abatelui, precum și moravurile sale stricate ce îi dădeau fără îndoială dorința de a fi

bogat, m-am gîndit la supărarea ce-i va pricinui căsătoria mea cu unchiul său atunci cînd va fi dată în vileag. Dar ştia deja.

Desigur doamna de Sainte-Hermières trebuie să fi flecărit, să fi încredinţat totul vreunei bune prietene, şi aceasta la rîndul ei s-a destăinuit cuiva care l-a pus la curent pe abate.

— Bună ziua, domnişoară, îmi spuse el apropiindu-se ; aflu că vă veţi căsători cu baronul de Sercour, şi vin din vreme s-o încredinţez pe mătuşa mea de tot respectul meu.

Am roşit la aceste vorbe, ca şi cînd aş fi avut vreo vină faţă de el în această privinţă.

— Nu ştiu, i-am răspuns, cine v-a informat atît de bine ; dar n-aţi fost înşelat. Am să vă spun, de altfel, că numai după ce m-am făgăduit domnului de Sercour, am aflat că sînteţi nepotul lui, şi că n-aş fi făcut o taină din căsătoria noastră faţă de dumneavoastră, dacă n-ar fi cerut-o chiar dînsul ; el este acela care a vrut să nu se ştie nimic, şi singura mea părere de rău în toate astea este că evenimentul vă lipseşte de o moştenire pe care nu m-aş fi gîndit să v-o răpesc. Dar, puneţi-vă în locul meu ; n-am avere, după cum ştiţi ; dacă l-aş fi respins pe baron, mama mea, care ar dori să scape de mine, nu m-ar fi iertat niciodată.

— De vreme ce mi-era dat să pierd averea unchiului meu, îmi răspunse el cu un zîmbet destul de silit, sînt mai mulţumit s-o aveţi dumneavoastră decît alta.

Domnul Villot, care se afla în grădină, s-a apropiat de noi şi ne-a curmat conversaţia, salutîndu-l pe abate ; acesta a mai stat un sfert de oră şi s-a despărţit apoi de mine arătînd o linişte pe care n-am socotit-o adevărată şi care, mi se pare, îi dădea în clipa aceea înfăţişarea unui viclean ; iată cel puţin impresia ce-am avut-o şi vei vedea că bine am judecat.

N-a încetat să vină să mă vadă, şi încă mai des decît obişnuia ; atît de des chiar, încît baronul, care a aflat, mi-a cerut motivul.

— Nu cunosc nici unul, i-am spus, decît doar că este vecinul meu şi că trebuie să treacă pe lîngă casă pentru a se duce la doamna de Sainte-Hermières, pe care, de cîtva timp, o vede mai des ca de obicei. Şi era adevărat.

Am uitat să spun că acest nepot, după ce m-a felicitat, după cum ţi-am povestit, pentru căsătoria mea, de care nu mi-a mai vorbit, m-a rugat să nu spun nimănui că este la curent cu ea, şi eu i-am dat cuvîntul meu ; încît nu l-am anunţat nici pe baron, nici pe doamna de Sainte-Hermières.

Notează de asemeni că, în timpul cît fusesem ca şi certată cu această doamnă, nu mi s-a părut niciodată în convorbirile ce le aveam cu el că face mare caz de cucernicia ei ; nu că mi-ar fi vorbit de asta pe faţă ; nu deslu-şisem ceea ce spun aici decît după expresia ce-o avea, după unele zîmbete, şi după tăcerea lui, cînd eu îi dezvăluiam preţuirea sau veneraţia mea pentru această văduvă, pe care, de altminteri, nu o aprobam că s-a răcit faţă de mine pentru un asemenea motiv.

Oricum ar fi, acest abate, a cărui linişte mi se părăse atît de prefăcută, plecînd de la mine s-a dus la doamna de Sainte-Hermières, a cinat la dînsa şi, în timpul vizitei, a avut un fel de a se purta, i-a spus unele vorbe care au uimit-o şi pe care mi le-a încredinţat a doua zi.

— Mă veţi crede, doamnă, îi spusese el, că ceea ce m-a costat mai mult în situaţia de cleric în care m-aţi văzut a fost să înfrîng o dragoste puternică pe care o aveam ? Pot să v-o mărturisesc acum, cînd înclinaţia mea nu mai are nimic vinovat şi cînd fiinţa faţă de care o simt poate să-mi facă cinstea să-mi primească inima şi mîna.

În timp ce-mi spunea aceste vorbe, adăugă ea, privirile sale s-au pironit şi s-au ţintuit asupra mea într-a-

tît că nu m-am putut împiedica de a coborî ochii. Oare ce înseamnă asta ? La ce se gîndește ? Dacă aș fi dispusă să mă recăsătoresc, lucru de care m-a ferit Dumnezeu, nu aș alege un bărbat de vîrsta lui, și pesemne că n-am înțeles bine.

Nu mai știu ce i-am răspuns ; dar acest bărbat, prea tînăr pentru a fi soțul ei, nu era prea tînăr ca să-i placă.

— Nu-i vorbi despre cele ce ți-am spus acum, îmi spuse ea : poate că n-am făcut bine că i-am dat atenție.

Nu i-a dat decît prea multă, mai tîrziu.

Între timp s-au primit știri de la mama, care trimitea consimțămîntul cel mai deplin odată cu scrisoarea cea mai desăvîrșită din lume, împreună cu altă scrisoare pentru doamna de Sainte-Hermières, în care erau cîteva rînduri pentru mine. Încît era vorba să se grăbească căsătoria mea, cînd totul a fost oprit în loc de o boală care m-a lovit, pe cît de lungă pe atît de primejdioasă, și după care mi-au trebuit mai mult de două luni ca să mă întremez.

Abatele, cît timp a ținut boala, s-a arătat a fi foarte îngrijorat de starea mea și n-a lăsat să treacă o zi fără să mă vadă, sau fără să vină să afle cum îmi merge ; pînă într-acolo, încît baronul, căruia nepotul său, liber acum, îi mărturisise că s-ar căsători bucuros dacă ar găsi o persoană pe plac, și-a închipuit că face planuri în privința mea și m-a întrebat cum stau lucrurile.

— Nu, i-am răspuns, nepotul dumneavoastră nu mi-a arătat niciodată ceva din cele ce spuneți acum ; nu se interesează de mine decît dintr-un simplu simțămînt de stimă și de prietenie. Și acesta era și gîndul meu, nu știam mai mult.

În sfîrșit m-am făcut bine, și cum nu mă căsătoream cu baronul decît pentru că rațiunea mă îndemna s-o fac, lucru care mă costa, aveam din această pricină o oarecare tristețe, care a fost luată drept o rămășiță de slăbiciune sau de lîncezeală, și s-a hotărît ziua căsătoriei

noastre ; dar baronul de Sercour, şi nu doamna de Sainte-Hermières a fost acela care a stăruit să grăbesc ziua aceea.

Ceea ce mi s-a părut destul de ciudat eră că ea încetase, de cînd mă întremasem, să mă mai îndemne să mă dau lui, aşa cum făcuse înainte. Mi se părea, dimpotrivă, că n-ar mai dezaproba dezgustul meu.

— Eşti pe gînduri, văd bine, îmi spuse dînsa într-o dimineaţă cînd venise la mine ; şi te plîng, îţi mărturisesc.

În ajunul zilei căsătoriei mele a dorit să vin să stau toată ziua la dînsa, şi să dorm acolo.

— Ascultă, îmi spuse dînsa spre seară, nimic nu este încă făcut, deschide-mi inima dumitale. Te simţi prea împotrivă ? nu merge mai departe ; iau asupra mea să te dezvinovăţesc faţă de marchiză, nu-ţi face nici o grijă şi nu te jertfi. În ceea ce-l priveşte pe baron, nepotul lui va sta de vorbă cu dînsul.

Abatele este oare la curent ? i-am răspuns.

— Da, îmi răspunse dînsa, acum mi-a spus-o ; nu ştiu cum a aflat totul.

— Vai, doamnă, am răspuns, n-am urmat decît sfaturile dumneavoastră, este prea tîrziu să-mi iau cuvîntul înapoi ; mama, care nu mă iubeşte, n-ar fi atît de înţelegătoare cum vă închipuiţi, şi am mers prea departe ca să nu ducem totul pînă la capăt.

— Deci, să nu mai vorbim de asta, îmi spuse ea cu un aer mai mult supărat decît compătimitor. Atunci a sosit abatele.

— Aveţi, mi s-a spus, musafiri diseară, doamnă ; oare unchiul meu va fi printre ei, şi nu s-a schimbat nimic ? îi spuse el.

— Nu, e tot cum a fost, răspunse dînsa. Fiindcă veni vorba, doamna de Clarville (era una dintre prietenele ei şi ale barorrului) trebuie să ia parte la masa noastră, mi-a făgăduit-o ; mi-e teamă să nu uite, şi sînt de părere

să-i reamintesc printr-un bilet. Domnişoară, adăugă ea, de ieri am o durere la mînă ; mi-ar fi greu să ţin tocul ; vrei să scrii pentru mine ?

— Bucuros, i-am spus ; n-aveţi decît să-mi dictaţi.

— E vorba numai de două vorbe şi iată-le :

„Ştiţi că vă aştept diseară ; nu cumva să nu veniţi".

Am întrebat-o dacă vrea să iscălească.

— Nu, îmi spuse ea, nu este nevoie ; va şti ea ce înseamnă.

Numaidecît a luat hîrtia.

— Sunaţi, domnule, îi spuse abatelui ; e timpul să fie dus. Dar nu, staţi ; nu veţi lua masa cu noi, asta nu se poate ; sînt chiar de părere să plecaţi înainte de sosirea baronului şi veţi fi atît de bun să predaţi, în trecere, biletul doamnei de Clarville ; nu vă veţi abate din drum decît cu un pas.

— Daţi-mi-l, doamnă, răspunse el ; însărcinarea dumneavoastră va fi îndeplinită. Se sculă şi plecă. Cum a ieşit, a intrat baronul cu un prieten de-al lui. Am luat masa foarte tîrziu. Doamna de Clarville, pe care n-o cunoşteam, n-a venit. Doamna de Sainte-Hermières nici n-a pomenit de dînsa. După masă, am auzit bătînd ora unsprezece.

— Domnişoară, îmi spuse doamna de Sainte-Hermières, este destul de tîrziu pentru o convalescentă ; trebuie să fiţi la biserică mîine dimineaţă la ora cinci, duceţi-vă la culcare. N-am stăruit, mi-am luat rămas bun de la societate şi de la domnul de Sercour, care mi-a prins mîna, dar a apropiat-o numai de gură, fără s-o sărute.

Doamna de Sainte-Hermières s-a făcut palidă cînd m-a îmbrăţişat :

— Aveţi mai multă nevoie de odihnă decît mine, i-am spus.

Şi am plecat ; una din femeile sale m-a urmat pînă în camera mea, a cărei cheie era în uşă ; m-a dezbrăcat

în parte ; i-am spus să plece înainte de a intra în pat și de a lua cheia.

Trebuie să vă spun că locuiam într-o aripă destul de retrasă a castelului, care, printr-o scară ascunsă, dădea în grădină, de unde se putea veni în camera mea.

N-aveam nici o poftă de dormit și am început să visez într-un fotoliu unde am zăbovit mai mult de un ceas ; apoi, mai trează încă decît fusesem la început, am văzut niște cărți pe un raft și am luat una ca să-mi pricinuiesc puțină toropeală citind.

Într-adevăr, am citit mai bine de o jumătate de ceas pînă în clipa în care m-am simțit destul de obosită ; astfel încît și zvîrlisem cartea pe masă și era să sfîrșesc cu dezbrăcatul ca să mă vîr în pat, cînd am auzit oarecare zgomot într-o cămăruță ce dădea în camera mea, și a cărei ușă chiar nu era decît împinsă puțin mai mult de jumătate.

Zgomotul a continuat ; am fost îngrijorată și în îngrijorarea mea am strigat : Cine este acolo ?

— Nu vă fie teamă, domnișoară, îmi răspunse o voce pe care mi s-a părut că o recunosc în ciuda spaimei pe care mi-a pricinuit-o. Și numaidecît l-am văzut apărînd pe abate care, rîzînd, ieși din cămăruță.

Am rămas cîtva timp cu ochii holbați la el, înmărmurită toată, fără să-i pot spune nimic.

— Āh, Doamne, ce faceți acolo, domnule ? i-am spus apoi, respirînd cu greutate ; cine v-a vîrît aici ?

— Nu vă fie teamă, îmi spuse el, așezîndu-se cu îndrăzneală lîngă mine ; sînt aici pur și simplu ca să fiu aici.

— Și ce aveți de gînd ? am urmat pe un ton mai ridicat ; ieșiți numaidecît am adăugat eu sculîndu-mă ca să deschid ușa. Dar, după cum v-am spus, camerista o închisese. Iată-mă în culmea deznădejdii și am vrut să deschid o fereastră ca să strig.

— Nu, nu ; am să plec peste o clipă prin scara ascunsă, îmi spuse el oprindu-mă de braţ ; credeţi-mă, fără gălăgie ; toţi sînt culcaţi, toţi dorm şi chiar dacă strigătele dumneavoastră ar aduna lume, tot ce s-ar putea crede este că am vrut să abuzez de întîlnire şi de ora la care ne aflăm ; dar şi aşa, tot se va crede că mă aflu aici cu voia dumneavoastră.

— Cu voia mea, răule ! O întîlnire ! am strigat eu.

— Da, îmi spuse el, iată dovada ; citiţi răvaşul dumneavoastră. Mi-l arătă pe acela pe care doamna de Sainte-Hermières mă pusese să-l scriu pentru dînsa.

— Ah, ce nemernic ! ce ticălos ! Ah, sînteţi un monstru ! i-am spus căzînd înapoi în fotoliu ; ah, Dumnezeule !

Uimirea şi lacrimile mele mi-au tăiat atunci glasul ; am izbucnit în lacrimi ; mă zbăteam ca rătăcită în fotoliul meu.

A văzut starea în care eram fără să se emoţioneze şi liniştit, ca un mîrşav ce era. Am fost ispitită să mă arunc asupra lui, să-l sfîşii dacă aş fi putut ; şi apoi deodată, printr-o altă pornire, am căzut la picioarele lui.

— Ah, domnule, i-am spus, domnule, de ce mă nenorociţi ? Ce v-am făcut ? Amintiţi-vă de stima pe care o are lumea faţă de dumneavoastră, amintiţi-vă de serviciul pe care vi l-am făcut ; n-am spus nimic, nu voi spune nimic toată viaţa.

M-a ridicat de jos, tot cu acelaşi sînge rece.

— Chiar dacă n-aţi păstra tăcerea, nimeni n-o să vă creadă ; aţi trece drept geloasă, îmi răspunse el, şi nu mai puteţi să-mi faceţi vreun rău. Liniştiţi-vă, toate astea se vor isprăvi, şi vă fac un serviciu ; nu vreau decît să vă scap de o căsătorie care pe dumneavoastră vă dezgustă, şi pe mine m-ar fi ruinat ; asta-i tot.

În timp ce rostea aceste vorbe, am auzit vocea mai multor persoane. Deodată, s-a deschis uşa şi primul lucru care m-a izbit a fost domnul baron de Sercour,

întovărășit de doamna de Sainte-Hermières, amîndoi urmați de acel prieten care luase masa cu noi, care ținea o sabie scoasă din teacă, și de trei sau patru servitori de-ai casei, înarmați.

Baronul și prietenul său dormiseră la castel. Doamna de Sainte-Hermières îi oprise, sub cuvînt că ar fi astfel a doua zi mai aproape de biserică, unde trebuia să mergem foarte de dimineață ; și această doamnă poruncise să fie treziți amîndoi, le trimisese vorbă că ea însăși fusese trezită ca să i se spună că este zgomot în camera mea, că se auzeau mai multe voci, că într-adevăr nu țipam, dar se bănuia sau că eram împiedicată s-o fac, sau că nu îndrăzneam să țip, că pesemne erau niște hoți, și că-i ruga din suflet pe acești domni să vină în ajutorul meu și al ei, împreună cu slugile ei, care erau toate sculate.

Iată de ce i-am văzut pe toți înarmați cînd au deschis ușa mea.

Abatele, care știa foarte bine ce avea să se întîmple, tocmai mă așezase înapoi în fotoliu și mă mai ținea de o mînă, cînd au apărut.

M-am întors cu aerul acela de jale pe care-l aveam și cu fața scăldată în lacrimi.

La vederea lor, am scos un strigăt de durere, care trebuie că s-a pus pe seama rușinii ce-o aveam de a fi descoperită împreună cu abatele. Adăugați la aceasta că lacrimile mele erau încă o mărturie împotriva mea ; căci, deoarece nu chemasem pe nimeni, ce altceva le putuse pricinui, în împrejurarea în care mă aflam, decît durerea unei iubite care se desparte de ceea ce îi este drag ?

Îmi amintesc că abatele s-a sculat și el cu un aer destul de rușinat.

— Cum, dumneavoastră, domnișoară ! Dumneavoastră, pe care v-am socotit atît de virtuoasă ! Ah, doamnă, în

cine să mai ai încredere ? spuse atunci domnul de Sercour.

N-am fost în stare să răspund, hohotele mă înăbuşeau.

— Iertaţi-mi durerea pe care v-o pricinuiesc, domnule, îi spuse atunci abatele ; de-abia de vreo trei, patru zile am aflat de interesul pe care-l purtaţi domnişoarei şi de necesitatea în care se află, spune dînsa, de a se căsători cu dumneavoastră. În tulburarea în care o cufunda această căsătorie a dorit să mă mai vadă o dată, şi asta este o mîngîiere pe care n-am putut să i-o refuz. Am cedat stăruinţelor ei, durerii sale, răvaşului acesta, adăugă el dîndu-i să citească puţinele cuvinte ce le cuprindea ; în fine, domnule, plîngea, mai plînge încă, este drăguţă şi nu sînt decît un bărbat.

— Cum ? acest bilet !... am strigat atunci. Şi m-am oprit aici ; n-am avut puterea să merg mai departe, am rămas fără simţire în fotoliul meu.

Abatele s-a făcut nevăzut ; au trebuit să-l ducă de acolo pe domnul de Sercour căruia, mi s-a spus, i s-a făcut de asemeni rău, şi care apoi a vrut neapărat să se întoarcă acasă la el.

Mi-am venit în fire în urma îngrijirilor complicei abatelui (vorbesc de doamna de Sainte-Hermières, a cărei mîrşăvie ai întrezărit-o desigur, şi care a plecat cum am început să deschid ochii) ; în zadar am cerut să-i vorbesc ; ea n-a mai apărut, nu le-am văzut decît pe femeile ei. Febra m-a întors şi de cum s-a făcut şase dimineaţa am fost dusă la domnul Villot, încă mai deznădăjduită decît bolnavă.

Îţi dai seama că păţania mea a izbucnit în toate părţile în felul cel mai cumplit pentru mine ; într-un cuvînt, m-a făcut de ruşine, nici mai mult nici mai puţin.

Domnul baron şi doamna de Sainte-Hermières au scris totul mamei mele, trimiţîndu-i înapoi învoirea ei la căsătoria noastră. În ceea ce-l priveşte pe ticălosul

de abate, această doamnă, peste cîteva zile, s-a priceput să-l apere atît de bine pe lîngă unchiul său, încît l-a împăcat cu el.

Acesta din urmă, care mă iubea, m-a sfîrtecat atît de creştineşte şi s-a văitat de presupusa mea destrăbălare cu vorbe atît de îndurerate, atît de răutăcioase şi atît de cuvioase, încît nu plecai de lîngă el decît cu lacrimi în ochi pentru rătăcirea mea ; în timp ce, veştejită şi pierdută în ochii lumii, am petrecut aproape trei săptămîni în luptă cu moartea, şi fără alt sprijin, ca să spun aşa, decît milostenia domnului şi doamnei Villot, care mi-au venit în ajutor cu toată grija ce se poate închipui, în pofida părăsirii în care mama mea, în furia ei, îi vestise că mă va lăsa. Aceşti oameni de treabă au fost singurii care au ţinut piept puhoiului de dispreţ unde m-am prăvălit ; nu că m-ar fi crezut cu totul nevinovată, dar niciodată n-a fost cu putinţă să fie convinşi că aş fi fost atît de vinovată pe cît se presupunea.

Dar febra a încetat, şi prima mea grijă, cum m-am văzut în stare să mă fac înţeleasă, a fost să le istorisesc ce ştiam din întîmplarea mea şi să le arăt îndreptăţitele bănuieli pe care le aveam că doamna de Sainte-Hermières era părtaşă cu nepotul pe care-l credeau un om de bine, şi pe care am socotit că trebuie să-l dau de gol, încredinţîndu-le, în mare taină, aventura acestui ticălos cu călugăriţa.

Nu le-a trebuit mai mult ca să-şi dea seama de tot adevărul în ce mă privea, şi din clipa aceea n-au încetat să susţină peste tot cu bărbăţie că lumea a fost înşelată, că eram judecată greşit, că asta se va vedea, poate, într-o zi ; prooroceau. Adăugau că nu este adevărat că abatele ar fi iubitul meu, nici că s-ar fi încumetat vreodată să-mi vorbească de dragoste ; că, într-adevăr, era vorba de un fapt de neînţeles, şi care făcea să pară totul împotriva mea, dar că singurul rol jucat de mine aici, nu fusese decît cel de victimă.

Degeaba vorbeau, lumea rîdea de ei şi am trăit trei luni în deznădejdea acestei situaţii.

Îndată ce am putut să ies, am vrut să mă arăt ca să mă dezvinovăţesc, dar lumea mă ocolea ; fetele cu care îmi petreceam vremea înainte n-aveau voie să se apropie, şi am luat hotărîrea să nu mai apar.

Închisă în camera mea, mereu înecată de lacrimi, de nerecunoscut după cît eram de schimbată, mă rugam cerului şi aşteptam să-i fie milă de mine, fără să mă încumet s-o nădăjduiesc.

Totuşi, mi-a împlinit ruga, şi i-a făcut doamnei de Sainte-Hermières hatîrul de a o pedepsi pentru a o mîntui.

Se dusese să facă o vizită unei prietene ; în ajun, plouase tare ; drumurile erau desfundate ; trăsura ei s-a răsturnat într-un şanţ adînc şi larg, de unde n-a fost scoasă decît leşinată şi pe jumătate zdrobită. A fost adusă înapoi acasă ; febra s-a adăugat acestui accident, deoarece chiar dinainte nu se simţise bine ; şi i-a fost atît de rău, încît s-a crezut că nu va scăpa.

Cu o zi, două, înainte de a se pierde orice speranţă, una din femeile ei, măritată şi gata să nască, suferea mult şi s-a văzut în pericol de moarte ; în spaima pe care a avut-o, se crezu datoare să destăinuiască un lucru care mă privea şi care-i apăsa conştiinţa.

A făcut cunoscut, faţă de martori, că în ajunul căsătoriei mele cu domnul de Sercour, abatele îi dăruise un inel destul de frumos pentru a o îndemna să-l bage spre seară în cămăruţa ce ţinea de camera în care aveam să mă culc.

— Întîi am răspuns că mă învoiesc, a istorisit ea, cu condiţia ca domnişoara de Tervire să nu fie împotrivă şi s-o anunţ. Atunci m-a rugat stăruitor să nu fac una ca asta, şi după ce mi-a cerut să păstrez taina, mi-a spus : „Nu este un lucru dureros ca unchiul meu, aşa pe moarte cum este, să se căsătorească mîine cu domnişoara de Tervire, pentru ca s-o lase singură peste şase luni poate,

şi stăpîna unei moşteniri care mi se cuvine ca moştenitor firesc ? Planul meu este deci să-l abat de la această căsătorie, care-mi răpeşte o avere pe care aş folosi-o, desigur, mai bine şi în chip mai vrednic decît această mică cochetă, care ar cheltui-o cu găteli. Şi dumneata ai fi cîştigată ; iată, docamdată, împreună cu inelul, o poliţă de o mie de franci pe care ţi-o dau şi care, pînă să capeţi mai mult, îţi va fi plătită îndată ce baronul va fi închis ochii. Nu este vorba decît să mă ascunzi diseară, în timpul mesei, în cămăruţa de lîngă odaia unde se va culca domnişoara de Tervire, şi peste un ceas, adică între douăsprezece şi unu noaptea, să te duci să-i spui doamnei de Sainte-Hermières că se aude zgomot în această cameră, ca să vină acolo împreună cu baronul. Acesta, găsindu-mă cu tînăra, nu se va îndoi că ne iubim amîndoi şi va renunţa s-o mai ia în căsătorie. Asta-i tot." Inelul şi poliţa m-au ispitit, mărturisesc, adăugă camerista ; am primit. L-am adus pe abate în cameră ; şi nu numai căsătoria a fost stricată, dar lucrul pentru care mă învinovăţesc cel mai mult şi care mă sileşte astăzi să îndrept lucrurile în chip atît de răsunător, este răul pe care i l-am făcut domnişoarei de Tervire, a cărui nume bun a avut atît de suferit, şi căreia vă rog pe toţi să-i cereţi iertare pentru mine.

Martorii acestei scene au povestit-o peste tot şi, chiar dacă n-ar fi fost decît atît, încă era destul ca să mă dezvinovăţească ; dar mai era o vinovată căreia Dumnezeu, în îndurarea sa, voia să-i hărăzească căinţă pentru fărădelegea ei.

Vorbesc de doamna de Sainte-Hermières care, chiar a doua zi după cele ce ţi-am spus, şi faţă de familia ei, de prieteni şi de un preot care îi adusese ajutorul credinţei, a predat un plic sigilat şi scris de mîna ei domnului Villot, pe care trimisese să-l cheme. Ea l-a însărcinat să-l deschidă, să răspîndească, să arate ce-i

înăuntru, înainte sau după moartea ei, după cum îi va fi voia, și în sfîrșit îi spuse la urmă :

— Bucuros aș fi trimis după domnișoara de Tervire ca să fie rugată să vină aici ; dar nu sînt vrednică s-o văd ; este de-ajuns să fie atît de milostivă încît să se roage lui Dumnezeu pentru mine. Adio, domnule, duceți-vă acasă și deschideți împreună cu ea acest plic care-i va aduce mîngîiere.

Domnul Villot a plecat într-adevăr, și s-a întors acasă, unde, după dorința acestei doamne, am citit hîrtia care stîrnise cel puțin tot atîta curiozitate cîtă mirare la cei care auziseră ce spusese doamna de Sainte-Hermières cînd i-o predase domnului Villot ; și iată, în puține cuvinte cam ceea ce cuprindea :

„Gata să mă înfățișez lui Dumnezeu și să-i dau socoteală de faptele mele, îi declar domnului baron de Sercour că nu trebuie s-o învinovățească cu nimic pe domnișoara de Tervire în legătură cu întîmplarea petrecută la mine, și care a stricat căsătoria cu dînsa. Eu sînt aceea care, împreună cu altă persoană (al cărui nume nu-l dădea) *am presupus pe nedrept că are o înclinație pentru nepotul domnului baron. Această întîlnire, pe care am spus că a dat-o noaptea în camera ei, n-a fost decît o uneltire plănuită între această altă persoană și mine, pentru a o despărți de domnul de Sercour. Mor plină de cea mai mare considerație pentru virtutea domnișoarei de Tervire, căreia nu i-am făcut rău decît de teama celui pe care această altă persoană amenința să mi-l facă mie însămi, dacă aș fi refuzat să fiu complicea sa.“*

Mi-ar fi cu neputință să-ți arăt cîtă mîngîiere, cîtă liniște și cîtă bucurie mi-a adus acest înscris ; îți poți da seama după acea culme a nenorocirii în care zăcusem.

Domnul Villot s-a dus pe loc ca să citească și să arate acest act peste tot, mai întîi domnului de Sercour, care a venit numaidecît să mă vadă și să-mi ceară scuze.

În fine, toată lumea s-a întors la mine ; vizitele nu mai conteneau ; se întreceau care să mă vadă, să mă cheme, să mă copleșească cu drăgălășenii, cu dovezi de stimă și de prietenie. Toți acei care o cunoscuseră pe mama i-au scris ; și abatele, devenit la rîndul său un obiect de scîrbă pentru toată lumea ca și pentru unchiul său, s-a văzut silit să părăsească regiunea și să fugă la o depărtare de treizeci de leghe, într-un oraș destul de mare, unde, peste doi ani, s-a aflat că din pricina relei sale purtări și a datoriilor făcute, a fost închis și așa și-a isprăvit zilele.

Camerista doamnei de Sainte-Hermières n-a murit. Această doamnă însăși a supraviețuit înscrisului ei, care mă dezvinovățise atît de bine, și s-a retras la o mică moșie depărtată, unde mai trăia încă atunci cînd am părăsit regiunea. Baronul de Sercour, cu care mă purtam întotdeauna politicos pretutindeni unde-l întîlneam, a vrut să reia legăturile cu mine și mi-a propus să încheiem căsătoria ; dar n-am putut să mă hotărăsc, mă cruțase prea puțin !

Aveam atunci șaptesprezece ani și jumătate ; o doamnă pe care n-o văzusem niciodată, care era foarte în vîrstă, a sosit în regiune ; erau cel puțin cincizeci și cinci de ani de cînd plecase de aici și se întorcea, spunea ea, ca să-și mai vadă familia și să-și sfîrșească aici zilele.

Această doamnă era o soră a răposatului domn de Tervire, bunicul meu, pe care un negustor tînăr și bogat o luase în căsătorie în provincia noastră, unde-l aduseseră niște afaceri. Trecuseră cel puțin treizeci și cinci de ani de cînd era văduvă, și nu-i rămăsese decît un fiu, care putea să aibă vreo patruzeci de ani. Nu pot să nu dau acest amănunt, deoarece el va lămuri ceea ce

ai să auzi ; cele mai de seamă întîmplări din viaţa mea se vor trage de aici.

M-ai văzut respinsă de mama în copilăria mea ; lipsită de adăpost şi chinuită de mătuşile mele în timpul adolescenţei, silită în sfîrşit să-mi găsesc loc în casa unui ţăran (căci asta era fermierul), care m-a ţinut la el cinci ani întregi, căruia i-aş fi fost o povară prin neînsemnătatea pensiunii mele şi n-aş fi avut măcar, de cele mai multe ori, nici cu ce să mă îmbrac fără bunăvoinţa ce o avea faţă de mine şi fără recunoştinţa lui faţă de bunicul meu.

Iată-mă acum ajunsă la vîrsta tinereţii ; să vedem întîmplările care mă aşteaptă.

Această doamnă, despre care ţi-am vorbit acum, neştiind unde să tragă la sosire, nici cine ar putea s-o primească după moartea bunicului meu, se oprise în oraşul cel mai apropiat, şi de acolo trimisese la castelul de Tervire, atît pentru a şti de cine este ocupat, cît şi pentru a avea ştiri despre familie.

Acolo a fost găsit Tervire, acel frate mai mic al tatălui meu care, de două, trei zile, sosise din Bourgogne, unde locuia împreună cu nevastă-sa — nu ţi-am vorbit de ea ; avea moşia ei unde acest mezin aproape că fusese silit să se retragă din cauza primirii proaste ce i se făcuse întotdeauna în regiunea noastră, de cînd cu dezastrul fratelui cel mare.

Ţi-am spus mai înainte că doamna de care vorbesc avea un fiu ; trebuie să mai ştii că acest fiu, căruia, ca unui moştenitor bogat ce era, îi dăduse toată educaţia posibilă, şi pe care, în tinereţea lui, îl trimisese la Saint Malo ca să pună în ordine unele treburi rămase neterminate, s-a îndrăgostit acolo de fata unui mic meşteşugar, foarte cuminte şi foarte aşezată, se spunea, dar care avea o soră ce nu-i semăna, o nenorocită mai mare decît dînsa, ce nu avea comun cu ea decît frumuseţea, dar

ce-i mai rău, purtarea sa necinstise de-a dreptul pe tatăl şi mama care o îngăduiau.

Sora ei, cu toată această ruşine a familiei, nu era totuşi mai puţin respectată, deşi era cea mai frumoasă, şi aceasta nu putea fi datorat decît unei cuminţenii adeverite şi cu totul la adăpost de orice învinuire.

Oricum ar fi, fiul doamnei Dursan (este numele doamnei despre care e vorba), aprins de dragoste pentru această drăguţă fată, a făcut tot ce a putut după întoarcerea de la Saint Malo, ca mama lui să-i dea voie să se căsătorească cu iubita sa.

Doamna Dursan, pe care cîţiva prieteni o puseseră la curent cu ceea ce ţi-am spus acum, s-a înfiorat de indignare auzind stăruinţele fiului său, s-a înfuriat pe el, i-a spus că este cel mai josnic dintre oameni dacă rămînea neclintit în hotărîrea lui, pe care o socotea groaznică şi ticăloasă.

Fiul ei, după alte cîteva încercări care au fost încă mai rău primite, dîndu-şi bine seama pînă la urmă de imposibilitatea de a o cîştiga pe mama sa, a isprăvit pe tăcute prin a pierde puţina minte pe care nădejdea de a izbuti i-o lăsase, a închis ochii asupra a tot ce avea să jertfească patimei sale, şi hotărî cu sînge rece ruina sa.

A găsit mijlocul să fure douăzeci de mii de franci de la mama lui, a plecat la Saint Malo, şi-a regăsit iubita pe care a amăgit-o cu un consimţămînt care părea a fi al mamei sale, al cărui scris îl plăsmuise, a avut timpul să se căsătorească cu ea înainte ca doamna Dursan, care şi-a dat seama prea tîrziu de acest furt, să poată să se împotrivească, şi apoi a silit-o să fugă cu el, pentru a scăpa de urmărirea mamei sale, după ce i-a mărturisit că a înşelat-o.

Peste trei sau patru ani, i-a scris de două sau de trei ori la şir doamnei Dursan care, drept răspuns la căinţa pe care o vădea faţă de greşeala lui, i-a făcut cunoscut

la rîndul ei că nu mai vrea să audă vorbindu-se de el şi că n-avea să-i trimită altceva decît blestemul ei.

Dursan, care o cunoştea pe mama lui şi care se socotea el însuşi nevrednic de iertare, a pierdut nădejdea de a o face să-şi schimbe părerea şi a încetat de a o supăra cu scrisorile lui.

Căsătoria ce-o încheiase ar fi fost fără îndoială declarată nulă, dacă ar fi vrut ; vîrsta lui, marea nepotrivire de situaţii, ticăloşia acestor oameni mărunţi cu care se înrudise, trecerea de care se bucura mama lui şi bogăţia ei, totul era de partea lui, totul l-ar fi ajutat să iasă din încurcătură, numai să se fi despărţit mai întîi de fata aceea, şi cîteva persoane cărora le destăinuise locul unde se retrăsese i-au propus aceasta două, trei luni după fuga lui, sigure fiind că el nu s-ar da înapoi, cu atît mai mult cu cît îşi dădea seama atunci de cît rău şi-a căşunat. Ce probabilitate, de altminteri, ca, după nebuniile lui trecute, ce vădeau atît de puţin suflet, să mai fie în stare să se sperie de încă o faptă rea ? În faţa acesteia, totuşi, s-a oprit. Nu cunoaştem deloc oamenii ; şi acest smintit, care se sinchisise atît de puţin de ceea ce îşi datora lui însuşi, care nu şovăise să fie atît de ticălos pe seama lui, a refuzat ritos să fie pe seama soţiei sale, deşi faţă de ea patima lui era acum stinsă.

Toată lumea l-a părăsit şi erau aproape şaptesprezece ani de cînd nu se mai ştia nimic de el.

Tervire mezinul, care aflase odinioară, prin tatăl său, o parte din cele ce-ţi spun aici, prin tatăl său căruia doamna Dursan îi scrisese, a presupus că fiul ei a murit, de vreme ce ea se întorcea să-şi sfîrşească zilele în patria ei, sau cel puţin şi-a făcut iluzia că nu s-o fi împăcat cu dînsa, şi că, dacă el ar încerca să-i intre în voie, ar putea încă să fie pus în locul acestui fiu, aşa cum fusese pus în locul tatălui meu.

Plin de această măgulitoare nădejde, şi înfiorat de pe acum de lăcomie, iată-l că pleacă să se întîlnească cu

mătușa lui și iată-l plănuind pe drum în căpșorul lui (căci avea minte puțină) mijloacele de a pune mîna pe moștenire ; mijloace tot atît de neroade ca și el și care n-au mers mai departe, cum s-a văzut apoi, de a o copleși pe mătușă cu respectul său, cu aere de devotament, cu amabilități și tot felul de tertipuri de felul acesta. Asta-i tot ce a putut să născocească mai dibaci.

Dar, din păcate pentru el, avea de-a face cu o femeie cu bun simț, cu o fire simplă și dintr-o bucată, care a găsit această purtare nepotrivită, și pricepînd numaidecît ce scop avea, s-a simțit dezgustată de el.

I-a pus la dispoziție castelul său, pe care ea l-a refuzat ; dar cum el nu locuia aici, își statornicise locuința aiurea și departe de acolo și ea fusese crescută la castel, s-a oferit să-l cumpere împreună cu moșia Tervire.

Nici el nu dorea altceva decît să se descotorosească de această proprietate, și un altul ar fi lăsat cu mărinimie tîrgul la bunul plac al unei mătuși atît de bogate, atît de bătrînă, pe care s-ar fi putut chiar întîmpla s-o moștenească ; ar fi fost cu siguranță o dovadă bine chibzuită a rîvnei și firii lui dezinteresate ; dar sufletele mărunte n-au încredere în nimic ; el nu se pregătise decît pentru temeneli fără însemnătate. Era, de altminteri, ispitit de plăcerea care i se oferea acum de a vinde foarte scump ; și acest nepot, din zgîrcenie curată, a uitat chiar de interesul zgîrceniei sale.

A cedat castelul după ce s-a tocmit cu doamna Dursan în chip rușinos asupra prețului, iar ea l-a cumpărat pe mai mult decît făcea, fiindcă rîvnea la el, și a plătit pe loc.

Tot avantajul pe care ea l-a avut cu acest prilej față de o străină, a fost acela de a fi jefuită cu plecăciuni, cu vorbe dulci și pline de respect, cu ajutorul cărora el credea că se ține tare în privința tîrgului, cu dibăcie, fără ca ea să-și dea seama.

Chiar a doua zi ea s-a instalat la castel, rugîndu-l fără înconjur să i-l elibereze cît poate mai curînd, iar

el a plecat peste opt zile pentru a se întoarce acasă, foarte ruşinat de puţinul succes al respectelor şi temenelilor sale, ale căror motive a văzut prea bine că ea le ghicise, şi nu slujiseră decît să-i stîrnească rîsul. Nu mai vorbesc de supărarea de a mă fi lăsat la castel, unde mă adusese de cinci, şase zile moş Villot, care o cunoştea pe această doamnă. Plăceam ; felul meu nevinovat avea succes pe lîngă doamna Dursan, începea să mă iubească, mă dezmierda şi m-am obişnuit cu ea pe nesimţite ; o găseam într-adevăr bună şi sinceră, mă simţeam în fiece zi mai mulţumită şi mai la locul meu decît în ajun, şi ea la rîndul ei simţea o mare plăcere văzînd că-mi cîştiga inima. Ca o culme a norocului pentru mine, găsise la castel un portret al ei făcut în tinereţe, căruia este adevărat că-i semănam foarte mult, şi-l aşezase în camera sa, arătîndu-l tuturor.

Cum, în mod obişnuit, mi se spunea „frumoasa Tervire", urma, din asemănarea mea cu portretul doamnei Dursan, că nu se putea lăuda farmecul pe care-l aveam, fără a-l lăuda pe acela care-l avusese dînsa. Nu făceam nici o impresie pe care să nu fi făcut-o dînsa ; ea ar fi trezit tot ce trezeam eu ; ar fi fost acelaşi lucru, dovadă portretul ; şi asta o bucura încă, aşa bătrînă cum era ; amorul-propriu foloseşte orice, ia ce poate, după vîrsta şi situaţia în care ne aflăm ; şi-ţi dai seama că nu pierdeam nimic, eu, făcîndu-i atîta cinste şi arătîndu-mă la fel cum fusese dînsa.

Iată deci în ce împrejurări a plecat Tervire înapoi în Bourgogne.

Domnul Villot, care credea că nu m-a lăsat la castel decît pentru o săptămînă sau două, a venit să mă ia a doua zi după plecarea unchiului meu ; dar doamna Dursan, care nici ea nu mă oprise decît pentru cîteva zile, nu mai era de părere s-o părăsesc.

— Spune, fetiţo, mi-a zis luîndu-mi mîna, ţi-e urît aici ?

— Nu, desigur, mătușă, i-am răspuns ; dar, în schimb, s-ar putea să-mi fie urît aiurea.

— Ei bine, rămîi, urmă ea ; te vei simți la mine încă mai bine decît la Villot, cred.

— Așa mi se pare, i-am spus eu surîzînd.

— Voi scrie deci mîine mamei tale că te opresc aici, adăugă ea ; fie vorba între noi, nu erai acolo într-o casă potrivită pentru o fată din neamul tău. Domnișoara de Tervire în pensiune la un fermier ! Frumos !

— Mai frumos decît de a fi în pensiune la un biet paznic la vie, cum era să fiu, mătușă, i-am răspuns tot glumind.

— Știu foarte bine, copila mea, mi-a întors-o dînsa ; alaltăieri mi s-a istorisit toată povestea ta, și îndatorirea pe care o ai față de moș Villot, pe care-l prețuiesc, ca și pe soția lui ; sînt la curent cu tot ce te privește și nu spun nimic despre mama ta ; dar ai niște mătuși foarte drăguțe ! Ce rubedenii ! Au venit să mă vadă și am să le întorc vizita ; n-am încotro ; vei veni cu mine, vreau să-mi îngădui această plăcere.

Fermierul a intrat în timp ce-mi spunea aceste vorbe.

— Intră, domnule Villot, îi strigă ea ; vorbeam de dumneata adineauri ; ai venit s-o iei pe Tervire, dar o opresc ; mi-o lași bucuros, nu-i așa ? Îi voi face cunoscut marchizei că este la mine. Cît ți se cuvine pentru ea ? spune ? Am să plătesc pe loc.

— Ei, Dumnezeule ! doamnă, nu e nici un zor, urmă domnul Villot. În ceea ce privește pe tînăra noastră stăpînă, este numai drept s-o aveți, de vreme ce o doriți, nu pot spune nu ; și, ca să spun adevărul, sînt foarte mulțumit pentru dînsa, fiindcă va fi împreună cu buna ei mătușă ; dar asta nu mă împiedică să mă întorc mîhnit ; și vom fi foarte amărîți, doamna Villot și cu mine, să n-o mai vedem în casă ; căci, să mă iertați, o iubeam ca pe copilul nostru, și la fel o vom iubi și de aici încolo, adăugă el, aproape cu lacrimi în ochi.

— Şi copilul vostru vă iubeşte şi el, i-am răspuns, adînc mişcată la rîndul meu.

— N-ai s-o pierzi, ai să vii s-o vezi cînd doreşti, spuse doamna Dursan, mişcată şi ea de înduioşarea noastră.

— Vom folosi îngăduinţa, răspunse domnul Villot. L-am îmbrăţişat cu un gest firesc şi din toată inima, şi l-am însărcinat cu mii de vorbe bune pentru nevastă-sa, pe care am făgăduit că mă voi duce s-o văd a doua zi ; după care a plecat.

PARTEA A ZECEA

Aţi primit ieri partea a noua a poveştii mele, şi v-o trimit astăzi pe a zecea ; cu greu s-ar putea merge mai repede. Cu toate acestea, prevăd că nu veţi ţine prea mult cont de hărnicia mea ; mărturisesc eu însămi că n-am de ce s-o laud. Am fost pînă acum atît de leneşă, încît ea nu înseamnă încă o îndreptare din partea mea ; seamănă mai curînd cu un capriciu care îmi vine, decît cu o însuşire pe care o dobîndesc, nu-i aşa ? Sînt sigură că acesta este gîndul dumneavoastră. Răbdare, sînteţi nedreaptă cu mine, doamnă ; dar nu sînteţi încă obligată s-o ştiţi ; mie îmi revine să v-o dovedesc de-aici încolo, şi să merit astfel s-o recunoaşteţi şi dumneavoastră. Să mergem mai departe ; tot prietena mea călugăriţa vorbeşte, după ce s-a întors spre seară în camera mea, unde o aşteptam.

— Îţi aminteşti desigur, urmă ea, că mă aflam la doamna Dursan, care îmi dădea cu prisosinţă tot ce are nevoie o fată pentru a trăi ; încît nu atîrna decît de mama ca să mă iubească foarte mult, dacă, pentru a cîştiga bunăvoinţa ei, n-aveam decît să nu-i fiu în sarcină şi s-o las, încet-încet, să uite că sînt fata ei.

Şi a uitat atît de bine, încît trecuseră patru ani de cînd nu ne mai sosiseră ştiri de la dînsa, cînd am pierdut-o pe doamna Dursan, împreună cu care nu trăisem decît cinci sau şase ani ; şi aceşti ani i-am petrecut într-un fel

atît de liniştit şi lipsit de schimbări, încît nu face să mă opresc asupra lor.

Ţi-am mai spus că mi se zicea frumoasa Tervire ; căci în fiecare mic judeţ al provinciei se află aproape întotdeauna cîte o fiinţă de sexul nostru care este frumuseţea ţinutului, aceea, ca să zicem aşa, cu care ţinutul se mîndreşte.

Or, eu eram cea care avea cinstea asta, pe care n-am dus-o aiurea, şi pe atunci ea îmi aducea o mulţime de iubiţi dintre cei ce locuiau la ţară, de care nu mă prea sinchiseam ; dar ei slujeau ca să arate că eram frumoasa frumoaselor, şi asta-i tot ce-mi plăcea din asta.

Nu că din această pricină aş fi fost mai mîndră faţă de semenele mele ; nu era felul meu ; adesea au putut fi nemulţumite de chipul meu, care-l întrecea pe al lor, dar niciodată n-au avut a se plînge de mine, nici de purtarea mea ; niciodată vanitatea mea n-a căutat să le întreacă ; dimpotrivă, pe cît mi-era cu putinţă, nu luam în seamă preferinţa care mi se arăta, o înlăturam, n-o vedeam ; se spunea despre mine că n-o văd ; sufeream chiar pentru semenele mele, care o vedeau, deşi eram foarte mulţumită ca ceilalţi s-o vadă ; este o copilărie de care îmi mai amintesc încă ; dar cum numai eu o ştiam, cum prietenele mele credeau că nu-mi cunosc superioritatea, asta le îmblînzea ; le mai scădea din umilirea lor, şi nu trăiam mai prost unele cu altele.

De altfel, toată lumea mă iubea. Este mai drăguţă decît oricare alta, se spunea, şi e singura care nu-şi dă seama. Numai de asta i se vorbea doamnei Dursan ; peste tot unde mergeam nu i se pomenea de mine decît pentru a mă lăuda, şi felul cum eram primită şi alintată dovedea că totul era de bună credinţă.

Este drept că eram blîndă din naştere şi, cu firea pe care o aveam, nimic nu m-ar fi neliniştit mai mult decît să simt că sînt privită cu ochi răi de cineva.

Doamna Dursan, pe care o iubeam din toată inima, şi care nu se îndoia de aceasta, asculta la rîndul ei tot binele care i se spunea despre mine, conchidea că are dreptate să mă iubească, şi nu conchidea decît iubindu-mă în fiece zi mai mult.

De cînd eram cu ea n-o văzusem decît perfect sănătoasă ; dar, cum avea o vîrstă foarte înaintată, pe nesimţite această sănătate a început să se şubrezească. Doamna Dursan, pînă atunci atît de harnică, a devenit beteagă şi greoaie ; se plîngea că-i scade vederea ; alte neajunsuri de acelaşi fel s-au ivit ; nu mai ieşeam aproape deloc din castel, mereu apăreau indispoziţii noi ; a avut una, între altele, care i s-a părut că-i vesteşte un sfîrşit atît de apropiat, încît şi-a făcut testamentul fără să-mi spună nimic.

Mă aflam atunci în camera mea, unde nu mă retrăsesem decît de un ceas, pentru a mă lăsa în voia îngrijorării şi a gîndurilor neliniştite pricinuite de starea ei.

Atît de mult mă legasem de dînsa, ţineam atît de mult la dragostea ei, încît mă apuca ameţeala cînd mă gîndeam că ar fi putut să moară.

Aşa că, de cîteva zile, eu însămi eram foarte schimbată. Totuşi, de teamă să n-o sperii, mă arătam liniştită, şi căutam să vădesc ceva din veselia mea obişnuită.

Dar, în asemenea împrejurări, rîzi cu atîta silă, imiţi atît de prost şi atît de jalnic ceea ce nu simţi ! Doamna Dursan nu se lăsa înşelată şi zîmbea cu duioşie uitîndu-se la mine, ca şi cînd mi-ar fi mulţumit pentru străduniile mele.

Deci, tocmai îşi scrisese testamentul cînd am ieşit din cameră ca să mă duc la dînsa. Plînsesem, şi asta lasă totdeauna oarecare urme pe faţă.

— De unde vii, drăguţa mea ? îmi spuse dînsa, ai ochii tare roşii !

— Ştiu eu, i-am răspuns ; poate fiindcă am aţipit un sfert de ceas.

— Nu, n-ai aerul să fi dormit, urmă ea dînd din cap ; ai plîns.

— Eu, mătușă ? dar de ce vreți să plîng ? am strigat cu acel aer nestingherit pe care mi-l luam.

— Din cauza vîrstei și a beteșugurilor mele, îmi spuse ea zîmbind.

— Cum din cauza beteșugurilor dumneavoastră ? Vă închipuiți că o mică tulburare a sănătății, care va trece, poate să mă sperie, cu rezistența pe care o aveți ? i-am răspuns pe un ton gata să mă trădeze dacă nu m-aș fi oprit.

— Sînt mai bine astăzi, dar nu e nimeni veșnic, copila mea, și trăiesc de mult, îmi spuse ea în timp ce sigila un plic.

— Cui îi scrieți, doamnă ? i-am spus, fără să răspund la observația ei.

— Nimănui, urmă ea ; sînt niște măsuri pe care le-am luat pentru tine. Nu mai am fiu ; de aproape douăzeci de ani de cînd nu s-a mai auzit vorbindu-se de el, îl cred mort ; și chiar dacă ar trăi, ar fi totuna pentru mine ; nu că aș mai avea vreo pică pe el ; dacă trăiește, mă rog lui Dumnezeu să-l binecuvînteze și să-l facă om de treabă ; dar nici onoarea familiei, nici credința, nici bunele moravuri pe care le-a încălcat nu-mi îngăduie să-i las averea mea.

Am vrut să-i tai vorba aici pentru a încerca s-o îmbunez în privința acestui biet fiu ; dar nu m-a ascultat.

— Taci, îmi spuse ea, hotărîrea mea este luată. Nu de necaz mă arăt neînduplecată ; aici nu este vorba de bunătate, ci de o îngăduință nesăbuită și vinovată, care ar dăuna rînduielii și dreptății omenești și cerești. Fapta lui Dursan a fost îngrozitoare ; ticălosul n-a respectat nimic ; și vrei să dau o pildă de îndurare, care ar fi poate primejdioasă chiar pentru fiul tău, dacă ai avea vreodată unul ? Dacă al meu, cum a făcut odinioară tatăl tău, care a fost tratat cu prea multă asprime, s-ar

fi căsătorit, nu zic cu o fată de rang mare, dar cel puțin de familie bună, sau numai dintr-o familie cumsecade, deși săracă, cu adevărat m-aș fi înclinat ; nu m-aș fi uitat la avere și n-aș avea astăzi de ce să-l iert ; dar să se căsătorească cu o fată din drojdia gloatei, și dintr-o familie cunoscută ca ticăloasă de toată gloata ; nu pot să mă gîndesc la asta decît cu groază. Să ne întoarcem la ceea ce spuneam. Nu-mi rămîne drept moștenitor decît unchiul tău Tervire, care era și-așa destul de avut, și care este bogat grație averii tale ; a tras cu înverșunare foloase din nenorocirea tatălui tău, mi s-a spus ; niciodată nu l-a alinat și nici nu l-a ajutat. S-ar mai bucura încă de nefericirea fiului meu și de motivul lacrimilor mele ; încît, nu vreau să aud de el ; de altminteri, el profită de moștenirea strămoșilor tăi ; și asta nu-l face să se intereseze mai mult de soarta ta. Mă gîndesc de asemenea că n-ai de așteptat mare ajutor din partea mamei tale ; ești vrednică de o situație mai bună decît aceea în care ai rămîne, și moștenirea mea va sluji cel puțin ca să facă fericirea unei nepoate care mi-e dragă, căreia îi va pare rău după mine, sînt sigură, așa moștenitoare cum îmi va fi, și pe care fiul meu, care poate n-a murit, n-o va afla fără milă față de el în mizeria în care se află poate ; recunoștința ta este un ajutor lăsat lui. Iată, copila mea, despre ce este vorba în actul pecetluit pe care-l vezi ; am socotit de cuviință să mă grăbesc să-l scriu, și prin el îți dau tot ce am.

Nu i-am răspuns decît printr-un șuvoi de lacrimi. Aceste vorbe care-mi înfățișau numai chipul morții sale, m-au înduioșat și m-au speriat atît, încît n-am mai fost în stare să rostesc un cuvînt ; mi s-a părut că avea să moară, că-mi spunea adio pe vecie, și niciodată viața ei nu-mi fusese atît de scumpă.

Ea a înțeles motivul spaimei și al lacrimilor mele ; mă așezasem ; s-a sculat pentru a se apropia de mine și, apucîndu-mi mîna, îmi spuse :

— Parcă mă iubeşti mai mult pe mine decît moştenirea mea, nu-i aşa, copila mea ? Dar nu te speria ; asta nu-i decît o măsură de prevedere pe care am luat-o.

— Nu, doamnă, i-am spus făcînd o sforţare, fiul dumneavoastră n-a murit, şi o să-l mai vedeţi, nădăjduiesc.

În clipa aceea, am auzit oarecare zgomot în sală. Erau două doamne dintr-un castel vecin, care veneau s-o vadă pe doamna Dursan ; şi am luat-o la fugă ca să nu fiu văzută în starea în care eram.

A trebuit totuşi să mă arăt peste un sfert de ceas. Veneau s-o poftească pe doamna Dursan la o partidă de pescuit, care avea loc a doua zi la ele ; şi fiindcă s-a scuzat din cauza indispoziţiei sale, ele o rugară ca, cel puţin, să binevoiască a mă trimite pe mine, şi numai-decît cerură să mă vadă.

Doamna Dursan le-a făgăduit că voi veni ; a trimis să mă cheme şi am fost silită să mă arăt.

Aceste două persoane, amîndouă încă tinere, dintre care una era fată şi cealaltă măritată, erau de asemenea, dintre toate prietenele noastre, cele cu care mă simţeam cel mai bine şi aveau cea mai multă prietenie faţă de mine ; erau zece, douăsprezece zile de cînd nu ne văzusem. Ţi-am spus că grijile mele mă schimbaseră mult, şi m-au găsit atît de abătută, încît au crezut că am fost bolnavă.

— Nu, le-am spus ; tot ce am este că, de cîtva timp, dorm destul de prost ; dar o să-mi treacă. Aici, doamna Dursan s-a uitat la mine cu un aer îndoios, pe care l-am înţeles ; fiindcă punea pe seama ei lipsa mea de somn.

— Aceste doamne, îmi spuse, doreau să mergem mîine la o partidă de pescuit, ce va avea loc la dumnealor ; dar sînt prea suferindă pentru a ieşi şi n-am să te trimit decît pe tine, Tervire.

— Cum doriți, i-am răspuns, foarte hotărîtă să născocesc vreo indispoziție mai curînd decît s-o las singură toată ziua.

Încît a doua zi, înainte ca doamna Dursan să se fi sculat, am avut grijă să le trimit un servitor care le-a spus că o durere de cap cruntă ce m-a apucat dis-de-dimineață și mă ținea la pat mă împiedică să mă duc la ele.

Doamna Dursan, mirată de a vedea peste cîteva ore intrînd la ea o cameristă pe care o însărcinase să mă urmeze, află de la ea că nu plecasem, precum și scuza pe care o dădusem.

În timpul acesta m-am sculat ca să mă duc la dînsa și eram la jumătatea drumului de camera ei, cînd am întîlnit-o, sprijinită de un lacheu, venind, cu toată greutatea de a umbla pe care o avea de cîtva timp, să vadă ea însăși în ce stare mă aflam.

— Cum, te-ai sculat ? îmi spuse dînsa, oprindu-se de cum m-a văzut ; și migrena ta ?

— Nu era migrenă, i-am spus, m-am înșelat ; nu era decît o mare durere de cap care a scăzut mult, și-mi pare foarte rău că n-am sosit mai devreme ca să vă spun.

— Haide, nu ești decît o ștrengăriță, și ți s-ar cuveni să te pun să pleci numaidecît ; dar vino acum la mine, dacă ai vrut să rămîi.

— Vă încredințez că aș fi plecat, dacă n-aș fi crezut că sînt bolnavă, i-am răspuns cu un aer nevinovat.

— Și eu, îmi spuse dînsa, te încredințez că mă voi duce peste tot unde voi fi poftită, de vreme ce nu ești cuminte.

— Ei, desigur, veți merge peste tot, am urmat eu ; asta și doresc, nu veți fi mereu suferindă ; și, tot vorbind astfel, am ajuns în camera ei.

Multe lucruri mărunte ca acestea și în care ghicea întotdeauna intenția mea, orice aș fi făcut, îmi cîștiga-

seră într-atît inima ei, încît mă iubea aşa cum cea mai duioasă dintre mame îşi iubeşte fiica.

Tocmai atunci, cea mai veche dintre cele două cameriste ale sale, o fată bătrînă ce se bucura de toată încrederea ei şi o slujea de douăzeci şi cinci de ani, s-a îmbolnăvit de o febră acută, care a răpus-o într-un răstimp de şase zile.

Doamna Dursan a fost încremenită de durere ; este drept că la vîrsta sa, aproape că nu exista pierdere asemănătoare cu aceasta.

Într-o astfel de împrejurare, moartea îţi răpeşte o prietenă de un fel neasemuit, o prietenă de fiecare clipă, căreia nu te osteneşti să-i placi ; care te odihneşte de oboseala de a fi fost pe placul altora ; este, ca să spun aşa, un nimeni pentru tine, deşi nu se află altcineva de care să ai mai multă nevoie ; faţă de ea eşti cît de repezită, cît de meschină ca dispoziţie şi caracter ai cîteodată nevoie să fii ; faţă de ea beteşugurile tale cele mai umilitoare nu sînt decît suferinţe pentru tine şi nu o ruşine ; în sfîrşit, o prietenă care nici nu se cheamă astfel, şi pe care adesea nu afli că ai iubit-o decît atunci cînd n-o mai ai, şi totul îţi lipseşte fără dînsa. Aceasta era starea doamnei Dursan la cei aproape optzeci de ani ai săi.

Aşa încît, cum ţi-am spus, a căzut într-o melancolie ce mi-a sporit spaima.

Totuşi, avea nevoie de altă cameristă şi i s-au trimis mai multe, cu care nu s-a împăcat. I-am căutat chiar eu şi i-am adus una sau două dar nici ele nu i-au fost pe plac.

Astfel a petrecut aproape o lună, în timpul căreia a avut o mie de prilejuri de a se convinge de dragostea şi de rîvna mea.

În aceste împrejurări, într-o zi, în timp ce se odihnea şi eu mă plimbam, citind, în împrejurimile castelului, am auzit zgomot în capătul aleii mari ce slujea de şosea ;

am luat-o într-acolo pentru a ști despre ce este vorba. Am văzut că era paznicul doamnei Dursan împreună cu unul din oamenii ei, care-l certau pe un tînăr, avînd aerul că vor să-l bată și încercînd să-i smulgă din mînă o pușcă.

M-am simțit oarecum impresionată de tonul aspru și amenințător cu care-i vorbeau, precum și de acea constrîngere la care voiau să-l supună, și am înaintat cît am putut mai repede, strigîndu-le să înceteze.

Cu cît mă apropiam de ei, cu atît fapta lor îmi displăcea mai mult ; asta fiindcă-l vedeam mai bine pe tînărul în cauză, și era într-adevăr greu să-l privești cu nepăsare ; aerul, statura și chipul lui m-au izbit, cu toată haina simplă și aproape roasă cu care era îmbrăcat.

— Ce faceți acolo ? am spus eu iute acestor bătăuși cînd am ajuns lîngă ei.

— Îl arestăm pe băiatul acesta fiindcă vînează pe moșia doamnei, și a și omorît vînat ; vrem să-i luăm arma, îmi răspunse paznicul, cu toată siguranța unei slugi încîntate de a avea dreptul să facă un rău.

Tînărul, îndată ce m-am apropiat, și-a scos pălăria cu un aer plin de respect și arunca din cînd în cînd spre mine priviri sfioase și rugătoare, în timp ce vorbea celălalt.

— Lăsați, lăsați-l pe domnul să plece, i-am spus paznicului, care nu-i spusese decît „băiatul ăsta", și a cărui mojicie am fost bucuroasă s-o îndrept ; duceți-vă, am adăugat ; pesemne că este străin și n-a știut locurile unde poate să vîneze.

— Nu făceam decît să trec pentru a merge în altă parte, domnișoară, îmi răspunse atunci salutîndu-mă, și n-au dreptate să creadă că am tras pe moșia stăpînei lor, și vrînd încă să dezarmeze un om necunoscut, care, în ciuda stării actuale, nu este făcut, puteți fi sigură, pentru a fi bruftuluit de niște oameni ca ei, în stare să năvălească pe neașteptate.

La aceste cuvinte, paznicul şi însoţitorul său au stăruit pentru a mă convinge că nu era vrednic de iertare şi n-au încetat să-i ceară socoteală pe un ton aspru ; dar, cu indignare, i-am silit să tacă.

Cînd am sosit, găsisem că nu erau decît brutali ; de cînd el rostise cîteva cuvinte, găseam că sînt obraznici.

— Tăceţi din gură ! le-am spus, vorbiţi urît ; depărtaţi-vă, dar nu plecaţi.

Apoi, către el :

— V-au luat vînatul ? i-am spus.

— Nu, domnişoară, răspunse el, şi nu ştiu cum să vă mulţumesc pentru sprijinul pe care aveţi bunătatea să mi-l daţi în această împrejurare. Este adevărat că vînez, dar pentru un motiv care, fără îndoială, o să vă pară foarte scuzabil : o fac pentru un prieten gentilom cu multe rude printre nobilimea acestei regiuni ; lipseşte de aici de mult şi a sosit ieri împreună cu mama mea. Pe scurt, domnişoară, este pentru tatăl meu ; l-am lăsat bolnav, sau cel puţin foarte indispus, în satul din apropiere, la un ţăran care ne-a adăpostit ; şi cum puteţi bănui că stă destul de prost, că nu poate găsi acolo decît o hrană mai puţin potrivită decît i-ar trebui, şi nu este prea în măsură să cheltuiască mult, am ieşit adineauri ca să mă duc la oraş, care nu mai este decît la o jumătate de leghe de-aici, să vînd o mică bijuterie pe care o am la mine ; ieşind, am luat această puşcă cu gîndul să vînez pe drum, şi să-i aduc tatălui meu ceva ce ar putea să mănînce cu mai puţină scîrbă decît ceea ce i se dă.

Vezi bine, Marianne, că acestea erau nişte cuvinte destul de umilitoare de rostit ; totuşi, în tot ce mi-a spus aici, n-a fost o vorbă care să nu-mi stîrnească atît consideraţie cît şi compătimire, şi care să nu-mi îngăduie să-l deosebesc pe om de nenorocul său ; nu era nimic mai opus decît înfăţişarea sa şi sărăcia lui.

— Îmi pare rău, i-am spus, că n-am venit destul de repede pentru a vă scuti de ceea ce s-a petrecut, şi pu-

teți vîna aici în voie ; voi avea grijă să nu vă oprească nimeni. Mergeți înainte, domnule ; vînatul este bun pe locurile astea, și nu veți merge prea departe fără să găsiți ce vă trebuie pentru bolnavul dumneavoastră ; dar pot să vă întreb ce este acea bijuterie pe care aveți de gînd s-o vindeți ?

— Vai, domnișoară, urmă el, nu e mare lucru ; nu este vorba decît de un fleac de două sute de franci cel mult, dar care va fi de-ajuns să-i dea tatălui meu răgaz să aștepte să i se îndrepte situația ; iat-o, adăugă el, arătîndu-mi-o.

— Dacă vreți să mai veniți mîine dimineață, i-am spus după ce am luat bijuteria și m-am uitat la ea, poate că vă voi fi scăpat de ea ; cel puțin, am s-o propun doamnei de la castel, care este mătușa mea ; este darnică ; am să-i spun ce vă face s-o vindeți ; va fi desigur mișcată și cred că are să vă cruțe oboseala de a merge la oraș, unde prevăd că puțini oameni vor dori s-o cumpere.

Îi vorbeam astfel înapoindu-i inelul ; dar m-a rugat să-l păstrez.

— Nu este nevoie să-l iau înapoi, domnișoară, de vreme ce binevoiți a încerca ceea ce spuneți și eu mă voi întoarce mîine, îmi răspunse el. Este drept, de altminteri, ca doamna de care vorbiți să aibă timp să-l cerceteze ; așa încît, domnișoară, dați-mi voie să vi-l las.

Această purtare atît de neașteptat de deschisă m-a mirat puțin, mi-a plăcut și m-a făcut să roșesc, nu știu de ce. Totuși, am refuzat mai întîi să iau în grijă acest inel și am stăruit să-l dau înapoi.

— Nu, domnișoară, mi-a mai spus salutîndu-mă ca să plece ; este mai bine să-l aveți de astăzi, ca să puteți să-l arătați ; după acestea, a plecat ca să scurteze discuția.

Am stat să mă uit la el în timp ce se depărta și mă uitam la el plîngîndu-l, dorindu-i bine, plăcîndu-mi să-l privesc, socotindu-mă numai mărinimoasă.

Paznicul și însoțitorul lui rămaseseră pe alee, la treizeci, patruzeci de pași de noi, după cum le poruncisem, și m-am apropiat de ei.

— Dacă-l mai vedeți azi sau mîine pe acest tînăr vînînd pe-aici, le-am spus, vă interzic, din partea doamnei Dursan, să-l mai supărați ; voi avea grijă să v-o interzică chiar dînsa. Apoi m-am întors la castel cu mintea tot plină de acest tînăr și de cuviința lui, de aerul lui respectuos și de farmecul lui. Acel inel chiar, pe care mi-l lăsase, făcea parte din gîndurile mele ; mă preocupa și nu era pentru mine un lucru de care să nu-mi pese.

M-am dus la doamna Dursan, care se trezise, și căreia i-am istorisit mica mea întîmplare, precum și porunca pe care o dădusem paznicului din partea ei.

Ea n-a șovăit să încuviințeze tot ce făcusem. Un tînăr vînător atît de arătos (căci n-am lăsat de-o parte nimic din ce putea să-l facă interesant), un tînăr atît de politicos, atît de blînd, atît de bine crescut, care vîna cu o rîvnă atît de înălțătoare pentru un tată bolnav, nu putea decît să fie bine văzut de doamna Dursan, care avea inimă bună și nu vedea în povestirea mea decît dezvinovățirea sau prețuirea străinului.

— Da, copila mea, ai dreptate, mi-a spus dînsa ; aș fi gîndit ca tine dacă aș fi fost în locul tău, și fapta ta este foarte lăudabilă. (Nu atît de lăudabilă cît își închipuia, nici cît credeam eu însămi ; nu acesta este cuvîntul care ar fi trebuit folosit.)

Oricum ar fi, înduioșarea de care am văzut-o cuprinsă mi s-a părut un semn bun pentru reușita negustoriei mele cu inelul și i-am vorbit numaidecît de el, arătîndu-i-l, convinsă că n-aveam decît să spun prețul pentru a căpăta banii.

Dar mă înșelam : pornirile mătușei mele și ale mele nu erau absolut aceleași ; doamna Dursan nu era decît bună și miloasă ; asta îți lasă destul sînge rece și nu te împinge să cumperi un inel cu care n-ai ce face.

— Dar nici nu te gîndi, îmi spuse dînsa ; de ce ai luat inelul acesta asupra ta ? La ce vrei să-l folosesc ? N-aş putea să-l iau decît pentru tine şi ţi-am dat unele mai frumoase (ceea ce era adevărat). Nu, copila mea, ia-l înapoi, adăugă ea numaidecît, dîndu-mi-l cu un aer trist ; să nu-l mai văd ; îmi aduce aminte de un mic inel pe care l-am avut odinioară ; mi se pare că era la fel cu acesta, şi-l dădusem fiului meu spre sfîrşitul studiilor sale.

La aceste vorbe, am băgat repede inelul în hîrtia din care-l scosesem şi am încredinţat-o că n-o să-l mai vadă.

— Stai, e mai bine să-i propui mîine tînărului tău să-i împrumuţi nişte bani pe care ţi-i va înapoia, îi vei spune, cînd îşi va fi vîndut bijuteria ; iată zece ducaţi pentru el ; nu mă sinchisesc nicidecum dacă îţi vor fi înapoiaţi sau nu, îi dăruiesc, deşi nu trebuie să-i spui asta.

— O să am mare grijă, i-am răspuns luînd acea sumă, care era mult sub dărnicia de care mă simţeam eu în stare, dar, împreună cu ceva bani ce hotărîsem să-i adaug eu, va deveni ceva mai vrednică de serviciul pe care doream să-l fac ; căci bani aveam ; doamna Dursan care, cînd se ivea prilejul, voia să joc cărţi, nu mă lăsa să duc lipsă.

Toată încurcătura mea fu să ştiu cum voi face a doua zi pentru a oferi această sumă tînărului, fără să se ruşineze din cauza sărăciei alor săi, nici să poată ghici că aceşti bani se dăruiau mai mult decît se împrumutau.

M-am gîndit deci la astea cu luare-aminte, m-am gîndit seara, m-am gîndit cînd m-am culcat. Puneam la cale ce-i voi spune şi aşteptam a doua zi fără nerăbdare, dar şi fără a înceta o clipă de a mă gîndi la această a doua zi.

Ea a sosit aşadar ; şi primul meu gînd cînd m-am trezit a fost să gîndesc că a sosit.

Mă aflam cu doamna Dursan pe terasa grădinii, şi după cină stăteam amîndouă de vorbă, cînd a venit să ni se spună că un tînăr străin, care era în sală, cerea să-mi vorbească.

— Este, se vede, vînătorul tău de ieri, îmi spuse doamna Dursan ; du-te şi dă-i înapoi inelul şi încearcă să-l reţii o clipă ; am să mă întorc în camera mea şi aş fi bucuroasă să-l văd cînd voi trece prin sală.

M-am sculat deci cu o tulburare ascunsă, pe care n-o puneam decît pe socoteala neplăcutei îndatoriri de a-i înmîna diamantul precum şi a încurcăturii mele de a nu şti cu ce vorbe să-i ofer acea sumă ce-o aveam gata pregătită şi pe care o sporisem cu încă o dată pe atît.

M-am apropiat întîi cu acel aer pe care-l ai cînd vii să le spui oamenilor că n-ai izbutit în ceea ce-i priveşte ; s-a înşelat asupra aerului meu şi a crezut că însemna că-i socoteam vizita, în clipa aceea, supărătoare ; este cel puţin ce am înţeles din răspunsul lui.

— Sînt ruşinat de osteneala ce v-o pricinuiesc, domnişoară, şi tare mi-e teamă că n-am ales o oră potrivită, îmi spuse el salutîndu-mă cu tot farmecul pe care-l avea sau pe care i-l credeam.

— Nu, domnule, i-am răspuns, veniţi tocmai bine şi vă aşteptam ; dar ceea ce mă necăjeşte este că mai am încă inelul dumneavoastră, şi că n-am putut s-o conving pe mătuşa mea să-l ia, după cum v-am făcut să nădăjduiţi ; are multe bijuterii de felul acesta şi n-ar şti, spune ea, la ce s-o folosească pe a dumneavoastră. Ar fi totuşi încîntată să ajute nişte oameni de treabă ; şi, cu toate că nu vă cunoaşte, după cele spuse de mine despre persoanele cu care sînteţi, rămase în satul vecin, venite în acest ţinut pentru o afacere de seamă, şi despre faptul că vindeţi această mică bijuterie doar pentru a vă procura un ban de care părinţii dumneavoastră au nevoie în clipa de faţă ; în sfîrşit, domnule, după felul în care i-am vorbit de dumneavoastră şi de atenţia de care sînteţi

vrednic, a socotit că nu riscă nimic făcîndu-vă o plăcere care ar fi foarte mulţumită să i se facă şi dînşii în asemenea împrejurare ; anume, să vă împrumute această sumă pînă cînd ai dumneavoastră vor primi bani, sau veţi fi vîndut diamantul ; a cărui vînzare va sluji să vă plătiţi ; şi am la mine douăzeci de ducaţi cu care ne veţi fi dator şi pe care iată-i, am adăugat.

— Cum, domnişoară, îmi spuse el zîmbind blînd şi cu un aer recunoscător, îmi daţi înapoi inelul ! Vă sîntem necunoscuţi, nu-mi cereţi nici numele, nici chitanţă, şi totuşi îmi oferiţi aceşti bani !

— Aveţi dreptate, domnule, i-am spus : la prima vedere acest lucru ar putea fi privit ca nesocotit, mărturisesc ; dar sînteţi desigur un tînăr de onoare ; se vede bine că veniţi dintr-o casă bună şi sînt sigură că nu primejduiesc nimic. De altminteri, la ce ne-ar sluji chitanţa şi numele dumneavoastră dacă n-aţi fi ceea ce cred ? În ce priveşte diamantul, nu vi-l înapoiez decît ca să-l vindeţi, domnule ; cu el o să mă plătiţi ; dar să nu vă grăbiţi ; face, mi s-a spus, mai mult de două sute de franci ; luaţi-vă tot timpul de care va fi nevoie ca să-l daţi fără pierdere. Şi vorbind astfel, i-l întindeam.

— Nu ştiu, domnişoară, spuse el primindu-l, dacă trebuie să vă fim mai îndatoraţi de serviciul pe care vreţi să ni-l faceţi sau de grija pe care o aveţi de a-l ascunde ; căci nu se împrumută unor necunoscuţi ; v-am spus destul ; părinţii mei vor fi tot atît de mişcaţi ca mine de bunăvoinţa dumneavoastră ; dar am venit aici ca să vă spun, domnişoară, că nu mai sîntem la strîmtoare, şi că, de ieri, am găsit o prietenă care ne-a împrumutat cît ne trebuie.

Doamna Dursan, care intră atunci în sală, m-a împiedicat să-i răspund. Şi-a închipuit că este vorba de mătuşa mea şi i-a făcut o plecăciune adîncă.

Ea şi-a ţintit ochii asupra lui şi l-a salutat la rîndul ei cu o bunăcuviinţă mai vădită decît m-aş fi aşteptat

și pe care, pesemne a socotit că o datora înfățișării sale, foarte nobilă.

A făcut mai mult, s-a oprit ca să-mi spună :

— Nu domnul este persoana care ți-a încredințat inelul pe care mi l-ai arătat ?

— Da, doamnă ; dar nu mai este vorba de asta, i-am răspuns, și domnul n-are să-l mai vîndă.

— Cu atît mai bine, urmă ea ; ar fi fost greu să-l poată plasa aici ; dar, deși mie nu mi-a convenit, adăugă ea adresîndu-se lui, pot să vă fiu de folos cu ceva, domnule ? Părinții dumneavoastră, după cîte mi-a spus nepoata mea, sînt nou-veniți în ținutul ăsta, au treburi aici ; dacă ar fi vreun prilej să le fiu de fôlos, aș fi încîntată.

Bucuros aș fi sărutat-o pe mătușa mea, atît îi eram de recunoscătoare pentru cele ce spusese ; tînărul a roșit totuși, și eu am băgat de seamă ; mi s-a părut încurcat. Nu am fost mirată ; el a înțeles că din pricina situației lui proaste mătușa mea a fost curioasă să vadă cum arată ; și nu-ți place să fii cercetat în sensul acesta, ți-e chiar rușine să stîrnești mila.

Totuși, răspunsul lui n-a fost nici mai puțin politicos, nici mai puțin plin de respect.

— Le voi spune tatălui meu și mamei mele interesul ce binevoiți a-l purta treburilor lor, urmă el, și vă rog din suflet în numele lor, doamnă, să păstrați gîndurile atît de binevoitoare pe care le aveți față de ei.

Abia rostise aceste puține cuvinte, și doamna Dursan rămase ca uimită. A păstrat chiar o clipă de tăcere.

— Tatăl dumneavoastră este încă bolnav ? îi spuse ea după aceea.

— De aseară ceva mai puțin, doamnă, răspunse el.

— Și ce fel de treburi are ? mai adăugă dînsa.

— Este vorba, urmă el sfios, de o înțelegere de familie de care are să vă vorbească el însuși cînd va avea cinstea

să vă vadă ; dar unele motive nu-i îngăduie să se arate atît de curînd.

— Prin urmare este cunoscut aici ? îi spuse ea.

— Nu, doamnă, dar are pe-aici cîteva rude, urmă el.

— Oricum ar fi, răspunse dînsa luîndu-mi braţul ca s-o ajut să umble, am prieteni în acest ţinut şi vă spun încă o dată că nu va atîrna de mine să nu-i fiu de folos.

După aceasta a plecat şi m-a silit s-o urmez, lucru la care nu mă aşteptam ; mi se părea că mai aveam ceva de spus acelui tînăr. În ceea ce-l privea, părea că nici el nu-mi spusese totul şi nu credea că voi pleca atît de repede. Am văzut în ochii lui că-i părea rău după mine, şi am căutat ca el să vadă în ai mei că aş dori să se întoarcă, dacă era nevoie.

— Sînt de părerea ta, îmi spuse doamna Dursan, cînd am fost singure ; băiatul acesta are o înfăţişare distinsă şi părinţii săi fără îndoială sînt cineva. Ştii că are o voce care m-a mişcat ? Cu adevărat, parcă l-am auzit vorbind pe fiul meu. Ce-ţi spunea cînd am sosit ?

— Că o prietenă pe care tatăl său a găsit-o, am urmat eu, l-a scos din nevoia de bani şi că vă mulţumeşte de mii de ori pentru suma pe care v-aţi oferit să i-o împrumutaţi.

— Ca să-ţi spun drept, îmi răspunse ea, acest tînăr vorbeşte de o înţelegere de familie, şi tare mi-e teamă ca tatăl său să nu se fi bătut [1] odinioară ; după cît pare, de asta se ascunde, şi atunci e mare păcat ; va fi greu să iasă dintr-o treabă ca asta.

Atunci a venit cineva care ne-a curmat vorba ; am lăsat-o pe doamna Dursan şi m-am dus în camera mea ca să fiu singură. Am căzut pe gînduri destul de mult timp, fără să-mi dau seama ; voiseam să-i înapoiez mătuşii mele cei zece ducaţi pe care mi-i dăduse pentru tînărul acela, dar mi i-a lăsat. Se va întoarce, spuneam,

[1] Este vorba despre duel, fapt interzis sub pedeapsă grea.

se va întoarce; sînt de părere să păstrez deocamdată acești bani ; poate că nu-i va pare rău să-i mai găsească. Și, cu nevinovăție, mă făleam gîndind astfel, îmi plăcea să simt că am o inimă atît de bună.

A doua zi, am gîndit că ziua nu va trece fără ca să-l mai văd pe acest tînăr ; așa credeam eu, și după masă mă așteptam în orice clipă să mi se spună că întreabă de mine. Dar a sosit noaptea fără ca el să se arate ; inima mea bună, printr-o ciudă nesimțită, de care eu însămi nu știam, s-a mai răcit.

În ziua următoare, tot nici o vizită. Cu toată răceala mea, pînă atunci ținusem asupra mea banii pregătiți pentru el ; dar atunci : „Haide, mi-am spus, nu mai am decît să-i pun la loc în pușculiță" ; și tot inima mea cea bună se răzbuna, fără să știu.

În fine, peste două zile, una din cele mai bune prietene ale doamnei Dursan, femeie cam de vîrsta ei, care venise s-o vadă pe la orele patru și pe care o conduceam din politețe pînă la trăsura ei oprită pe aleea cea mare, îmi spuse la ieșirea din castel :

— Hai să ne plimbăm puțin prin partea aceea.

Și s-a îndreptat spre un crîng care era la dreapta și la stînga casei, și care fusese străpuns pentru a face șoseaua.

— Este cineva acolo care ne așteaptă, adăugă ea ; n-a îndrăznit să mă urmeze pînă la dumneata și mă bucur mult să ți-l arăt.

Am început să rîd.

— Cel puțin pot avea încredere în dumneavoastră, doamnă, și n-are cineva de gînd să mă răpească ? i-am răspuns.

— Nu, urmă ea pe același ton, n-am să te duc prea departe.

Într-adevăr, cum am intrat în această parte a crîngului, am și văzut, la zece pași de noi, trei persoane care s-au apropiat cu mari plecăciuni ; și din aceste trei persoane

am recunoscut-o pe una, care era tînărul meu. Cealaltă era o femeie foarte bine făcută, de vreo treizeci şi opt, patruzeci de ani, care trebuie să fi fost de cea mai mare frumuseţe, căreia îi mai rămăsese încă destulă, dar era palidă, şi aerul ei abătut părea să se datoreze unei tristeţi mai vechi, ce o avea de obicei ; pe deasupra, era îmbrăcată ca o femeie care n-ar fi putut să-şi păstreze decît o rochie veche pentru a se găti.

Celălalt era un bărbat de patruzeci şi trei sau patruzeci şi patru de ani, care părea olog, destul de prost dichisit de altminteri, şi la care nu mai vedeai, drept rămăşiţă de demnitate, decît o sabie.

El a fost acela care a înaintat cel dintîi spre mine, salutîndu-mă ; i-am răspuns la salut, fără să ştiu la ce duce asta.

— Domnule, i-am spus tînărului care se afla lîngă el, vă rog, despre ce este vorba ?

— De părinţii mei, pe care-i vedeţi, domnişoară, îmi răspunse el, sau, pentru ca să vă pun mai bine în cunoştinţă de cauză, de domnul şi doamna Dursan.

— Iată cum stau lucrurile, copila mea, îmi spuse atunci doamna cu care venisem ; iată-l pe vărul dumitale, fiul acelei mătuşi care ţi-a dat toată averea ei, după cîte m-a încredinţat ea însăşi ; şi te rog să mă ierţi, căci, cu sufletul mare pe care ţi-l cunosc, ştiam foarte bine că, aducîndu-te aici, îţi jucam cea mai urîtă festă din lume.

Abia a isprăvit aceste vorbe şi femeia s-a zvîrlit la picioarele mele :

— Mie, care am pricinuit nenorocirile soţului meu, mi se cade să mă arunc în genunchi, şi să vă rog din suflet să vă fie milă de el şi de fiul meu, îmi spuse ea ţinîndu-mi o mînă pe care o scălda cu lacrimile ei.

În timp ce vorbea, tatăl şi fiul, amîndoi cu ochii în lacrimi şi luîndu-şi înfăţişarea cea mai rugătoare din lume, aşteptau răspunsul meu.

— Ce faceţi, doamnă ? am strigat îmbrăţişînd-o şi pătrunsă pînă în adîncul sufletului văzînd în jurul meu această familie nenorocită, care mă făcea stăpînă pe soarta ei şi tremura rugîndu-mă să-mi fie milă de nevolnicia sa.

— Ce faceţi, doamnă ? sculaţi-vă ! i-am strigat ; n-aveţi prietenă mai bună ca mine ; este oare nevoie să vă înjosiţi astfel în faţa mea pentru a mă îndupleca ? Vă închipuiţi că ţin la averea dumneavoastră ? Poate fi a mea atîta timp cît trăiţi ? N-am primit-o în dar decît cu greu şi renunţ la ea cu de o mie de ori mai multă plăcere decît mi-ar fi făcut vreodată.

În acelaşi timp îi întindeam o mînă tatălui, care s-a aruncat asupra ei ca şi fiul său, a cărui mişcare, mai duioasă şi mai sfioasă, m-a făcut să roşesc, oricît de zăpăcit mi-era gîndul la vederea acestui spectacol atît de înduioşător.

Pînă la urmă, mama, care pînă atunci rămăsese în braţele mele, s-a sculat de tot şi mi-a dat drumul. L-am îmbrăţişat atunci pe domnul Dursan care, neputînd rosti decît cuvinte fără şir, începea o mie de mulţumiri şi nu isprăvea nici una.

Mi-am îndreptat ochii asupra fiului, după ce l-am lăsat pe tată. Acest fiu era ruda mea şi, în astfel de împrejurări, nimic nu trebuia să mă împiedice să-i dau aceleaşi dovezi de prietenie ca domnului Dursan ; şi, totuşi, nu îndrăzneam. Ruda aceasta era altfel, nu găseam că înduioşarea mea faţă de el ar fi atît de cuviincioasă ; se petrecea între el şi mine nu ştiu ce care era prea plăcut, care-mi spunea să fiu mai puţin slobodă şi-i impunea chiar lui.

Pe de altă parte, de ce să mă fi purtat faţă de el cu mai multă stăpînire decît faţă de ceilalţi ? Ce s-ar fi gîndit despre asta ? M-am hotărît deci, şi l-am îmbrăţişat cu o emoţie egală cu a lui.

— Să vedem întîi ce doriți să fac, le-am spus apoi domnului și doamnei Dursan ; mătușa mea nutrește multă dragoste pentru mine și puteți să vă bizuiți pe toată trecerea pe care aceasta mi-o dă pe lîngă dînsa ; încă o dată, fie că dispun de testament, fie că nu, pentru mine, este același lucru ; am să i-o spun cînd veți dori ; dar trebuie să luăm măsuri înainte de a vă înfățișa dînșii, am adăugat către Dursan tatăl.

— Găsești de cuviință s-o anunț eu, îmi spuse doamna care mă adusese, și să-i mărturisesc că fiul ei se află aici ?

— Nu, am urmat eu cu un aer gînditor, știu cît de neînduplecată este față de domnul, și n-ar fi un mijloc de a izbuti.

— Vai, domnișoară, urmă Dursan tatăl, după cum vedeți, l-ar ierta pe un muribund ; de mult nu mai am sănătate ; nu pentru mine îi cer îndurare, ci pentru soția și fiul meu, pe care i-aș lăsa în cea mai mare lipsă.

— De ce vorbiți de lipsă ? Scoateți-vă asta din minte, i-am răspuns ; nu sînteți drept față de firea mea. V-am mai spus și spun din nou, că nu vreau nimic din ce-i al dumneavoastră, a... s-o spun deschis și, din clipa aceasta, soarta dumneavoastră nu mai atîrnă de succesul împăcării pe care o vom încerca cu mătușa mea ; doar dacă, în urma refuzului meu de a o moșteni, ar face un alt testament în favoarea altcuiva, ceea ce nu mi se pare de crezut. Oricum ar fi, am o idee. Mama dumneavoastră are nevoie de o cameristă de care nu se poate lipsi ; a pierdut-o pe una pe care poate că ați cunoscut-o, este vorba de Lefèvre ; să ne folosim de această împrejurare și să încercăm s-o plasăm pe lîngă dînsa pe doamna Dursan aici de față. Dumneavoastră veți fi aceea, am spus celeilalte doamne, care o veți prezenta și veți răspunde de dînsa și de supunerea ei, care veți spune cu îndrăzneală tot ce se poate spune mai favorabil în-

tr-un astfel de caz. Doamna este plăcută ; blîndeţea şi drăgălăşenia chipului ei vor face să fiţi crezută şi purtarea doamnei va îndreptăţi, pînă la urmă, laudele dumneavoastră ; iată ce putem face mai bine. Sînt sigură că, sub această înfăţişare, va cîştiga inima mătuşii mele ; da, nu mă îndoiesc ; mătuşa mea o va iubi ; vă va mulţumi că i-aţi dat-o ; poate că, foarte curînd, în mulţumirea de a fi găsit cu mult mai bine decît ceea ce a pierdut, ne va da ea însăşi prilejul de a-i mărturisi fără nici o primejdie o mică înşelătorie care nu-i decît lăudabilă, şi nu se va putea împiedica s-o încuviinţeze găsind-o mişcătoare, ceea ce şi este într-adevăr ; şi, desigur, va fi atît de înduioşată, încît nu va mai fi în stare să ni se împotrivească atunci cînd va afla totul. De altminteri, nu trebuie să t ruşinezi să ţii loc de cameristă unei soacre supărate, care nu te-a văzut niciodată, cînd acest lucru este numai o dibăcie menită să-i înduplece mînia.

Cum am expus această părere, au primit-o cu toţii, şi mulţumirile lor au reînceput ; ceea ce propuneam vădea, spuneau ei, atîta sinceritate, atîta rîvnă şi bunăvoinţă faţă de ei, încît uimirea lor nu înceta.

— Chiar mîine dimineaţă, spuse doamna care era prietena lor şi a mea, o duc pe doamna Dursan la soacra ei ; din fericire, m-a întrebat adineauri dacă nu cunosc vreo persoană potrivită, care s-o înlocuiască pe Lefèvre. I-am făgăduit chiar că-i voi căuta pe cineva şi vă opresc pentru dînsa, spuse ea, rîzînd, doamnei Dursan, care era încîntată de ce-mi dăduse în minte şi care a răspuns că se socoteşte angajată.

Am auzit apoi cîteva slugi care se aflau pe aleea şoselei ; ne-a fost teamă sau că ne vor vedea, sau că mătuşa mea i-a trimis să afle de ce nu mă întorc. Am socotit nimerit să ne despărţim, cu atît mai mult cu cît era de-ajuns să fim înţeleşi asupra planului nostru, şi ne-ar fi fost uşor să orînduim aplicarea lui, după îm-

prejurări, sfătuindu-ne zilnic, odată ce treaba va fi începută.

Am plecat deci, doamna Dorfrainville şi cu mine (este numele doamnei care mă adusese), în timp ce Dursan, soţia şi fiul său au pornit, prin pădurice, ca să ajungă la capătul şoselei pentru a o aştepta pe acea doamnă care, în trecere, trebuia să-i ia cu trăsura ei, căci îi găzduise pe tustrei la dînsa, dîndu-i drept nişte prieteni vechi, cărora pierderea unui proces le ştirbise averea şi pe care, pentru a le alina supărarea, îi poftise să vină la dînsa pentru cîteva luni.

— Ai stat mult cu doamna Dorfrainville ? îmi spuse mătuşa mea cînd am sosit.

— Da, i-am spus ; nu era tîrziu şi a avut poftă să se plimbe în pădurice. Mătuşa mea n-a mai stăruit.

A doua zi, la ora zece dimineaţa, doamna Dorfrainville a şi sosit la castel. Tocmai atunci intrasem şi eu la doamna Dursan.

— În sfîrşit, aveţi o cameristă, îi spuse deodată această doamnă ; dar o cameristă cum nu mai este ; dacă n-aţi fi dumneavoastră, i-aş da drumul la a mea şi aş păstra-o pe aceasta ; trebuie să ţin la dumneavoastră cum ţin ca să vă dau întîietate. Este o femeie grijulie, iubitoare, cuminte ; este elementul cel mai bun, cel mai credincios, cel mai de preţuit care poate fi ; nu cred să fie cu putinţă să se găsească ceva mai bun ; şi toate astea se văd pe faţa ei. Am găsit-o ieri la mine, cînd tocmai sosise de la douăzeci de leghe de aici.

— Şi de la cine a plecat ? spuse mătuşa mea. Cum s-au putut despărţi de un element atît de minunat ? Oare stăpîna ei a murit ?

— Chiar aşa e, răspunse doamna Dorfrainville, care prevăzuse întrebarea, şi nu se sfiise să închipuie un răspuns. Vine de la o doamnă care a murit mai zilele trecute, şi o preţuia nespus ; de o mie de ori mi-a spus despre dînsa lucruri minunate şi o avea de cincisprezece

sau șaisprezece ani. De altminteri, știu cine este, îi cunosc familia ; ține de niște oameni foarte de treabă și, în sfîrșit, garantez pentru ea. A venit chiar cu gîndul să rămînă la mine ; cel puțin n-a vrut, spune ea, să intre în niciuna din casele ce i se propun, înainte de a ști dacă nu o voi reține eu ; dar cum nu sînt nemulțumită de a mea, iar dumneavoastră vă trebuie una, v-o las, sau, mai bine zis, v-o dăruiesc ; căci este un adevărat dar.

N-a fost nevoie de mai mult decît acest mic roman, ticluit după cum vezi, pentru a o face pe doamna Dursan s-o ia, și pentru a o tămădui de sila față de altă femeie în slujba sa după aceea pierdută.

— Bine, doamnă, cînd mi-o trimiteți ? îi spuse dînsa.

— Chiar acum, răspunse doamna Dorfrainville ; nu va veni de departe, de vreme ce se plimbă pe terasa grădinii dumneavoastră, unde am lăsat-o. Oricîte merite, oricîtă judecată ar avea, n-am vrut să fie de față cînd o lăudam ; nu știe atît de bine ca mine cît valorează, și nu este nevoie s-o știe ; ne putem lipsi foarte bine ca ea să se prețuiască prea mult ; n-ar valora mai mult, adăugă dînsa rîzînd, și poate chiar ar valora mai puțin. Iată-vă la curent, asta e de-ajuns ; nu mai rămîne decît să-i spunem unuia dintre slujitorii dumneavoastră s-o cheme.

— Nu, nu, am spus eu atunci, mă duc s-o anunț chiar eu.

Și, într-adevăr, am ieșit să mă duc s-o chem. Îmi închipuiam că este îngrijorată și că are nevoie să fie liniștită în privința acestui început.

— Veniți, doamnă, i-am spus apropiindu-mă ; sînteți așteptată, sînteți primită ; mătușa mea vă introduce în casa dumneavoastră crezînd că nu vă introduce decît într-a ei.

— Vai, domnișoară, vedeți cum tremur toată și mi-e teamă să mă arăt tulburată cum sînt, îmi spuse dînsa cu un glas care arăta îndestul ceea ce spunea, și ar fi putut

să-i pară neobișnuit mătușii mele, dacă aș fi adus-o în halul acela.

— Ei bine, dar de ce vă temeți ? i-am spus : oare de a vă înfățișa celei mai bune dintre femei, căreia îi veți deveni dragă și, poate, peste două săptămîni, va plînge de duioșie și vă va îmbrățișa din toată inima aflînd cine sînteți ? Nici să nu vă gîndiți ; haideți, doamnă, arătați-vă cu încredere ; clipa asta nu trebuie să vă stinghereasc cu nimic ; de ce vă este frică ? Sînteți foarte sigură de doamna Dorfrainville și cred că sînteți și de mine.

— Ah, Dumnezeule, de dumneata, domnișoară ? îmi răspunse dînsa ; ce-mi spui mă rușinează ; și pe cine oare m-aș bizui pe lumea asta ? Hai, domnișoară, te urmez ; iată că toată tulburarea mea s-a risipit.

După acestea am intrat în camera de care îi fusese atîta frică să se apropie. Totuși, cu tot curajul regăsit, ea salută cu o sfiiciune pe care ai fi putut s-o găsești exagerată la alta decît dînsa, dar care, adăugată înfățișării ei plăcute și modeste, acelui chip plin de blîndețe, păru un farmec mai mult.

În ceea ce mă privea, am zîmbit cu un aer mulțumit ca să stîrnesc încă bunele păreri ale mătușii mele, ce se uita la fața mea să vadă ce gîndesc.

— Domnișoară Brunon, spuse doamna Dorfrainville noii noastre cameriste, vei rămîne aici ; doamna te păstrează, și n-aș putea să-ți dau o dovadă mai bună a prieteniei mele decît plasîndu-te pe lîngă dînsa ; am încredințat-o că va fi mulțumită de dumneata, și nu mă tem că aș fi înșelat-o.

— Nu îndrăznesc încă să răspund decît de rîvna mea și de silința pe care mi-o voi da ca să fiu pe placul doamnei, răspunse presupusa Brunon. Aceste vorbe le-a spus în felul cel mai îmbietor din lume. Nu m-am mirat că Dursan fiul a iubit-o atît de mult, și nu m-ar fi uimit dacă, chiar atunci, ar fi putut cineva să capete vreo înclinație pentru ea.

Așa încît doamna Dursan mama s-a simțit dispusă în favoarea ei.

— Cred. spuse ea doamnei Dorfrainville, că nu greșesc cu nimic dacă vă mulțumesc dinainte ; Brunon îmi este întru totul pe plac, am despre ea cea mai bună părere din lume, și tare m-aș înșela dacă nu-mi isprăvesc zilele cu dînsa. Nu mă tocmesc, Brunon, n-ai decît să te încrezi în mine în această privință : mi se spune că voi fi mulțumită de dumneata, și dumneata vei fi mulțumită de mine ; dar nu ți-ai adus nimic ? Vei locui lîngă mine, și voi spune uneia dintre femeile mele să te ducă în camera dumitale.

— Nu, nu, mătușă, i-am spus în clipa cînd era să sune ; sînt bucuroasă s-o pun eu la curent ; nu chemați pe nimeni ; mă duc să iau ceva din camera mea și i-o voi arăta pe a ei în trecere.

— A lăsat două cufărașe la mine, pe care i le voi trimite spre seară, spuse doamna de Dorfrainville.

— Vă rog, răspunse mătușa mea. Haide, Brunon, totul e în regulă, ești a mea și doresc să-ți meargă bine.

— Nu de mine mi-e grijă, răspunse Brunon cu felul ei modest. Apoi m-a urmat și, ieșind, am auzit-o pe mătușa mea spunîndu-i doamnei Dorfrainville :

— Femeia asta trebuie să fi fost frumoasă ca un înger.

Aici, m-am uitat la Brunon și-am început să rîd.

— Găsiți aceste vorbe a fi un semn destul de bun ? i-am spus ; iată-l pe fiul ei pe jumătate îndreptățit.

— Da, domnișoară, îmi spuse dînsa, strîngîndu-mi mîna, începe bine ; s-ar părea că cerul binecuvîntează calea pe care m-ai pus s-o iau.

Am rămas împreună vreo zece minute : într-adevăr, nu ieșisem cu ea decît pentru a o pune la curent cu o sumedenie de sarcini mărunte, a căror însemnătate o știam și pe care i le-am dat în grijă. M-a ascultat însuflețită de recunoștință, vorbind mereu de îndatoririle pe care le avea față de mine ; nu era cu putință să le simți cu mai multă

tărie, nici să le rosteşti mai bine ; inima ei se deschidea, nu erau decît porniri de bucurie, ce se isprăveau întotdeauna cu dezmierdări pentru mine.

Oamenii casei treceau încoace şi încolo ; nu se cădea să fim văzute într-o conversaţie atît de temeinică ; am lăsat-o, după ce i-am arătat îndatoririle ei şi după ce chiar am pus-o, pe loc, la lucru. Avea minte ; îşi dădea seama de importanţa rolului pe care-l juca ; i-am dat mai departe sfaturi, ce o călăuzeau într-o sumedenie de lucruri mărunte, dar nu fără însemnătate. Îţi oferea toate micile plăceri ale familiarităţii, fără să pară familiară şi mătuşa mea, peste o săptămînă, a fost încîntată de ea.

— Dacă va continua mereu astfel, îmi spuse ea deoparte, o să am grijă de ea ; şi n-are să te supere, drăguţa mea ?

— Vă îndemn chiar, mătuşă, îi răspundeam ; aveţi o inimă prea bună, prea darnică ca să nu răsplătiţi toată rîvna şi credinţa ei ; se vede că vă iubeşte şi vă slujeşte cu drag.

— Ai dreptate, îmi spuse dînsa ; aşa mi se pare şi mie. Ceea ce mă miră este că fata asta nu e măritată, şi chiar, cu înfăţişarea pe care trebuie s-o fi avut, că n-a întîlnit vreun tînăr bogat, într-o situaţie mai bună decît a ei, căruia să-i fi sucit capul. Era întocmai unul din acele chipuri bune să pricinuiască multă supărare unei familii.

— Vai ! i-am răspuns, poate că nu i-a lipsit lui Brunon, ca să facă multe cuceriri decît să-şi fi petrecut tinereţea într-un oraş. Desigur că tocmai un astfel de chip o fi avut vărul meu Dursan nenorocul să întîlnească, am adăugat cu un aer nevinovat şi simplu ; dar la ţară, unde a trăit Brunon, o fată, oricît de drăguţă ar fi, este ca şi înmormîntată şi nu este o primejdie pentru nimeni.

La vorbele astea, mătuşa mea dădea din umeri şi nu mai spunea nimic.

Fiul mai venea din cînd în cînd cu tatăl, sau doamna Dorfrainville îi aducea pe amîndoi şi-i dădea jos în capătul şoselei, de unde treceau în pădurice, iar eu mă duceam acolo să-i văd cîteva clipe ; şi ultima dată cînd tatăl a venit, l-am găsit atît de bolnav, avea faţa atît de palidă şi de umflată, ochii atît de stinşi, încît m-am îndoit tare c-ar putea să se întoarcă ; şi nu mă înşelam.

— Nu mai este vorba de mine, dragă domnişoară ; simt că mă prăpădesc, îmi spuse el ; de un an lîncezesc, şi de trei luni boala mea a ajuns o hidropizie care nu s-a văzut la început şi al cărei mers n-am fost în stare să-l opresc. Doamna Dorfrainville, de cînd sînt la dînsa, mi-a adus un doctor şi mi-a făcut rost de toate ajutoarele posibile ; dar pe cît se vede a fost prea tîrziu, deoarece boala mi s-a agravat mereu de-atunci. Aşa încît nu m-am silit să vin astăzi decît pentru a vă da, încă o dată, în grijă, interesele nefericitei mele familii.

— După toate cîte v-am spus, i-am răspuns, nu mai sînt eu de vină dacă nu sînteţi liniştit. Dar să lăsăm această părere pe care o aveţi despre o moarte apropiată ; cît de neputincios şi cît de slăbit sînteţi, sănătatea dumneavoastră se va întrema îndată ce grijile vor înceta : deschideţi-vă dinainte inima pentru bucurii. După felul în care o văd dispusă pe mătuşa mea faţă de doamna Dursan, cînd îi vom mărturisi totul, mă îndoiesc c-o să vă refuze iertarea ei ; această mărturisire nu mai atîrnă de nimic ; o vom face poate mîine, poate diseară ; nu există acum nici o oră a zilei care să nu poată aduce această clipă ; astfel încît, fiţi liniştit, toate nenorocirile dumneavoastră au trecut. Trebuie să plec, nu pot să lipsesc prea mult ; dar doamna Dursan va veni aici ; ea va întări nădejdea pe care v-o dau şi va putea să vă spună cît de dragi îmi sînteţi tustrei.

Aceste cuvinte din urmă mi-au scăpat şi am roşit, din pricina fiului care era de faţă ; poate că n-aş fi spus nimic despre ceilalţi doi dacă el n-ar fi fost al treilea.

Încît acest tînăr, așa cufundat cum era în tristețe, s-a plecat deodată asupra mîinii mele luînd-o și sărutînd-o cu un avînt în care intra mai mult decît recunoștință, deși aceasta era pretextul; a trebuit, desigur, să nu văd în asta decît ceea ce spunea el.

M-am sculat totuși, trăgîndu-mi mîna cu un aer încurcat. Din bună-creștere, tatăl a vrut și el să se scoale ca să-și ia adio; dar, fie că cele vorbite de noi l-au răscolit prea tare, fie că, din cauza greutății pe care o avea la respirat, să fi fost prea slăbit de sforțarea făcută pentru a veni pînă la locul din pădurice unde ne aflam, i-a venit un năduf care l-a făcut să cadă înapoi pe locul său, unde am crezut cu toții că-și va da sufletul.

Soția lui, care ieșise din castel pentru a veni la noi, alergă la strigătele fiului ei, care n-au fost auzite decît de dînsa. Eu însămi tremuram atît, încît de-abia mă țineam pe picioare, și aveam în mînă o sticluță din care-i dădeam să respire; în sfîrșit, năduful l-a mai lăsat și doamna Dursan, cînd a sosit, l-a găsit ceva mai bine; dar a crede c-ar fi putut să se întoarcă la trăsura doamnei Dorfrainville, sau că ar fi răbdat mișcarea trăsurii de la castel pînă la dînsa, nu era cu putință și ne-a spus că nu se simte în putere s-o facă.

Soția și fiul său, amîndoi mai palizi ca moartea, se uitau rătăciți la mine și-mi spuneau:

— Ce ne facem?

M-am hotărît:

— Nu putem șovăi, am răspuns; nu-l putem duce pe domnul decît chiar la castel; și în timp ce mătușa mea este cu doamna Dorfrainville, merg să chem oameni care să-l ducă acolo.

— La castel! strigă soția lui; vai, domnișoară, sîntem pierduți.

— Nu, i-am spus, fiți fără grijă; iau totul asupra mea, lăsați-mă pe mine.

În hotărîrea pe care o luam, am întrezărit într-adevăr că, din toate neplăcerile de care aveam să ne temem, nu era nici una să nu se fi putut întoarce în bine.

Dursan bolnav, sau mai bine zis pe moarte, Dursan, pe care mizeria şi beteşugurile sale îl făcuseră de nerecunoscut, nu putea fi respins de mama lui cînd l-ar vedea în acest hal ; şi el n-ar mai fi acel fiu pe care hotărîse să nu-l ierte niciodată.

Oricum ar fi, am alergat acasă, am adus doi din oamenii noştri, care l-au luat pe braţe, şi am pus să se deschidă nişte încăperi aflate în rînd cu curtea, unde a fost dus. Era atît de istovit, încît a fost nevoie să ne oprim de mai multe ori pe drum ; şi am pus să-l bage în pat, sigură că nu mai are mult de trăit.

Cea mai mare parte din slugile mătuşii mele erau atunci risipite. Nu aveam drept martori decît vreo trei sau patru, faţă de care doamna Dursan îşi ascundea durerea, după cum îi spusesem s-o facă, şi care, după înfăţişarea lui Dursan fiul, aflau numai că bolnavul este tatăl său ; dar asta nu lămurea nimic şi mi-a venit o altă idee.

Starea domnului Dursan era gravă ; de-abia mai putea să rostească o vorbă : avea nevoie de ajutorul credinţei ; nu mai era timp de pierdut ; se simţea atît de rău, încît îl cerea chiar el ; şi era aproape cu neputinţă să i-l aducem fără ştirea mamei sale ; de altfel, mi-era teamă să nu moară fără s-o fi văzut ; şi gîndind la toate astea, am tras concluzia că trebuie să începem prin a-i spune mătuşii mele că are la dînsa un bolnav.

— Brunon, i-am spus deodată doamnei Dursan, nu-l părăsi pe domnul ; iar voi duceţi-vă (le vorbeam slugilor noastre) ; şi dumneavoastră, domnule, am adăugat către Dursan fiul, fiţi bun şi veniţi cu mine la mătuşa mea.

M-a urmat cu lacrimile-n ochi, şi în drum l-am pus la curent cu ceea ce voi spune. Doamna Dorfrainville tocmai îşi lua rămas-bun de la mătuşa mea cînd am intrat.

Nu fără uimire m-au văzut venind cu acel tînăr.

— Tatăl acestui domn, i-am spus doamnei Dursan mama, este acum în camerele de jos, unde am pus să fie așezat în pat ; venea să vă mulțumească, împreună cu fiul său, de propunerile de a-l servi ce-ați trimis să i se facă ; și oboseala drumului, adăugată unei boli foarte grave pe care o are de cîteva luni, i-a sleit într-atît puterile, încît am crezut cu toții că-și va da sufletul în curtea dumneavoastră. În grădina unde mă plimbam, au venit să mă pună la curent cu starea lui ; am alergat la el, și n-am avut decît timpul să pun să se deschidă acele încăperi, unde l-am lăsat cu Brunon, care-l veghează în timp ce vorbesc cu dumneavoastră, mătușă ; îl găsesc atît de slăbit, încît nu cred să treacă noaptea.

— Dumnezeule ! Domnule, strigă pe loc doamna Dorfrainville lui Dursan fiul. Cum ? tatălui dumneavoastră îi este atît de rău ? și-a dat seama că trebuie să fie discretă ca și mine, și să nu rostească numele bolnavului, de vreme ce eu îl ascundeam.

— Ah, doamnă, adăugă dînsa, cît îmi pare de rău !

— Îl cunoașteți deci ? spuse mătușa mea.

— Da, desigur că-l cunosc, pe el și toată familia lui. Se înrudește cu cele mai bune familii din ținutul nostru prin mama lui ; a venit să mă vadă cu cîteva zile în urmă ; soția și fiul său erau cu el ; am să vă spun cine sînt ; le-am oferit găzduire în casa mea și mă străduiesc chiar să pun capăt nenorocitei de afaceri care l-a adus aici. Este adevărat, domnule, că tatăl dumneavoastră m-a speriat cu înfățișarea pe care o avea. Este hidropic, doamnă, este necăjit și fac apel la toată bunătatea dumneavoastră pentru el ; n-ar putea să fie nici mai potrivit plasată, nici mai îndreptățită. Dați-mi voie să vă las, trebuie să-l văd.

— Da, doamnă, răspunse mătușa mea ; să mergem împreună ; să coborîm, nepoata mea îmi va da brațul.

N-am găsit de cuviință să-l vadă atunci ; m-am gîndit că, întîrziind puțin, întîmplarea ar putea să ne aducă îm-

prejurări încă mai înduioşătoare şi mai puţin nesigure de succes. Pe scurt, mi s-a părut că am merge prea repede, şi că — fiind vorba de o femeie atît de neclintită în hotărîrile ei şi cu atîta înţelepciune ca mătuşa mea — atîta grabă ne-ar strica poate şi s-ar simţi uneltirea ; că doamna Dursan ar putea privi această întîmplare ca o urzeală de fapte puse la cale, şi boala fiului ei ca o comedie jucată ca s-o înduioşăm ; pe cînd, amînînd cu o zi sau chiar cu cîteva ore, ar avea loc evenimente care nu i-ar mai îndreptăţi nici o bănuială.

Poruncisem să se aducă un doctor şi un preot ; nu mă îndoiam că domnul Dursan va fi împărtăşit ; în mijlocul acestei ceremonii măreţe şi înspăimîntătoare, mă gîndeam să aibă loc recunoaşterea între mamă şi fiu şi clipa aceea mi se părea cu mult mai sigură decît acea în care ne aflam.

Am oprit-o deci pe mătuşa mea :

— Nu, i-am spus, nu este încă nevoie să coboriţi ; voi avea grijă ca nimic să nu-i lipsească prietenului doamnei ; vă este greu să umblaţi ; aşteptaţi puţin, mătuşă ; am să vă spun cum îi este. Dacă se găseşte de cuviinţă să fie spovedit şi grijit, va fi timp să-l vedeţi atunci.

Doamna Dorfrainville, care-şi rînduia purtarea după a mea, a fost de aceeaşi părere. Dursan fiul ni s-a alăturat, şi a rugat-o din suflet să rămînă în camera ei ; aşa încît ne-a lăsat să plecăm, după ce a spus cîteva cuvinte îndatoritoare acelui tînăr, care i-a sărutat mîna într-un chip pe cît de respectuos, pe atît de duios, lucru care păru s-o fi mişcat.

Am găsit-o pe falsa Brunon scăldată în lacrimi ; şi nu mă înşelasem în ceea ce gîndeam despre soţul ei ; nu mai respira decît cu atîta greutate, încît faţa-i era asudată ; iar doctorul, care tocmai sosise cu preotul, după care trimisesem, ne-a încredinţat că nu mai are decît cîteva ore de trăit.

Am trecut în altă cameră ; s-a spovedit, apoi am intrat din nou. Preotul, care adusese tot ce trebuie pentru restul îndatoririlor sale, ne-a spus că bolnavul i-a cerut s-o roage pe doamna Dursan să binevoiască a veni înainte de a se isprăvi cu împărtășania.

— Pesemne că v-a spus cine este ? l-am întrebat atunci ; dar, domnule, sînteți însărcinat să-i spuneți mătușii mele numele, înainte ca ea să-l vadă ?

— Nu, domnișoară, însărcinarea mea se mărginește s-o rog să coboare.

L-am auzit atunci pe bolnav chemîndu-mă cu o voce slabă, și ne-am apropiat :

— Iubita mea rudă, îmi spuse el în mai multe rînduri, urmează-l pe duhovnicul meu la mama, împreună cu doamna Dorfrainville, te rog din suflet, și sprijiniți amîndouă rugămintea pe care o va face din partea mea.

— Da, dragă vere, i-am spus, vom merge cu dînsul ; sînt chiar de părere ca soția dumitale, la care dînsa ține, să vină cu noi, în timp ce fiul dumitale va rămîne aici.

Și, într-adevăr, mi-a trecut prin gînd că trebuie ca soția lui să vină și dînsa.

Mătușa mea, după toate probabilitățile, va fi desigur mirată de însărcinarea cu care eram trimiși la dînsa. Mi-am adus de altfel aminte că prima oară cînd a vorbit cu tînărul, i s-a părut că aude vocea fiului ei, după cîte îmi spusese ; mă mai gîndeam apoi la inelul pe care-l găsise atît de asemănător cu cel dat odinioară lui Dursan. Și, cine știe, îmi spuneam, dacă nu-și va aduce aminte de aceste două lucruri, și dacă vizita ce-i vom cere s-o facă, nu-i va da de bănuit după toate astea, că acest bolnav, care stăruie atîta s-o vadă, este chiar fiul ei ?

Dar, în acest caz, era foarte cu putință să nu vrea să vină ; pe de altă parte, acest refuz, oricît de îndîrjit ar fi, n-ar împiedica unele porniri de mare înduioșare, și mi se părea că atunci Brunon, la care ținea, ar veni în ajutorul acestor porniri zvîrlindu-se deodată, în lacrimi,

la picioarele soacrei sale şi-ar înfrînge astfel fără îndoială această inimă îndărătnică.

Ceea ce prevedeam nu s-a întîmplat ; mătuşa mea n-a avut nici unul din acele gînduri de care vorbesc şi totuşi prezenţa lui Brunon n-a fost cu totul de prisos.

Doamna Dursan citea cînd am intrat în camera ei ; îl cunoştea bine pe preotul pe care i-l adusesem şi-i încredinţa chiar bani pentru pomeni.

— A, dumneavoastră sînteţi, domnule, îi spuse ; veniţi să-mi cereţi ceva ? Dumneavoastră aţi fost chemat pentru necunoscutul care este jos ?

— Din partea lui vin la dumneavoastră doamnă, îi răspunse el cu un aer foarte serios ; ar dori să aveţi bunătatea de a-l vedea înainte de a-şi da sufletul, atît pentru a vă mulţumi pentru găzduirea pe care i-aţi dat-o cu atîta mărinimie, cît şi pentru a vă vorbi de un lucru care vă priveşte.

— Care mă priveşte ! Pe mine ? urmă ea. Ei, ce poate să-mi spuie care să mă privească ?

— Aveţi, spuse dînsul, un fiu, cu care a fost mult timp împreună înainte de a veni în locurile astea ; şi de acest fiu are să vă vorbească.

— De fiul meu ! mai strigă ea încă ; ah, Doamne, adăugă după un suspin adînc, să fiu lăsată în pace în această privinţă ; spuneţi-i că-l compătimesc pentru starea în care se află ; că, dacă Domnul îl cheamă, nu este serviciu, şi nici vreun ajutor la care soţia şi fiul său să nu se aştepte de la mine. N-am văzut-o încă pe prima, şi dacă n-a fost încă anunţată de starea în care se află soţul ei, să mi se spună numai unde este şi-i voi trimite pe loc trăsura mea ; dar dacă bolnavul crede că-mi datorează vreo recunoştinţă, singura dovadă pe care i-o cer este să mă scutească să aflu ceea ce nenorocitul care mă numeşte mama lui l-a însărcinat să-mi spună ; sau, dacă este absolut nevoie să ştiu, să se mulţumească să mi-o spuneţi dumneavoastră, domnule.

N-am găsit încă de cuviinţă să luăm cuvîntul şi l-am lăsat pe preot să răspundă :

— Ar putea să fie o taină care nu vă poate fi dezvăluită decît dumneavoastră, doamnă, şi s-ar putea să fiţi nemulţumită că a fost încredinţată altcuiva. Ţineţi seama, vă rog, că acel ce mă trimite este un om care se stinge, că are pesemne motive de o mare străşnicie ca să vorbească numai cu dumneavoastră şi că ar fi oarecare asprime, în starea în care se află, doamnă, de a nu răspunde la stăruinţele lui.

— Nu, domnule, răspunse dînsa ; făgăduiala pe care poate o fi făcut-o fiului meu de a nu-mi spune decît mie despre ce este vorba nu mă leagă cu nimic, şi mă lasă oricum stăpînă să nu vreau să ştiu despre ce este vorba. Totuşi, de orice fel ar fi taina ce este atît de important s-o ştiu, încuviinţez, domnule, să v-o spună dumneavoastră. Sînt de acord s-o împart cu dumneavoastră ; dacă fac un lucru nechibzuit, nu voi acuza pe nimeni, nu mă voi învinui decît pe mine.

— Ei, mătuşă, i-am spus atunci, încercaţi să învingeţi împotrivirea dumneavoastră în această privinţă ; necunoscutul, care a prevăzut-o, ne-a cerut ca un hatîr, doamnei Dorfrainville şi mie, să alăturăm rugăminţile noastre celor ale acestui domn.

— Da, doamnă, urmă la rîndul ei doamna Dorfrainville, i-am făgăduit să vă aduc, cu atît mai mult cu cît m-a încredinţat că vă veţi căi, fără doar şi poate, de a nu fi vrut să coborîţi.

— Ah, ce prigoană ! strigă acea mamă foarte mişcată ; ce clipe pentru mine ! Cu ce trebuie să mă pună la curent ? Şi dumneata, Brunon, adăugă ea, aruncîndu-şi ochii asupra norei sale, care vărsa lacrimi, de ce plîngi ?

— Pentru că l-a recunoscut pe bolnav, am răspuns eu pentru ea, şi este mişcată văzîndu-l că moare.

— Ce, şi tu-l cunoşti ? urmă mătuşa mea, spunîndu-i încă aceste vorbe.

— Da, doamnă, răspunse ea, are rude pentru care voi avea toată viața simțăminte de dragoste și respect, și vi le-aș numi, dacă el n-ar vrea să rămînă necunoscut.

— Nu cer să știu ceea ce el vrea să nu se afle, răspunse mătușa mea ; dar, de vreme ce tu știi cine este și că a trăit multă vreme cu Dursan, după cîte spune, nu cumva i-ai văzut împreună ?

— Da, doamnă, vă mărturisesc, urmă ea ; l-am cunoscut chiar pe fiul domnului Dursan din cea mai fragedă copilărie.

— Fiul lui ! răspunse împreunîndu-și mîinile ; deci, are copii ?

— Cred că n-are decît unul, doamnă, răspunse Brunon.

— Vai, de ce nu este încă nenăscut ! strigă mătușa mea. Ce să facă cu viața ? Ce se va alege de el ? și ce nevoie aveam să știu toate astea ? Îmi străpungi inima, Brunon, mi-o sfîșii ! Dar vorbește, nu-mi ascunde nimic ; poate că știi mai mult decît vrei să-mi spui ; unde se află tatăl lui acum ? Care era situația lui cînd l-ai lăsat ? Ce făcea ?

— Era nenorocit, doamnă, răspunse Brunon, lăsînd ochii în jos, cu tristețe.

— Era nenorocit, spui ? Așa a vrut să fie. Spune pînă la sfîrșit Brunon ; oare este văduv ?

— Nu, doamnă, răspunse dînsa cu o stinghereală care n-a fost observată decît de noi, cei ce eram la curent ; i-am văzut pe toți trei ; starea lor ar fi pus capăt mîniei dumneavoastră.

— Ajunge, nu-mi spune mai mult, zise atunci mătușa mea, oftînd. Ce soartă, Dumnezeule ! Ce căsătorie ! Deci era cu el, aceea femeie pe care ticălosul și-a luat-o și care-l necinstește ?

Brunon a roșit la acest din urmă cuvînt, de care am suferit cu toții ; dar și-a revenit repede și, luîndu-și apoi un aer blînd, liniștit, în care am zărit chiar demnitate, a spus :

— Aș răspunde de stima pe care i-ați purta-o dacă ați putea s-o iertați că a fost lipsită de avere și de rang ; este plină de cuminţenie, doamnă ; toți cei ce-o cunosc v-ar spune-o. Este adevărat că asta nu era de-ajuns pentru a fi doamna Dursan ; dar sînt foarte vrednică de plîns eu însumi, dacă asta nu ajunge pentru a nu fi de disprețuit.

— Ei, ce-mi spui, Brunon ? urmă dînsa iar. Cel puţin dacă ar semăna cu tine !

Aici, mi-am dat seama că Brunon tremura toată, și că se uita la mine ca pentru a afla ce-o sfătuiesc să facă ; dar, în timp ce chibzuiam, mătușa mea, care se sculase numaidecît ca să vină cu noi, a întrerupt atît de brusc această clipă prielnică unei împăcări, scurtînd-o astfel într-atît, încît și trecuse cînd Brunon și-a îndreptat ochii spre mine ; n-ar mai fi fost aceeași, și am găsit de cuviinţă să se abţină.

Sînt astfel momente unde există doar această singură clipă ce trebuie prinsă ; și noi o scăpasem ; mi-am dat seama.

Oricum, am coborît. Nici unul dintre noi n-a avut curajul să rostească o vorbă ; mie-mi bătea inima. Lucrul de seamă pe care aveam să-l întreprindem începea să mă îngrijoreze pentru mătușa mea ; mi-era teamă că însemna s-o punem la o încercare grea ; dar nu mai era chip să dăm înapoi ; eu însămi rînduisem totul pentru a ajunge la acest sfîrșit, de care mi-era frică ; lovitura ce trebuia s-o atingă era opera mea ; și, de altminteri, fără ajutorul atîtor impresii îngrămădite, ca să spun așa, peste dînsa, nu trebuia să nădăjduim că vom izbuti.

În fine, am ajuns la acea cameră a bolnavului. Mătușa mea ofta intrînd în odaia lui. Brunon, pe care ea se sprijinea ca și pe mine, era de o paloare înspăimîntătoare. Îmi simţeam genunchii îndoindu-se sub mine. Doamna Dorfrainville ne urma într-o tăcere îngrijorată și posacă.

Duhovnicul, care păşea înaintea noastră, intră cel dintîi şi perdelele patului nu erau trase decît într-o parte.

Acel preot se îndreptă deci spre muribund, care fusese ridicat ca să-i fie mai bine. Fiul lui, care stătea la căpătîi şi plîngea lacrimi amare, s-a tras puţin înapoi ; ziua începea să scadă, şi patul era aşezat în colţul cel mai întunecos al camerei.

— Domnule, spuse preotul acelui muribund, v-o aduc pe doamna Dursan, pe care aţi dorit s-o vedeţi înainte de a vă împărtăşi. Iat-o.

Fiul îşi ridică atunci mîna slabă şi tremurîndă, şi încercă s-o ducă la cap pentru a se descoperi ; dar mătuşa mea, care ajunsese în clipa aceea lîngă el, se grăbi să întindă mîna pentru a o opri pe a lui.

— Nu, domnule, nu, rămîneţi cum sînteţi, vă rog ; nu sînteţi decît prea scutit de orice formă, îi spuse dînsa fără să-l privească încă.

După aceea, am aşezat-o într-un fotoliu lîngă căpătîi şi am rămas în picioare lîngă dînsa.

— Aţi vrut să staţi de vorbă cu mine, domnule ; doriţi ca ceilalţi să se depărteze ? Ceea ce aveţi să-mi spuneţi trebuie să fie în taină ? urmă dînsa apoi, uitîndu-se mai puţin la dînsul decît plecînd urechea spre ceea ce avea el să-i răspundă.

Aici bolnavul a oftat ; şi cum dînsa îşi sprijinea braţul pe pat, el îşi întinse mîna spre a ei ; i-o luă şi, în mirarea care a cuprins-o de ceea ce făcea, el a avut tot timpul s-o apropie de gura lui, să-şi lipească buzele de ea, îmbinînd sărutările pe care le dădea cu cîteva suspine pe jumătate înăbuşite de slăbiciunea lui şi de greutatea cu care răsufla.

La acest gest, mama, tulburată atunci şi dîndu-şi nedesluşit seama de adevăr, după ce i-a aruncat o privire atentă şi speriată :

— Ce faceţi ? îi spuse dînsa cu o voce pe care spaima o făcea mai puternică ca de obicei. Cine sînteţi, domnule ?

— Victima dumneavoastră, mamă, răspunse el cu vocea unui om care nu mai are decît o boare de viaţă.

— Fiul meu ! Ah, nenorocit Dursan ! te recunosc destul ca să mor de durere ! strigă ea căzînd înapoi în fotoliu, unde am văzut-o îngălbenind şi rămînînd ca leşinată.

Totuşi, nu leşinase ; i s-a făcut rău, dar nu şi-a pierdut cunoştinţa ; şi strigătele noastre, împreună cu ajutoarele pe care i le-am dat, au adus-o cu încetul în fire.

— Ah, Dumnezeule ! zise după ce scoase cîteva suspine, la ce m-ai supus, Tervire ?

— Vai, mătuşă, i-am răspuns, trebuia să vă lipsesc de bucuria de a-l ierta pe un fiu care se prăpădeşte ? Acest tînăr n-are drepturi asupra inimii dumneavoastră ? Nu este el vrednic să-l iubiţi ? Şi puteam oare să-l sustragem dragostei dumneavoastră ? am adăugat eu arătîndu-l pe Dursan fiul, care s-a aruncat pe loc la picioarele ei şi căruia această bunică, deja cucerită toată, îi întinse, lînced, o mînă pe care o săruta plîngînd de bucurie. Şi plîngeam cu toţii împreună cu el. Doamna Dursan, care nu era încă decît Brunon, preotul însuşi, doamna Dorfrainville şi cu mine, am contribuit cu toţii la înduioşarea acelei mătuşi. Plîngea şi ea şi nu vedea în juru-i decît lacrimi care-i mulţumeau că s-a lăsat înduioşată.

Dar totul nu era făcut ; trebuia încă s-o îndupleçăm faţă de Brunon, care stătea în genunchi în spatele tînărului Dursan şi care, cu toate semnele pe care i le făceam, nu îndrăznea să se apropie, de teamă să nu-i strice soţului şi fiului ei, şi să fie din nou o piedică la împăcarea lor.

Într-adevăr, pînă aici nu avusesem altceva de făcut decît să trezim dragostea unei mame mîniate, acum era vorba să-i înfrîngem ura şi dispreţul pentru o străină, pe care o iubea, e drept, dar sub alt nume.

Dar mătușa mea îl privea mereu pe tînărul Dursan cu bunăvoință, și nu-și lua înapoi mîna pe care el o apucase.

— Scoală-te, copilul meu, spuse ea în cele din urmă ; n-am de ce să te învinovățesc pe tine. Vai, cum să nu mă las învinsă de tine, eu care nu m-am putut împotrivi tatălui tău ?

Aici, dezmierdările tînărului și lacrimile noastre de bucurie s-au întețit.

— Fiul meu, spuse ea îndreptîndu-se către bolnav, oare nu este chip să te vindecăm ? Să i se aducă de peste tot ajutoare, avem doctori în orașul vecin ; să-i chemați, grăbiți-vă.

— Dar, mătușă, i-am spus atunci, ați uitat de o ființă care este dragă copiilor dumneavoastră, care ne interesează pe toți, și care cere voie să se arate.

— Te-nțeleg, spuse dînsa. Bine, o iert ; dar sînt bătrînă, viața mea nu va mai fi lungă ; să fiu scutită de a o vedea.

— Nu mai este timp, i-am spus atunci ; ați și văzut-o, o cunoașteți, Brunon v-o va spune.

— O cunosc eu ? urmă ea ; Brunon zice că am văzut-o ? Și unde se află ?

— La picioarele dumneavoastră, răspunse Dursan fiul. Și ea tocmai în clipa aceea se aruncase acolo.

Mătușa mea, nemișcată în fața acestui spectacol, a zăbovit o clipă fără să spună o vorbă, apoi, întinzînd brațele către nora ei :

— Vino, Brunon, îi spuse ea îmbrățișînd-o ; viño să-ți răsplătesc serviciile. Îmi spuneați că o cunosc, voi ăștilalți, trebuia să spuneți și că o iubesc.

Brunon, pe care acum o voi numi doamna Dursan, a fost atît de mișcată de bunătatea mătușii mele, încît era ca ieșită din fire. Își săruta fiul și ne copleșea cu mîngîieri, pe doamna Dorfrainville și pe mine ; se arunca de gîtul soțului ei, i-l aducea pe fiul său ; îi spunea să tră-

iască ; să capete curaj ; o săruta şi el, aşa muribund cum era ; o chemă pe mama lui, care-l îmbrăţişă la rîndul ei, oftînd că-l vede atît de rău.

Cu fiece clipă îşi pierdea puterile ; ne-a spus-o chiar el şi l-a grăbit pe preot să isprăvească ce avea de făcut ; dar cum, după toate cele petrecute, avea nevoie de puţină reculegere, am găsit de cuviinţă să ne retragem cu toţii în aşteptarea slujbei.

Mătuşa mea, care nici ea nu putuse îndura atîtea porniri şi atîta nelinişte fără ca să se simtă slăbită, a rugat s-o ducem înapoi în camera ei.

— Mă simt sleită, nu mai pot, îi spuse doamnei Dursan ; n-aş avea puterea să fiu de faţă la ceea ce se va face ; ajută-mă să mă urc înapoi, Brunon (căci nu i-a mai spus altfel) ; şi am dus-o la ea. Am găsit-o chiar atît de abătută, încît i-am propus să se culce ca să se odihnească mai bine ; a fost de acord.

Am vrut să sun ca să vină o altă cameristă ; dar doamna Dursan cea tînără m-a împiedicat s-o fac.

— Ai uitat că Brunon este aici ? îmi spuse ea. Şi pe loc a început s-o dezbrace.

— Cum vrei, fata mea, îi spuse mătuşa mea, care i-a primit gestul cu bunăvoinţă şi n-a vrut să se opună, de teamă să nu-i socotească refuzul ca o rămăşiţă de pornire împotriva ei. După aceea, ne-a trimis pe toţi înapoi la bolnav şi n-a rămas decît o cameristă lîngă dînsa.

Gîndul ei era să nu stea în pat mai mult de două sau trei ore ; apoi avea să se întoarcă la fiul ei ; dar a fost sortit să nu-l mai vadă.

De-abia se culcase, că stările ei proaste au sporit atît de mult, încît nu s-a mai putut scula ; şi la orele zece seara fiul ei a murit.

Mătuşa mea şi-a dat seama, după forfota noastră, a doamnei Dorfrainville şi a mea, care coboram pe rînd, şi după lipsa doamnei Dursan şi a fiului său, care nici unul, nici celălalt, nu mai urcaseră la dînsa.

— Nu-l mai văd nici pe Dursan, nici pe mama lui, îmi spuse ea un sfert de ceas după ce Dursan tatăl şi-a dat sufletul ; nu-mi ascunde nimic ; oare nu mai am fiu ? Nu i-am răspuns, dar am început să plîng.

— Facă-se voia Domnului, urmă ea numaidecît fără să verse o lacrimă şi cu un fel de linişte care m-a speriat, pe care am socotit-o semn prost, şi care nu putea să se datoreze decît unei mîhniri şi unei dureri peste măsură de mari.

Nu mă înşelasem. Mătuşii mele i-a fost din zi în zi mai rău ; nimic n-a putut s-o scoată din melancolia în care căzuse ; a căpătat o febră care n-a mai lăsat-o.

Nu vă mai vorbesc de durerea doamnei Dursan şi a fiului ei ; de cea dintîi mi-a fost milă ; atît de copleşită am văzut-o. Testamentul ce-l dezmoştenea pe soţul ei nu era încă revocat ; poate că se temea că mătuşa mea să nu moară înainte de a fi făcut altul, şi n-ar fi fost din vina mea ; o îndemnasem de mai multe ori, şi întotdeauna mă amînasc pe a doua zi.

Doamna Dorfrainville, care şi ea îi vorbise, a petrecut trei sau patru zile cu noi ; îl dimineaţa plecării sale, am stăruit din nou şi una şi alta în privinţa testamentului.

— Nepoată, îmi spuse atunci mătuşa mea, du-te şi ia o cheiţă în cutare loc ; deschide acest dulap şi adu-mi un plic sigilat pe care-l vei vedea imediat ce deschizi. Am făcut cum mi-a spus şi, îndată ce-a avut plicul :

— Aveţi bunătatea să mă lăsaţi singură o jumătate de ceas, ne spuse ea. Şi ne-am depărtat.

Toate acestea s-au petrecut între noi trei ; doamna Dursan şi fiul ei n-au fost de faţă ; dar mătuşa mea a trimis să-i aducă după ce ne-a chemat înapoi pe doamna Dorfrainville şi pe mine.

Am socotit că tocmai scrisese ; pe patul ei mai erau o călimară şi hîrtie, şi ţinea într-o mînă hîrtia sigilată pe care i-o dădusem.

— Iată, spuse ea doamnei Dursan, testamentul pe care-l făcusem în favoarea nepoatei mele ; gîndul ce l-am avut după întoarcerea fiului meu, a fost să-l desființez ; dar sînt patru sau cinci zile de cînd ea mă roagă, în fiece clipă, s-o fac ; și ți-l predau, ca să vezi chiar dumneata că-i lăsam toată averea.

După aceste cuvinte, i-l dete. Luînd apoi o a doua hîrtie sigilată, pe care i-o întinse doamnei Dorfrainville, urmă :

— Iată un alt înscris, pe care o rog pe doamna să binevoiască a-l lua asupra ei ; și, deși nu mă îndoiesc că vei îndeplini cu dragă inimă micile dispoziții pe care le vei afla aici, adăugă ea către doamna Dursan, am găsit de cuviință să ți le mai dau în grijă și să-ți spun că-mi sînt scumpe, că pornesc din inimă, că, într-un cuvînt, am pentru ele un interes plin de dragoste, și că n-ai putea să-ți arăți mai bine recunoștința față de mine, nici să-mi cinstești mai bine memoria, decît îndeplinind întocmai ceea ce-ți pretind în acest înscris, pe care-l încredințez doamnei Dorfrainville. Pentru ca să te mai îndemn încă, gîndește-te că te iubesc, că mă bucur la gîndul că vei fi într-o situație mai bună, și că toate aceste simțăminte pentru dumneata, cu care mor, sînt tot atîtea îndatoriri pe care le ai față de nepoata mea.

S-a oprit aici și a cerut să se odihnească ; doamna Dorfrainville a îmbrățișat-o și a plecat la ora unsprezece, iar peste șase zile mătușa mea nu mai era.

Vă dați ușor seama care a fost durerea mea. Doamna Dursan păru că face tot ce poate ca s-o aline ; dar nu mă atingea prea mult tot ce-mi spunea și, deși era ea însăși mîhnită, mi s-a părut că nu era îndeajuns ; lacrimile ei nu erau amare ; ele se datorau, mi se pare, unei mari ușurințe de a plînge, și iată de ce nu mă mîngîiau cu toată strădania ei.

Fiul ei izbutea mai bine ; avea, după părerea mea, o tristețe mai adevărată ; cel puțin după tatăl său îi părea

rău din toată inima și nu vorbea de mătușa mea decît cu cea mai duioasă recunoștință, fără să se gîndească, precum mama lui, la belșugul în care avea să trăiască.

Apoi, vedeam că ia sincer parte la durerea mea. Acest lucru nu era îndoielnic ; și poate din pricina asta l-am judecat mai favorabil în privința celorlalte.

În orice caz, doamna Dorfrainville a venit peste două zile la castel cu hîrtia pecetluită pe care mătușa i-o încredințase, și care a fost deschisă față de martori cu toate formele care s-au socotit necesare.

Mătușa mea îl repunea pe nepotul ei în toate drepturile pe care tatăl său le pierduse prin căsătoria sa ; dar nu-l repunea în întregime decît cu condiția să se căsătorească cu mine, și în cazul în care s-ar căsători cu alta, sau că această căsătorie nu mi-ar fi nici mie pe plac, să fie silit să-mi dea o treime din toate bunurile pe care dînsa le lăsa, de orice fel ar fi.

Că, pe lîngă astea, căsătoria noastră să se hotărască în răstimp de un an, socotind din ziua în care plicul va fi deschis ; și că, pînă atunci, să-mi facă din aceeași zi o pensie de o mie de ducați, de care mă voi bucura pînă la încheierea căsătoriei noastre sau pînă în momentul cînd voi intra în posesia treimei de moștenire.

— Toate condițiile astea sînt de prisos, strigă repede Dursan fiul, în timp ce se dădea citire acestui articol ; nu vreau nimic decît alături de verișoara mea.

Am lăsat ochii în jos și am roșit de stinghereală și de bucurie, fără să răspund nimic ; iar treimea acestei averi care mi se dădea, dacă nu mă căsătoream cu el, nu mă ispitea deloc.

— Așteaptă să se isprăvească, fiul meu, îi spuse doamna Dursan cu un aer destul de aspru, pe care doamna Dorfrainville l-a observat ca și mine.

— Mi-ar fi fost rușine să tac, urmă tînărul mai încet. Și s-a citit mai departe.

Aerul aspru pe care doamna Dursan îl avusese față de fiul său se datora pesemne faptului că știa cît de puțină avere aveam ; și, cu toată treimea de avere a mătușii mele, pe care trebuia s-o iau dacă Dursan nu se căsătorea cu mine, ea îl vedea în situația de a face nu numai o căsătorie foarte bogată, dar și să năzuiască la partidele cele mai distinse în privința neamului.

Oricum ar fi, ea n-a putut să se abțină, peste cîteva zile, să-i spună doamnei Dorfrainville că aveam multă dreptate să-mi pară rău după o mătușă care se îngrijise de mine atît de bine.

— Știți că n-a depins decît de domnișoara de Tervire să se fi îngrijit încă și mai bine ? îi răspunse această doamnă, care a fost scandalizată de felul ei de a gîndi. Nu trebuie să uitați că n-ați fi avut nimic fără dînsa, fără dezinteresarea ei și fără mărinimoasa ei iscusință. Nu o priviți ca pe o fată care n-are nimic ; fiul dumneavoastră, căsătorindu-se cu ea, doamnă, se va căsători cu moștenitoarea întregii averi pe care o are el. Iată cum gîndește el însuși, și nu puteți gîndi altfel fără o lipsă de recunoștință de care nu vă cred vinovată.

— În ceea ce privește căsătoria lor, răspunse doamna Dursan zîmbind, fiul meu este încă atît de tînăr, încît vom avea timp să ne gîndim la asta peste cîțiva ani.

— Cum doriți, răspunse doamna Dorfrainville, care n-a catadicsit să-i spună mai mult, și care s-a despărțit de ea cu o răceală de care doamna Dursan s-a folosit pentru a avea o pricină să n-o mai vadă și pentru a scăpa de dojenile ei.

Femeia aceea, pe care n-o cunoscusem bine, nu s-a mulțumit să întîrzie căsătoria de care era vorba. Am descoperit că punea să fie consultați oameni dibaci pentru ca să afle dacă nu s-ar putea ataca ultimul înscris al mătușii mele ; tot doamna Dorfrainville a fost informată de această nouă mîrșăvie, și ea a fost aceea care mi-a spus-o.

Dursan, care o știa și care nu îndrăznea să mi-o spună, era disperat ; nu de el aveam a mă plînge atunci, mă iubea mai mult decît s-ar putea spune ; nu-i ascundeam că-l iubeam și eu ; și cu cît doamna Dursan se purta urît față de mine, cu atît fiul ei, pe care-l credeam altfel decît dînsa, mi-era mai drag ; inima mea îl răsplătea astfel că nu semăna cu mama lui.

Dar această mamă, așa nerecunoscătoare cum era, avea o influență uimitoare asupra lui ; nu îndrăznea să-i vorbească cu atîta tărie cît ar fi trebuit ; nu avea curajul. Pentru a-l face să tacă, n-avea decît să-i spună : „Mă necăjești" ; era destul, nu mergea mai departe.

Gîndurile rele ale acestei mame nu s-au mărginit să vrea să-mi smulgă, dacă s-ar fi putut, treimea de avere care era a mea ; ea a hotărît de asemenea să mă îndepărteze din casă, în nădejdea că fiul ei, încetînd de a mă vedea, ar înceta totodată să mă iubească cu atîta drag, și n-ar mai fi atît de greu de adus la ce voia dînsa ; și iată ce a făcut pentru a-și atinge scopul.

V-am spus că era un fel de ruptură, sau cel puțin o mare răceală între doamna Dorfrainville și dînsa ; de mine s-a legat, făcîndu-mă vinovată de asta.

— Domnișoară, mi-a spus, doamna Dorfrainville este încă prietena dumneavoastră și nu mai este a mea ; cum se poate asta ?

— Pe dumneavoastră vă întreb, doamnă, i-am răspuns ; știți mai bine ce s-a petrecut între dumneavoastră două.

— Mai bine ca dumneavoastră ! urmă ea zîmbind ironic ; glumiți, dînsa s-ar fi arătat înțelegătoare dacă ați fi vrut. Nu-i așa mare grabă pentru căsătoria despre care este vorba.

— Nu este pentru mine, i-am spus ; dar dînsa n-a crezut de cuviință ca dumneavoastră să fiți aceea care s-o amînați, dacă eu consimțeam la ea.

— Ce, domnișoară, și dumneavoastră îmi căutați pricină ? Îmi și faceți reproșuri pentru serviciul pe care ni

l-aţi făcut ! Dispoziţia aceasta a dumneavoastră mă neliniştește pentru fiul meu, urmă ea, plecînd.

— Am văzut-o pe Brunon avînd o părere mai bună despre mine, i-am strigat eu, în timp ce se depărta ; şi din clipa aceea aproape că n-am mai vorbit una cu alta, şi am îndurat zilnic din partea ei atîta silă, încît a trebuit, pînă la urmă, să iau o hotărîre, trei luni după moartea mătuşii mele, şi să părăsesc castelul, cu toată mîhnirea fiului, pe care l-am lăsat bolnav de durere şi certat cu mama lui. N-am putut nici să-l văd, nici să-i spun ziua cînd voi pleca, din pricina a tot ce a invocat mama lui, care s-a prefăcut că nu poate să înţeleagă de ce plec, şi mi-a spus că fiul ei, cu febra pe care o avea, nu era în stare să primească un adio atît de surprinzător ca al meu.

Atîta viclenie ticăloasă m-a împiedicat să-i răspund; dar ca să-i arăt cît de puţin preţuia pentru mine caracterul ei, i-am spus la plecare :

— Am locuit trei luni la dumneavoastră ; este drept să ne socotim.

— Mai curînd eu vă sînt datoare trei luni din renta ce v-a fost lăsată, şi am să mă achit numaidecît, spuse ea zîmbind de complimentul pe care i-l făceam, dar de care plecarea mea o mîngîia.

— Nu, i-am spus cu mîndrie ; păstraţi-vă banii, doamnă ; acum n-am nevoie de ei. Şi numaidecît m-am urcat într-un scaun [1] pe care mi-l trimise doamna Dorfrainville, unde mă duceam.

Trec peste mînia acestei doamne cînd i-am povestit toate neplăcerile de la castel. De la moartea mătuşii mele îi scrisesem de două ori mamei, şi nu primisem nici un răspuns din partea ei, deşi erau atunci mulţi ani de cînd nu mai aveam ştiri de la ea, şi asta mă durea.

Unde putea să mă arunce o situaţie ca a mea ? Căci, în fine, nu vedeam nimic sigur ; şi dacă doamna Dursan, care încercase să atace ultimul testament al mătuşii mele,

[1] Un fel de cabină cu un singur loc, purtată de doi slujitori.

izbutea să-l anuleze, ce mă făceam ? Nu putea fi vorba să abuzez de adăpostul pe care doamna Dorfrainville mi-l dăduse ; nu-mi mai rămînea deci decît mama, la care puteam să fac apel. Una din prietenele doamnei Dorfrainville, femeie în vîrstă, era pe cale să facă o călătorie la Paris ; am socotit de cuviință să folosesc tovărășia ei și să plec cu dînsa ; ceea ce, într-adevăr, am făcut peste două sau trei săptămîni de la plecarea mea de la doamna Dursan care îmi trimisese ce mi se cuvenea din rentă și al cărei fiu era mai departe bolnav, iar pentru el n-am putut decît să las o scrisoare cu făgăduința că doamna Dorfrainville însăși i-o va înmîna.

PARTEA A UNSPREZECEA

Mi se pare că vă aud de-aici, doamnă : Ce, strigați, încă o parte ? Ce, trei una după alta ? Ei, și din ce pricină ții să scrii cu atîta sîrg povestea alteia, în timp ce ai fost atît de înceată cînd a fost vorba s-o continui pe a dumitale ? N-o fi oare pentru că acea călugăriță a scris-o singură pe a ei, ți-a lăsat manuscrisul și dumneata îl copiezi ?

Nu, doamnă, nu, nu copiez nimic ; îmi amintesc de ceea ce mi-a spus călugărița mea, după cum îmi amintesc de ceea ce mi s-a întîmplat ; astfel, povestea vieții ei nu mă costă mai puțin decît povestea vieții mele, și sîrguința mea se datorează faptului că mă îndrept, iată tot misterul ; nu mă credeți, dar veți vedea, doamnă, veți vedea. Să mergem mai departe.

Ne-am aflat din nou, spre seară, în camera mea, călugărița și cu mine.

— Vrei, îmi spuse ea, să scurtez restul poveștii mele ? Nu că n-aș avea timpul s-o isprăvesc de data aceasta ; dar mă simt oarecum stingherită vorbindu-ți atît de mult despre mine, și n-am nimic împotrivă să trec repede peste multe lucruri, pentru a ajunge la ceea ce este neapărat nevoie să știi.

— Nu, doamnă, i-am răspuns, nu treceți peste nimic, vă rog din suflet ; de cînd vă ascult, nu mai sînt, mi se

pare, atît de mirată de întîmplările vieții mele, nu mai am o părere atît de tristă despre soarta mea. Dacă a-ți pierde mama, ca mine, este supărător, nu mai puțin este să fii părăsită de ea, ca dumneavoastră, am fost amîndouă, fiecare în felul ei, vrednice de plîns ; ați avut mijloacele dumneavoastră de alinare, și eu pe ale mele. La drept vorbind, pînă acum cred că nenorocirile mele le întrec pe ale dumneavoastră ; dar după ce-mi veți fi spus totul, poate că-mi voi schimba părerea.

— Nu mă-ndoiesc, zise ea ; să isprăvim.

Ți-am spus că plecarea mea era hotărîtă și am pornit peste cîteva zile cu doamna de care ți-am vorbit.

Mi se plătise jumătate din renta mea ; și această sumă, pe care doamna Dorfrainville a binevoit s-o primească pentru mine cu chitanță, fusese dată cu multă bunăvoință ; doamna Dursan se oferise chiar s-o mărească.

— Nu va trece mult și vă vom urma, îmi spuse ea în ajunul plecării ; dar dacă, prin vreo întîmplare neprevăzută, aveți nevoie de mai mulți bani înainte de sosirea noastră la Paris, scrieți-mi, domnișoară, și vă voi trimite numaidecît.

Aceste vorbe au fost întovărășite de multe asigurări de prietenie, care n-aveau decît un singur cusur : anume că erau prea politicoase ; le-aș fi crezut adevărate dacă ar fi fost mai puțin meșteșugite ; o inimă bună nu face complimente.

Oricum ar fi, am plecat, tot nesigură în ce privea fondul simțămintelor ei și, prin aceasta, tot neliniștită în privința hotărîrii pe care o va lua, dar în schimb foarte încredințată de dragostea fiului.

N-am să-ți spun decît atît ; n-am suferit decît prea mult de amintirea celor spuse de el atunci, ca și în alte dăți ; a trebuit să uit acele expresii, acele porniri, acele priviri, acel aer atît de mișcător pe care-l lua față de mine, și pe care-l mai văd încă ; a trebuit să nu mă

mai gîndesc la acestea și, cu toată ștarea de acum, cincisprezece ani n-au fost prea mult ca să-mi iasă din minte.

Călătoream cu o diligență, persoana pe care o însoțeam și cu mine, și nu mai eram decît la douăzeci de leghe de Paris cînd, într-un loc unde ne-am oprit puțin dimineața ca să se adape caii, a sosit o doamnă care a întrebat dacă este un loc pentru dînsa în trăsură.

Era urmată de o țărancă ducînd un cufăraș și un sac de noapte sub braț.

— Da, i-a spus vizitiul, mai este un loc gol lîngă ușă.

— Bine, am să-l iau, răspunse doamna, care plăti pe loc și se urcă numaidecît în trăsură, după ce ne-a salutat pe toți cu un aer demn, dar foarte cuviincios și care nu mirosea a politețe de țară. Toată lumea a observat asta, și am observat și eu mai mult decît ceilalți.

Ședea lîngă un preot bătrîn, ce se ducea la Paris pentru un proces. Însoțitoarea mea și cu mine ocupam partea din față ; în fund era un bărbat în vîrstă, suferind, cu soția lui. Lîngă cealaltă ușă se afla un ofițer și camerista doamnei cu care călătoream, ea mai avînd și un lacheu ce urma trăsura călare.

Acea necunoscută pe care am luat-o în drum era înaltă, bine făcută ; i-aș fi dat peste cincizeci de ani, totuși nu-i avea ; s-ar fi zis că abia s-a ridicat după o boală, și așa era. Cu toate că era palidă și destul de slabă, se vedeau la ea cele mai frumoase trăsături din lume, cu o formă de obraz minunată și un nu știu ce fin, care te făcea să te gîndești că este o femeie de neam. Toată fața ei avea un aer de autoritate firească ce nu se datora mîndriei, ci faptului că ești obișnuit să fii înconjurat de atențiile și chiar de respectul acelora alături de care te afli în societatea aleasă.

Abia făcusem o leghe de la locul opririi, cînd mișcarea trăsurii a supărat-o pe noua-venită.

Am văzut-o pălind, și curînd s-a văzut că are grețuri.

Lumea a vrut să ceară să se oprească, dar ea a spus că nu-i nevoie şi că asta nu va ţine ; şi cum eram cea mai tînără dintre persoanele care ocupau locurile cele mai bune, am stăruit mult să se aşeze pe-al meu, şi am stăruit într-un chip pe cît de sincer, pe atît de îndatoritor.

A părut foarte mişcată de stăruinţele mele şi mi-a dat a înţelege cît le preţuia venind din partea mea ; a adăugat ceva atît de măgulitor pentru mine în ceea ce mi-a răspuns, încît sîrguinţa mea a sporit ; dar n-a fost chip s-o convingem, şi într-adevăr răul i-a trecut.

Cum era aşezată lîngă mine, aveam, cînd şi cînd, mici conversaţii.

Doamna care mă însoţea fiind mai în vîrstă, îmi spunea aproape întotdeauna „fata mea" cînd vorbea cu mine ; şi astfel necunoscuta a crezut că este mama mea.

— Nu, i-am spus, este o prietenă a familiei mele, care a avut bunătatea să mă ia cu dînsa la Paris, unde mergem amîndouă, ea pentru a prelua o moştenire, şi eu pentru a mă duce la mama mea, pe care n-am văzut-o de mult.

— Tare aş vrea să fiu acea mamă, îmi spuse dînsa cu un aer blînd şi mîngîietor, fără să-mi pună întrebări despre locul de unde veneam şi fără să-mi vorbească nimic despre dînsa.

Am ajuns la locul unde trebuia să luăm masa ; era o zi foarte frumoasă şi hanul avea o grădină care mi s-a părut destul de plăcută. Am fost curioasă s-o văd şi am intrat. M-am şi plimbat prin ea cîteva clipe ca să mă dezmorţesc pentru că stătusem locului toată dimineaţa.

Doamna Darcire (era numele însoţitoarei mele) se afla la intrarea acelei grădini împreună cu preotul de care v-am vorbit, în timp ce ofiţerul comanda cina noastră ; celălalt călător suferind şi soţia lui se şi urcaseră în camera unde urma să fim serviţi şi ne aşteptau.

Ofiţerul s-a întors şi i-a spus doamnei Darcire că nu mai lipsea decît noua venită care se retrăsese şi, pesemne, dorea să ia masa separat.

Mă plimbam atunci într-o pădurice, pe care această doamnă a dorit şi ea s-o vadă. Preotul şi ofiţerul au urmat-o, şi trecuse o jumătate de oră bună de cînd ne distram acolo, cînd lacheul doamnei Darcire a venit să ne anunţe că se va servi masa ; ne-am îndreptat deci spre camera unde v-am spus că se urcaseră, dintru început, doi dintre călătorii noştri.

Nu ştiam că necunoscuta se despărţise de noi ; nu se spusese nimic faţă de mine, aşa încît, trecînd prin curte, am văzut-o într-o cămăruţă de la parter, ale cărei ferestre erau deschise, şi unde i se aducea de mîncare chiar în clipa aceea.

— Cum, i-am spus ofiţerului, vom cina în această cămăruţă ? Nu vom sta deloc comod acolo.

— Nici nu mergem acolo, îmi răspunse el, ci sus ; dar această doamnă a dorit să cineze singură.

— Nu e probabil că ar fi luat hotărîrea asta dacă am fi poftit-o să rămînă cu noi, am urmat eu ; poate că se aştepta, în această privinţă, la o politeţe pe care nimeni dintre noi nu i-a făcut-o, şi sînt de părere să mergem numaidecît să îndreptăm această greşeală.

I-am lăsat, într-adevăr, pe ceilalţi să urce şi am intrat repede în acea cămăruţă. Îşi lua şervetul şi nu se atinsese încă de ce i se adusese ; era o supă şi, în partea cealaltă, puţină carne fiartă pe o farfurie.

Mărturisesc că o masă atît de simplă m-a mirat ; chiar ea a roşit că i-am fost martoră ; dar, ascunzîndu-i surprinderea mea, i-am spus :

— Cum, doamnă, ne părăsiţi ? Nu vom avea cinstea să cinăm cu dumneavoastră ? Nu vom îngădui această despărţire, vă rog ; bine că am sosit la timp ; n-aţi mîncat încă şi vă răpesc în numele întregii societăţi ; nu ne vom aşeza la masă pînă nu veniţi.

Se sculase deodată, ca pentru a mă îndepărta de la masă, ca să nu văd cina ei. M-am supus dorinței sale și n-am înaintat.

— Nu, domnișoară, îmi răspunse dînsa, îmbrățișîndu-mă ; nu mă luați în seamă ; vă rog ; am fost mult timp bolnavă, și sînt încă în convalescență ; trebuie să țin un regim de care am nevoie, și l-aș urma cu greu în societate. Iată motivele mele ; gîndiți-vă dacă ați vrea să-mi risc sănătatea ; sînt foarte sigură că nu, și ați fi cea dintîi care m-ați împiedica. Am crezut de bună credință ceea ce-mi spunea, dar totuși am stăruit.

— Nu mă dau bătută, i-am spus, nu vreau să vă las singură ; veniți, doamnă, aveți încredere în mine ; am să vă păzesc cu toată strășnicia ; n-am să vă scap din ochi. Nu s-a servit încă ; n-avem decît să spunem, trecînd, să se adauge cina dumneavoastră la a noastră. Și, vorbindu-i astfel, o apucam de braț ca s-o iau cu mine ; astfel încît o și tîram fără ca ea să știe ce să-mi răspundă, cu toată sila pe care i-o vedeam încă.

— Dumnezeule, domnișoară, îmi spuse ea oprindu-se cu un aer trist și chiar îndurerat, cîtă plăcere îmi pricinuiește rîvna dumneavoastră și cîtă mîhnire ! Trebuie oare să mă destăinuiesc ? Vin de la o căsuță de țară pe care o am în apropiere de aici ; adusesem acolo ceva bani ca să rămîn cam o lună. Eram după o boală, febra m-a întors, m-am lăsat furată de timp ; nu-mi rămîne exact decît atît cît îmi trebuie ca să mă întorc la Paris unde voi fi mîine, și nu mă gîndesc decît să ajung. Ceea ce spun aici, de altminteri, nu este decît pentru dumneavoastră, domnișoară ; vă dați seama, desigur, și veți fi atît de bună să mă scuzați pe lîngă ceilalți zicînd că e vorba de sănătatea mea.

Oricît de puțină grijă se prefăcea ea însăși că are în privința acestei lipse de bani pe care mi-o mărturisea, și deși voia s-o privesc ca pe o întîmplare fără importanță, ceea ce-mi spunea m-a mișcat totuși, și mi s-a părut

că văd mai puțină liniște pe fața ei decît arăta în vorbele sale ; sînt unele situații cînd nu-ți iei aerul pe care l-ai dori.

— Ei, doamnă, am strigat eu cu o vioiciune avîntată și zglobie, și vîrîndu-i punga mea în mînă, să am cinstea să vă fiu bună la ceva ; folosiți-vă de banii aceștia pînă la Paris, de vreme ce nu v-ați îngrijit să vă fie trimiși de acolo, și nu ne pedepsiți de lipsa dumneavoastră de prevedere.

Am desfăcut baierele pungii, vorbindu-i astfel :

— Luați cît vă trebuie, am adăugat ; și dacă n-o să aveți nevoie, mi-i dați înapoi la sosire ; altminteri mi-i trimiteți a doua zi.

A scos atunci un fel de oftat și lăsă chiar, pesemne fără voia ei, să-i scape o lacrimă.

— Sînteți prea drăguță, îmi răspunse apoi cu o stinghereală împotriva căreia lupta ; mă fermecați, sînt cuprinsă de prietenie pentru dumneavoastră ; dar mă pot lipsi de ceea ce-mi oferiți cu atîta bunăvoință ; dați-mi voie să vă mulțumesc ; nu e om cu oarecare vază prin împrejurimi care să nu mă cunoască și unde n-aș putea trimite dacă aș vrea ; dar nu e nevoie, mîine voi fi acasă.

— Dacă vă este totuna să rămîneți singură aici, i-am răspuns cu un aer jignit, mie nu mi-ar fi fost să fiu cîteva ceasuri mai mult cu dumneavoastră ; vă ceream un hatîr pe care, într-adevăr, nu sînt vrednică să-l primesc.

— De care nu sînteți vrednică ! răspunse ea împreunîndu-și mîinile ; ei, cum s-ar putea să nu fiți iubită ? Ei bine, domnișoară, ce vreți să gîndesc ? De vreme ce mă amenințați să credeți că nu vă iubesc, voi face tot ce cereți și vă urmez ; sînteți mulțumită ?

Astea le spunea ținînd punga mea ; am îmbrățișat-o de bucurie ; căci tot felul ei îmi plăcea ; îl găseam nobil și prietenos, și această clipă de conversație particulară

mă lega încă mai mult de dînsa. La rîndul ei, m-a strîns cu drag în braţe.

— Să nu mai discutăm, îmi spuse ea apoi, iată unul din ludovicii dumneavoastră pe care-i iau ; ajunge, de vreme ce nu este vorba decît să iau ceva.

— Nu, i-am răspuns rîzînd, şi de n-ar fi decît un sfert de leghe de aici pînă la dumneavoastră, vă taxez la mai mult.

— Ei bine, hai să spunem doi, ca să am linişte, şi să mergem, urmă ea.

Am luat-o deci cu mine : masa era servită de o clipă şi ne aşteptau. Au copleşit-o cu drăgălăşenii, şi doamna Darcire mai ales a avut mii de atenţii faţă de ea.

Îi promisesem că voi veghea asupra ei la masă şi m-am ţinut de cuvînt, cel puţin de formă ; s-au războit cu mine, m-au certat ; nici nu m-am sinchisit.

— Este o străşnicie la care m-am angajat, am spus. Doamna n-a venit decît cu această condiţie şi-mi îndeplinesc sarcina.

Pretinsa mea străşnicie nu era totuşi decît un pretext pentru a o servi cu ce era mai bun şi mai fin ; şi, deşi, pentru a lua parte la glumă, ea se plîngea că nu se simte bine, este drept că a mîncat foarte puţin.

Am simţit cu toţii cît am fi pierdut dacă n-ar fi fost cu noi ; mi se pare că devenisem mai plăcuţi în tovărăşia ei şi că aveam cu toţii mai mult spirit ca de obicei.

În sfîrşit, după ce am isprăvit cina, ne-am urcat înapoi în trăsură şi la masa pe care am luat-o mai tîrziu s-a petrecut în acelaşi fel.

Nu mai eram, a doua zi, decît la o leghe de Paris, cînd am văzut o caleaşcă oprindu-se lîngă trăsura noastră şi am auzit pe cineva care întreba dacă doamna Darcire nu este acolo. Era un om de afaceri căruia îi scrisese să vină în întîmpinare şi să-i caute o casă unde să poată avea o locuinţă bună ; ea s-a arătat numaidecît.

Dar cum aveam cîteva pachete vîrîte în ladă, iar locul nu era potrivit pentru a le scoate, am găsit de cuviinţă să ne oprim într-un sătuc care nu era decît la mai puţin de un sfert de leghe şi unde vizitiul ne-a spus că şi el va opri.

În timp ce se trudeau să scoată pachetele noastre, necunoscuta mea m-a luat de-o parte într-o curticică şi a vrut, îmbrăţişîndu-mă, să-mi dea înapoi cei doi ludovici pe care o silisem să-i ia.

— Nici să nu vă gîndiţi, i-am spus, n-aţi ajuns încă, păstraţi-i pînă acasă ; dacă-i iau înapoi azi sau mîine nu-i tot una ? Aveţi de gînd să nu mă mai vedeţi, şi mă veţi părăsi pentru totdeauna ?

— Mi-ar părea foarte rău, a răspuns dînsa ; dar iată-ne la Paris, acum vom intra, e ca şi cum aş fi acolo.

— Degeaba vorbiţi, am urmat dîndu-mă înapoi ; mă îndoiesc de dumneavoastră şi vă las aceşti bani tocmai ca să vă silesc să-mi spuneţi unde v-aş mai găsi.

A început să rîdă şi a înaintat spre mine ; eu m-am depărtat încă.

— Ceea ce faceţi nu foloseşte la nimic, i-am strigat, vreau să fiu sigură : unde locuiţi ?

— Să nu credeţi că nu v-aş fi informat în orice caz despre locul unde mă duc, îmi răspunse dînsa ; numele meu este Darneuil (acesta nu era decît numele unei mici moşii şi mi-l ascundea pe cel adevărat), şi veţi avea ştiri despre mine la domnul marchiz de Viry, strada Saint Louis, în cartierul Marais (era unul din prietenii ei) ; spuneţi-mi acum şi dumneavoastră, adăugă ea, unde vă pot găsi.

— Nu ştiu numele cartierului unde mergem, i-am răspuns ; dar mîine voi trimite pe cineva care are să vi-l spună, dacă nu vin chiar eu.

Am auzit-o atunci pe doamna Darcire care mă chema şi m-am grăbit să ies din curticică şi să mă duc la dînsa ;

necunoscuta m-a urmat şi şi-a luat adio de la doamna Darcire ; am îmbrăţişat-o cu drag şi am plecat.

Într-un ceas am ajuns la casa pe care acel om de afaceri ne-o închiriase.

Cum ziua nu era încă prea înaintată, m-aş fi dus bucuros s-o caut pe mama mea, dacă doamna Darcire, care se simţea prea obosită ca să mă întovărăşească şi căreia nu puteam decît să-i iau camerista, nu m-ar fi îndemnat să aştept pînă a doua zi.

Am aşteptat deci, cu atît mai mult cu cît mi s-a spus că era cale lungă de la cartierul unde ne aflam pînă la acela unde trebuia să mă duc s-o caut pe acea mamă pe care eram nerăbdătoare, pe bună dreptate, s-o văd şi s-o cunosc.

Aşa încît, doamna Darcire nu m-a lăsat să tînjesc în ziua următoare ; a fost atît de bună şi a dat întîietate treburilor mele faţă de toate ale ei, iar la ora unsprezece dimineaţa ne şi aflam în trăsură pentru a ne duce în strada Saint-Honoré, peste drum de mînăstirea Capucinilor, după adresa mamei mele pe care o păstrasem şi unde îi scrisesem ultimele scrisori, rămase fără răspuns.

Trăsura noastră s-a oprit deci în locul pe care ţi l-am spus, şi am întrebat de casa doamnei marchize de... (era numele soţului ei).

— Nu mai stă aici, ne-a răspuns un uşier sau portar, nu mai ştiu care din doi. A locuit acum vreo doi ani ; dar de cînd a murit domnul marchiz, fiul lui a vîndut stăpînului meu casa ; el şade acum în ea.

— Domnul marchiz a murit ! am strigat eu tulburată, şi chiar cuprinsă de o oarecare spaimă pe care n-ar fi trebuit s-o am ; căci, la urma urmei, ce-mi păsa de moartea acestui tată vitreg pe care nu-l cunoşteam, faţă de care nu avusesem niciodată cea mai mică îndatorire şi fără de care, dimpotrivă, mama mea, cu siguranţă, nu m-ar fi uitat cum o făcuse ?

Totuşi, aflînd că nu mai trăieşte şi că are un fiu căsătorit, m-am temut pentru mama, care nu mă înştiinţase de toate aceste întîmplări ; tăcerea pe care o păstrase în această privinţă m-a neliniştit ; am întrezărit nelămurit lucruri triste pentru ea şi pentru mine ; într-un cuvînt, ştirea asta m-a zdruncinat ca şi cînd ar fi tras după sine o sumedenie de întîmplări supărătoare, de care mă temeam fără să ştiu de ce.

— Ei şi de cînd a murit ? am întrebat cu o voce sugrumată.

— De vreo şaptesprezece sau optsprezece luni, mi se pare, urmă omul acela, şi şase sau şapte săptămîni după ce l-a căsătorit pe domnul marchiz, fiul său, care vine pe-aici cîteodată şi locuieşte acum în Place Royale.

— Şi marchiza, mama lui, i-am mai spus încă, locuieşte cu el ?

— Nu cred, mi-a răspuns ; mi se pare că am auzit spunîndu-se că nu ; dar n-aveţi decît să mergeţi la dînsul ca să aflaţi unde este ; pesemne că vă vor informa.

— Ei bine, îmi spuse doamna Darcire, n-avem decît să ne întoarcem acasă şi ne vom duce în Place Royale după masă, cu atît mai mult cu cît am eu însămi treabă pe-acolo.

— Cum doriţi, i-am răspuns, cu un aer neliniştit şi tulburat.

Şi ne-am întors acasă.

— Iată-te tare visătoare, îmi spuse doamna Darcire pe drum ; la ce te gîndeşti ? Oare moartea acestui tată vitreg te mîhneşte ?

— Nu, i-am spus, n-aş putea fi necăjită decît pentru mama, pe care această întîmplare o loveşte poate în mai multe feluri ; dar ce mă stăpîneşte acum este durerea de a nu o vedea şi de a nu fi sigură că o voi găsi la fiul ei, de vreme ce ni s-a spus că probabil nu locuieşte acolo.

— Nu e ăsta un neajuns prea mare, îmi spuse doamna ; dacă nu locuieşte acolo, vom merge la dînsa.

Doamna Darcire a pus să oprească la cîțiva negustori pentru tîrguieli ; ne-am întors apoi acasă ; la trei sferturi de oră după masă, ne-am urcat din nou în trăsură cu omul ei de afaceri, care tocmai sosise și ne-am îndreptat spre Place Royale, unde această doamnă, ținînd seama de nerăbdarea mea, a vrut să mă ducă mai întîi, cu gîndul să mă lase acolo dacă am fi găsit-o pe mama, să-și vadă apoi de treburile ei și să se întoarcă seara să mă ia, dacă ar fi fost nevoie.

Dar în zadar am făcut toate aceste planuri, și îngrijorarea mea n-avea să ia sfîrșit atît de repede. Nici fratele meu, nici cumnata mea, adică nici domnul marchiz, nici soția lui nu erau acasă. Am aflat de la ușierul lor că de o săptămînă plecaseră la o moșie la cincisprezece sau douăzeci de leghe de Paris. În ce-o privea pe mama lui, ea nu stătea cu ei, și nu i se cunoștea locuința ; tot ce mi s-a putut spune a fost că în aceeași zi chiar, ea venise pe la orele unsprezece de dimineață să-și vadă fiul, de a cărui lipsă nu știa nimic ; că se arătase foarte mirată și foarte necăjită aflîndu-l plecat ; că și ea venea de la țară, după cîte spusese, și plecase fără să-și lase adresa.

Auzind acestea, m-a cuprins din nou spaima de care v-am vorbit, și nu m-am putut împiedica să oftez.

— Spuneți deci că era necăjită de plecarea domnului marchiz, i-am spus omului acela.

— Da, domnișoară, mi-a răspuns el ; așa mi s-a părut.

— Și cum a venit aici ? am adăugat prin nu știu ce sentiment de bănuială în ce privea situația ei, și ca și cînd aș fi încercat să fac presupuneri din ceea ce mi se va răspunde ; era cu trăsura ei sau cu aceea a prietenilor săi ?

— O trăsură ! îmi răspunse el ; cu adevărat, domnișoară, nu are așa ceva ; era singură și chiar destul de obosită, căci s-a odihnit aici aproape un sfert de ceas.

— Singură, şi fără trăsură ! am strigat : mama domnului marchiz ! Iată un lucru îngrozitor !

— Nu-i vina mea, şi n-aş putea să vă spun altceva, îmi răspunse el ; de altfel, nu mă amestec în lucrurile astea şi răspund numai la ce mă întrebaţi.

— Dar, i-am spus eu stăruind, n-ai putea să-mi arăţi în acest cartier vreo persoană care s-o cunoască, la care merge, şi unde m-aş putea duce ca să aflu unde stă ?

— Nu, urmă el ; vine atît de rar aici, la ore cînd e atît de puţină lume, şi rămîne aşa de scurt timp, încît nu-mi aduc aminte s-o fi văzut stînd de vorbă cu alte persoane decît cu domnul marchiz, fiul ei ; şi asta a fost întotdeauna dimineaţa, cîteodată chiar nici nu este sculat.

Putea oare să fie ceva care să prevestească mai rău decît ceea ce auzeam acolo ?

— Ce-o să mă fac, şi ce cale îmi rămîne ? i-am spus cu un aer mîhnit doamnei Darcire, care începea şi dînsa să nu aibă o părere bună despre toate astea.

— Nu e cu putinţă, dacă ne informăm cu grijă, să nu descoperim curînd unde se află, îmi spuse dînsa ; nu trebuie să te neliniştești ; toate astea sînt numai o întîmplare şi nu se datorează decît împrejurărilor în care ai sosit.

Nu i-am răspuns decît cu un oftat şi am plecat.

— Mi-ar fi fost foarte uşor, în cartierul unde ne aflam atunci, să mă duc s-o caut pe doamna cu care călătorisem, îi împrumutasem bani şi despre care trebuia să am ştiri la marchizul de Viry, pe strada Saint-Louis, după cîte îmi spusese ; dar în clipa aceea nu mă gîndeam la dînsa ; nu mi-era gîndul decît la mama, la tristele mele bănuieli asupra situaţiei sale, şi la imposibilitatea în care mă vedeam de a o îmbrăţişa.

Doamna Darcire a făcut tot ce a putut pentru a mă liniști şi pentru a-mi risipi temerile. Dar această mamă, care venise pe jos la fiul ei, pe care oboseala o silise să se odihnească ; această mamă atît de lipsită de însemnă-

tate, atît de îngropată încît nici măcar slugile fiului său nu-i ştiau locuinţa, îmi venea mereu în minte.

De la Place Royale ne-am dus la procuristul doamnei Darcire ; de acolo, într-o casă unde se puseseră sigiliile ; fusese a persoanei moştenite de doamna ; a zăbovit acolo aproape un ceas şi jumătate, apoi ne-am întors acasă, împreună cu acel procurist căruia trebuia să-i dea nişte hîrtii necesare pentru dînsa.

Omul acela, pe cînd eram în trăsură, a vorbit de cineva locuind în Marais şi pe care trebuia să-l vadă a doua zi în privinţa moştenirii doamnei Darcire. Cum acesta era cartierul marchizului, şi cel unde nădăjduisem să-mi găsesc mama, l-am întrebat dacă n-o cunoaşte, fără să-i spun însă că sînt fata ei.

— Da, îmi spuse el, am văzut-o de două sau trei ori înainte de moartea soţului său care, în timpul acela, mă însărcinase cu o afacere ; dar de cînd a murit, nu mai ştiu ce s-a întîmplat cu ea ; am auzit numai că nu este prea fericită.

— Ei, dar în ce situaţie se află ? am întrebat eu cu o emoţie pe care cu greu o ascundeam. Băiatul ei este atît de bogat şi boier atît de mare ! am adăugat.

— Este adevărat, urmă el, şi s-a căsătorit cu fiica domnului duce de... Dar o cred pe marchiză certată cu el şi cu nora ei ; această marchiză nu era, spune-se, decît văduva unui foarte mărunt şi foarte sărac nobil din provincie, de care răposatul marchiz s-a îndrăgostit pe acolo, şi pe care a luat-o destul de nechibzuit, aşa bogat şi boier cum era el. Astăzi, fiind mort, şi fiul pe care l-a avut cu dînsa căsătorit cu fata ducelui de... se poate foarte bine întîmpla ca această fiică a ducelui, vreau să spun doamna marchiză cea tînără, să nu vadă cu ochi prea buni o soacră ca bătrîna marchiză, şi să nu se sinchisească prea mult să se vadă înrudită cu toţi boiernaşii mărunţi din familia ei şi din acea a primului soţ, de la care se mai spune că a rămas o fată pe care nimeni n-a văzut-o nici-

odată și pe care se vede că nu sînt dornici s-o vadă ; iată cam tot ce pot să deduc din cele ce-am auzit în privința asta.

Lacrimile îmi curgeau în timp ce vorbea astfel ; aceste ciudate vorbe nu le-am putut opri, și nici nu eram în stare să răspund nimic.

Doamna Darcire, care era cea mai bună femeie din lume, și care simțea o adevărată prietenie pentru mine, roșise de mai multe ori ascultîndu-l, și observase chiar că plîngeam.

— Ce se cheamă boiernași, domnule ? i-a spus ea cînd a isprăvit. Trebuie că doamna marchiză cea tînără, așa fiică de duce cum e, este foarte prost informată dacă-i este rușine de înrudirile de care vorbiți ; ar putea să afle de la mine —, care sînt din același loc cu această soacră disprețuită —, ar putea să afle de la mine că marchiza, pe care o cheamă de Tresle după numele ei, este dintr-una din cele mai nobile și cele mai vechi familii din provincia noastră ; că și aceea a domnului de Tervire, primul ei soț, nu este mai prejos decît niciuna pe care aș cunoaște-o ; că, pe vremuri, nu era familie mai însemnată prin întinderea moșiilor sale ; și, așa ciuntită cum este astăzi, domnul de Tervire i-ar mai fi lăsat văduvei sale un venit de optsprezece sau douăzeci de mii de livre dacă n-ar fi fost supărarea unui tată care i le-a luat pentru a le da mezinului său, și, în sfîrșit, că nu există nici gentilom, nici marchiz, nici duce în Franța care să nu poată lua în căsătorie, cu toată cinstea, pe domnișoara de Tervire, acea fată ce n-a fost niciodată văzută la Paris, pe care doamna marchiză a lăsat-o într-adevăr rudelor sale cînd a părăsit provincia, și asupra căreia nici o fată de-aici nu va avea întîietate, nici prin înfățișare, nici prin însușirile minții și ale caracterului.

Atunci procuristul, care mi-a văzut ochii umezi, și s-a gîndit că eu eram aceea care-i cerusem știri despre bătrîna marchiză, a bănuit că aș putea fi această fiică.

— Doamnă, spuse el cam încurcat doamnei Darcire, deşi n-am făcut decît să vă aduc la cunoştinţă vorbele altora, mi-e teamă că am făcut un lucru nesocotit : n-o văd oare chiar pe domnişoara de Tervire ?

Ar fi fost greu să i-o ascundem ; atitudinea mea nu o îngăduia şi nu-mi lăsa două căi de ales ; aşa încît doamna Darcire n-a şovăit :

— Da, domnule, nu vă înşelaţi, ea este ; iat-o pe această mică provincială pe care nimeni nu este dornic s-o cunoască ; se crede pesemne că este un fel de ţărăncuţă, dar oricine ar putea fi fericit să-i semene.

— Nu cred că ai fi în pagubă, oricum ai arăta, răspunse el, rugîndu-mă să-l iert pentru cele spuse.

Trăsura noastră s-a oprit în clipa aceea ; ajunsesem, şi nu i-am răspuns decît printr-o plecare a capului.

Îţi închipui prea bine că, îndată ce a ieşit, n-am uitat să-i mulţumesc doamnei Darcire pentru portretul măgulitor pe care mi-l făcuse, şi pentru acea mînie, cu adevărat îndatoritoare, cu care luase apărarea familiei mele, şi-i răzbunase pe ai mei de dispreţul cumnatei mele. Dar ceea ce ne spusese procuristul n-a slujit decît să întărească ce gîndeam despre situaţia mamei mele ; şi cu cît o socoteam mai de plîns, cu atît îmi era mai dureros că nu ştiam unde să mă duc s-o caut.

Este adevărat că, propriu-zis, n-o cunoşteam ; dar tocmai asta îmi dădea acea dorinţă arzătoare de a o vedea. Este o împrejurare atît de însemnată şi de neobişnuită aceea de a regăsi o mamă care-ţi este necunoscută ! Singur numele ei are ceva atît de dulce !

Dar ceea ce mă făcea să mă înduioşez pentru a mea, era gîndul că este dispreţuită, că este umilită, că are supărări, că suferă chiar ; fiindcă mergeam pînă acolo şi luam parte la umilirea şi la durerile ei ; amorul meu propriu era părtaş cu al ei în toate jignirile pe care presupuneam că le îndură, şi aş fi avut, mi se pare, o bucurie

peste măsură de mare să-i arăt cît eram de sensibilă la toate astea.

Se poate prea bine ca rîvna mea să nu fi fost atît de mare dacă aş fi ştiut-o mai fericită ; poate că atunci nici nu mi-aş fi închipuit că voi fi atît de bine primită ; dar soseam în nişte împrejurări care răspundeau de inima ei ; eram ca şi sigură că o voi afla mai bună mamă şi mă bizuiam pe dragostea ei din pricina nefericirii sale.

Cu toate cercetările făcute, doamna Darcire şi cu mine, petrecusem deja zece sau douăsprezece zile la Paris fără să fi putut descoperi unde se află şi muream de nerăbdare şi durere. Peste tot unde ne duceam, vorbeam de dînsa ; multă lume o cunoştea ; toţi ştiau cîte ceva din cele ce i se întîmplaseră, unii mai mult, alţii mai puţin ; dar cum nu ascundeam că sînt fiica ei — mă prezentam sub acest nume — vedeam bine că lumea mă cruţa, nu mi se spunea tot ce se ştia ; şi din puţinul aflat deduceam mereu că ea nu era mulţumită.

Scoasă din fire de zădărnicia sforţărilor mele pentru a o găsi, peste douăsprezece zile ne-am întors, doamna Darcire şi cu mine, în Place Royale, cu nădejdea că mama s-ar fi întors şi ea acolo, că i s-ar fi spus despre două doamne venite să întrebe de ea şi, ca urmare, ar fi putut foarte bine să-şi lase adresa ca să le fie dată dacă ar mai veni s-o caute.

Altă osteneală zadarnică ; mama nu mai venise. I se spusese prima dată că marchizul nu va fi înapoi decît peste trei săptămîni sau o lună, şi pesemne că aştepta să treacă acest răstimp pentru a se arăta din nou. Asta-i cel puţin ce a gîndit doamna Darcire, şi m-a convins şi pe mine.

Aşa mîhnită cum eram de a vedea că nu pot pune capăt îngrijorării mele, mi-a venit în gînd că mă aflam în cartierul doamnei Darneuil, acea doamnă din diligenţă a cărei adresă era la marchizul de Viry ; după cum ştii,

mă legasem de ea cu o prietenie destul de duioasă, şi, de altfel, îi făgăduisem să-i mai dau de veste.

I-am propus deci doamnei Darcire să mergem s-o vedem, de vreme ce eram atît de aproape de strada Saint Louis ; a fost de acord, şi cea dintîi casă la care ne-am oprit pentru a întreba de aceea a marchizului de Viry era lipită de a lui. Este poarta de alături, ni s-a spus ; şi una din slugile doamnei Darcire a bătut numaidecît acolo.

Nu venea nimeni, s-a bătut mai tare ; şi după un răstimp destul de lung, a apărut un servitor bătrîn, cu părul lung şi alb, care, fără să aştepte să-i punem vreo întrebare, ne-a spus numaidecît că domnul de Viry era la Versailles împreună cu doamna.

— Nu cu dînsul avem treabă, i-am răspuns ; ci cu doamna Darneuil.

— Ah, doamna Darneuil nu locuieşte aici, urmă el ; dar nu sînteţi nişte doamne de curînd sosite din provincie ?

— De vreo zece sau douăsprezece zile, i-am spus noi.

— Ei bine, fiţi bune şi aşteptaţi o clipă, urmă el, să vorbiţi cu una din femeile doamnei, care mi-a recomandat s-o anunţ cînd veţi veni. Şi, după aceasta, ne-a lăsat pentru a se duce încet s-o aducă pe acea femeie care a venit să vorbească cu noi în uşa trăsurii.

— Poţi dumneata să ne spui unde este doamna Darneuil ? i-am spus. Am crezut că o vom găsi aici.

— Nu, doamnelor, nu locuieşte aici, răspunse ; dar nu sînteţi dumneavoastră, domnişoară, cea cu care a sosit dumneaei la Paris cu cîteva zile în urmă, şi care i-a împrumutat nişte bani ? adăugă dînsa vorbind către mine.

— Da chiar eu am silit-o să-i ia, i-am spus, şi aş fi fost încîntată s-o mai văd. Unde se află ?

— În cartierul Saint-Germain, îmi spuse această femeie (şi era tocmai cartierul nostru) ; am fost chiar alaltăieri la dînsa, dar nu-mi amintesc numele străzii, şi m-a

însărcinat, în lipsa domnului marchiz și a doamnei, să aflu unde locuiți, dacă vine cineva din partea dumneavoastră, și să vă predau totodată doi ludovici : iată-i.

I-am luat.

— Încearcă, i-am spus, s-o vezi mîine ; ține bine minte, te rog, unde locuiește și-mi vei comunica prin cineva pe care-l voi trimite aici peste două sau trei zile. Mi-a făgăduit și am plecat.

Întorcîndu-ne acasă, am văzut la două porți mai sus de a noastră o mare mulțime de oameni adunați. Toată lumea era la ferestre ; se părea că fusese o zarvă sau vreun accident de seamă ; am întrebat ce este.

În timp ce vorbeam, a sosit gazda noastră, o femeie din burghezie, grasă, destul de arătoasă, care ieșea din mijlocul acelei mulțimi cu aerul uneia ce luase parte la cele întîmplate. Ea făcea gesturi mari, dădea din umeri. O parte din gloată o înconjura, și era urmată de un omuleț destul de ponosit, care purta un șorț și-i vorbea cu pălăria în mînă.

— Despre ce este vorba, doamnă ? i-am spus noi cum s-a apropiat.

— Peste o clipă, ne-a răspuns ea, am să vin să vă spun, doamnelor ; trebuie mai înainte să sfîrșesc cu omul acesta ; și într-adevăr, l-a luat la dînsa.

Peste vreo zece minute s-a întors la noi.

— Am văzut lucrul din lume care m-a mișcat cel mai mult, ne spuse ea ; omul pe care l-ați văzut adineauri este stăpînul unui han de aici din apropiere, unde, de zece sau douăsprezece zile, a venit să stea o femeie destul de bine îmbrăcată, și care chiar, prin vorbele și purtările ei, n-are aerul unei femei de rînd. Acum am stat de vorbă cu dînsa și sînt încă tulburată. Închipuiți-vă, doamnelor, că a apucat-o febra de două zile după ce a venit la omul acesta care n-o cunoaște, care i-a închiriat una din camerele lui și i-a făcut credit pînă acum fără să-i ceară bani, deși chiar a doua zi de la venirea ei îi făgăduise

că-i va plăti. Vă dați seama că avînd febră, a trebuit să fie ajutată, lucru pentru care a fost nevoie de oarecare cheltuieli ; și el n-a precupețit nimic ; a cheltuit mereu de la el ; dar omul nu-i bogat ; ei îi este mai bine astăzi ; și un felcer care i-a luat sînge a avut grijă de dînsa, și i-a ținut loc de doctor, un spițer care i-a dat doctoriile, cer acum amîndoi să fie plătiți. Au fost la ea ; n-a putut să-i mulțumească și pe loc s-au întors spre stăpînul hanului ce se dusese să-i cheme pentru ea. Acesta, speriat, văzînd că nici nu are măcar cu ce să-i plătească, i-a fost teamă că va pierde nu numai ce-i datorează și lui, dar și ce va da mai departe pentru ea. În acel moment a sosit un negustoraș din provincie care locuiește de obicei la dînsul. Toate camerele lui sînt închiriate ; n-a fost decît a acestei femei pe care a socotit-o ca și goală, deoarece nu-i plătea. Aceasta fiind, s-a hotărît, și s-a dus să vorbească cu ea, s-o roage să se îngrijească de o cameră în altă parte, avînd în vedere că se prezintă o ocazie să pună într-a ei pe cineva de care este sigur și care dorește s-o ocupe cînd se va întoarce după cîteva treburi ce le avea de terminat prin Paris.

— Și așa îmi datorați mult, a adăugat el, și nu spun să mă plătiți ; lăsați-mi numai cîteva boarfe pentru siguranța mea, și nu-mi luați cîștigul pe care-l pot avea de pe urma camerei mele.

La aceste vorbe, femeia aceea, care este puțin întremată, dar încă prea slabă ca să iasă și să se mute așa, în grabă, l-a rugat să aștepte cîteva zile, i-a spus să nu aibă nici o grijă, că-l va plăti fără întîrziere, că avea chiar de gînd să-l răsplătească pentru îngrijirile lui și, peste o săptămînă cel tîrziu, ea îl va trimite să ducă un bilet la o persoană de unde nu s-ar întoarce fără a primi bani ; că nu era vorba decît de puțină răbdare ; iar în ceea ce privește amanetul, ea n-avea ce să-i lase, afară de puțină rufărie și ceva îmbrăcăminte cu care el n-ar avea ce face, și care-i trebuiau ei neapărat ; mai mult

încă, dacă ar cunoaște-o, ar vedea că nu este o femeie care să-l păcălească.

Vă aduc la cunoștință aceste vorbe așa cum i le-a repetat față de mine cînd am sosit ; dar el o și silise să iasă din cameră și să încuie cufărașul pe care voia să-l păstreze ca amanet ; așa încît cearta se petrecea atunci într-o sală unde coborîseră și unde omul acesta și fiica lui strigau în gura mare la această femeie, care se împotrivea să plece. Zgomotul sau, mai bine zis, tărăboiul lor strînsese deja multă lume ; o parte intrase chiar în acea sală. Mă întorceam atunci de la o prietenă care locuiește aici aproape ; și cum acest om de la mine are casa pe care o ocupă, și casa este a mea, m-am oprit puțin în trecere să aflu de unde vine gălăgia. Omul m-a văzut, m-a rugat să intru, și mi-a arătat cum stau lucrurile. Femeia degeaba a răspuns ceea ce v-am spus acum ; plîngea, vedeam că este mai mult rușinată și mîhnită decît îndrăzneață ; nu se apăra aproape decît prin durerea ei ; nu făcea decît să suspine, cu o față mai palidă și mai trasă decît vă pot spune. M-a luat deoparte, m-a rugat din suflet, dacă am oarecare trecere pe lîngă acest om, să-l îndemn să-i dea cele cîteva zile de răgaz pe care i le cerea ; mi-a dat cuvîntul ei că va fi plătit, în sfîrșit mi-a vorbit cu un aer și pe un ton care m-au pătruns de o adevărată milă ; am simțit chiar respect față de ea. Nu era vorba decît de zece ducați ; dacă-i pierd, n-am să sărăcesc, și Dumnezeu îmi va ține socoteală de ei ; cu El nu rămîi în pagubă niciodată. Am spus deci că am să-i plătesc eu ; am pus-o să urce înapoi în odaia ei, unde i s-a dus cufărașul și l-am luat pe acest om cu mine ca să-i număr banii acasă. Iată, doamnelor, cuvînt cu cuvînt, povestea pe care v-o istorisesc toată, din cauza impresiei produse ; și fie ce-o fi, dar n-aș fi avut liniște însămi fără acei zece ducați pe care i-am avansat.

N-am rămas nepăsătoare la această poveste, doamna Darcire și cu mine. Ne-am simțit înduioșate față de această

femeie care, într-o împrejurare atît de dureroasă, ştiuse mai puţin să lupte decît să plîngă; am adus mari laude faptei bune a gazdei noastre, şi am ţinut amîndouă să luăm parte la ea.

— Stăpînul acestui han s-a liniştit, i-am spus noi, va aştepta ; dar asta nu e de-ajuns ; femeia asta pare să fie fără bani ; se scoală după o boală, după cîte ne spui dumneata ; mai trebuie să stea o săptămînă la omul acesta care n-o să ţină prea mult seamă de starea ei, nici de îngrijirile necesare într-o convalescenţă de-abia începută, ca a ei. Fiţi atît de bună, doamnă, şi duceţi-i din partea noastră această mică sumă de bani pe care iat-o (erau nouă sau zece ducaţi pe care i-i dădeam).

— Din toată inima, urmă ea ; mă duc numaidecît ; şi a plecat.

La întoarcere ne-a spus că o găsise pe femeia aceea în pat, că întîmplarea o tulburase foarte mult, că nu era fără febră ; că în ceea ce priveşte cei zece ducaţi trimişi, nu i-a primit decît roşind ; ne ruga din suflet să acceptăm să-i primească doar sub cuvînt de împrumut ; îndatorirea ei faţă de noi ar fi mai mare, şi recunoştinţa ei mai vrednică de ea şi de noi ; într-adevăr, urma să primească bani cît de curînd, şi negreşit ni-i va înapoia pe ai noştri.

Aceste vorbe frumoase nu ne-au displăcut ; dimpotrivă, ne-au întărit în părerea bună pe care o aveam despre ea. Am înţeles că un suflet de rînd n-ar fi avut o astfel de mîndrie cinstită şi mărinimoasă ; şi n-am fost decît mai mulţumite de noi că am îndatorat-o ; nici nu ştiu de ce a depins că nu ne-am dus s-o vedem, atît eram de dispuse în favoarea ei. Ceea ce este sigur e că mă gîndeam să propun aceasta doamnei Darcire, care mi-a mărturisit apoi că şi ea avusese dorinţa să mi-o propună.

În sinea mea, am deplîns-o mult pe această necunoscută, a cărei nefericire m-a făcut din nou să mă gîndesc la mama mea, pe care n-o credeam nici pe departe într-o strîmtoare ca asta, nici măcar apropiată de asta ; mi-o

închipuiam numai într-o situație puțin potrivită cu rangul său, deși suportabilă, și poate chiar plăcută pentru o femeie care ar fi fost de o condiție mai proastă decît a ei ; n-am mers mai departe ; și, după mine, însemna că-mi închipuiam destul ca s-o plîng, și ca să mă gîndesc cît suferă.

Neputința de a o găsi mă hotărîse să las să treacă opt sau zece zile înainte de a mă duce din nou la marchiz, fiul ei, care trebuia, în acest răstimp, să se fi întors de la țară ; nu mă îndoiam că voi avea la dînsul știri despre mama mea, care și ea o fi așteptat să se întoarcă ca să nu se mai arate degeaba în casa lui.

Două sau trei zile după ce i s-au dus banii din partea noastră acelei necunoscute, am ieșit între unsprezece și douăsprezece, doamna Darcire și cu mine, ca să mergem la biserică (era sărbătoare) ; și întorcîndu-ne acasă, mi s-a părut că zăresc, la patruzeci sau cincizeci de pași de trăsura noastră, o femeie pe care am recunoscut-o ca fiind acea cameristă cu care vorbisem la marchizul de Viry, în strada Saint Louis.

Îți amintești desigur că făgăduisem să trimit din nou peste două zile pentru a afla de locuința doamnei Darneuil, pe care n-a putut să mi-o spună prima dată, și mă ținusem întocmai de cuvînt ; dar s-a spus că e plecată și, din neatenție, am uitat și eu să trimit din nou mai apoi, deși aceasta era dorința mea ; așa încît am fost încîntată s-o întîlnesc tocmai la timp, și am arătat-o doamnei Darcire, care a recunoscut-o, ca și mine.

Această femeie, care ne-a văzut de departe, păru că ne-a recunoscut și ea și s-a oprit în pragul ușii hangiului, la care am socotit că era gata să intre.

Am pus să oprească cînd am ajuns în dreptul ei și numaidecît ne-a salutat :

— Sînt foarte bucuroasă că te văd din nou, i-am spus eu, și bănuiesc că te duci la doamna Darneuil, sau că vii de la dînsa ; așa încît îmi vei spune unde stă.

— Dacă vreți să fiți așa de bună, ne răspunse dînsa, să așteptați pînă-i spun o vorbă unei doamne care locuiește în acest han ; mă întorc numaidecît să răspund la întrebarea dumneavoastră, domnișoară, nu voi lipsi decît o clipă.

— O, doamnă ! urmă cu oarecare mirare doamna Darcire, care știa de la stăpînul hanului că necunoscuta noastră era singura femeie care locuia la el ; ei, cine-i oare ? adăugă dînsa numaidecît. Apoi, întorcîndu-se spre mine : n-o fi oare acea persoană de care ne interesăm, îmi spuse dînsa, și căreia i s-a întîmplat jalnica poveste de mai deunăzi ?

— Este chiar dînsa, răspunse numaidecît camerista, fără să-mi lase răgaz să răspund ; văd că vorbiți de o neînțelegere cu hangiul, care voia ca ea să plece de la el.

— Întocmai, urmă doamna Darcire ; și deoarece știi cine e, prin ce întîmplare nenorocită se află în situația de a înfrunta necazuri atît de neobișnuite ? Am judecat, după tot ce ni s-a spus despre ea, că trebuie să fie o femeie de oarecare rang.

— Nu vă înșelați, doamnă, răspunse ea ; nu este făcută să îndure astfel de jigniri, departe de asta ; încît s-a și îmbolnăvit din nou.

— Aș fi de părere să ne ducem s-o vedem, dacă asta n-o supără, spuse doamna Darcire ; să urcăm, copila mea (mie-mi vorbea).

— Puteți, doamnelor, urmă această femeie, numai să-mi dați voie să intru mai întîi eu singură ca s-o anunț de vizita dumneavoastră și să aflu dacă n-o stingheriți ; s-ar putea să vă roage s-o scutiți de această rușine.

— Nu, nu, spuse doamna Darcire, care poate că era curioasă, dar desigur mai puțin decît simțitoare ; nu, nu e nici o primejdie s-o supărăm ; a mai auzit vorbindu-se de noi ; e cineva care mai zilele trecute a fost s-o vadă din partea noastră, și sînt sigură că ne va primi bucuros. Anunț-o totuși, dacă găsești de cuviință ; te vom urma ;

dar vei intra prima și-i vei spune că locuim în casa cea mare, aproape lipită de hanul ei, că gazda noastră este aceea care a venit s-o vadă și că noi i-am trimis-o acum cîteva zile. După asta, va ști sigur cine sîntem.

Numaidecît am coborît din trăsură, și totul s-a îndeplinit așa cum ți-am spus. Nu era de urcat decît o scară mică, la etajul întîi, în dos. Camerista s-a grăbit să intre ; avea într-adevăr motive s-o anunțe pe necunoscută, pe care nu ni le spunea ; și ne-am oprit o clipă destul de aproape de ușa în fața căreia era patul bolnavei ; așa încît, cînd a deschis-o, am văzut-o în voie pe acea bolnavă care se ridicase în pat ; ne-a văzut la rîndul ei, cu toată întunecimea din coridorul unde ne oprisem ; am recunoscut-o, în sfîrșit, și ne-a confirmat pe deplin că ea era persoana pe care ne-o închipuiam, prin mișcarea de surprindere care i-a scăpat cînd ne-a văzut.

Ceea ce a mai contribuit să avem, ea și noi, tot răgazul să ne privim, a fost că acea ușă care fusese prea tare împinsă, a rămas deschisă.

— Ei, Doamne, copila mea, îmi spuse încet doamna Darcire, oare nu-i doamna Darneuil ? Și în timp ce-mi vorbea astfel, am văzut-o pe bolnavă care-și împreună mîinile cu tristețe, care mi le întinse apoi oftînd și aruncîndu-mi priviri lîncede și amărîte, deși duioase.

N-am așteptat să ne lămurească mai mult ; și, ca să-i curm stingherealа prin mîngîieri, am alergat foarte mișcată s-o îmbrățișez cu atîta vioiciune și avînt, încît a izbucnit în lacrimi în brațele mele, fără să poată rosti o vorbă în înduioșarea de care era cuprinsă.

În sfîrșit, cînd primele ei porniri, îmbinate, fără îndoială, pentru dînsa, cu tot atîta umilință cîtă încredere, au trecut : — Mă osîndisem, îmi spuse ea, să nu vă mai văd, și niciodată nimic nu m-a costat atîta ; este ceea ce poate fi mai greu pentru mine în starea în care mă găsiți.

La acestea mi-am înteţit dezmierdările.

— Nici să nu vă gîndiţi, i-am spus luîndu-i o mînă, în timp ce o dădea pe cealaltă doamnei Darcire, nici să nu vă gîndiţi ; aţi crezut oare că nu sîntem nici simţitoare, nici înţelegătoare ? Ei, doamnă, cui nu i se întîmplă supărări în viaţă ? Credeţi că ne-am înşelat asupra respectului şi consideraţiei ce vi se datorează ? Şi în orice situaţie aţi fi, oare o femeie ca dumneavoastră poate vreodată să înceteze de a fi vrednică de respect ?

Doamna Darcire i-a spus cam aceleaşi cuvinte ; cu adevărat, nu erau altele ce i s-ar fi putut spune ; n-aveai decît să-ţi arunci privirea asupra ei ca să vezi că nu se află la locul ce i se potrivea.

Camerista avea lacrimi în ochi, şi era la cîţiva paşi de noi, păstrînd tăcere.

— Aţi greşit cu totul, i-am spus, că nu ne-aţi pus la curent din prima clipă cînd ne-aţi văzut.

— Aş fi dorit-o din tot sufletul, ne spuse dînsa ; dar n-am putut să nu ascult de poruncile doamnei ; am stat şaptesprezece ani în slujba dumneaei ; dînsa m-a recomandat la doamna de Viry ; o socotesc tot ca pe stăpîna mea, şi niciodată n-a vrut să-mi dea voie să vă pun la curent, dacă aţi veni.

— N-o certaţi, urmă bolnava : n-am să uit niciodată cîte dovezi de bunătate mi-a dat inima ei. Mă credeţi că mi-a adus zilele trecute toţi banii pe care-i avea, în timp ce cinci sau şase persoane dintre cele mai distinse către care m-am îndreptat, şi cu care am trăit în cele mai bune relaţii de prietenie, n-au avut curajul să-mi împrumute o sumă mică, ce m-ar fi scutit de necazurile în care m-am văzut, şi s-au mulţumit să scape de mine cu nişte sarbede şi ruşinoase vorbe de politeţe ? Este drept că n-am luat banii acestei fete ; din fericire, ai dumneavoastră sosiseră atunci ; gazda dumneavoastră însăşi mă şi scosese din grosul neplăcerilor mele, şi mă voi plăti de toate astea peste cîteva zile ; dar recunoştinţa mea va fi veşnică.

Abia sfîrşise aceste puţine cuvinte cînd un lacheu a venit să-i spună doamnei Darcire că tocmai îl adusese pe procuristul ei pînă la poarta acestui han, şi că o aşteaptă acolo ca să-i dea un răspuns grabnic.

— Ştiu despre ce este vorba, răspunse dînsa ; n-are să-mi spună decît două vorbe, mă duc să vorbesc cu el în trăsură, apoi mă întorc numaidecît. Doamnă, spuse dînsa către necunoscută, să nu vă mai gîndiţi la ceea ce vi s-a întîmplat de cînd sînteţi aici ; liniştiţi-vă în ce priveşte situaţia de acum, şi vedeţi cum vă putem fi de folos în celelalte treburi ale dumneavoastră. Asemenea neplăceri trebuie să trezească interesul tuturor oamenilor cumsecade şi, cu adevărat, eşti prea fericit cînd ai prilejul să sprijini persoane ca dumneavoastră.

Necunoscuta nu i-a mulţumit decît cu lacrimi de duioşie şi strîngîndu-i mîinile într-ale ei.

— Trebuie să mărturisesc, îmi spuse ea mai apoi, că am mult noroc în necazurile mele, cînd mă gîndesc de cine sînt ajutată ; că nu sînt de prietenii, de rudele mele sau de vreunul din aceia cu care mi-am petrecut o parte din viaţă ; nici chiar de copiii mei ; căci am copii, domnişoară ; toată Franţa o ştie, şi toţi cei pe care i-am amintit fug de mine, mă părăsesc. Cu siguranţă că aş fi pierit ca o nevrednică în mijlocul atîtor posibilităţi fără dumneavoastră, domnişoară, pentru care sînt o necunoscută, fără dumneavoastră care nu-mi datoraţi nimic, şi care, cu sensibilitatea cea mai săritoare, cu toate drăgălăşeniile ce se pot închipui, îmi ţineţi loc totodată de prieteni, de rude şi de copii ; fără prietena dumneavoastră, întîlnită în acecaşi diligenţă ; fără această biată fată care m-a slujit (daţi-mi voie s-o socotesc, rîvna şi simţămintele ei o fac vrednică de cinstea pe care i-o fac) ; în sfîrşit, fără gazda dumneavoastră, care nu m-a cunoscut niciodată şi n-a trecut drumul decît pentru a veni să se înduioşeze de mine ; iată fiinţele cărora le datorez că nu mor în cele mai mari nevoi şi necunoscută de nimeni,

ceea ce e de neînțeles pentru o femeie ca mine. Ce este și viața ! și ce ticăloasă e lumea !

— Ei, Dumnezeule, i-am răspuns eu atît de mișcată cît este cu putință să fii, începeți, doamnă, așa cum v-a rugat atît de mult doamna Darcire, începeți prin a înlătura din minte toate aceste lucruri, vă spun încă o dată, ca și dînsa ; faceți-ne plăcerea de a vă vedea liniștită ; mîngîiați-ne chiar dumneavoastră de durerea pe care ne-o pricinuiți.

— Ei bine, iată că totul a trecut, mi-a spus ea ; aveți dreptate ; nu există nici vitregie a soartei, nici amărăciune cărora atîta bunătate să nu trebuiască, fără îndoială, să le pună capăt. Să vorbim de dumneavoastră, domnișoară ; unde se află această mamă pe care ați venit s-o căutați și pe care n-ați văzut-o de atîta vreme ? Dați-mi știri despre dînsa, încă nu sînteți cu ea ? Este oare plecată ? Ah, domnișoară, cît trebuie să vă iubească, cît de fericită trebuie să se socotească de a avea o asemenea fiică ! Cerul mi-a dat și mie una, dar nu de ea am să mă plîng, nici pe departe. Aceste vorbe din urmă nu le-a rostit decît cu o foarte mare strîngere de inimă.

— Vai, doamnă, i-am răspuns oftînd și eu, vorbiți de mama mea. Dacă v-aș spune că nu îndrăznesc să cred în dragostea ei și că voi fi destul de mulțumită dacă n-o să fie supărată că mă vede, deși sînt aproape douăzeci de ani de cînd m-a pierdut din vedere ; dar acum, nu este vorba de mine, vom vorbi de ceea ce mă privește altă dată. Să ne întoarcem la dumneavoastră, vă rog ; sînteți, fără îndoială, prost servită ? Aveți nevoie de o îngrijitoare și am să-i spun hangiului, la coborîre, să vă aducă una chiar de azi.

Am crezut că are să răspundă la ceea ce-i spuneam, dar am fost foarte mirată văzînd-o deodată vărsînd șiroaie de lacrimi ; apoi, întorcîndu-se la acel număr de ani pe care-i petrecusem departe de mama ;

— Sînt douăzeci de ani de cînd v-a pierdut din vedere! strigă ea cu un aer gînditor și mișcat ; nu pot să aud așa ceva decît cu durere. Dumnezeule ! cîtă vină trebuie să-și aducă mama dumneavoastră, ca și mine ! Ei, ia spuneți-mi, domnișoară, adăugă ea fără să-mi lase timp de gîndire, de ce v-a lăsat pînă într-atît în părăsire ? Spuneți-mi motivul, vă rog.

— Pentru că, i-am răspuns, n-aveam decît cel mult doi ani cînd s-a recăsătorit și, peste trei săptămîni, soțul ei a luat-o la Paris, unde a dat naștere unui băiat și, pesemne, m-a șters din inima ei, sau cel puțin din amintirea ei. Și de cînd a plecat, n-am avut pe nimeni în jurul ei să-i fi vorbit de mine ; n-am primit, în viața mea, decît trei sau patru scrisori de la dînsa, și nu sînt mai mult de patru luni de cînd mă aflam la o mătușă, acum a murit, care mă primise la dînsa de șase sau șapte ani fără să fi avut știri de la mama, deși i-am scris de mai multe ori ; am căutat-o aici la ultima adresă pe care o aveam, dar, de aproape doi ani de cînd e văduvă după al doilea soț, nu mai locuiește acolo unde credeam s-o aflu, nu locuiește nici măcar la fiul ei. Acest fiu este căsătorit ; acum este la țară cu marchiza, soția lui, și nici măcar slugile sale n-au putut să-mi spună unde se află mama mea, deși a fost pe acolo cu cîteva zile în urmă ; așa încît nu știu unde s-o găsesc, oricîte cercetări am făcut și mai fac încă ; și ceea ce mă sperie mai tare, ceea ce-mi stîrnește o neliniște ucigătoare este că am toate motivele să bănuiesc că se află într-o situație grea ; aud spunîndu-se că acest fiu, atît de iubit, căruia îi dăduse tot sufletul, nu este prea vrednic de dragostea ei și nu se poartă prea bine cu ea. Este cel puțin sigur că se ascunde, se ferește de ochii lumii, nimeni nu cunoaște locul unde s-a retras, și mama mea n-ar trebui să fie necunoscută ; asta nu poate decît să-mi vestească o femeie strîmtorată, care, poate, cu greu își duce zilele, și nu vrea să aibă rușinea de a fi văzută în această situație grea.

Nu m-am putut abține să nu plîng isprăvind de vorbit ; pe cînd necunoscuta mea, care mai înainte plîngea și mă privea țintă în timp ce povesteam, parcă-și oprise lacrimile pentru a asculta mai cu luare-aminte ; ochii ei avuseseră ceva neliniștit și rătăcit ; nu respirase, mi se pare, decît cu greu.

Cînd am isprăvit de vorbit, a continuat să fie cum îți spun ; nu-mi răspundea ; tăcea, încremenită. Aerul îngrozit al chipului ei m-a izbit ; am fost și eu emoționată ; îmi comunică tulburarea pe care o vedeam zugrăvită pe el, și ne-am uitat, multă vreme, una la alta, într-o tăcere al cărei motiv mă răscolea dinainte, fără să-l știu, cînd a rupt tăcerea cu o voce nesigură pentru a-mi pune o întrebare.

— Domnișoară, cred că mama dumneavoastră nu-mi este necunoscută, îmi spuse ea. În ce loc, vă rog, locuiește acest fiu unde ați fost s-o căutați ?

— În Place Royale, i-am răspuns cu o voce mai schimbată decît a ei.

— Și numele lui ? urmă ea repede și de-abia răsuflînd.

— Domnul marchiz de..., am răspuns, tremurînd toată.

— Ah, scumpa mea Tervire ! strigă ea, lăsîndu-se în brațele mele. La acest strigăt, ce mi-a dezvăluit pe loc că ea era mama mea, am scos un țipăt de care s-a îngrozit doamna Darcire ; procuristul ei tocmai plecase și în clipa aceea, urca scara venind spre noi.

Nesigură de ce însemna acest strigăt într-un han de felul acela, care nu putea fi decît adăpostul unor oameni de nimic, sau în orice caz de un soi foarte mărunt, a strigat la rîndul ei ca să cheme lume și să aibă ajutoare dacă ar fi fost nevoie.

Într-adevăr, la zgomotul pe care l-a făcut, hangiul și fiica lui, amîndoi speriați, au urcat cu lacheul acelei doamne și au întrebat-o despre ce este vorba.

— Nu știu, le spuse dînsa ; dar veniți cu mine ; am auzit un strigăt puternic din camera acelei doamne bol-

nave unde am lăsat-o pe tînăra fată ce mă însoțea, și aș fi foarte mulțumită, ca prevedere, dacă nu m-ați lăsa singură. Încît au intrat împreună acolo, unde-mi pierise puterea de a vorbi, unde eram slăbită, palidă și ca prostită ; în sfîrșit, unde plîngeam de bucurie, de uimire și de durere.

Mama mea era leșinată sau cel puțin nu dăduse încă nici un semn de cunoștință de cînd o țineam în brațele mele ; și camerista, pe care n-o ajutam deloc, nu uita nimic din ceea ce ar fi putut s-o facă să-și vină în fire.

— Ce se petrece aici ? îmi spuse doamna Darcire intrînd : ce ai, domnișoară ? Drept răspuns n-a primit dintru început decît lacrimile mele ; apoi, ridicînd mîna, i-am arătat-o mai întîi pe mama, ca și cînd această mișcare ar fi trebuit s-o pună la curent.

— Ce se întîmplă ? adăugă ea ; oare se prăpădește ?

— Nu, doamnă, îi spuse atunci camerista ; dar tocmai și-a recunoscut fata și i s-a făcut rău.

— Da, i-am spus atunci, silindu-mă să vorbesc. Este mama mea.

— Mama dumitale ! mai strigă ea, apropiindu-se pentru a-i veni în ajutor. Ce ? marchiza de... Ce întîmplare !

— O marchiză ! spuse la rîndul său hangiul, care-și împreună mîinile de uimire ; ah, Dumnezeule, scumpă doamnă ! De ce nu mi-a spus ce rang are ? M-aș fi ferit să-i cășunez cea mai mică supărare !

Între timp, cu îngrijirile date, pe nesimțite mama a deschis ochii și și-a venit în fire. Trec peste istorisirea dezmierdărilor ei și ale mele. Împrejurările înduioșătoare în care am găsit-o, noutatea cunoștinței noastre și a plăcerii de a o vedea și de a-i spune „mamă", chiar îndelungata uitare în care mă lăsase, vina față de mine și acest soi de răzbunare pe care o gustam asupra inimii ei prin dragostea inimii mele, totul făcea să-mi fie mai dragă decît mi-ar fi fost vreodată dacă aș fi trăit întotdeauna cu dînsa.

— Ah, Tervire, ah, fiica mea, îmi spunea dînsa, cît de vinovată mă face bucuria ta !

Dar această bucurie, a ei și a mea, de a ne vedea din nou împreună, am plătit-o amîndouă foarte scump. Fie că violența pornirilor pe care le-a simțit i-a pricinuit o prea mare tulburare, fie că febra și necazurile o slăbiseră prea mult, peste cîteva zile s-a observat o paralizie care îi cuprinse toată partea dreaptă, care s-a întins curînd în partea cealaltă, și cu care a rămas pînă la sfîrșitul zilelor.

Chiar în ziua aceea, am spus că ar fi bine s-o ducem la noi acasă ; dar febra care crescuse, adăugată unei slăbiciuni foarte mari, nu ne-a îngăduit aceasta, și un doctor adus în grabă nu ne-a lăsat.

N-am văzut altceva mai potrivit decît să locuiesc cu dînsa și să n-o părăsesc, și am rugat-o pe cameristă, care se mai afla cu noi, să-l cheme pe hangiu pentru a-i cere o cameră lîngă a ei ; dar mama m-a încredințat că n-are nici una care să nu fie ocupată.

— Am să pun să mi se așeze un pat în a dumneavoastră, am spus.

— Nu, mi-a răspuns ea ; asta nu se poate ; nu, și este ceva la care nu trebuie să gîndești ; asta-i prea mică, după cum vezi ; păstrează-mi sănătatea ta, copila mea, te-ai odihni prost aici ; ar fi o grijă în plus pentru mine și poate n-aș fi decît mai bolnavă. Stai aproape de aici, voi avea mîngîierea să te văd cît vrei, și o îngrijitoare mi-ajunge.

Am stăruit mult, nu puteam să mă învoiesc s-o las în acest adăpost trist și sărăcăcios ; dar n-a vrut să mă asculte. Doamna Darcire i-a dat dreptate și s-a hotărît, în pofida mea, că mă voi mulțumi să viu la ea, pînă cînd dînsa va putea fi dusă în altă parte, așa încît, cum mă sculam, mă duceam în camera ei și nu ieșeam de acolo decît seara. Chiar, de cele mai multe ori, cînam acolo, și foarte prost ; dar o vedeam, eram mulțumită.

Paralizia ei m-ar fi mîhnit la culme dacă nu ni s-ar fi dat speranţa că se va vindeca ; dar s-au înşelat.

A doua zi după regăsirea noastră, mi-a istorisit povestea ei.

Nu erau, într-adevăr, mai mult de optsprezece sau nouăsprezece luni de cînd marchizul, soţul ei, murise, copleşit de beteşuguri. Fusese foarte fericită cu el, şi căsnicia lor n-a fost o clipă umbrită în cei douăzeci de ani cît au trăit împreună.

Acest fiu pe care l-a avut de la dînsa, obiectul unei dragoste atît de mari, era bine făcut, dar nu se îngrijise cum trebuia de inima şi mintea lui, din prea multă slăbiciune şi bunăvoinţă, îl lăsase să se pătrundă de tot ceea ce prejudecăţile mîndriei şi ale deşertăciunii au mai tîmp şi mai vrednic de dispreţ ; fiul acesta, în sfîrşit, care era una din cele mai mari partide din Franţa, avea aproape optsprezece ani cînd tatăl, foarte bogat, şi dorind să-l vadă căsătorit înainte de a muri, a propus marchizei, fără părerea căreia nu făcea nimic, să vorbească cu domnul duce de... pentru fiica lui.

Marchiza fiindcă, după cum v-am spus adineauri, îl iubea nespus pe acest fiu şi nu trăia decît pentru el, nu numai că a încuviinţat acest plan, dar i-a grăbit executarea.

Ducele de..., care în nici un caz n-ar fi putut alege un ginere mai potrivit, a primit cu bucurie propunerea, a pus totul la cale cu dînsul şi, peste două săptămîni, tinerii noştri s-au căsătorit.

Îndată după aceasta, marchizul (vorbesc de tată) s-a îmbolnăvit grav ; n-a trăit mai mult de şase sau şapte săptămîni. Toată averea era a lui ; ştii că mama mea nu avea nimic, şi că, atunci cînd o luase în căsătorie, ea nu trăia decît din partea legală ce-i revenise tatălui meu, care ţi-am mai spus cît era, şi din cîteva petice de pămînt pe care le adusese ea în căsnicie şi erau mai nimic.

Este adevărat că marchizul îi recunoscuse o zestre destul de însemnată, și ar fi putut trăi foarte cuviincios dacă ea n-ar fi schimbat nimic ; dar dragostea pentru tînărul marchiz a orbit-o, și poate că trebuia de asemeni să fie pedepsită de vinovata uitare a tuturor îndatoririlor pe care le avea față de fiica ei.

A avut deci nesocotința de a renunța la toate drepturile sale în folosul fiului ei, și de a se mulțumi cu o rentă destul de modestă, ce-au convenit să i se facă, și la care s-a mărginit, cu atît mai bucuros cu cît el se obliga s-o ia la dînsul și s-o scutească de orice cheltuială.

A venit la acest fiu două zile după moartea soțului ei ; la început, a fost cuviincios primită ; prima lună trecu fără ca să aibă a se plînge de purtarea față de ea, dar și fără să aibă de ce să fie mulțumită ; erau atitudini din acelea reci, deși corecte, cu care inima n-are cum să se mulțumească ; dar al cărui cusur nu poți nici să-l explici, nici să-l faci simțit de alții.

După această primă lună, fiul ei, pe nesimțite, a lăsat-o deoparte mai mult ca de obicei. Nora sa mîndră și disprețuitoare din fire, care văzuse, din întîmplare, cîțiva nobili de la țară destul de ponosiți venind în vizită la soacra sa și care o socotea pe ea însăși mult sub cinstea acordată de răposatul marchiz prin căsătorie, i-a arătat din ce în ce mai multă răceală, din zi în zi a lăsat deoparte puținele semne de respect pe care i le arătase pînă atunci, și atențiile ei au scăzut pînă într-atît, încît situația a devenit revoltătoare.

Așa încît, mama, care și ea avea mîndria ei, a fost nespus de jignită și i-a arătat într-o zi nemulțumirea ei.

— Te scutesc, i-a spus, de respectul pe care mi-l datorezi ca fiind soacra dumitale ; lipsește-te de el cît ți-o place ; este mai mult treaba dumitale decît a mea și-i las pe cei ce sînt martorii acestei purtări să mă răzbune în această privință ; dar nu voi răbda să te porți față

de mine cu mai puțină bunăcuviință decît ai îndrăzni să ai chiar cu cineva de seama dumitale.

— Eu sînt lipsită de cuviință față de dumneavoastră, doamnă ? ! i-a răspuns nora ei retrăgîndu-se în camera ei ; dar într-adevăr, dojana este gravă, și aș fi foarte necăjită dacă mi s-ar cuveni ; cît despre respectul ce vi se datorează, nădăjduiesc că acei martori cu care mă amenințați nu vor fi atît de pretențioși ca dumneavoastră.

După acest răspuns ironic, mama a ieșit scoasă din fire, s-a plîns peste citeva ceasuri fiului ei, și n-a avut de ce să fie mai mulțumită de el decît de nora sa. El n-a făcut decît să rîdă de această ceartă ; nu erau, spunea, decît neînțelegeri între femei, pe care le vor uita peste o zi și una și cealaltă, și în care el n-avea de ce să se amestece.

Disprețul tinerei marchize față de mama lui nu-i era lucru nou ; el știa mai de mult ce puțin caz făcea soția lui de dînsa și deosebirea pe care o stabilea între noblețea de țară a acestei mame și rangul înalt al răposatului marchiz, tatăl său ; de mai multe ori o auzise glumind despre asta și nu fusese indignat. Încîntat ca un caraghios de faptul că tînăra femeie cinstește stirpea tatălui său, o lăsa bucuros pe aceea a mamei sale pradă glumelor ei ; poate că el însuși o disprețuia, și n-o socotea vrednică de dînsul. Poți ști ce nebunii și ce necuviințe pot intra în capul unui tînăr zănatec de neam mare, care n-a gîndit niciodată decît pe dos ? Sînt oare ticăloșii ale minții de care să nu fie în stare ?

În sfîrșit, mama, neapărată de nimeni, fără rude să-i țină partea, fără prieteni să se intereseze de ea (căci ai cumva prieteni, curajoși și cu rîvnă, cînd nu mai ai nimic, cînd nu mai joci un rol în lume, și toată considerația pe care o nădăjduiești este, ca să spunem așa, la cheremul sufletului bun sau rău al unor oameni cărora le-ai dat totul, și a căror recunoștință sau ingratitudine sînt de-acum înainte stăpînii soartei tale ?) ; în sfîrșit,

mama, spun, părăsită de fiul ei, disprețuită de nora sa, socotită ca nimic în casa unde devenise un fel de lucru de batjocură, unde îndura cu orice prilej obraznica nepăsare a slugilor, chiar pentru tot ce o privea, a plecat într-o dimineață de la fiul ei și s-a adăpostit într-un apartament foarte mic închiriat prin acea cameristă de care v-am vorbit adineauri ; ea n-a vrut s-o părăsească și în înțelegerea făcută cu fiul ei, mai prevăzuse pentru ea o pensie de o sută de ducați din care au trecut aproape opt ani fără să primească un ban.

Mama, la plecare, a lăsat o scrisoare pentru tînărul marchiz, unde-l punea la curent cu motivele plecării sale, deci cu toate ocările care au silit-o la aceasta. În același timp, îi cerea două rate din renta ei, fiindcă nu-i dăduse nimic, o jumătate din ea fiindu-i absolut trebuincioasă pentru cumpărarea a nenumărate lucruri mărunte de care nu putea să se lipsească în acea casă unde avea să trăiască sau, mai bine zis, să lîncezească. Îl mai ruga de asemenea să-i trimită restul de mobilă pe care și-o pusese deoparte cînd venise la el și pe care n-a putut să pună s-o transporte în ziua plecării sale.

Fiul ei n-a primit scrisoarea decît seara, la întoarcerea lui de la o vînătoare ; cel puțin așa a încredințat-o pe mama lui, cînd a venit s-o vadă a doua zi, spunîndu-i că marchiza ar fi venit cu el dacă n-ar fi fost suferindă.

A vrut s-o îndemne să se întoarcă ; el nu vedea, spunea, în plecarea ei, decît urmarea unei proaste dispoziții care n-avea temei ; nu era vorba, în tot ce scrisese, decît de adevărate nimicuri nevrednice de atenție ; voia ea oare să treacă drept femeia cea mai arțăgoasă din lume, cea mai iute la mînie, și cu care este cu neputință să trăiești ? Și i-a spus multe alte vorbe care nu erau din acelea ce-ar fi putut-o hotărî.

Așa că nu le-a dat ascultare, combătîndu-le cu atîta putere, încît el n-a putut să scape decît spunînd că sînt închipuiri și prefăcîndu-se că nu le aude.

Urmarea vizitei sale, după ce a dat din umeri și și-a împreunat de o sută de ori mîinile a mirare, a fost că i-a făgăduit, la plecare, să-i trimită banii pe care-i cerea, împreună cu toată mobila necesară — mobila fiind a ei ; dar i-a fost în parte schimbată și s-au pus în loc lucruri mai proaste și de o mai mică valoare, încît nu i-au mai folosit aproape deloc cînd a fost nevoită să le vîndă ca să facă față nevoilor apăsătoare în care s-a aflat mai apoi ; căci acea rentă din care ceruse să i se dea dinainte două rate, și din care n-a primit decît cel mult o treime, a fost mai departe atît de prost plătită încît, pînă la urmă, a trebuit să-și părăsească apartamentul și să treacă dintr-o cameră mobilată în alta, după cum era mai mult sau mai puțin în stare să-i mulțumească pe oamenii ce i le închiriau.

În timpul acestor triste și dese schimbări de loc, s-a despărțit de credincioasa ei cameristă, pe care nimic din cele întîmplate n-a dezgustat-o ; ea nu s-a despărțit de dînsa decît cu părere de rău și a plasat-o la marchiza de Viry.

Tot în această împrejurare văduva unui ofițer, căruia îi făcuse odinioară un serviciu de seamă, s-a oferit s-o ia pentru cîteva luni, la o mică moșie ce-o avea la douăzeci leghe de Paris și unde se ducea să se instaleze.

Mama a urmat-o ; acolo s-a îmbolnăvit, și boala, cu tot ajutorul acelei văduve, mai mult darnică decît bogată, a costat-o aproape toți banii pe care și-i adusese ; așa încît, după două luni și jumătate de stat la acea moșie, văzîndu-se puțin întremată, a luat hotărîrea să se întoarcă la Paris ca să-l vadă pe fiul ei și să scoată de la el renta ce i-o datora pe mai bine de nouă luni, sau chiar să folosească împotriva lui căile legale, dacă răutatea acestui fiu ingrat ar sili-o.

Moșia acelei văduve nu era decît la mai puțin de un sfert de leghe de locul unde se oprea diligența pe care o luasem ; mama a luat-o din acel loc după cum ai văzut și în ea ne aflam și noi, doamna Darcire și cu mine. Iată în ce fel

ne-am întîlnit ; ea nu era în stare să facă cheltuieli ; avea de gînd să trăiască deoparte, să se despartă de noi în timpul meselor ; şi, pentru a se feri de spectacolul unei femei de rang în sărăcie, a găsit de cuviinţă să-şi schimbe numele şi să ia unul care nu mi-a îngăduit s-o recunosc. Să ne întoarcem unde rămăsesem.

O săptămînă după recunoaşterea noastră la acel hangiu, am socotit că e timpul să mergem să vorbim cu fiul ei, şi că fără îndoială se va fi întors de la moşie. Doamna Darcire a ţinut şi aici să vină cu mine.

Ne-am dus deci cu o scrisoare din partea mamei, care-l înştiinţa că sînt sora lui.

Presupunînd că ar lua masa acasă, am avut grijă să nu sosim decît la ora unu şi jumătate, de teamă să nu-l scăpăm. Dar nu ne era dat să-l găsim atît de curînd ; numai marchiza se întorsese şi nu-l aşteptau pe marchiz decît după două zile.

— N-are-a face, îmi spuse doamna Darcire, cere s-o vezi pe marchiză.

Chiar aşa aveam de gînd. Am urcat deci la dînsa ; i-au fost anunţate domnişoara de Tervire şi cu o altă doamnă şi, în timp ce o auzeam spunînd că nu ştie cine sîntem, am intrat.

Se afla la dînsa o societate destul de numeroasă care, pesemne, urma să cineze acolo. S-a îndreptat spre mine, care mă apropiam de dînsa, şi m-a privit cu un aer ce părea să însemne : „Ce vrea cu mine ?“

Iar eu, căreia nici rangul său la Paris şi la Curte, nici titlurile ei, nici măreţia casei sale nu-mi impuneau, şi care nu vedeam în ea decît pur şi simplu pe cumnată-mea, pusesem să fiu anunţată sub numele de Tervire — şi era cazul să cred că cel puţin auzise vorbindu-se, deoarece era acela al soacrei sale — eu m-am dus spre dînsa într-un fel liniştit, dar cuviincios, pentru a o îmbrăţişa.

Am văzut clipa cînd s-a îndoit dacă să mă lase să-mi iau această libertate. Vorbesc după gîndul pe care, poate, l-a

avut şi mi s-a părut că înseamnă ceea ce-ţi spun : Totuşi, după o oarecare gîndire, n-a îndrăznit să-mi respingă politeţea ; şi singurul lucru care i-a venit în minte drept răspuns, fără ca asta să însemne ceva, a fost s-o primească printr-o uşoară plecare a capului, ce părea silită, şi o acorda, nepăsător, avansurilor mele.

Toate astea le-am simţit ; şi, cu toată puţina mea deprindere cu lumea, am deslușit, după ţinuta ei leneşă şi îngîmfată, toate măruntele trufii din mintea ei ; mîndria noastră ne-o dezvăluie atît de repede pe aceea a altora, şi, îndeobşte, dibăciile îngîmfării sînt întotdeauna atît de stîngace ! Şi apoi mi se vorbise de a ei, eram pornită împotriva ei.

Mai adaugă la asta un lucru care nu este lipsit de însemnătate în asemenea împrejurări ; anume că aveam, după cum se spunea atunci, o înfăţişare destul de distinsă ; aveam o ţinută frumoasă, şi nu era nimeni care, după felul meu de a mă prezenta, să se fi simţit stingherit mărturisind înrudirea cu mine.

— Doamnă, i-am spus, socot, după mirarea dumneavoastră, că nu vi s-a spus bine numele meu ; nu poate să vă fie necunoscut ; mă numesc Tervire.

Ea se uita mai departe la mine fără să-mi răspundă ; nu m-am îndoit că era încă o înfumurare din partea ei.

— Şi sînt sora domnului marchiz, am adăugat numaidecît.

— Îmi pare rău, domnişoară, că nu este aici, îmi răspunse dînsa, poftindu-ne să şedem ; nu va veni decît peste două zile.

— Mi s-a spus, doamnă, am răspuns eu ; dar vizita mea nu este numai pentru dînsul ; am venit şi pentru a avea cinstea să vă văd. Am răspuns prin acest compliment, nu fără silă ; dar trebuie să fii cuviincios pentru tine însuţi, deşi adesea cei cu care vorbeşti nu merită să fii.

— De altminteri, am adăugat fără să mă opresc, este vorba de o treabă foarte urgentă, care trebuie să ne privească pe fratele meu și pe mine, și de asemenea pe dumneavoastră, de vreme ce este vorba de mama mea.

— Nu obișnuiește să mi se adreseze mie, îmi spuse ea zîmbind, pentru treburile ei, și cred că în această privință, domnișoară, este mai bine să așteptăm ca domnul marchiz să se întoarcă ; o să vă lămuriți cu dînsul. Nepăsarea ei în această privință m-a jignit ; am văzut, după chipul tuturor celor de față, că eram ascultate cu oarecare luare-aminte. Tocmai îmi spusesem numele ; purtarea rece a tinerei marchize părea să nu-mi facă mare impresie ; îi vorbeam cu o nestingherită hotărîre, care începea să-mi dea importanță și făcea pe cei de față curioși de ce se va alege din convorbirea noastră ; căci iată cum sînt oamenii ; încît, pentru a o pedepsi pe marchiză de puțina grijă pe care o avea față de mama mea, am hotărît pe loc să ajung la o discuție pe care ea voia s-o ocolească, fie ca obositoare, fie ca străină de dînsa, sau poate și ca rușinoasă. Este adevărat că martorii îi erau prieteni ; dar am judecat că atenția lor curioasă și răutăcioasă îi dispunea în favoarea mea și că avea să le țină loc de nepărtinire.

Pe lîngă asta, eram foarte sigură că nu cunoșteau groaznica situație a mamei mele ; și aș fi putut să-i desfid, mi se pare, oricare ar fi fost firea lor, cu judecată sau nu, să nu fie scandalizați cînd o vor afla.

— Doamnă, i-am spus, treburile mamei mele sînt foarte simple și ușor de înțeles ; totul se mărginește la niște bani pe care-i cere și de care știți, desigur, că nu se poate lipsi.

— Chiar acum v-am spus, răspunse dînsa, că trebuie să vorbiți cu domnul marchiz, că se întoarce fără întîrziere, și că eu nu mă amestec în înțelegerea pe care ei o au în această privință.

— Dar, doamnă, i-am spus, această înțelegere nu constă decît în a-i plăti o pensie neonorată de aproape un an ; și puteți, fără nici o piedică, să luați cunoștință de neajunsurile unei soacre care v-a iubit într-atît, încît va dat tot ce avea.

— Am auzit spunîndu-se că ea însăși avea tot ce ne-a dat de la răposatul marchiz, urmă ea cu o voce aproape batjocoritoare, și nu mă cred silită să-i mulțumesc doamnei mamei dumneavoastră pentru că fiul ei este moștenitorul tatălui său.

— Luați seama, doamnă, că această mamă se cheamă astăzi a dumneavoastră ca și a mea, i-am răspuns, și că vorbiți de dînsa ca de o străină, sau ca de o persoană căreia vă pare rău că-i aparțineți.

— Cine va spune că-mi pare rău, domnișoară ? urmă ea, și la ce mi-ar sluji ? Ar fi ea mai puțin soacră mea, deoarece într-adevăr este, fiindcă a fost pe placul răposatului marchiz de a o da ca mamă fiului său ?

— Vă gîndiți, doamnă, ce cuvinte ciudate spuneți aici ? i-am spus, privind-o cu un aer de milă. Ce înseamnă această vină pe care i-o aduceți răposatului marchiz pentru căsătoria lui ? Căci, în fine, dacă nu i-ar fi fost pe plac să se căsătorească cu mama mea, pesemne că fiul lui n-ar fi fost niciodată pe lume, și n-ar fi astăzi soțul dumneavoastră ; ați dori să nu se fi născut ? Așa s-ar crede ; dar, desigur, asta nu este ce gîndiți, sînt convinsă că fratele meu vă este drag, și că sînteți foarte mulțumită că trăiește ; dar ceea ce vreți să spuneți este că i-ați dori o mamă de casă mai bună decît a ei, nu-i așa ? Ei bine, doamnă, dacă numai asta vă supără, mîndria dumneavoastră poate fi liniștită în această privință. Domnul marchiz era mai bogat decît dînsa, sînt de acord, și în privința asta puteți să vă plîngeți de el cît doriți, n-am s-o apăr. Pentru celelalte, fiți sigură că stirpea ei făcea cît a dînsului, că nu și-a stricat cu nimic luînd-o în căsătorie, și că toată provincia vă poate spune la fel. Mă miră că fratele

meu nu v-a spus el însuși, și doamna Darcire, aici de față, cu care am venit la Paris și al cărui nume nu mă îndoiesc că este cunoscut, va putea să dea și dînsa mărturie. Astfel, doamnă, am adăugat fără să-i dau răgaz să-mi răspundă, puteți s-o recunoașteți fără grijă drept soacra dumneavoastră ; nu este nici o primejdie ; îndepliniți-vă fără înconjur îndatoririle de noră pe care pînă acum i le-ați refuzat ; ștergeți nedreptatea disprețului dumneavoastră din trecut ; n-a putut decît să displacă tuturor celor ce l-au văzut ; fără îndoială că și pe dumneavoastră v-a stingherit ; oricînd ar fi fost neîndreptățit, chiar dacă mama ar fi fost de o mie de ori mai prejos decît ați crezut. Redobîndiți-vă față de dînsa purtarea și sentimentele vrednice de dumneavoastră, de educație, de sufletul dumneavoastră bun și de toate dovezile pe care vi le-a dat, ale dragostei inimii sale, prin încrederea față de dumneavoastră și de fiul ei în privința a ceea ce va deveni pentru tot restul vieții sale.

— Ați face într-adevăr predici minunate, spuse ea atunci sculîndu-se cu un aer pe care încerca să-l facă indiferent și neatent, și aș aștepta bucuros sfîrșitul celei pe care-o faceți aici, dar nu vă rămîne decît s-o aminați ; mi s-a spus că masa e servită ; cinați cu noi, doamnelor ?

— Nu, doamnă, vă mulțumesc, am răspuns cu oarecare indignare, sculîndu-mă și eu, și nu mai am decît două cuvinte de adăugat la ceea ce numiți predica mea. Mama mea, care nu și-a păstrat nimic, și pe care dumneavoastră și fiul ei ați părăsit-o pradă celei mai cumplite mizerii ; care a fost nevoită să vîndă pînă și mobila bună de lepădat trimisă de domniile voastre, și care nu era aceea păstrată de ea ; în sfîrșit, această mamă care nu l-a crezut nici pe fiul ei, nici pe dumneavoastră în stare să fiți lipsiți de recunoștință ; care, în schimbul unei pensii foarte mici, obținută de comun acord, a binevoit să renunțe la toate drepturile ei pe temeiul bunei păreri pe care o avea despre inima lui și a dumneavoastră ; ea, pe care amîndoi

ați îmbiat-o să vină la dumneavoastră ca să fie slujită, iubită, respectată așa cum i s-ar fi cuvenit ; care, totuși, n-a suferit aici decît jignire, care s-a văzut respinsă, disprețuită, insultată, și pe care, în felul acesta, ați silit-o să plece pentru a se duce să trăiască aiurea dintr-o mică pensie ce nu i se plătește, pe care nici nu s-a gîndit s-o privească drept un mijloc de trai, fiind totuși singura avere ce-i rămîne, și a cărei neînsemnătate însăși este o dovadă atît de mare a încrederii sale ; această soacră nefericită, atît de pedepsită de a se fi încrezut în dragostea sa, și de ale cărei interese puțin vă pasă ; vin să vă spun, doamnă, că ieri era lipsită de toate, că era într-o cumplită nevoie ; că a fost găsită neștiind nici unde să se adăpostească, nici unde să se ducă să trăiască ; că acum este bolnavă și găzduită într-un han nenorocit, unde ocupă o cameră întunecoasă, pe care nu putea s-o plătească și de unde era să fie dată afară aproape pe moarte, dacă n-ar fi trecut o femeie din cartierul acela, care n-o cunoștea și căreia i s-a făcut milă de dînsa ; spun milă, cu adevărat, am adăugat, căci așa ceva nu se cheamă altfel, și nu mai este cazul să cruțăm vorbele.

Și, într-adevăr, nici n-ați crede ce impresie a făcut acest cuvînt asupra celor ce erau de față : și acest cuvînt i-a mișcat mult, poate că le-ar fi jignit urechile lor subțiri și li s-ar fi părut josnic și de prost gust ; dacă n-aș fi înțeles, nu știu cum, că, pentru ca să-i înlătur josnicia și să-l fac înduioșător, trebuia să pun tare accentul pe ei, și să par că înfrîng durerea și rușinea pe care le trezea în mine însămi.

Așa încît i-am văzut pe toți cum ridică mîinile și cum, prin fel de fel de gesturi, dau semne de mirare și de emoție.

— Da, doamnă, am urmat eu, iată care era situația soacrei dumneavoastră cînd ne-am dus s-o vedem ; era cît p-aci să i se vîndă sau, cel puțin, să i se oprească rufăria și hainele, cînd acea femeie de care vorbesc a plătit pen-

tru dînsa, fără să știe cine este, numai din omenie și fără să aibă pretenția că-i face un împrumut.

Ea se mai află încă în acel han, de unde starea ei nu ne-a îngăduit s-o scoatem. Acel han, doamnă, se află în cutare cartier, cutare stradă, cu firma cutare ; sfătuiți-vă în această privință, sfătuiți-vă cu acești domni care sînt prietenii dumneavoastră ; nu vreau alți judecători între dumneavoastră și marchiza, soacra dumneavoastră, decît pe dînșii ; vedeți dacă mai aveți curajul să spuneți că nu vă amestecați în treburile ei. Fratele meu lipsește ; iată o scrisoare pe care dînsa a scris-o, pe care i-o aduceam din partea ei, și pe care, v-o las. Adio, doamnă.

Un clopot, care a chemat-o pe prietena mea, călugărița, la practicile ei, nu i-a îngăduit să isprăvească această poveste, care, din fericire, mă abătuse de la gîndurile mele triste, ținuse mai mult decît crezuse dînsa, și al cărei sfîrșit vi-l voi trimite fără întîrziere, împreună cu urmarea propriilor mele întîmplări [1].

[1] Aici se întrerupe romanul autentic al lui Marivaux.

CUPRINS

Partea a șasea 5
Partea a șaptea 56
Partea a opta 112
Partea a noua 167
Partea a zecea 233
Partea a unsprezecea 281

Lector : ECATERINA TARĂLUNGĂ
Tehnoredactor : ION GHICA

Bun de tipar 7 III.1975. Tiraj 91 090 ex. Broșate 87 590 ex. Legate 3 500. Coli ed. 16,20. Coli tipar 10,25.

Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1,
Republica Socialistă România
Comanda nr. 50 045

marivaux

Din ultimele apariții ale «Bibliotecii pentru toți»:

818-820. Anthony Trollope — *Doctorul Thorne*, roman, 3 vol.

821-822. Hortensia Papadat-Bengescu — *Rădăcini*, roman, 2 vol.

823-824. E.R. Curtius — *Balzac*, monografie, 2 vol. («cultură generală»).

825. * * * — *Antologia poeziei franceze moderne de la Rimbaud pînă azi*, vol. I.

826. Kosztolanyi Dezsö — *Nero, poetul sîngeros*, roman.

827-828. * * * — *Antologie filosofică. Filosofia antică*, 2 vol. («cultură generală»).

829-830. * * * — *Eseul englez*, 2 vol. (I. *De la Bacon la Goldsmith*; II. *De la Lamb la Huxley*) («cultură generală»).

831. * * * — *Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi*, vol. II.

832. Barbey d'Aurevilly — *Diabolicele*, povestiri.

editura minerva

Vol. I—II, lei 10